

THE
WORKS
OF
SIR WILLIAM JONES.

WITH
THE LIFE OF THE AUTHOR,
BY
LORD TEIGNMOUTH.

IN THIRTEEN VOLUMES.

VOLUME VI.

LONDON:

PRINTED FOR JOHN STOCKDALE, PICCADILLY;
AND JOHN WALKER, PATERNOSTER-ROW.

1807.

Printed by T. DAVISON,
Whitefriars.

CONTENTS

TO

THE SIXTH VOLUME.

POESEOS ASIATICÆ COMMENTARIORUM LIBRI
SEX, CUM APPENDICE; SUBJICITUR LIMON,
SËU MISCELLANEORUM LIBER. .

	PAGE
PROCEMIUM - - - - -	v
CAPUT I.—Asiaticos ferè omnes Poeticæ impensiùs esse deditos - - - - -	1
CAPUT II.—De Metris Asiaticis - - -	22
CAPUT III.—De Idyllio Arabico - - -	60
CAPUT IV.—De Carmine Persico - - -	79
CAPUT V.—De Imaginibus Poeticis - - -	98
CAPUT VI.—De Translatione - - -	118
CAPUT VII.—De Comparatione - - -	140
CAPUT VIII.—De reliquis Figuris - - -	156
CAPUT IX.—De arcanâ Poematum Significatione	173
CAPUT X.—De Elato dicendi genere - - -	189
CAPUT XI.—De Venustate - - -	203
CAPUT XII.—De Poesi Heroicâ - - -	219
CAPUT XIII.—De Poesi Funebri - - -	242
CAPUT XIV.—De Poesi Morali - - -	259
CAPUT XV.—De Poesi Amatoriâ - - -	275

CONTENTS.

	PAGE
CAPUT XVI.—De Laudatione - - -	288
CAPUT XVII.—De Vituperatione - -	301
CAPUT XVIII.—De Descriptionibus - -	314
CAPUT XIX.—De variis Arabum, Persarum, ac Tur- carum Poetis - - - -	329
CAPUT XX.—De Asiaticâ Dictione - -	338

APPENDIX.

Testamentum Morale, seu de Regum Officiis -	369
Arabs, sive de Poesi Anglorum Dialogus -	379
Gulielmi Jones Limon seu Miscellaneorum Liber	383

POESEOS ASIATICÆ
COMMENTARIORUM
LIBRI SEX,
CUM APPENDICE;
SUBJICITUR
L I M O N,
SEU
MISCELLANEORUM LIBER.

FLORENTISSIMÆ
ACADEMIÆ OXONIENSI,
LITERARUM, ARTIUM, SCIENTIARUM, CULTRICI,
FAUTRICI, MAGISTRÆ,
ALMÆ MATRI SUÆ,

QUÆ

TAMDIU ACADEMIARUM OMNIUM ERIT ILLUSTRISSIMA,
QUAMDIU OMNIUM LIBERRIMA PERMANSERIT,

HOS

POESEOS ASIATICÆ COMMENTARIOS,

QUOS ADOLESCENS OLIM CONTEXUIT,

IN

ANIMI GRATISSIMI TESTIMONIUM,

D. D. D.

GULIELMUS JONES.

PROŒMIUM.

CUM à Nicæâ decessissem, quâ in urbe septem propè menses fueram commoratus, et, totâ ferè peragratâ Galliâ, in Britanniam rediissem, nihil magis cupiebam, quàm annos complures alios in literarum humaniorum studiis consumere; ita enim fore putabam, ut ad publicas res obeundas, quas mea semper affectaverat ambitio, maturior aliquando possem ac paratior accedere: sed hunc otii fructum vel fortuna, vel potiùs rerum humanarum omnium moderatrix, providentia, desidiæ meæ largiri noluit; nam et ipsas literas, quibus à puero deditus fueram, subito deserere sum coactus, et Ille, qui studiorum meorum fuerat hortator atque adjutor, qui me, qualiscunque eram, aut si quis essem omninò, instruxerat, erudierat, effinxerat, ROBERTUS SUMNER, primo anno post meum in patriam reditum, morte immaturâ extinctus est. Ac literas quidem poliores quibus causis adductus vel reliquerim vel certè intermiserim, aptior erit exponendi locus, siquando rerum mearum commentarios perfecero, auctoribus usus et multis et bonis, quo-

rum exemplis me defendam; sed veniam mihi lector, ut spero, dabit, si nequeam à me impetrare, quin hoc loco viri doctissimi et familiarissimi cùm virtutes laudibus efferam, tum luctuosum sanè interitum justo prosequar dolore. Fuit enim vir, si quisquam alius, memorabilis, ingeniosus, integer, admirabili præditus indole, moribus perhumanis, exquisitâ doctrinâ; facultatem porrò talem habuit et communicandi et docendi, qualem in nullo alio magistro cognoverim; hilaritatem denique ac suavitatem eam, ut incertum omnino sit, amicisne suis an discipulis esset jucundior: in literis egregiè versatus est cùm Græcis tum Latinis, ac tametsi, velut alter Socrates, perpauca ipse scripserat, nemo tamen illo perspicacior fuit et scientior in scriptorum omnium seu vitiis castigandis, seu comprobandis virtutibus; quòd si eum aut vitæ ratio aut fortuna benignior in forum ac senatum eduxisset, neque in ludo solùm et gymnasio docendi munus suscepisset, nemini profectò in eloquentiæ laude, quam ex omnibus terris una jam Britannia excolit, cederet ille fascesque submitteret; nam singulæ virtutes, quæ per se ipsæ oratorem commendant, in eo, si non perfectæ, admodum certè laudandæ fuerunt, vox canora, sermo politus, oratio volubilis, lepos festivas, memoria singularis; oculi denique, vultus, actio, non histrionis, sed alterius pœnæ Demosthenis; ad summam, quemadmodum

ferè de Q. Roscio dixit Cicero, cùm magister fuerit ejusmodi, ut solus dignus videretur, qui pueros institueret, tum orator erat ejusmodi, ut solus dignus esse videretur, qui amplissimis in republicâ fungeretur officiis. Hujus ego nomen non in primis honorandum putem? Hunc non desiderem? Ob hujus mortem non angar animo? Sed videndum est, ne nostrâ impensius causâ dolere videamur, quàm ob amici ac præceptoris nostri acerbissimum interitum: quid enim ille moriens, reliquit aliud, quàm vitam fragilem, incertam, ærumnosam, in quâ, præter virtutem et gloriam, nihil sit, quod vir probus magno studio expetere debeat? Nos, eo mortuo, et jucundissimâ studiorum conjunctione privamur, et adiutorem amisimus, cujus judicium ingenii juvenilis redundantiam reprimeret, vocis aut gestûs vitia notaret, sermonem perpoliret; et non solum nos hortaretur ad scribendum, quem laborem ob infinitam difficultatem plerique omnes refugimus, sed in scripta nostra benevolè animadverteret, errores detegeret, fortasse etiam amicâ laudatione, quæ in optimo quoque animo vim habet summam, ad majora incenderet. In hoc ipso opere, quod nunc edimus, quantum desideravimus tam eruditum illum atque urbanum censorem! etenim licet ab illo semel et cursim sit opus hoc perlectum, tamen ne verbum quidem addidit; vix unam syllabam mutavit;

quæque in libri margine ipsius manu notantur, magis laudandi causâ scripta sunt, quàm reprehendendi; statuerat autem vir mei amantissimus totum volumen mecum ad examen accuratius revocare, quod si ei facere licuisset, multis fortasse mendis esset cariturum, cultius saltem et limatius in lucem prodiret. Levis tamen est jactura, libelli nostri perfectio; cætera, quæ cum illo perierunt, non desinam summo mœrore requirere, consuetudinem, officia, consilium; sed, ut paullò ante dixi, nostrum est id infortunium; nam et ipse, ut confido, est felicissimus, et potius curas mortalium inanes misericordiâ prosequitur, quàm aut laudes eorum aut dolorem requirit.

Nec verò sola viri hujus amissio causa est, cur opus hoc meum, non, ut vellem, perpolitum, in manûs hominum perventurum sit: aliæ sunt causæ, quas operæ pretium erit plenius exponere. Primò, adolescentis opus fuit, annos nati vix unum et viginti, cujus adeò ingenium nondum maturitatem suam consecutum est; deinde, argumentum ita varium fuit ac multiplex, ut, si plenè et copiosè tractaretur, tot poenè requireret *annos*, quot in eo et inveniendò et disponendò *mensēs* impenderim; quid enim majus aut difficilius, quàm de singulis poeseos Asiaticæ generibus aptè differere, et è poetarum operibus, quorum est infinita multitudo, flores omnigenos atque elegantias libare?

Hoc aliquatenus præstare sum conatus; sed, ut verum eloquar, mihi ipsi nec satisfeci, nec, si duplicaretur et tempus et labor, satisfacturum fuisse puto. Huc accessit codicum manu scriptorum paucitas; quo factum est, ut, si unum duntaxat suppeteret poematis cujuscumque exemplar, et præsertim si deesset locorum obscuriorum explicatio, versûs quosdam, librariorum incuriâ corruptos, vel minùs intelligerem, vel in sensum forsan alienissimum detorquerem; quo vitio me semper vacare non audeam dicere: sufficiet me librum, ut potui, limavisse, et errores tantùm ferè cavisse, quantum humanæ naturæ imbecillitas pateretur; nec profiteri vereor, me, si quid habuerim in arte poetica judicii, in commentarios hos contulisse. Postremò, sine maximo otio, quo per tres annos omninò carui, et postea sum magis cariturus, fieri non potuit, ut singulas voces ac sententias quasi in trutinâ examinarem; et quoniam mihi Londini, à bibliothecis Academicis remoto, preli curam suscipere commodum fuit, ad poematum Asiaticorum ἀρχέτυπα, quæ negligentius aliquando Oxonii rescripseram, recurrere non potui, si qua in loco quovis à me citato mendæ suspicio inciderit. Nolo igitur sibi persuadeat lector, me librum hunc tam perfectum edere, quàm illum edidisse possem, si accessisset vel otium ad limandum uberius, vel aptior ad excudendum opportunitas: quòd

ſiquis in ſermonibus Aſiaticis eruditus errores fortè noſtros detexerit, noſque per literas benevolè monuerit, et illum nobis amiciffimum putabimus, et, ſiquando alteram paraverimus commentariorum noſtrorum editionem, correctior liber in lucem perfectiorque prodibit.

Illud etiam addamus neceſſe eſt, verſùs Aſiaticos, qui in hoc libro ſolutâ oratione redduntur, non eo animo converſos eſſe, ut in ſermonibus Arabum ac Perſarum tyrones erudirent: itaque ſi quis, in his literis nondum imbutus, ſperaverit à meis verſionibus, locorum, qui citantur, *σύνταξι* ordinemque grammaticum perſpicere, næ ille ſe turpiter falli videbit; non enim in hoc opere philologus, ſed criticus, non interpres, ſed poeta, eſſe volui; non quaſi in ludo pueros inſtituere, ſed cum viris undequeque doctis de poeſi in genere, ac ſpeciatiſimè de Aſiaticâ, colloqui. Cùm igitur locum quemvis vel legendo obſervarem, vel meditando revocarem in memoriam, qui ad argumentum illuſtrandum accommodaretur, primò quid poeta vellet, haberetque in animo, quærebam, deinde quo modo id purè ac Latine, ſi poſſem, ſimiliùs, breviter ſimpliciterque redderem; parùm ſollicitus, ſi nomen nomini reſponderet, aut ſi juſta vocalæ cujuſvis *Perſicæ* et *Arabicæ* ſignificatio, tanquam in verborum indice, notaretur: ad ſummam, res et ſententias, non verba, interpretari ſum conatus; quòd ſi vel

in sententiis vel in verbis hallucinari mihi contigerit, veniam libenter dabunt, ob incredibilem rei difficultatem, politioris ingenii homines: cæterorum suffragiis faciliè carere potero.

Aliud est porrò, quod hoc loco animadvertendum velim; quanquàm hujus ætatis lectoribus exquisitum nimis ac longiùs petatum videbitur: illud volo dicere; si hujusmodi opus de integro scribere instituisssem, vitarem cùm omnes in libri margine notationes, tum in primis diverforum sermonum uno in libro concursionem; quæ mirum est, quantum absit ab elegantia, ideòque à Romanis et præcipuè à Cicerone, scriptorum elegantissimo, repudiata est; illi enim, utcunque Græcis literis eruditi fuerint, noluerunt tamen Græcos vel poetas vel philosophos proprio sermone loquentes citare: sic variæ, quæ in commentariis nostris inferuntur linguæ, quantumvis ad philologorum gloriolam conferre existimentur, inæqualem nimis et quasi vermiculatam reddunt paginam; quo fit, non solum ut minùs solutè ac volubiliter legatur, sed ut viri elegantiores à legendo deterreantur, cùm horridius nescio quid et inculcius in libro suspicentur delitescere. Hortor itaque scriptores nostros, ut lectorum usui ac voluptati impensiùs, quàm solent, consulant; ut veteres illos dicendi magistros imitentur, qui artem ostendere maluerunt, quàm seipsos ostentare; ut denique simpliciter purèque scribant,

et literas seu Græcas seu Latinas, perinde ac si Græci essent aut Romani, tractare discant. Mea fuit hæc semper sententia; sed mos gerendus erat recentiorum scriptorum consuetudini, ab adolescentulo præsertim, qui non alios ducere, sed ipse ducem sequi, deberet.

Hæc lectoribus plerisque omnibus satisfactura esse confido; nec verò me fugit nonnullos homines, qui pertenuēs Gallorum libellos lectitare consueverint, totum hoc opus esse reprehensuros, quòd scilicet Latinè sit conscriptum, et præcipuè quòd Græcos quosdam versiculos ausus sim contexere. Grave crimen et vix ferendum! quod tamen haud vereor confiteri: fateor me sermone Latino esse usum, ut ab omnibus in Europâ gentibus legerer; fateor me librum versibus conspersisse, ut lectores varietate rerum allicerentur; fateor me in Latinis Horatii, Ovidii, Virgilii, Phædri, in Græcis, Theocriti, Anacreontis, Callimachi, *numeros* (vim et copiam non dico) imitatum fuisse, feliciter necne alii judicent; fateor denique, ut habeant quod multò magis reprehendant, Hebræa quædam nostra atque Arabica subiungi; Persica etiam, si jubeant, proferre possumus. Quòd si Galli, homines, ut scimus, delicatissimi, temeritatem hanc nostram excusare noluerint, illud pollicemur, nos, si quid aliud in posterum scripserimus, patriâ linguâ usuros esse, quam sedulò ediscant velim, si nostra legere cupiant;

quòd si *Dani, Ruffi, Germani, Polohi, Hungari*, idem hoc factitaverint, profectò priùs canesceamus, quàm tot sermones difficiles ac dissimiles didicerimus, cùm una solummodò nobis suffectura sit, modò Latinè scribendi consuetudo fautores invenerit, et *Romanorum* sermo *reipublicæ*, ut dicitur, *literariæ* communis permanferit. Ad alias linguas quod attinet, certè, si nihil præter utilitatem spectemus, non est omninò necessarium vel Græcè vel Arabicè scribere, cùm in subselliis nostris ac fori cancellis ne Demosthenes quidem aut ipse Mohammedes, si reviviscerent, intelligerentur à populo; sed cùm nihil sit ad memoriam confirmandam aptius, aut ad linguas condiscendas magis conferat, quàm stylum exercere, nescio cur versûs aut orationes, utcunque eæ sint inutiles atque imperfectæ, in linguâ quâlibet contexere vetermur: epistolas nimirum ad doctiores in exteris regionibus viros mittere, persæpè nobis usu venit, quas fatius est elegantes esse atque urbanas, quàm nudas et impolitas. Quid alii fecerint, nescio; ego multa me Latinè scripsisse confiteor, multa Græcè, multa etiam Gallicè; nec vereor affirmare, siqua mihi sit in linguis ediscendis facilitas, ab hac eam exercitatione et profectam esse et promotam. Quæ cùm ita sint, mirari fatis nequeo, quare vir eruditus, *Ernestus*, et ille, non minùs in geometriæ ac philosophiæ studiis, quam in literarum elegan-

tiis versatus, *Alembertus*, tantoperè laborare videantur, nequis posthac Græcè et Latinè poemata aut politioris doctrinæ libros contextat. Quo tandem fermone uti debet is, qui poetico se ingenio inflammari sentiat? Num Gallico? at sermo ipse à poesi est alienissimus. Num Anglico? at in unâ tantùm insulâ legetur, et uno fortasse seculo. Nec verò cuivis persuadere velim, ut peregrinis sermonibus usque eò studeat, donec linguæ obliviscatur suæ, aut horas eas omnes, quas patria atque amici suo jure sibi vindicant, adeò tenui atque umbratili studio impendat; sed interdum, varietatis aut honestæ relaxationis causâ, Latinum vel Græcum etiam carmen componere si quis rectè possit, cur irrideatur non video. Equidem *Alemberti* libellum, qui inscribitur *de recentiorum scriptorum Latinitate*, bis terve perlegi, nec tamen ip eo quidquam probatum inveni, nisi id, de quo nemo sanus disputaverit, *recentiores scilicet, cùm Latine scribant, non tam purè ac perfectè scribere, ac si M. Tullii et Virgilii temporibus Romæ floruissent, nec veterum nos linguarum elegantias æque perspicere ac si Romani essemus*; præclarum sanè αἰῶμα sed vix dignum, quod tanto argumentorum apparatu probaretur! Sermonis Latini suavitatem non sentimus, ut Romani; sed ita tamen sentimus, ut delectemur: cur ideò, cùm tantæ sint in vitâ molestiæ, unâ hac delectatione careamus? Quod au-

tem asserit vir ingeniosissimus, se dubitare, an quisquam è recentioribus philologis, quantum inter Virgilii et Lucani *numeros ac modulationem* intersit, sentire possit; id à tanto viro dici mirabar, ab illo præsertim, qui tam bellum de Musicâ scripserit opusculum, cùm nemo sit, in Britannîâ niuirum, qui non tantam sentiat inter Æneidis et Pharsaliæ versûs discrepantiam, quantam inter mollissimam puellæ Neapolitanæ cantionem, ac lacrymosum fidicinæ Lutetianæ ululatum: sed non mirabar ampliùs, cùm viderem ab eodem scriptore *Ruæi* nescio cujus hexametros quosdam citatos, quos *Virgilianos* ille putat, nos verò ne *Statianos* quidem. Non luctabimur tamen pluribus verbis; sufficiet suam cuique sententiam esse; nobis, nostram: illud autem oramus; ut, quoniam ipse *Alembertus* ab aliis magni nominis viris dissentire solet, nos quoque à se, omninò sine iracundiâ, sed non sine dolore, dissentientes æquo animo patiatur.

Utrum verò Gallis aut Gallorum amatoribus opus hoc nostrum sit placitum, solliciti parùm sumus; dummodo civibus nostris, et nobilissimæ, quæ nos aluit, *Academiæ*, in quorum honorem et cœpti sunt et perfecti, labores nostri arriserint; quid enim aliud optamus, quàm ut illis jucunda sint et utilia, quæ et adhuc perfecimus et facturi sumus in posterum? Illud dolet, quòd literis humanioribus cogimur

vale dicere : dolet autem? nonne potiùs lætari decet, eum nobis patere vitæ cursum, quo meliùs et efficaciùs oppressos levare, miseris optulari, tyrannidem avertere poterimus? Si enim quæeratur, Ecquis hominum sit *maximus*? Ille, inquam, qui *optimus* : si rursum interroger, Quis optimus hominum sit? respondeam, Is, qui de humano genere sit optimè meritis. Utrum verò per literarum studia, per mutas artes, per molliores animi lusûs, de hominibus tam bene mereri possimus, quàm agendo, laborando, eloquendo, isti viderint, qui ita se in studiis abdunt, ut nihil inde ad patriam aut cives commodi perveniat : equidem haud puto. Satis jam in umbrâ prolusisse videor ; nunc in pulverem atque aciem vocor. Quid de me fortuna statuerit, ignoro ; illud scio, nihil à me ardentius expeti, quàm, provectâ tandem ætate et excursu spatio, ad Academiæ dilectissimos recessûs, tanquam ad portum, confugere ; ubi non inertiâ, quam natura mea haud patitur, sed otio honesto perfrui potero, et studia hæc diù intermissa recolare, quæ me curriculum hoc forense, in quod sum statim ingressurus, ulteriùs prosequi non finit.

POESEOS ASIATICÆ
COMMENTARIORUM

PARS PRIMA.

CAPUT I.

Asiaticos ferè omnes Poeticæ impensius esse deditos.

INSTITUENTI mihi de Poesi Asiaticâ differere, prima sese offert Hebræorum poesis, verbis splendida, sententiis magnifica, translationibus elata, compositione admirabilis, origine tandem, quod de nullâ aliâ dici potest, verè divina. Laudare tamen Vates illos Sanctissimos, &, quanta sit in eorum carminibus cùm elatio dicendi, tum etiam pulchritudo, exponere, nec mihi sanè erit facile, nec lectori necessarium. Opus enim *de Sacrà Poesi* absolutissimum, nemo est, opinor, in his studiis versatus, qui non perlegerit; nemo, cui non summam admirationem attulerit cùm argumenti dignitas, & eruditi auctoris singulare iudicium, tum Latini sermonis venustas ac nitor.

Humilius equidem argumentum mihi tractandum proposui; sed difficultatis, sed laboris plenissimum. Etenim è fontibus reconditoriis, ac propè obstructis, haurienda est materia; revocandi sunt in lucem Poetæ, quorum opera obscuravit vetustas, & quorum pœnè memoriam delevit oblivio. Prætereà, refutandi sunt imperitorum hominum sermones, debellandi errores, minuenda opinionum perversitas. Itaque, ut Varronis utar verbis, “ non mediocres tenebræ
 “ in sylvâ, ubi hæc captanda; neque eò, quò
 “ pervenire volumus, semitæ tritæ; neque non
 “ in tramitibus quædam objecta, quæ euntem
 “ retinere possunt.”

Aggredior scilicet de iis gentibus disputare, quarum poësin reformidant fastidiosæ *Europæorum* aures. Nos enim translationes mitigare solemus, ac lenire; *Asiatici* verò, temerè & incitatiùs exaggerare: nos studemus ut verecundæ sint, & quodammodò se facile insinuent metaphoræ; illi, ut violentè irruant: nos, ut sint politæ, nitidæ, venustæ, nec longè ductæ; illi res pervagatas & in medio positas transvolant, & interdum longissimè repetitas captant imagines, quas ad satietatem usque cumulant: *Europæi* denique poetæ in eo potissimùm laborant, ut jucundè, ut dilucidè scribant; *Asiatici*, ut vastè, ut luxuriosè, ut dissolutè. Inde fit, ut,

fi cùm *Arabum* ac *Perfarum* carminibus comparatur elatissima Europæorum poësis (*Græcam* semper excipio), remissè protinus fluere, & quasi labi videatur,

*Ut lana tincta purpuram citrà placet,
At si contuleris eam lacernæ,
Conspectu melioris obruatur*.*

sed hanc tamen Asiaticæ dictionis elationem, vix aut ne vix quidem percipiet is, qui interpretationes tantummodò leget: sua est enim linguis omnibus gratia, & quasi color proprius; sua porrò verborum series & collocatio, ac sententiarum junctura, quas si quis dissolverit, totam continuò distulerit suavitatem, totumque venustatis lumen extinxerit.

Asiaticorum igitur poemata legentibus, tenenda est eorum historia; perdiscendi sermones, quorum exquisitiores elegantix sunt investigandæ, cognoscendi mores, disciplinæ, opiniones, fabulæ, proverbia; carmina demùm Perfarum atque Arabum, *oculis & mentibus*, ut ita dicam, *Asiaticis*, legant necesse est †.

Nec verò me latet nonnullorum hominum increbuisse sermonem, qui harum gentium po-

* Ovid. apud Quintil. *Instit.* lib. x. cap. x.

† Vide De Sacra Poësi, Prælect. vi. and vii.

efin incultam esse autumant, & horridam. Illis abundè erit, ut spero, in hoc opusculo responsum, fatisque probatum, ea ipsa poemata, quæ injucunda & impolita temerè dici solent, delectare potiùs atque allicere incredibili varietate et copiâ. Verè mihi videor esse dicturus: tametsi majestatem Homeri, suavitatem Theocriti, magnificentiam Pindari, Apollonii elegantiam, Sophoclis vim, Euripidis facilitatem, Æschyli audaces figuras, Anacreontis hilaritatem, Ibyci ardorem, Stefichori gravitatem, mollitiem Alcmanis, venustatem Bacchylidis, neminem unquam scribendo consequi posse censendum est; negari tamen non potest, quin *sux* sint poetis *Asiaticis*, à naturalibus eæ quidem rebus deductæ, proprietates; *sui*-que pulchritudinis colores, ad quorum laudem poesis *Europæa* haudquaquam accedit.

Neque enim abesse potest, quin ii poetæ lætissimis abundant imaginibus, qui versentur inter amœnissimos campos, lucos, hortulos; qui deliciis atque amoribus toti vacent, qui tandem in iis regionibus commorentur, ubi solis nitor cœlique serenitas rarò nubibus obscuratur; ubi summâ florum ac fructuum ubertate cumulata natura luxuriat quodammodò & quasi lascivit; ubi denique (ut vetus ait poeta)

*Segetes largiri fruges, florere omnia,
Fontes scatere, herbis prata convestier* *.

Ac nemo ferè est, qui nesciat plurima poë-
feos ornamenta ex imaginibus rerum naturalium
derivari: maximam autem *Perfidis* partem, to-
tamque eam *Arabiam*, quæ est à veteribus pri-
mùm *Felix* nominata, feracissimas regiones, ac
deliciarum omnium abundantissimas, esse sci-
mus.

Arabia verò ea, quæ *Deserta* vocatur, rerum
earum plena est, ex quibus formidinis ac terro-
ris depromantur imagines, quæque adeò ad *ela-
tionem* dicendi sint longè omnium aptissimæ:
sæpe igitur in *Arabum* antiquorum carminibus,
heroes inducuntur incedentes

——— *Viâ altâ atque arduâ*
Per speluncas saxis fructas, asperis, pendentibus,
Maximis; ubi rigida constat crassa caligo.

Ob has præcipuè naturæ proprietates, & ob
hanc vivendi consuetudinem, *Arabas Persasque*
imaginibus, tum *venustis* tum etiam *elatis*, abun-
dare arbitrør, ideòque poeticam, quæ his ima-
ginibus potissimùm constat, studiosissimè colere.

Hoc argumentum ad reliquas etiam gentes
Asiaticas transferri potest, quarum scilicet ulla

* Apud Cic. *Tuscul. Quæst.* lib. i.

ad nos pervenit cognitio : sed juvat opinionem nostram exemplis illustrare, & pauca de *Sinenfium*, *Indorum*, *Tartarorum*, aliorumque, poetarum antè dicere, quàm ad Arabum fylvas, & uberimos Persarum hortos, accesserimus.

In *Sinenfium* linguâ, quæ, si magno scriptorum gregi * fides habenda sit, est omnium copiosissima, volumen extat pervetustum, quod partes complectitur quinque, & *Sbi king* vocatur : trecentas hic liber Odas continet de moribus, officiis, virtutibus ; quæ eximiam habere dicuntur numerorum dulcedinem, imaginum venustatem. Una ex his Odis, quæ mihi valdè arrisit, citatur à *Confucio*, Platone illo, si ita dicere liceat, *Sinenfium* ; cujus † opera gravissima *Oxonii* asservantur. Carmen ipsum, Latinis versibus utcumque redditum, libet subjungere : verba Sinica, & versionem fidam, separatim addamus necesse est, propter novas literarum formas, quas æneæ tabulæ incidendas curavimus.

Vides ut agros dulcè gemmatos lavet

Argenteus rivi latex ;

Virides ut aura stridulo modulamine

Arundines interstrepant !

Sic, sic amœno cincte virtutum choro,

Princeps, amabiliter nites.

* Du Halde. Fourmont. Couplet. &c.

† In Archiv. Bodl. A. 1. fol. 7. p. 2.

*Ode Sinica
(Antiquissima.)*

Vol. III. pa. 6.

<i>verendus!</i>	<i>ceu</i>	<i>est</i>	<i>Vide</i>
嘒	如	有	瞻
	<i>qui radit</i>	<i>decorus</i>	<i>illius</i>
兮	琢	斐	彼
<i>est</i>	<i>ceu</i>	<i>virtutibus</i>	<i>aquae</i>
有	如	君	淇
<i>decorus</i>	<i>qui polit</i>	<i>Principis</i>	<i>rivum</i>
斐	瑟	<i>noster:</i>	澳
<i>virtutibus</i>	<i>gemina;</i>	子	<i>virides</i>
君	<i>elatus!</i>	<i>ceu</i>	苕
<i>Princeps;</i>	今	如	<i>arundines</i>
子	<i>Sagax!</i>	<i>qui secat,</i>	竹
<i>in finem</i>	個	切	<i>jucunde</i>
終	兮	<i>ceu</i>	猗
<i>non eguit</i>	<i>celebris!</i>	如	<i>luxuriant!</i>
不	赫	<i>qui limat</i>	猗
<i>Possumus</i>	兮	<i>ebur,</i>	<i>(sic)</i>
可			
諠			
<i>oblivisci.</i>	<i>O quam</i>		

(Citatur in Confucii libro qui dicitur Tâ Hô.)

大猷

() Ode Sinica
Antiquissima !

Fol. II. pa. 7.

<i>verendus</i>	<i>ceu</i>	<i>est</i>	<i>Fide</i>
嘒	如	有	瞻
	<i>qui radit</i>	<i>decorus</i>	<i>illius</i>
兮	厥	斐	彼
<i>est</i>	<i>ceu</i>	<i>virtutibus</i>	<i>aquar</i>
有	如	君	淇
	<i>Principes</i>	<i>Principes</i>	<i>vivum</i>
斐	瑟	子	澳
<i>virtutibus</i>	<i>gemmas</i>	<i>ceu</i>	<i>virides</i>
君	瑟	如	比
<i>Principes</i>	<i>in finem</i>	<i>qui serat</i>	<i>arundinis</i>
子	今	切	竹
<i>non egus</i>	<i>Sagax</i>	<i>ceu</i>	<i>juvande</i>
終	猗	如	猗
<i>Poss. unus</i>	<i>celebris</i>	<i>qui limat</i>	<i>luxuriant !</i>
不	赫	屺	猗
<i>oblivisci</i>	<i>o quam</i>	<i>ebur</i>	<i>sic</i>
諠	兮		

Citatur in Confucii libro qui dicitur: Tā Hw.

大
猗

Ut maximo labore, & arte maximâ
 Effingit artifex ebur,
 Sic ad benignitatem amica civium
 Blandè figuras pectora.
 Ut delicata gemmulam expolit manus
 Fulgore lucentem aureo,
 Sic civitatem mitium gaudes tuam
 Ornare morum lumine.
 O quàm verenda micat in oculis lenitas!
 Minantur & rident simul;
 O quanta pulchro dignitas vultu patet,
 Et quantus incessu decor!
 Scilicet amœno, cinctæ virtutum choro,
 Princeps, amabiliter nites.
 Annon per omne, Veris instar, seculum
 Memoria florescet tui * ?

Egregium hoc est vetustatis monumentum;
 floruit enim princeps, qui à poetâ Sinico lauda-
 tur, circiter octingentos ante Christum annos:
 docet porrò, similitudinibus à sculptore eboris,
 & gemmarum politore ductis, quàm remoto
 seculo gens ea ingeniosissima elegantiores artes
 coluerit.

Nec pauciora in sermone *Indico* scripta sunt
 poemata †; sed Indi recentiores, post Mogolo-
 rum *دورانیان* à Timuri nepotibus instauratam,
 Perficè omninò scribunt, ideoque sunt *Perfis*
 subjungendi. Dicendi genere utuntur elato &

* Vid. *Coupleti* Scient. Sin. pag. 10.

† Vid. Catal. MSS. in Bibl. Reg. Paris. in quâ etiam Carminum
 Sinicorum *Shi king* servatur exemplar.

magnifico, vel potius abutuntur; quod ex verbis quibusdam (licet subinsulis) intelligere possumus, quos contexit Indus quidam, ex illorum ordine qui *Bramanes* appellantur. Hic enim, singularis cum dignitatis tum eruditionis virum laudare instituens, carmen composuit; quo patronum in cælum effert, & verbis hîsce tumidis ac ridiculis alloquitur:

*Utcunque celeris terga sonipedis premas,
Agitata subitò terra contremiscere;
Ocloque elephantés, vâsta mundi columina,
Sub impetu ascendentis incurvescere.*

Astabat tum fortè, cum hæc recitarentur, *Bernierus* medicus*, vir in primis doctus, & jucundus scriptor, qui illo tempore commorabatur in *Indiâ*. Is, insulsam hominis irridens adulationem, dixit in aurem Principi, quo utebatur perfamiliariter, “ Cave igitur sæpiùs
“ equum conscendas, princeps, ne miseri populi
“ tam crebris terræ motibus pessimè multentur.” Tum ille comiter, “ Ob hanc rem,
“ inquit, in lecticâ † plerumque vehi soleo.”

Qualis tamen fuerit veterum Indorum, in regione *Coromandelicâ* habitantium, poësis, planè nescimus. Extat certè quidem vetustissimus li-

* Vid. *Bernieri de Statu Imperii Mogolici Librum*.

† Lecticâ) Indostanicè پالکة vulgò *Palanquin*.

ber Indicus, per totam Afiam collaudatus, quem Arabes *Calila wa Demna* vocant, & quem in omnes ferè Europæ linguas redditum habemus. In eo summam gravitatem & sapientiam non defidero; sed prorsus ei deesse videtur poeticus ille flos & color: quod ex interpretatione fidâ docti cujusdam Arabis intelligi potest, quâ nihil exilius, nihil pressius, nihil à poesi magis alienum. Postea verò Persicus interpres, & deinde Turcicus, mirificos addebant cincinnos, ut ita loquar, & pigmentorum colores.

Tartarorum etiam poetæ, post receptam apud eos Mohammedis religionem, linguis utuntur Arabicâ & Persicâ; nec dubito quin sit illis excelsum ac vehemens ingenium, licet paullo horridius: quod perspicui potest ex duobus illis in libro *Zafar nama* versibus, quibus invictus ille Tartariæ rex, Timurus, milites suos ad acriter dimicandum dicitur incendisse:

بزم مردان عرصهٔ رزمست و عشرت داد و کبر
باده خون دشمن و جام دمام تیغ و تبر

hoc est ad verbum, *Locus campotationis fortium virorum est belli campus; lætitiæ autem cantus, pugnantium clamores; vinum, sanguis hostium; pro crateribus verò, gladiis ac spiculis identidem utuntur.*

Afferit porrò scriptor gravissimus, Ibn Arab-shah, “ Incolas *Corasmiae* & *Sogdianæ* pariter
 “ esse poeticæ deditos, sed his illos esse præ-
 “ stantiores; adeò ut in urbe eorum præcipuâ,
 “ pueruli etiam in cunis delicatissimis vocibus
 “ & cantioni finitimis vagiant*.”

Armenis quoque & *Syris*, non dubitari potest, quin sui fuerint poetæ. In Kircheri de *Musica* libro versûs quidam citantur, in *Armeniaco* sermone, non inveniunt; & ab Herbeloto laudatur *Syrus* nescio quis, qui *Homeri* poemata dicitur patriâ linguâ elegantissimè reddidisse. Perpaucâ tamen, reor, vel in hoc vel in illo sermone

* Hist. Timur. pag. 28. كسح

واهل خوارزم كاهل سهرقند في اللطافة
 وانصل من اهل سهرقند في الحشمة والظرافة
 يتعانون المشاعرة والادب ولهم في فنون
 الفضل والمحاسن اشياء عجب خصوصا في
 معرفة الموسيقى والانغام ويشترك في ذلك
 الخاض منهم والعام ومها هو مشهور عنهم ان
 الطفل في المهد منهم اذا بكى او قال آه فان
 ذلك يكون في شعبة دوكاه *

Nimis hæc sunt facilia, quàm ut interprete egeant. Ultima vox ex *Perfica*, *Musicae* propria. Vid. etiam Herbel. *Bibl. Orient.* pag. 1001.

extant carmina; nam, cùm Mohammedani omnes ferè Christianorum, in *Asiâ* commorantium, libros combusserint, sacerdotes, plùs æquo superstitioni, eos tantummodò è flammis eripere voluerunt, quos ad religionem & sacras disciplinas spectare arbitrarentur *.

Idem *Æthiopicis* arbitror contigisse; quorum linguam haud vereor inter *Asiaticas* numerare, utpote quæ sit Arabicæ simillima, & ex Asiâ sine dubio oriunda.

Cæterùm in *Æthiopum* sermone paucissima mihi videre contigit poeseos specimina. Sæpe à Ludolfo citatur *Æthiopicum* poema *de Fastis*, sive, ut ipse ait, de rerum cœlestium ac terrestrium laudatione, quod nec injucundum esse videtur, nec inelegans; &, tametsi multus sit fortasse & nimius in miraculis denarrandis poeta, in eo tamen ardor quidam ἔνθους, ac vis ingenii illucescit; præterea carmen suum lætis iis imaginibus ornat, quibus tota ferè dictio Asiatica collustrari solet. Versûs quosdam ex hoc poemate, *Latine* adumbratos, apponam; sed literæ *Æthiopicæ*, quippe minus elegantes, & vix dignæ cognitu, omitti sine dispendio possunt:

* Stephanus Petrus, patriarcha Antiochenus, ad Huntingdonum Italicè scribens, hæc habet: *I nostri libri sono andati tutti sotto l'acqua e fuochi, e, mancando chi scriva di nuovo, li libri antichi sono andati sempre scemando; e non si son conservati per lo più, se non i libri ch'erano necessarii per il culto della santissima religione.*

Nunc immitis hyems fugit,
 Nec fonantibus agri
 Molles rigantur imbribus.
 Tu, qui pratula floribus
 Suave olentibus ornas,
 Qui lucida regis sydera,
 Flores fac roseos tui
 Colligamus amoris,
 Fructûsque pietatis novos;
 Ac, dum per virides apis
 Dulcè murmurat hortos,
 Jucunda delibans thyma,
 Da, suavi mihi carmine, ut
 Diligentior illâ
 Laudes tuas enuntiem.

Fuit etiam Æthiops quidam, quo familiari-
 ter utebatur Ludolfus, & cui poeticum ingenium
 non videtur defuisse. Scripsit is elegiam in obi-
 tum Principis Ernesti, qui puer admodum cessit
 è vitâ ; &, pulchritudinem pueri laudans, ait,

Vultûs nitore vicit ille beryllon.

deinde copiosius,

Filo crinis erat pulchrior aureo,
 Quod Indicus bombyx vomit ;
 Et lunâ enituit splendidior gena,
 Cùm rara tingat nubila *.

Haud scio an multi è poetis Græcis, qui

* Vid. Ludolf. Æthiop.

Lyrici appellantur, inter *Asiaticos* non sint numerandi; quorum alii in Asiaticis infulis, alii in ipsâ Asiâ, *Minori* scilicet, nati sint, & qui Arabum ac Persarum poetis videantur esse per-similes, non metris solùm & compositione, sed figuris etiam, & poematum argumentis. Ideoque, tametsi in hoc libro de iis præcipuè poetis, qui vel Arabicè vel Persicè scripserunt, institui differere, tamen haud alienum erit eorum poesin cum Græcâ identidem comparare, si qua inter eas singularis affinitas intercedere videatur.

Abundè hæc, ut puto, ostendunt quantùm Asiaticæ gentes poeticam coluerint; quantùm verò aliis gentibus Arabes ac Persæ præstent, in iis, quæ deinceps sequentur, capitibus, spero me uberrimè demonstraturum. *Turcis* etiam sua dabitur laus, sed hi Persas nimis servili more, ut Romani Græcos, imitantur.

Satis arbitror doctiori cuivis esse notum, Arabes ita fuisse huic arti deditos, ut de re qualibet versûs funderent ex tempore, mediocres eos quidem plerumque, sed nonnunquam sanè pulcherrimos; quod minùs videbitur admirandum iis, qui considerent cùm metrorum facilitatem, tùm sonorum similium in illorum sermone abundantiam. Hæc autem res apud illos ita frequens erat, ut plurimus etiam nunc habeant voces quibus *artem versuum subito com-*

ponendorum significant *. Exempla sunt innumera : unum solummodò atque alterum subjiciam.

Primum in libri *Shekerdân* capite decimoquarto narratur. Ipsius auctoris verba apponam : “ Ibam, inquit poeta *Almofadhal*, regem
 “ *Arrasbîd* salutatum ; apud quem calathus erat
 “ rosarum plenus, & puella formosa, erudita,
 “ poeticæ peritissima. Ad regem itaque accessi ;
 “ dixit autem, *Fac audiam, O Mofadhal, brevem*
 “ *quandam rosæ similitudinem*. Recitavi
 “ igitur ex tempore, *Similis est puellæ genæ,*
 “ *quæ, dum suaviatur eam amatoris labium, rubore*
 “ *suffundi incipit*.

“ Tum interpellavit puella, eodem metri genere,

“ *Similis est potiùs genæ meæ, cùm me provocet*
 “ *Arrasbîdi manus ad dulces amoris lusus* †.”

&c. بدبهاً & ارتحالا & اقتراحاً *

† قال المفضل دخلت علي الرشيد وبين
 يديه طبق ورد وعنده جارية مليحة اديبة
 شاعرة وقد اهديت اليه فقال يا مفضل قل
 في هذا الورد شيئاً يشبهه فقلت
 كانه خدّ المحبوب يقبله
 فم الحبيب وقد ابداه خجلاً

Bellissimi videbuntur hi versûs lectori Arabicè scienti; & pulchræ profectò sunt similitudines cùm poetæ tum poetriæ: eandem comparisonem innuit, cùm *de flore illo verecundiæ* loquatur, venustus poeta Lycophronides, cujus versiculos (etsi Græcas sententias Latinis immiscere admodum displiceat) ob eximiam dulcedinem citabo:

ΟΥΤΕ ΠΑΙΔΟΣ ΑΡΡΕΝΘ,
 ΟΥΤΕ ΠΑΡΘΕΝΩΝ ΤΩΝ ΧΡΥΣΟΦΩΩΝ,
 ΟΥΤΕ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΕΑΘΥΚΟΛΩΝ,
 ΚΑΛΟΝ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟΝ,
 Ἄλλα κοσμίον πεφυκει,
 Ἡ γὰρ αἰδώς ανθος ἐπισπείρει*.

Alterum hujus rei exemplum in libro quodam incerti auctoris me legisse memini. “ Formo-

فقلت الجارية
 كانه لون خدي حين يدفني
 كف الرشيد لامر يوجب الغسل
 فقال الرشيد قم يا مفضل اخرج فان هده
 المباحثة قد هيجتنا ففقت خرجت وارخيت
 الستور دونني

Vide etiam Herbel. in voce *Dhohdk*.

* Apud Athenæum lib. xiii.

“ fam ac doctam adolescentulam quidam è po-
 “ etis illustrioribus diligebat. Puella vicissim
 “ eum ita unicè amabat, ut nunquam, nisi unà
 “ adestet amicus, lætaretur. Die quodam in
 “ febrim incidit puella, &, jam propè sopitâ
 “ ægritudine, in lectulo dormivit. Tum ami-
 “ cus, qui antea cubiculum non reliquerat, la-
 “ vatum ibat. Illa expergefacta, ubi esset ami-
 “ cus, percontata est. Dicebant famuli in bal-
 “ neo esse: ea verò chartulam afferri iussit, &
 “ hos scripsit versiculos, quos illicò ad poetam
 “ misit:

يا عاشقي لو كنت عاشقاً لى
 فضحتك عندي محنة الايام
 فوالله ما انصفت في شرع الهوى
 انا في الجهم وانت في الجهم

“ *Ah, anime mi, si verè me amares, non te for-*
 “ *tunc iniquitas à me disjungeret: profectò haud*
 “ *æqua mihi tecum pars amoris est; ego in ipsâ*
 “ *morte versor, tu in balneo te oblectas.”* Ubi
 observandus est non illepidus, ut Asiatici pu-
 tant, verborum lusus, vox enim *himâm* mortem
 significat, *hammâm* verò, balneum.

“ Poeta versûs amicæ legit; aliquantulum
 “ chartæ illachrymavit; tum rescripsit ex tem-
 “ pore:

ولم ادخل الحمام قصدي تنعبي
فكيف ونار الوجد بين جوانحي
ولكنني لم يكفني فيض ادمعبي
دخلت لابكي من جميع جوارحي

“ *Non idè intrabam balneum, ut me oblectarem :*
“ *quomodo enim? dum ignis desiderii in pectore*
“ *meo ardet : sed non mihi satisfacit lachrymarum*
“ *effusio ; idcirco intrabam, ut ab unoquoque mem-*
“ *bro flere possem.*”

Veniamus ad Persas. Ii verò quàm studiosè poeticam excoluerint, & quanti eam æstimârint, intelligi potest ex ingenti poetarum multitudine, qui in Perside floruerunt, ad quorum opera percurrenta hominis vitam vix arbitror suffecturam. Illi, pulcherrimâ usi translatione, pro *versûs facere* dicunt *margaritas necere* ; quemadmodum in illo Ferdusii versiculo

که بر نوک الماس در سفته ام
در بحر دانش همه رفته ام

Siquidem calami acumine adamantino margaritas nexi ; in scientiæ mare penitus me immergi.

Turcæ, ut suprà dictum, Persas sequuntur, imò, sæpè ita fidè, ut verbum de verbo red-

dant. Sed * Alcæum, † Archilochum, ‡ Bacchylidem, § Anacreontem, alios, permultis in locis imitatus est Horatius : Latina tamen non minori cum voluptate quàm Græca legimus. Multi sunt prætereà versûs Turcici, qui, è Persicis non redditi, videntur esse valdè belli; velut illi, quibus Imperatoris Soleimanni laudatur iustitia, liberalitas, fortitudo :

کہسہ ایامندہ اتمز یای دن غیری فغان
کہسہ دورانندہ گج چکمز انگ الاکمان
یوق زمانندہ یتیم انگ مگر درعدن
یوقدر ایامندہ خونین دل مگر مشک ختن

* Lib. i. Carm. ix. *Vides ut altâ flet, &c.*

Alcæus, Τει μεν ὁ Ζεὺς, ἐν δ' ὄρανῳ μεγας
Χειμῶν, πεπαγασιν δ' ὕδατων ῥοαί.

Et quæ sequuntur. Item Carm. xiv. *Et malus celeri saucius, &c.*
Alc. apud Heracl. Pont.

Το μεν γαρ ενθεν κυμα κυλινδεται, &c.

† In Epodis passim.

‡ Lib. i. Carm. xv. *Passtor cum traheret, &c.* “ Hæc inquit
“ Porphyryon, à Bacchylidis Cassândrà sumuntur.”

§ Lib. i. Carm. xxiii. *Vitas hinnulco me similis, &c.*

ANACREON.

Ατε νεῖρον νεοθῆλη
Γαλαθῆρον θ', ος ἐν υλῇ
Κεροεσσης ἀπολειφθεις
Ἀπο μητρος ἐπλοῆθη.

Illo regnante nullus est auditus gemitus, nisi arcus tinnientis; illo regnante nihil curvum, præter arcum, inveniri potuit; illo rege, nullus præter Adeni unionem, fuit pupillus; illo imperatore, nullum, præter Khoteni moschum, cor sanguineum extabat.*

Nec solùm poetica esse videmus Asiaticorum ingenia, verùm etiam *linguæ* eorum sunt ad poesin accommodatissimæ; dissimiles eæ quidem inter se, sed suo quæque in genere præstans. Suavitatem Persica, ubertatem ac vim Arabica, mirificam habet Turcica dignitatem: prima allicit atque oblectat; altera sublimiùs vehitur, & fertur quodammodò incitatiùs; tertia elata est sanè, sed non sine aliquâ elegantiâ & pulchritudine. Ad lusus igitur & amores sermo Persicus, ad poemata heroica & eloquentiam Arabicus, ad moralia scripta Turcicus videtur idoneus.

Philosophorum omnium post renatas literas (Magnus ille noster Newtonus perpetuò excipitur) princeps, Verulamius, opus egregium fore rebatur *de variis linguarum proprietatibus* tractationem †. Ait enim, idque verissimè, “ Ex populorum sermonibus mores eorum atque ingenia accuratissimè dignosci posse.” Quod verò asserit Vir admirabilis de Græcorum ac

* Vide Præfationem elegantem libri *Homaiún Nama*. Et Herbel. in voce *Khoten*.

† De Augm. Scient. vi. 1.

Romanorum linguis, nempe *hos verba composita valdè reformidare, illos vocum compositionibus in primis delectari*, id transferri ad Persarum atque Arabum sermones rectissimè potest; unde colligimus Persas *artibus*, Arabes *rebus gerendis* fuisse aptiores; “ Artium enim, inquit ille, distinctiones, verborum compositionem ferè exigunt; at res & negotia simpliciora verba postulant.” Deinde hos graves ac severos esse cognoscimus, illos luxuriosos, voluptuarios, dissolutos; quòd illi in compositione redundant ac diffuant, hi contrà breves sint, casti, enucleati, pressi; rarò effundantur, neque abutantur verborum copiâ, & sæpe uno verbo sensa dilucidius exponant, quam nos pluribus sententiis.

Exemplo fit *Motanabii*, poetæ nobilissimi, versiculus, quo puellæ describit pulchritudinem:

بدت قمرآ ومالت غصن بیان
وفاحت عنبرآ ورنّت غزالآ

hoc est, *Tanquam luna enituit, & tanquam ramulus myrobalani delicatè se inflexit; & ambari odorem habuit, hinnulcique tenerum aspectum.*

Confitendum est Græcos, etiam in hac re, ad Arabum laudem proximè accedere; sic enim,

five Pherecrates, five auctor fabulæ, quæ *Persæ* inscribitur :

Ω μαλαχας μεν εσθρων, αμπνεων δ' υακινθον,
 Και λαλων μελιλωτινον, και ροδα προσεσχηως,
 Ω φιλων μεν αμαρακον, προσκινων δε σελινον.

Nihil certè his versibus dulcius, nihil venustius. Sed versiculi illius Arabici, cum summâ brevitate conjuncta, elegantia linguâ Latinâ exponi nullo pacto potest ; si d.camus enim,

Non vitis illâ flexa delicatior,
 Non clarius lunæ jubar,
 Non dulcis aura balsami fragrantior,
 Non hinnuli oculus blandior.

quàm inconcinna hæc sint cum illis comparata !

Sed de poetâ Asiaticâ *in genere* satis multa. Nunc ad eam *speciatim* tractandam accedimus ; ac primùm de Arabum, Persarum, ac Turcarum poetâ, quatenus ad versuum formam & structuram attinet, est differendum.

PARS SECUNDA :

De poematum Asiaticorum formâ.

CAPUT II.

العروض

SIVE

De metris Asiaticis.

ASIATICI carminis naturam ac leges tractaturus, videor mihi quodammodò in dumetum quoddam esse delapsus, in quo nihil est aut suave aut jucundum. At ne qua tamen res, quæ ad *poesin Asiaticam* pertinet, intacta à me relinquatur, exponam in hoc capite, quam brevissimè potero, varia *metrorum* genera, quibus tum Arabes ac Persæ, tum etiam Turcæ utuntur : & quoniam in hoc sermone *Europæos* alloquor, utar vocabulis in *Europâ* cognitis, ne peregrinis durisque vocibus lectores deterream ; quod illos fecisse video, qui idem argumentum antea tractaverunt. Quis enim intelligere potest quid hæc velint : “ *Aruda* secunda *Hadhd-* “ *bata* est ; cui duæ competunt *Darbæ*, prima

بَكَدَ لَكَ بَيْدُ السُّرُورِ مِنْ حِلَاذِكِ

وَالْحَلَقُ عَقْدُ مُنْصَدِّهِ

عَرَضُ لَوْ أَنَّ سِهْرَ وَتَنَاءُ هَكَى عَرَفُ

فَاللَّوْنُ وَالطَّيْبُ مُحَمَّدُ

خُجُوعُ حِكْمِ النَّسِيبِ رَافِدُ حُلُقِ أَرَا الْبَدْرَ

بَلْ هُوَ زَيْدُ

صَفِي كَرِي فِي مَدِجِ صَفَانِي فَأَنْشِي الْأَكْمَا

فِيهِ وَنُشِدُ

عَنَابِلُهُ كَالرَّهْدِ وَالْقَطْرِ كَثْرَةً وَرَمَالُ الشَّرَى

وَالْقَطْرُ لَا تَعْدُ

“ *Hadbdhata*, secunda *Hadbdhata Damrata*.
 “ Quaternario *Aruda* unica est sana, cui *Darbæ*
 “ quatuor, *Raflata*, *Dhailata* Nuda, & Kata-
 “ ta * ?” Profectò hæc legenti cuivis tam ob-
 scura videbuntur quàm Hannonis in fabulâ Flau-
 tinâ personati oratio *Punica*. Sed nos ad argu-
 mentum, magis dilucidè tractandum, veniamus.

Magna est in poesi Asiaticâ metrorum varie-
 tas, in quâ ne Græcæ quidem cedit: hoc tamen
 præcipuè interest, quod Arabes & Persæ plures
 habeant syllabas longas quàm breves, Græci
 verò pluribus utantur brevibus quàm longis;
 unde fit, ut tribrachyn, proceleusmaticum, pri-
 mum pæona, aliosque pedes volubiles, quibus
 Græci tum poetæ tum oratores delectantur,
 Asiatici in versibus non adhibeant. Apud
 Arabes, si literâ (ut vocant) *immotâ* syllaba ter-
 minetur, longa semper est, sin minus, brevis;
 ut كَاد *kād*, ب *bě*.

Pleræque voces, quibus de re metricâ utun-
 tur Asiatici, à tentorio translatae sunt, propter
 similitudinem quandam inter ædificium tentorii,
 & versuum structuram, quemadmodum illa Pin-
 darica,

Χρυσαεὺς ὑποσαναυτὲς εὐ-
 τειχεῖ προδυεῖα θαλαμῷ
 Κίονας, ὡς οὔτε θαυρὸν μέγιστον
 Παῖον—& quæ sequuntur.

* Vid. Clerici *Prosid. Arab.* pag. 73.

Sic versum بيت seu *domum* vocitant, & hemistichium مصراع seu *januam*; syllabam longam, & pyrrichium longæ temporibus æqualem, *chor-das* nominant, iambum & choreum, *paxillos*. Hæc autem imago, quæ non est sanè injucunda, à communi Arabum نومادون seu campestrium vitâ depromitur.

Sequitur ut de pedibus poeticis differam. *Puri* igitur pedes sunt vel dissyllabi,

Pyrrichius	فَعْ fāʿ.
Iambus	فَعْلٌ fāʿl.
Trochæus	فَعْلَ fālā.
Spondæus	فَعْلَنْ fālān.

vel trisyllabi,

Anapæstus	فَعْلَنْ fālʿlōn.
Bacchius	فَعُولَنْ fāʿulōn.
Amphimacer	فَاعِلَنْ fāʿilōn.
Amphibrachys	فَعُولٌ fāʿulō.
Antibacchius	مَفْعُولٌ māfūlō.
Moloffus	مَفْعُولَنْ māfūlōn.

Pedes *compositi*, seu potiùs *numeri*, sunt

Pæon secundus	مَعَالٍ	mōfāilō.
Pæon tertius	فَعَلَاتٍ	fāilātō.
Pæon quartus	فَعَلَّتِنِ	fāilātōn.
Epitritus primus	مَعَاعِيلُونِ	māfāilōn.
Epitritus secundus	فَاعِلَاتِنِ	fāilātōn.
Epitritus tertius	مُسْتَفْعِلِنِ	mōstāfīlōn.
Epitritus quartus	مَعْعُولَاتٍ	māfūlātō.
Diiambus	مَعَاعِلِنِ	māfāilōn.
Dichoreus	فَاعِلَاتٍ	fāilātō.
Antispæstus	مَعَاعِيلٍ	māfāilō.
Choriambus	مُعْتَعِلِنِ	mōftāilōn.
Ionicus à majori	مُسْتَفْعِلٍ	mōstāfīlō.
Ionicus à minori	فَعَلَاتِنِ	fāilātōn.

Habent prætereà duos pedes compositos; alterum, ex iambo & anapæsto, alterum ex anapæsto & iambo. Haud sum nescius pedem dochimum ex bacchio & iambo componi, ut *reipublicæ*; sed, quoniam aliud vocabulum non

occurrit, duos illos pedes dochimos nominabo.
Est igitur

Dochimus prior مُعَاعَلَتْنِ möfāälātōn.

Dochimus secundus مُتَعَاعَلْنِ mötäfäilōn.

qui dochimo veterum sunt numero syllabarum
æquales, temporibus non valdè disparet.

Nunc de carminum generibus five البحور di-
cendum est: ea sunt sedecim.

الطويل *Longum*, Epitritobacchiacum.

المديد *Extensum*, Trochæocreticum.

البسيط *Expansum*, Iambocreticum prius.

الوافر *Copiosum*, Dochimeum prius.

الكامل *Perfectum*, Dochimeum secund.

الهمزج *Lyricum*, Epitriticum.

الرجز *Tremulum*, Iambicum.

الرملي *Breve*, Trochaicum.

السريع *Velox*, Iambocreticum secundum.

المنسرح *Mobile*, Iambotrochaicum.

الخفيف *Leve*, Trochæoiambicum.

المضارع *Simile*, Antispasticum.

المقتضب *Concisum*, Choriambicum.

المجثث *Amputatum*, Ionicum.

المتقارب *Conjunctum*, Bacchiacum.

المتدارك *Consequens*, Creticum.

Prima species constat ex bacchio & primo
epitrito quater repetito; sed in quartâ & oc-
tavâ fede recipere potest diiambum, ut

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Amator | puellarum | miser sæ | pè fallitur

Ocellis | nigris, labris | odoris, | nigris comis.

& in octavâ bacchium, ut

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Amator | puellarum | miser sæ | pè fallitur,

Ocellis | nigris, blandâ | que vocis | loquelâ.

Interdum verò in locis imparibus admittit pro
bacchio amphibrachyn, in quarto diiambum, ut

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Legenda, | puer, rosa est : | Aprilis | adest,
adest !

Legenda, | puer, rosa est : | Corinna | rosas
poscit.

interdum in primâ fede spondæum recipit, in
secundâ & sextâ antispastum, ut

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Phyllis | comas pulchra | renoda | bat aureas ;

Hylas hanc | videns igne | calebat | Dei alati.

Nonnunquam etiam in primâ fede trochæus invenitur, ut

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Ridet | amatores | Corinna; ah! | cave, cave.

Amator | puellarum | miser fæ | pè desperat.

Hujus generis est Tarafæ elegia, seu secunda, ut vocatur, *Moallaca*, ut

وفي الحيّ احوي ينفض المرد شادن مظاهر
سهي لؤلؤ وزبرجد

“ In tribu autem erat hinnulus fuscus habens oculos, qui recentes baccas decussit,

“ Exhibens duo fila margaritarum & smaragdorum.”

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘
Wafi'lbai | iabwayan | fodbu'lmerd | ashadinon.

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘
Modhaber | ofimthalu | luinwa | zabargidin.

Secunda species constat ex epitrito & amphimacro, sequente epitrito, ut

˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Inter umbras | arborum | sic jacentes

Dulce carmen | barbito | succinamus.

in tertiâ & sextâ fede pro epitrito amphimacrum admittit,

˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘

Inter umbras | arborum | sic jacens
 Dulce carmen | barbito | succinis.

& interdum in sextâ spondæum,

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Inter umbras | arborum | sic jacens
 Dulce plectro | succinis | carmen.

& in tertiâ ac sextâ anapæstum,

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Inter umbras | arborum | virides
 Dulcè plangis, | dum nemus | resonat.

Nonnunquam penitùs mutatur versus, & in
 primo, tertio, quarto & sexto loco ionicum à
 minori recipit, in secundo & quinto anapæstum,
 ut

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Miserorum est | nec ama | re puellas,
 Neque blandæ | Veneri | dare ludum.

aut pro ionico dichoreum, pro anapæsto amphimacrum,

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Nunc hibamus, | O boni, | nunc amemus,
 Nunc canamus | ad lyram | suave carmen.

Tertia species constat ex epitrito tertio, & amphimacro quater repetitis, si tetrameter est versus: in quartâ & octavâ sede anapæstum recipit,
 ut

---|---|---|---

Vobis cano, | virgines, | vobis cano, | pueri,
Jucundius | nil amore | est, pulchrius | ve pio.
& in octavâ spondæum,

---|---|---|---

Vobis cano, | virgines | vobis cano, | pueri,
Jucundius | nil amore, | aut pulchrius | nil est.
Versus trimeter quatuor habet epitritos, & duos
amphimacros, ut

---|---|---

Vobis cano, | virgines, | vobis cano,
Jucundius | nil amore | est mutuo.
qui etiam in tertiâ & sextâ sede molossus ad-
mittit,

---|---|---

Vobis cano, | virgines | formosæ,
Jucundius | nil amore | est puro.
Nonnunquam pro epitrito tertio diiambum ha-
bet, pro amphimacro anapæstum, ut

---|---|---

Per arbores | Philome | la, blanda avis, | quid
ait?
“Ubi est merum | nitidum? | rosæ, fides, | ubi
sunt?”

aut in primo, tertio, quinto, & septimo loco

choriambum habet, in secundo & sexto creticum, in quarto & ultimo anapæstum, ut

— — — — | — — — — | — — — — | — — — —

Alma Venus, | parvuli | mater amo | ris, ades,
Sit facilis | jam mihi, | sit mihi ami | ca, Chloë!
vel pro choriambō pæona quartum admittit, ut

— — — — | — — — — | — — — — | — — — —

Amor habet | dulce mel, | sed habet idem |
aloën,

Leviter is | mella præ | bet, aloën | cumulat.

Porro versus trimeter in ultimâ sede recipit interdum diiambum, ut

— — — — | — — — — | — — — —

Vobis cano, | virgines, | vobis cano,

Jucundius | nil amo | re mutuo est.

aut choriambum,

— — — — | — — — — | — — — —

Vos alloquor, | virgines, | vos alloquor,

Jucundius | nil amo | re est tenero..

aut quartum pæona,

— — — — | — — — — | — — — —

Vos alloquor, | virgines, | vos alloquor,

Jucundius | nil amo | re tenero est.

Nonnunquam verò & in tertio & in sexto loco bacchium habet, ut

---|---|---

Vos alloquor, | virgines | venustæ,
Jucundius | nil amo | re puro est.

Ad hoc genus pertinet *Tograi* elegantissimum
carmen, ut

تنام عني وعين النجم ساهرة
وتستحيل وصبغ الليل لم يحل

“Dormis me relicto; at stellæ oculus non
dormit:

“Et tu mutaris; at noctis color non mutatur.”

---|---|---

Tenámo án | níwaci | nonníjmifa | hiraton

---|---|---

Watástahei | lo wafib | golléili lam | yaholi.

Nos quoque sumus eodem genere usi, in tri-
bus versiculis Arabicis, quos olim exercitationis
gratiâ adolescentuli composuimus:

إذا نسيم الصبا يدب في الشجر
الم يحجب نشق المشوم والثمر*
سيول زرق من الريضان قد دعبت
فاحت بها نفحة الريحان والزهر*
فيا غزالي إذا تنول لي القدح
يا شاب ربحك شب نشوة السكر*

id est ad verbum,

*Cùm lenis zephyrus inter arbores subrepat,
Annon secum affert moschi, & pomorum odorem?
Cœrulei rivuli ex hortulis ludentes saliunt,
In quibus dulcis ocimi & florum odor afflatur:
Sic, O puella hinnuleo similis, cùm poculum mibi
affers,
Tuus halitus, amica, vini odorem auget atque
accendit.*

Observe in ultimo versu lusum verborum شاب
& شب quorum posterius cùm *adolescere*, tum
etiam *accendere* significat.

Quarta species ex priorē dochimo constat
sexies repetito, si trimetri sunt versiculi, si di-
metri, quater, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Genis roseis, | nigrisque oculis, | nigrisque
comis,

Amore facis | tepere meum, | Corinna, finum.

&

~~~~~|~~~~~

Venusta puel | la, tarda venis ;

Parata rosa est, | parata chelys.

Trimetri in tertio & sexto loco admittunt bac-
chium, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Venusta puel | la, tarda venis | ad hortum,
Parata lyra est, | paratus odor | rosarum.

& in primo vel choriambum, ut

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘

Pulchra puel | la, tarda venis | ad hortum,
Parata lyra est, | paratus odor | rosarum.

vel molossus, ut

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘

Phryne pul | chra, tarda venis | ad hortum,
Parata lyra est, | paratus odor | rosarum.

vel amphibrachyn, ut

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘

Chloë me | a, tarda venis, &c.

vel etiam creticum, ut

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘

Pulchra ami | ca, tarda venis, &c.

Dimetri in ultimâ fede epitritum primum recipiunt, ut

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Puella venust | a, tarda venis,

Parata lyra est, | merum, flores.

Nonnunquam hoc carminis genus in singulis locis, excepto tertio & ultimo, (ubi sæpius est bacchius) primum epitritum admittit, ut

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘

Amatores | puellarum | misellos

Ocellorum | nitor multos | fefellit.

nisi hi versiculi potiùs ad sextam speciem pertineant; certè eodem metro utitur *Hafez*, poeta Persicus, in illo carmine,

خوشا شیراز و وضع بی مثالش
خداوندا نکهدار از زوالش

*Ab dulcem urbem Schirazum! & situm ejus
eximium!*

O Deus, hanc urbem à ruinâ defende!

interdum verò recipit diiambum, ut

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘

qui versûs sunt iambici puri trimetri catalectici;
velut illi Horatiani,

Trabuntque siccæ machinæ carinas:

Nec prata canis albicant pruinis.

sed Arabici puriores sunt,

منازل لقرتنا قفار
كانها رسومها سطور

Menázilón | lekártaná | kifâron

Cáinnamá | rofúmohá | sothúron.

nonnunquam verò fiunt antispaistici trimetri catalectici, ut

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘

Chloë pulchra, | venis tarda ; | parantur
 Scyphi, vina, | lyra, unguenta, | corollæ.

Ad hanc speciem pertinet admirabile illud
Abi'lola cæmen,

اعن وخذ القلاص كشفت حالا
 ومن عند الظلام طلبت مالا

An è celeri camelorum gressu robur eorum cog-
noscis ?

An è tenebris divitias petis ?

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Aán wakhd'il | kiláficashaf | tahála

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Waminindadh | dhalámithalab | tamála.

Quinta species ex dochimis secundis constat :
 sunt autem versûs vel senarii, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Tria grata sunt | animo meo, ut | melius nihil,
 Oculi nigri, | cyathus nitens, | roseus calyx.

qui in ultimâ fede ionicum minorem admittunt,

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Tria grata sunt | animo meo, ut | melius nihil,
 Oculi nigri, | cyathus nitens, | rosa fulgens.

vel spondæum, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Tria grata sunt | animo meo, ut | melius nihil,
 Oculi nigri, | cyathus, rosarum | hortus.

interdum in tertio & sexto loco anapæstum habent, ut brachycatalectici sint dochimeï,

uuuu | uuuu | uu-

Tria grata sunt | animo meo, | Glycere,
Oculi nigri, | roseus calyx, | cyathus.

vel quaternarii, qui nonnunquam syllabâ longâ ita augentur, ut fiant hypercatalectici,

uuuu | uuuu | -

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | cyathus, rosæ | flos.

nonnunquam ionicum minorem in ultimâ sede habent, ut

uuuu | uuuu -

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | rosa, vinum.

Dicitur etiam hoc carminis genus recipere in singulis locis vel epitritum tertium, vel diambum, ut fiant versûs iambici trimetri acatalectici; sed hi ad septimam speciem seu *carmen tremulum* referendi sunt. Porrò ad hanc speciem pertinere dicuntur versûs choriambici, ut

منزلة صم صداها وعفت

ارسها ان سيلت لم تجب

Ménzilatón | sámmafadá | háwaafát
Arsomohá | ínfoilát | lámtogibí.

*Mansio, cujus Echo surda est, & delentur
Vestigia, si interrogetur, non respondet.*

Senarii denique versûs in quartâ sede tertium
epitritum, in ultimâ molossum possunt admit-
tere, ut

55-55	55-55	55-55
11-11	11-11	11-11

Triā grata sunt | animo meo, | Glycere mea,
Vinum nitens, | oculi nigri, | flos halans.

Quaternarii verò in ultimo loco recipiunt epitrimum tertium & longam syllabam, ut

٢٠١٩ / ١٤٤١ هـ

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | vinum, rosæ | flos.

vel diiambum & longam, ut

[illegible]

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | merum, rosæ | flos.

vel choriambum & eandem, ut

00000000	00000000	00000000
00000000	00000000	00000000

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | vina, rosæ | flos.

vel etiam molossum sine longâ, ut

U U - U -

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | flos, vinum.

Sexta species constat ex epitritis primis :
Versûs sunt plurimùm quaternarii, ut

~~~~~ | ~~~~~

Puellarum | doli multos

Fefellerunt | amatores.

qui in ultimo loco bacchium recipiunt,

~~~~~ | ~~~~~

Puellarum | doli multos

Fefellerunt | amantes.

& in locis imparibus diiambum,

~~~~~ | ~~~~~

Vide ut doli | puellarum

Fefellerint | amatores.

vel in omnibus præter ultimum antispastum,

~~~~~ | ~~~~~

Rosæ, vina, | lyra, unguenta,

Decent hæc vi | ridem ætatem.

Recipiunt tandem in primâ fede vel molossum,

~~~~~ | ~~~~~

Nympharum | doli multos

Fefellerunt | amatores.

vel creticum,

~~~~~ | ~~~~~

Virginum | doli multos
Fefellerunt | amatores.

vel antibacchium,

Nymphæque | doli multos
Fefellerunt | amatores.

Hoc genere frequentiffimè utuntur poetæ Ly-
rici, ut Hafiz in isto carmine,

اكران ترك شيرازي بدست ارد دل مارا
بخال هندويش بخشم شهر قند و بخارارا

*Si Turca Shirazia manu suâ cor meum accipe-
ret, nævo illius nigro darem urbes Bokbaram
& Samarcandam (vel Maracandam, ut
Curtio placet).*

Septima species est iambica: & constat ex
epitrito tertio sæpiùs continuato; sunt autem
versûs vel trimetri,

--- | --- | ---

Fontesque lym | phis obfrepunt | manantibus,
Somnos quod in | vitet leves | pastoribus.
qui in ultimâ sede aut bacchium admittunt,

--- | --- | ---

Fontesque lym | phis obfrepunt | manantibus,
Somnos quod in | vitet leves | puellis.
aut moloffum,

--- | --- | ---

Fontesque lym | phis obstrepunt | manantibus,
Somnos quod in | vitet leves | pastori.

Interdum verò singuli pedes in choriambos mutantur,

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Jane pater, | Jane tuens, | dive biceps,
O cate re | rum fator, O | principium.

Septim. apud Terentian.

sed ex folis choriambis constare debent, nam, si admiscetur dochimus, ad quintam speciem pertinent: nonnunquam in pæonas,

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Nitida te | rosa monet, | Glycerium,
Nimia ne | tibi super | bia fiet.

nonnunquam in diiambos; ut puri sint iambici trimetri,

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Phafelus il | le quem vide | tis, hospites,
Ait fuif | se navium | celerrimus. *Catull.*

ut in illis Arabicis,

يدب عن حريمه بسيغه

ورمحه ونبله ويحني

Yadóbbó án | hareímihí | beseífihí

Warómhihi | wanáblihi | wayáhtomí.

vel dimetri, ut

---v--- | ---v---
 ---v--- | ---v---

O carminum | dulces notæ,

Quas ore | fundis melleo! *Incert.*

vel trimetri catalectici,

---v--- | ---v--- | v---

Floresque nu | bes irrigant | odoros.

Sunt etiam dimetri catalectici,

---v--- | ---

Suavesque ri | dent horti.

Præterea apud recentiores quosdam poetas ver-
 fus est brevissimus; qui ex uno epitrito constat,

---v---
 ---v---

Ut prisca gens
 Mortalium.

Hac etiam specie utitur Hafiz, ut in illo venus-
 tissimo carmine,

چون بلبلان نزول کنیم اشیان گُل

Chún búlbulán | nezúl kuneím | áshíani gúl.

Tanquam lusciniæ in roseum nidum descendamus.

Species octava est trochaica: & epitritum se-
 cundum sæpe continuatum habet. In versu se-
 nario pes tertius est catalecticus, ut

---v--- | ---v--- | ---v---

Cras Dione | jura dicit, | virgines,

Ipsa gemmis | purpurantem | pingit annum.

& nonnunquam etiam sextus,

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Cras Dione | jura dicit, | virgines,

Purpurantem | pingit annum | floribus.

quaternarii sunt vel acatalectici,

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Ver novum, ver | jam canorum est; cras

amet, qui | nunquam amavit.

vel catalectici,

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Ver novum, ver | jam canorum ; | vere nu-

bunt | alites.

Interdum in paribus locis recipiunt creticum,

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Ver canorum est, | ver novum, | vere nu-

bunt | alites.

Nonnunquam in ultimâ sede ionicum minorem habent,

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Alites can | tant amores ; | pulchra ridet |

rosa in horto.

Mutantur prætereà in senariis singuli pedes in ionicos, præter tertium, qui anapæstus est,

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Miserarum est | neque dulci | lavare

Mala vino, | neque amorì | dare ludum.

vel in ditrochæos, tertio cretico,

---|---|---

Feriatu | est amor, pu | ellulæ,

Iussu | est in | ermiis ire, | nudus ire.

Interdum secunda & quinta sedes in tertium
pæona vertuntur, tertia verò in amphimacrum,

---|---|---

Vere grato | modulantur | alites,

Perque sylvas | resonantes | dulcè cantant.

Est verò ubi pes tertius amphimacer fit, sextus
verò anapæstus,

---|---|---

Cras Dione | jura dicit, | virgines,

Ipsa gemmis | pingit annum | nitidis.

Nona etiam species est iambica: constat ex
epitritis tertiis, sequente vel cretico,

---|---|---

Fontesque lym | phis obstreunt | garrulis,

Somnos, quod in | vitet puel | lis leves.

vel, in ultimâ sede, spondeo,

---|---|---

Fontesque lym | phis obstreunt | garrulis,

Somnos quod in | vitet mihi | dulces.

vel in tertîâ & sextâ, anapæsto,

---|---|---

Fontesque lym | phis obftrepunt | querulis,
Somnos quod in | vitet leves | pueris.

vel moloffo, ut in verfu dimidiato,

---|---|---

Fontesque lym | phis obftrepunt | manantes.
Interdum verò pro epitritis diiambos admittit,
ut

---|---|---

Vale, Pria | pe, debeo | nil tibi,
Jacebis in | ter arva pal | lens fitu.

vel choriambos,

---|---|---

Alma Venus, | diva potens, | huc ades,
Linque Paphon, | linque Cypri | fylvulas.

vel pæonas quartos,

---|---|---

Nitida te | rofa monet, | ne, Chloë,
Nimia fit | tibi colo | ri fides.

Verfûs pariter dimidiati pro epitritis diiambos
habent, & in ultimâ fede bacchium,

---|---|---

Phafelus il | le quem, boni, | videtis.
vel in primâ, choriambum,

---|---|---

Omnibus haud | idem est nitor | puellis.

Hujusmodi autem generis versûs etiam *Scanzontes* appellari possunt.

Decima species est ea quam Græci Ἀσυναρτητος appellant; complectitur enim epitritos quartos inter tertios, qui pedes naturâ sunt diffociabiles,

--- | --- | ---

Dulces notæ, | quas blando ca | nis barbitō,

Per sylvulas, | per virgulta, | perque nemus.

ubi in ultimâ sede choriambus est; recipit interdum pro tertiis epitritis, choriambos, pro quartis, dichoreos, & in sexto loco molossus habet,

--- | --- | ---

Diva potens, | diva suavis, | alma Venus,

Gratam Cypron | sperne, diri | ge huc cygnos.
aut pro tertiis, diambos, pro quartis, antispastos, sequente choriampo,

--- | --- | ---

Phafelus il | le quem cerni | tis, hospites:

Phafelus il | le quem cerni | tis, pueri.

aut pro tertiis, choriambos, pro quartis, dichoreos,

--- | --- | ---

Diva potens, | diva suavis, | alma Venus,

Prata Cypri | sperne; linque | prata Paphi.

Interdum sunt pæonici; & quartum pæona in primo & quarto loco recipiunt, in secundo verò & quinto, pæona tertium,

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Nimia ne | tibi fit co | lori fides,

Nitida te | rosa, Phylli | pulchra, monet.

Ad hanc speciem pertinere dicuntur iambici dimetri catalectici,

هل بالديار انس

Estne in domicilio aliquis?

Hál biddiári ánsó.

Lymphæ cadunt loquaces.

qui etiam pro bacchio molossum recipiunt,

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Fontes strepunt | manantes.

Species undecima etiam est Ἀσυναρτητος, & continet numeros iambicos inter trochaicos; id est, epitritos tertios inter secundos,

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Ver novum, ver | jam floridum est, | jam cano-
rum :

Vere concor | dant alites, | vere nubunt.
recipit tamen in tertiâ & sextâ fede amphima-
crum,

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Ver canorum | ver floridum est, | ver novum,
Vere carmen | lætum canunt | alites.

vel in sextâ tantummodò, ut versus sit catalecticus,

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Ver novum, ver | jam floridum est, | jam canorum,

Vere carmen | lætum canunt | alites.

Admittit nonnunquam in secundâ & quintâ sede diiambum, in reliquis ionicum minorem,

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Miserorum est | neque impigro | pede terram
Quatere, aut lu | dum amoribus | dare blandis.

vel pro secundis epitritis dichoreos habet, & pro tertiis ionicos à majori,

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

It puer co | mes virgini | bus, paratque
Spicula inſci | is pectori | bus cruenta.

Interdum hi pedes variè inter ſe miſcentur, ut

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Amarylli, | dolci lyrâ | modulari
Molle carmen | ſub arbore | fuſa ſacrâ.

ubi quintus pes pæon ſecundus eſt ; &

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Molle carmen | sub arbore | fusa sacrâ
Modulare, | dum sylvulæ | respondent.

Nonnunquam in tertio & sexto loco recipitur
anapæstus,

— — — | — — — | — — —

Jam puellæ | per hortulum, & | pueri
Lusitantes, | breves legunt | violas.

vel in sexto tantum,

— — — | — — — | — — —

Ver novum, ver | jam floridum est, | jam ca-
norum

Vere cantu | dulci nemus | resonat.

Versus quaternarii sunt vel acatalectici,

— — — | — — — | — — — | — — —

Ver novum, ver | jam floridum est, | vere
amores | spirant leves.

vel catalectici, id est, in ultimâ sede bacchium
admittunt,

— — — | — — — | — — — | — — —

Ver novum, ver | jam floridum est, | vere lu-
dunt | amores.

Species duodecima est antispastica, & constat
ex antispasto, secunde secundo epitrito,

— — — | — — — | — — — | — — —

Merum suave | jam bibamus, | melos dulce |
jam canamus.

fed in primo loco admittitur vel creticus,

- - - | - - - | - - - | - - -

Ad lyram | jam canamus, | merum dulce |
jam bibamus.

vel antibacchius,

- - - | - - - | - - - | - - -

Per prata | lusitantes | rofas fulgi | das legamus.

Ad hanc speciem pertinere dicuntur iambici &
trochaici puri ἀσυναρτητοί,

- - - | - - - | - - - | - - -

Mihi placet | jam per omne | nemus canens |
lusitare.

ut in illo exemplo,

وقد ارايت الرجال فيها اري مثل زيد

Vidi autem homines, at neminem Zeido similem vidi.

Wacád arái | tórrijála | famáarí | míthla Zeídin.

In hac specie versûs tantùm sunt quaternarii.

Species decimatertia partim trochaica est, par-
tim choriambica, ut

- - - | - - - | - - - | - - -

Audienda | virginibus | blanda carmina | et
pueris.

In primâ sede admittitur antispastus,

- - - | - - - | - - - | - - -

Canam suavi | ter pueris | mollibusque | vir-
ginibus.

Species decimaquarta tertium habet epitritum, secundo sequente,

---v- | -v--- | ---v- | -v---

Ver dulce, ver | jam canorum est, | læti
alites | vere nubunt.

In ultimâ fede admittit molossum,

---v- | -v--- | ---v- | ---

Ver dulce, ver | jam canorum est, | & sylva-
læ | respondent.

Item in locis imparibus diambum recipit, in
paribus ionicum minorem,

v---v- | v---v- | v---v- | v---v-

Placet color | violarum, at | superbiùs | rosa
fulget.

Interdum in sedibus æqualibus ionicum majorem
habet,

---vv- | -vv--- | ---vv- | -vv---

Tanquam breve | liliū ve | nūstas tua | mox
peribit.

vel secundum pæona,

v---v- | -v--- | v---v- | -v---

Monet rosa, | quàm caducus | nitor tui | fit
coloris.

Ob frequentem pedis ionicī usum, placet hanc
speciem *ionicam* vocare.

Species decimaquinta est *bacchiaca*, & vel
tetrametros habet versûs, qui constant ex octo

bacchiis, vel trimetros, qui sex. Hi versûs apud Latinos in primâ sede molossus recipere possunt, in reliquis, pæona, ut in Ennianâ fabulâ personatus Thyestes,

Nolite, hos | pites, ad | me adire il | licò istic.
apud Asiaticos verò sunt vel tetrametri acatalectici,

--- | --- | --- | ---

Puellas | amo de | licatas, | venustas,
Capillos | odoris | revinctas | corollis.

vel catalectici,

--- | --- | --- | ---

Puellas | amo de | licatas, | venustas,
Capillos | odoris | revinctas | rosis.

vel brachycatalectici,

--- | --- | --- | ---

Puellas | amo de | licatas, | venustas,
Capillos | odoris | rosis cinc | tas.

Interdum recipiunt etiam in unaquaque sede, præter ultimam, amphibrachyn,

--- | --- | --- | ---

Bibamus, | amice, | canamus, | amemus,
Amœni | us est quid | amore | beato?

& nonnunquam spondeum in primâ sede,

--- | --- | --- | ---

Quis non | puellas | amat de | licatas
 Capillos | odoris | revinctas | corollis ?

Interdum etiam in primâ trochæum, in quartâ iambum,

˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘

Ipse | puellas | venustas | amo
 Capillos | odoris | revinctas | coronis.

Verfûs trimetri in tertio loco & in sexto, iam-
 bum habent,

˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘

Puellas | venustas | amo
 Capillos | revinctas | rosis.

vel in tertio iambum, in sexto syllabam longam,

˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘

Puellas | amo splen | didas
 Capillos | rosis cinc | tas.

Species ultima est *cretica*: tetrammetri autem
 puri sunt, & ex octo constant amphimacris,

˘ ˘ | ˘ ˘ | ˘ ˘ | ˘ ˘

Quid petam | præfidî, aut | exequar ? | quove
 nunc

Applicem ? | quo rece | dam ? arce & ur | be
 orba sum. *Vet. Poet. apud Cic.*

Trimetri vel puri sunt, ut

˘ ˘ | ˘ ˘ | ˘ ˘

Quid petam | præfidî, aut | exequar ?

Quo recē | dam ? arce & ur | be orba sum.

vel in tertio & sexto loco minorem ionicum recipiunt, ut

— — | — — | — — —

Quid petam | præfidî ? | miseram me !

Nec mihi | gaudium, | neque spes est.

Nonnunquam singuli pedes, excepto primo, in anapæstos mutantur, ut sit versus propè anapæsticus, ut

— — | — — | — — | — —

Hinnulo | similis | fugis, O | Glycere,

Tenero, | pavido, | gracili, | querulo.

Ad hanc speciem pertinent versûs spondaici, anapæsticis tempore æquales; cujusmodi est ille ab Ali, Mohammedis genero, * compositus,

ان الدنيا قد غرتنا واستهوتنا واستلهتنا

In nēddūnyā | kād ghārrātnā | wāstāhwātnā |
wāstālhātnā.

hoc est ferè ad verbum,

Vitæ splendor | nos decepit, | nos oblectat, |
nos delenit.

De Asiaticorum re metricâ vereor ne nimis loquaciter (cùm breviloquens esse instituissē)

* Vid. Clerici *Profod. Arab.* p. 148.

differuisse videar; sed me à proposito abduxit argumenti varietas & copia. Exempla Arabica aut Persica subungere nolui, ne potius eruditionem plus æquo curiosam ostentare, quàm lectoris aut delectationi aut utilitati consulere, viderer.

Est autem ars metrica apud Arabes antiquissima: tametsi enim princeps de eâ libellum contexit *Ferabidius*, seculo post fugam Mohammedis secundo, tamen ante Mohammedem natum, & fortasse à primâ gentis origine, poetas Arabia tulerat innumerabiles.

Atque in hoc loco de *Hebræi* carminis naturâ non alienum erit paucis differere; siquidem ea est linguæ Hebrææ cum Arabicâ cognatio, ea poeseos utriusque gentis cùm in imaginibus, tum in figuris, similitudo; ut nequeam mihi persuadere, quin metra etiam Hebræa fuerint Arabicis persimilia, nisi quòd Arabum versiculi similiter desinant, veterum Hebræorum, non item; & hi quidem in eodem poemate diversis carminum generibus usi fuisse videantur, quod Pindarum cæterosque Lyricos fecisse perspicuum est. Itaque *analogiâ* ductus quasdam poeseos Hebrææ regulas describere conabor, non eas quidem ut certas, sed ut probabiles tantùm proponens; neque enim sum nescius plena esse errorum omnia, & in profundo demersam latere Veritatem. Puto igitur eas syllabas, quæ aut

consonante, aut vocali, א, י, ו quiescente terminantur, ut בַּל *bāl*, בִּי *bī*, longas esse, quæ secus, ut בֶּ *bě*, breves; sed in iis vocibus quæ vocalibus carent, tenendas autumo vocales Arabicas. Et quoniam Arabes dicunt نَفْسِي *nāfsī*, *anima mea*, eodem modo vocem Hebræorum נַפְשִׁי *nāfsī* efferre non absurdum videtur; utrum verò Hebræi *nafson* pro *nafs* dixerint, ut in versibus metiendis Arabes, id certè neminem unquam scitutum arbitror.

Statuam itaque hos esse pedes Hebræos,

Spondæum,	נַפְשִׁי	<i>nāfsī</i> .
Iambum,	צִדִּיק	<i>sāḏīk</i> .
Trochæum,	} כּוֹכְבִּים	<i>coucā</i> <i>bīm</i> .
primæ syllabæ vocis,		
Pyrrichium,	} שְׂתָרַת	<i>sātā</i> <i>rāt</i> .
primæ syllabæ vocis,		
Anapæstum,	שְׂרָחַת	<i>sārābūt</i> .
Bacchium,	דְּרוֹשִׁים	<i>dērūsīm</i> .
Amphimacrum,	כּוֹכְבִּים	<i>coucābīm</i> .
Moloffum,	חַפְצִיָּה	<i>bāfzībēm</i> .

Ex quibus pæonas, epitritos, & reliquos, ut vocantur, *numeros*, facillimum erit componere. Equidem satis accuratè observavi *Jobi poematis* caput octavum & vicesimum, *Solomonis carmen*, unum atque alterum *Psalium*, *Jeremiæ* Ἱερμίου, *Mosis* & *Deboræ* carmina, & *Davidis* in obitum Sauli & Jonathani elegiam, (in qua bacchius

propè singula disticha claudere videtur,) & in
iis omnibus perspicuam vidi cum metris *Arabicis*
affinitatem. Age, legat quivis plures versûs
Arabicos,

ان اقود الجيش واحمل رايتي
للجيش يقدمهم كمي اصيد *
ليث يغامر الطعان كانها
يقم الرجال فنيق ملبد *

& deinceps totidem Hebræos *.

שאנת אריח וקול שחל
ישני בפירים נתעו :
ליש אבד מבלי מדף
ובני לביא יתפרדו ;

summam inter eorum numeros ac modulationem
perspiciet similitudinem.

Sic elegantis hujus distichi,

שחורה אני ונאווה בנות ירושלם
כאהלי קדר כיריות שלמה :

*Fusca sum, at formosa, Solymitides,
Tanquam tentoria Kedari, tanquam aulaea Sc-*
lomonis.

primum verficulum ad speciem secundam per-
tinere arbitror, ut

u - - - | - u - | - u - u | - u -

Sehureh a | ni vana | uhbenut ye | rusalem.
secundum verò ad quintamdecimam, seu *bac-*
chiacam, ut

u - - | u - u | u - - | u - u.

Caahli | kedarca | yeriut | Solomeh.

hi enim versûs in ultimâ sede (ut dictum est)
recipiunt anapæstum. Quod attinet ad Psalmum
undecimum & centesimum, quem jam exposue-
runt duo eruditissimi viri, * alter seriò & satis
infelicitè, † alter facetè & εἰρωνικῶς equidem
eundem inspexi, & nullus dubito, quin singuli
versiculi ad unam vel alteram harum sedecim
specierum referri facillimè possint. Sic versus
octavus,

סְמוּכִים לַעֲדָה לְעוֹלָם
עֲשׂוּיִם בְּאֵמֶת יֵשֶׁד

Sēmūkīm | lēād | lēōlām
āsūīm | bēāmāt | vāyīsēr.

purus est bacchiacus, excepto, in secundâ sede,
iambo, qui pes, ut suprâ dixi, in hac specie
locum habet. Sed huic quæstioni, sine infinito
labore, & summo otio, quod mihi minimè sup-
petit, satisfacere non potero: sufficiet fontem

* Vide Harii Psalmos.

† Vide Metricæ Harianæ Confutationem Prælect. de Sacra
Poesi subjectam.

aperuisse, & novam rei metricæ Hebræorum investigandæ viam, quasi digito monstrâsse.

Nec verò affirmare audeo (quo nihil arroganti-
us) Hebræi carminis naturam, quæ cæteros
latuit, mihi soli innotescere. Quid enim, post
inutiles tot doctissimorum hominum conatûs,
effecturum me confidam? aut cur me pervenire
posse sperem ad illud littus, ubi tot scriptores
admirabiles naufragium passi sunt? Id solum
innuere volui, cùm linguæ Hebræa atque Ara-
bica sorores germanæ sint, verisimillimum esse
eas, si quando iis poeticè loqui contigerit, iis-
dem numeris ac pedibus, & iisdem ferè metro-
rum generibus usas fuisse. Ac si cui versûs istî
antispastici, pæonici, aliique, solutæ orationi si-
miliores esse videantur, is in mentem revocet,
iisdem metris usos esse poetas eos, qui *λυρικοι* à
Græcis appellantur, & “ quos, ut in Oratore
“ ait M. Tullius, cùm cantu spoliaveris, nuda
“ pœnè remanet oratio.” Quod si quis hujus-
modi versiculos neget esse poeticos, eidem non
videbitur Pindarus aut Bacchylides poeta.

His positis, sine quibus ea, quæ sequuntur,
intelligi nullo modo poterunt, ad amœniora
tandem pœseos Asiaticæ spatia veniamus.

CAPUT III.

القصيدة

SIVE

De Idyllio Arabico.

PERANTIQUUM & præcipuè *Arabibus* ex-
cultum poematis genus est, quod قصيدة *kasída*
vocatur. Quod ad *kasídae* formam attinet, primi
versiculi similiter desinunt, & deinde per totum
poema versûs pares similibus sonis terminantur:
debet autem poema modicæ esse magnitudinis;
rarò enim aut plura quàm centum disticha
complectitur, aut pauciora quàm viginti: sunt
tamen nonnulla quæ septem tantùm continent,
velut * illud de laudibus collegii cujusdam, cui
præfuit vir eximiè doctus, *Abu Hanífa*.

فلها به فضل علي الاقران
ما بان في الاغصان فضل البان *
قد انبت الرحيم في محرابها

* Shecardan, cap. v.

زهراً كدّر قلايد العقيان *
 فكانه كسري انوشيروان قد
 وضعوا عليه التاج في الايوان *
 لو لم تبت وابو حنيقة شيخها
 ما شبهت بشقايق النعمان *
 خير يطوف بمصر بحر علومه
 حتي كان الناس في الطوفان *
 يثني اليها العلم فهي زمامه
 وابو حنيقتنا الامام الثان *
 وغدت له في البحث كل طريقة
 نسبت الي التحقيق والاتقان *

- “ Ei autem (*collegio*) ob hunc (*virum*) tanta
 “ est præ cæteris excellentia, quanta inter
 “ ramos enitescit præstantia myrobalani.
 “ Succrescere facit Deus in sancto ejus recessu
 “ florem, qui auri puri monilia obscura
 “ reddit.
 “ Tanquam esset (Persarum rex) *Cosri Anushir-*
 “ *van*, cui in palatio corona imponitur.
 “ Nisi ita staret, essetque præses ejus *Abu Ha-*
 “ *nifa*, non esset cum anemonis (*ob eximiam*
 “ *pulchritudinem*) comparatum.
 “ Felicitur *Ægyptum* circumdat mare doctrina-

- “ rum ejus, adeò ut populus diluvio inun-
 “ detur.
- “ Flectitur in illud (*collegium*) doctrina, est au-
 “ tem tanquam habena ejus, & Abu Hanifa,
 “ sacerdos noster, eam flectit.
- “ In disputationibus autem singuli cursûs ad ve-
 “ ritatem investigandam, & pernoſcendam
 “ scientiam referuntur.”

Hoc tamen statui poteſt: ea carmina quæ ex paucioribus quàm viginti conſtant diſtichis, ſi amores, luſûs, ac delicias continent, eſſe inter Odas recensenda, at ſi laudationem, ſi vituperium, ſi præcepta moralia, ſi quid heroicum, ſi quid tandem funebre & luſtuofum complectuntur, ad horum poematum, ſeu *kaſſidarum* claſſem, referri poſſe. Atque hæc poematis ſpecies elegiæ noſtræ nec undequaque convenit, nec eſt tamen prorfûs diſſimilis. Hoc autem inter eam & elegiam maximè videtur intereſſe, quod hæc in amore aut triſtitiâ plerumque verſetur, illa verò intra nullius argumenti limites reſtringatur, ſed vel præcepta, vel querimoniam, vel laudationem, vel delicias ac luſûs, vel vituperationem poſſit complecti. Sed mos erat perpetuus antiquis Arabum poetis, aut ab amoribus poema ordiri, aut amorum deſcriptionem medio poemati aptè intexere; deinde equum aut camelum deſcribere, quo veſti ad amicarum tentoria ac-

tederent; & postea ad argumentum præcipuum uberius tractandum properare. donec per suavem rerum varietatem carmen deducentes, lapsu quodam molli & æquabili, in clausulam quasi subitò caderent. Hæc autem mihi attentè consideranti, videtur hoc poematis genus Εἰδυλλίω Græcorum mirificè congruere. Sic *Abi'l Olæ* nobilissimum illud poema in laudem principis Sâid, Theocriti Ἑλικωνίω εἰς Πτολεμαίων convenit; nisi sit potiùs ob audacissimas figuras & crebras à proposito declinationes, cum Pindari odis conferendum. *Tograi* porrò carmen in primis politum atque elegans, ad Idyllii, quod Χαριτεῖς inscribitur, naturam videtur accedere; nam ut in hoc vituperatur Hieronis atque aliorum avaritia, sic in illo, amicorum perfidia ac fortunæ temeritas reprehenditur. Itaque inter Idyllia recensendo venustissimum illud carmen *Caab Ben Zobeir*, & illud, quod *Bordab* appellatur, & cui amores, ut affolet, intexuntur: velut in illis mollissimis versibus,

يحسب الصبّ ان الحبّ منكم
 ما بين منسجم منه ومضطرم *
 لولا الهوي لم ترق دمعاً علي طلل
 ولا ارقّت لذكر البان والعلم *

فكيف تنكر حباً بعد ما شهدت
به عليك عدول الدمع والسقم *

- “ Putatne amator, amorem celatum iri,
 “ Qui partim effusis lachrymis, partim cordis
 “ ardore detegitur?
 “ Nisi amares, non lacrymâsses ob ruinosa
 “ domicilia,
 “ Neque ob myrobalani & collis recorda-
 “ tionem insomnis esses.
 “ Quî itaque amare te neges, siquidem testes
 “ sunt
 “ In te veri, pallor ac lachrymarum effusio *?”

Sed longè omnium celeberrima in hoc genere poemata ea sunt septem Idyllia, quæ, ob eximiam elegantiam, in templo Meccano suspensa fuisse memoriæ proditum est. Atqui de iis prolixè differere, non est necessarium: hujus enim linguæ cultoribus tam nota sunt, quàm Græcarum literarum studiosis Pleias illa Ægyptia†. Prætereà de illis ita fusè, ita eruditè differuit Reiskius nihil ut dici melius possit: quamvis majorem effet laudem consecutus, si modum

* Vide Poema hoc *Lugduni* editum, & à viro erudito Jo. Uri quàm accuratissimè versum.

† Lycophron, Homerus Junior, Nicander, Philicus Theocritus, Aratus, Apollonius.

tenere potuisset; nimis enim ob variæ eruditionis copiam effunditur ac redundat.

Septem his Idylliis dispari in genere laus propè similis tribuitur. *Amralkeifi* poema molle est, lætum, splendidum, elegans, varium, venustum: *Tarafæ* audax, incitatum, exultans, quadam tamen hilaritate perspersum: *Zobeiri* acutum, severum, castum; præceptis moralibus, ac sententiis plenum gravissimis: *Lebidi* leve, amatorium, nitidum, delicatum, & fecundæ Virgilio eclogæ non dissimile; queritur enim de amicæ fastu ac superbia; divitias etiam suas, ut Virgilianus ille Corydon, enumerat, suas denique virtutes, suæque tribûs gloriam in cælum effert: *Antaræ* porro carmen elatum est, minax, vibrans, magnificum, cum quadam etiam descriptionem atque imaginum pulchritudine: *Amri* vehemens, excelsum, & gloriosum; *Harethi* denique plenissimum sapientiæ, acuminis, dignitatis. Sunt autem *Amri* atque *Harethi* poeticæ quodammodò orationes, inter se, ut *Æschini* illæ ac *Demosthenis*, contrariæ: habitæ sunt enim in quodam Arabum conventu ad fœdus inter duas tribûs faciendum congregato. Suam autem *Hareth Ben Helza* vehementissimo animi impetu, arcui suo, more Asiatico, innixus, effudisse ex tempore dicitur. De singulis horum poematum elegantis commodior erit

aliquando differendi locus: nunc de primo solum, *Amralkeisi* scilicet, loquar.

Est igitur hujus poematis dictio læta, picta, florida, animata, & ad suavitatem ac delicias unicè comparata: imaginibus abundat ita splendidis, comparisonibus ita variis ac delicatis, ita tandem lectis & exquisitis coloribus verborum, & nitidis figurarum luminibus, ut divinum illud Salomonis carmen propè æquare videatur. Operæ pretium erit pulcherrimi hujus Idyllii argumentum exponere, & deinde præcipuas imaginum & comparisonum venustates delibare.

Deflet initio amicarum discessum, duos sodales allocutus, quos secum affert, ad deserta mansionum vestigia intuenda. Hæc inspiciens, lacrymat, queritur, desperat. Socii eum solari cupiunt: at solatium repellit. Illi verò haud minùs dura eum antea passum esse affirmant: *Sed enim tunc, inquit, cum discederent amicæ meæ, & suavissimus odor ab iis afflatus esset,*

فاضت دموع العين مني صباية
علي النحر حتي بل دمعني محملي

“ Effundebantur ob desiderium ex oculis meis
“ lachrymæ usque eò, ut in gremium defluentes
“ balteum meum madefacerent.” Respondent;
Verum hanc mæstitiam lenire debet præteritæ hi-

laritatis recordatio, sæpè enim cum illis jucundè vixisti. Hac consolatione aliquantulum levatus poeta, hilariores quosdam dies commemorat; delicias quasdam describit, & amatoria sua colloquia cum formosissimis puellis *Oneiza* & *Fathima*, mirâ jucunditate, recitat. Gloriat se virginem pulcherrimam amavisse, & per medias hastas ac media pericula, ad eam usque adeò perrexisse, donec optato fueretur laboris fructu. Amorem deinde collaudat, cujus reprehensores irridet. Postea seipsum ob fortitudinem laudat & constantiam, quâ per valles incultas ac tenebrosas noctu incedit. Tum equum nobilissimè pingit; venationem describit, & post eam, epulas; ac tandem cum eximiâ imbris descriptione, poema claudit. Ad summam, hoc Idyllium (quod ad minorem illam poesios dramaticæ speciem pertinet) deliciis ac suavitatibus abundat, & cum venustissimis Europæorum poetarum eclogis potest comparari. Quàm læta & vivida hæc est similitudo!

إذا قامتا تصوع المسك منها
نسيم الصبا جاءت برّيا القرنفل

- “ Cum duæ puellæ affurgerent, afflatus est
“ ab illis odor,
“ Tanquam zephyrus auram * floris Indici
“ perferens.”

* Anglicè *clove-gilly-flower*.

qua comparatione creberrimè utuntur poetæ
Perfici ; ut Hafiz,

نسیم صبح غنبر بوست امروز
مکر یارم ره صحرا گرفتست

“ Aura matutina ambari hodiè odorem habet,
“ Forfan, puella mea in prato incedit.”

& alibi sæpiùs. Similiter * alius, amicam accedentem describens, ait bellissimè,

مکر نسیم صبا از چمن رشید
یا کاروان مشک ز راه ختن رشید

“ Suavifne aura ex hortulo proveniens spirat?
“ An moscho onusta caterva exvià *Khoteni*
“ redit?”

Alias proferamus comparationes non minùs venustas :

إذا ما الثريا في السماء تعرضت
تعرض اثناء الوشاح المفصل

“ Cùm in cœlo splenderent Pleiades,
“ Tanquam extrema pars chlamydis margaritas ornatæ.”

Comparatur æther cœruleus cum puellæ veste,
Pleiades verò cum gemmis super eam sparsis.

* Vide Herbelotum in voce *Khoten*, pag. 999.

Pulchrè eadē comparat *Mohammed Ben Abdalla el Catib* cum gemmâ *Turchesâ* margaritis distinctâ,

حكت طبقا فيروزجيا ادييه

نثرت عليه سبع حبات لؤلؤ

“ Similes sunt (Pleiades) vasi è gemmâ cœ-
“ ruleâ factō,

“ Super quod sparguntur septem margaritæ.”

مهفهفة بيضاء غير مغاضة

ترايها مصقولة كالسجندل

“ Gracilis puella, splendida, non amplum
“ habens corpus,

“ Cujus pectus politum est tanquam specu-
“ lum.”

Potest etiam reddi tanquam * *argentum liquidum*.

تصدّ وتبدي عن اسيل وتتقي

بناطرة من وحش وجرة مطفل

“ Se avertit, ac detexit molles genas, cir-
“ cumspiciens,

“ Tenero aspectu velut timida hinnulorum
“ mater.”

Confert languidos puellæ oculos, amoris plenissimos, cum cervæ tenerrimo aspectu.

وجيد كجيد الريم ليس بفاحش
اذا هي نصته ولا بهعطل

“ Collum ejus, sicut collum capreolæ non

“ invenustum,

“ Cum illud erigat, nec monilibus carens.”

Quicumque الظبي pulcherrimum animal
aspexerit, hujus comparationis elegantiam &
suavitatem perspiciet.

وفرع يزين المتن اسود فاحم
اثيث كقنو النخلة المتعشك

“ Crines, qui tergum ornant, nigri, imò ni-

“ gerrimi,

“ Denfi, tanquam racemi palmæ copiosi.”

Eandem similitudinem innuere videtur Salomo,
licet capillos haud nominet :

אשכל הכפר דודי לי

בכרמי עין גדי

“ Racemus uvarum dilectus meus mihi,

“ In hortis Eingedi.”

Certè Græci cincinnos plexos & nigros cum
uvarum racemis creberrimè comparant.

وكشج لطيف كالجديل منمصر
وساق كانبوب السقي المذل

- “ Medium ejus corpus funiculo tenui simile,
 “ Crus autem palmæ aquâ rigatæ remisso
 “ furculo.”

تضي الظلم بالعشاء كانها
 منارة مهسي راهب متبتل

- “ Caliginem noctis illuminat, velut
 “ Lampas viri solitarii, vespertini, abditæ.”

كبكر المقناة البياض بصفرة
 غداها نهير الماء غير محلل

- “ Similis est (facies ejus) margaritæ partim
 “ candidæ, partim flavæ,
 “ Quam nutrit dulcis aqua, non turbata
 “ viatoribus.”

Pulchrior est nimirum color margaritæ, quæ non
 fit puri candoris.

Possunt hæc atque alia hujus poematis loca
 cum Salomonis * delicatis illis ac venustis de-
 scriptionibus comparari; ejus sanctissimum
 carmen inter Idyllia Hebræa recensendum puto.

Inter poetas recentiores facilè omnibus præstat
Ebnol Faredh, ejus elegans volumen in Aca-
 demiæ bibliothecâ vidimus: unam hujusce scrip-
 toris elegiam, quæ imagines Arabum campe-
 strium luculentè demonstrat, libet huic capiti
 subungere.

قال ابن الفارض
 ابرق بدا من جانب الغور لامع
 ام ارتفعت عن وجه ليلى البراقع
 انار الغضا ضاءت وسليبي بذى الغضا
 ام ابتسمت عما حكته المدامع
 انشر خزامي فاح ام عرف حاجر
 بامّ القري ام عطر عزة ضايغ
 الا ليت شعري هل سليلي متقية
 بوادي الكهي حيث المتيم والع
 وهل لعلع الرعد الهتون بلعلع
 وهل جادها صوب المزن هامع ب
 وهل اردن ماء العذيب وحاجر
 جهاراً وسر الليل بالصبح شايع
 وهل قاعة الوعساء مخضرة الرباء
 وهل ما مضى فيها من العيش راجع
 وهل بربا نجد فتوضح مسند
 اهيل النقا عما حوته الاضالع
 وهل بلوي سلع يسلم عن متيم
 يكاظمه ما ذا به الشوق صانع

وهل عذبات الرند تقطف نورها
 وهل سلّمات بالحجاز ايانع
 وهل اثلاث الجزع مثمرة وهل
 عيون عوادي الدهر عنها هواجع
 وهل قاصرات الطرف عين بعالم
 علي عهدي المعهود ام هو ضائع
 وهل ظليبات الرقمتين بعيدنا
 اتمن بها ام دون ذلك مانع
 وهل فتيات بالغوير ترينني
 مرابع نعم نعم تلك المربع
 وهل ظل ذاك الضال شرقي ضارج
 ظليل فقد روته مني المدامع
 وهل عامر بعدنا شعب عامر
 وهل هو يوماً للمحبين جامع
 وهل ام بيت الله يا ام مالك
 عريب لهم عندي جميعا صنائع
 وهل نزل الركب العراقي معرنا
 وهل شرعت نحو الخيام شرايع
 وهل رقصت بالمازمين قلايص
 وهل لقياب البيض فيها تدافع

لعل اصيحابي بهكة يبردوا
 بذكر سليهي ما تجنّ الاضالع
 وعلي الليلات التي قد تصرمت
 تعود لنا يوماً فيظفر طامع
 ويفرح محزون وبحومتيم
 ويانس مشتاق ويالتذّ سامع

Hoc est ferè ad verbum,

- “ Fulgurne apparet ex latere vallis rutilans?
 “ an amuventur è facie *Leilæ puellæ* vela?
 “ Ignisne inter *arbores dictas* Gadha splendet,
 “ dum Solima in loco his arboribus confito
 “ commoratur? an renident, supra quam dici
 “ potest, illius oculi?
 “ Odorne *herbæ* Khozámi spirat? an Hageri
 “ fragrantia ex matre urbium, *Mecca*? an
 “ dulcis halitus *Azzæ puellæ* dispergitur?
 “ Hui! utinam scirem num habitet Soleima in
 “ valle inaccessâ, ubi amator desperans luget.
 “ Cupio autem scire, num sonet adhuc tonitru
 “ plena, *nubes* pluviosa in *Lalâo monte*, &
 “ num irriget cum effusio pluvix manantis:
 “ Num hauriam amplius aquam *Azibi* & Ha-
 “ geri, aperte dum arcanum noctis ab Aurorâ
 “ detegitur:

- “ Num planities arenosa virides habeat colles;
 “ & num vita, quæ in ea transacta est, sit
 “ aliquando tandem reditura:
- “ Num in collibus *Najdi* & *Taudhi* sit qui nar-
 “ ret, O dulcis amicule, de eo *ardore* quem
 “ pectora sua contegunt:
- “ Num in arenæ cunulo *montis* Salái, roget
 “ quispiam de amatore perduto in *Cadbemâ*,
 “ *dicens*, Ecquid est in eo quod amor efficiat?
- “ Num ramuli myrtei decutiant flores suos, &
 “ num *arbores* Salamæ in *regione* Hegiáz ma-
 “ turescant:
- “ Num myricæ vallis florescant, & num adversæ
 “ fortunæ oculi procul ab illis dormiant:
- “ Num puellæ demissis oculis, iisque amplis, in
 “ *loco* Alija, fidem servant, an negligant:
- “ Num hinnuli Rakimatein *duorum hortulorum*
 “ procul à nobis commorentur in iis, an sit
 “ qui eos prohibeat:
- “ Num virgines in valliculâ monstraturæ sint
 “ mihi vernas Noamæ *puellæ* sedes; O sedes
 “ dulcissimas!
- “ Num loti sylvestris umbra, quæ lotus orienti
 “ foli exponitur in *Dbarijâ*, spissa *ad hoc ma-*
 “ *neat*; certè *illam arborem* oculi mei lacry-
 “ mis irrigabant:
- “ Num colitur, nobis absentibus, vallis Ameri,
 “ & num vallis ista amatoribus congregiendi
 “ locus unquam futura sit:

- “ Num templum Meccanum, O mater Malikæ,
 “ petiverint Arabes adolescentuli, quibus om-
 “ nibus ob benefacta gratiæ à me habendæ
 “ sunt :
- “ Num cœtus equitum Chaldæorum descende-
 “ rint in *monte* Arafat religionis ergo ; &
 “ num apud tentoria patefactæ sint leges
 “ *Mohammedis* :
- “ Num saliant in angustiis *Meccæ & Arafæ*,
 “ camelæ juvenæ, & quatiantur inter eas
 “ albæ *dorsorum* turriculæ :
- “ Num salutet Solima lapidem apud quem fœ-
 “ dus nostrum fuerat, & premat cum di-
 “ gitis :
- “ Forſan amiculi mei in Meccâ extinguunt, re-
 “ cordatione Soleimæ, *ignem* quem eorum
 “ celant pectora :
- “ *Spera autem* noctes, quas tranſegimus, reditu-
 “ ras nobis aliquando, ut exultet perditè
 “ amans,
- “ Et gaudeat triftitiâ oppreſſus, & vivat amore
 “ percitus, & ſocietatem petat deſiderio fla-
 “ grans, & delectetur quicunque hæc au-
 “ diet.”

Hoc pœma verſibus elegiacis reddere conati ſumus, vel potiùs imitari, aliis ſententiis paululùm mutatis, aliis omninò rejeſtis, ita tamen ut elegiæ Arabicæ forma atque argumentum ſatis accuratè ſerventur.

Fulgur an è densâ vibratum nube coruscat ?
An roseas nudat *Leila* pudica genas ?
Bacciferumne celer fruticetum devorat ignis ?
Siderea an *Solima* lumina dulcè micant ?
Nardus an *Hageri*, an spirant violaria *Mecca*,
Suavis odoriferis an venit *Azza* comis ?
Quàm juvat ah ! patrios memori tenuisse recessûs
Mente, per ignotos dum vagor exul agros !
Valle sub umbrosâ, pallens ubi luget amator,
Num colit assuetos mollis amica lares ?
Jamne cient raucum præfracta tonitrua murmur
Montibus, effusæ quos rigat imber aquæ ?
An tua, dum fundit primum lux alma ruborem,
Lympha, *Azibe*, meam pellet, ut antè, sitim ?
Quot mea felices vidistis gaudia, campi,
Gaudia væ ! misero non renovanda mihi ?
Ecquis apud *Nagedi* lucos aut pascua *Tudæ*
Pastor amatorum spesque metûsque canet ?
Ecquis ait, gelidâ *Salæ* dum valle recumbit,
Heu ! quid *Cademco* in monte sodalis agit ?
Num graciles rident hyemalia frigora myrti ?
Num viret in solitis lotos amata locis ?
Num vernant humiles in aprico colle myricæ ?
Ne malus has oculus, ne mala lædat hyems !
An mea *Alegiades*, dulcissima turba, puellæ
Curant, an zephyris irrita vota dabunt ?
An viridem saliunt, nullo venante, per hortum
Hinnuleique citi, capreolique leves ?
Visamne umbriferos, loca dilectissima, saltûs,
Ducit ubi facilem læta *Noama* chorum ?
Num *Daregi* ripas patulâ tegit arbutus umbrâ,
Ah ! quoties lacrymis humida facta meis ?
Grata quis antra colit, nobis absentibus, *Amri*,
Antra puellarum quàm benè nota gregi ?
Forsan amatores *Meccanâ* in valle reductos
Absentis *Solima* commeminiisse juvat.

Tempus erit, levibus quo pervigilata cachinnis
Nox dabit unanimi gaudia plena choro ;
Quo dulces juvenum spirabit cœtus amores,
Et lætos avidâ combibet aure modos.

CAPUT IV.

الغزل

SIVE

De Carmine Persico.

ALTERA poematis species quâ utuntur Asiatici, & ex iis præcipuè Persæ, الغزل seu *carmen amatorium*, vocatur. Hujus autem carminis leges insigniores sunt, ut sit breve, ut varium, ut venustum: breve, nam pluribus quàm septendecim distichis constare nequit, & septem tantùm aut octo plerumque complectitur; varium, utpote cujus singuli versûs singulos habeant sensûs, qui vix ullo inter se nexu cohæreant; venustum, quia imaginibus lætis ac floridis abundat, quas poenè necessariò subsequitur verborum pulchritudo ac nitor. Duo porrò primi uniuscujusque Odæ versiculi similiter desinant oportet, idemque sonus per totum carmen in versiculorum parium sine continuatur. In ultimo autem versu, vel saltem in eo qui ultimum præcedit, poeta nomen suum artificiosè & jucundè intexit. Quæ res ut clariores red-

dantur, subjiciam carmen venustissimum, à poetâ admirabili *Hafez* scriptum, quem in hoc opere sæpissimè laudabo;

دوستان وقت کل آن به که بعشرت کوسیم
سخن پیر مغانست بجان نپوشیم

- “ Amici, rofarum tempore, melius est hilaritati curam impendere;
“ Vox est senis tabernarii animæ nostræ;
“ ne cunctemur.”

نیست در کس کرم و وقت طرب میکند
چاره آنست که سجاده بهی بفروشیم

- “ Nemini est mœstitia; at lætitiæ tempus avolat;
“ Illud nobis erit auxilium, ut * sacrum stragulum vino permutemus.”

خوش هوا نیست فرح بخش خدایا بفروشت
نازینینی که برویش می کلکون نوشیم

- “ Dulcis aura est, gaudium præbens; mitte,
“ ô faustum numen,
“ Lascivam puellam, quâ præsentem vinum
“ roseum bibamus.”

* Super quo se prosterunt *Mohammedani*, cum preces fundunt.

ارغنون ساز فلک رهزن اهل هنرست
چون ازین غصه ننالیم وچرا نخروشیم

- “ Lyræ apta: fortuna proborum hominum
“ prædatrix est;
“ Siquidem ob illum dolorem non queramur,
“ cur non clamorem excitemus?”

کل بجوش آمد واز می نزدیکش آبی
لاجرم ز آتش حرمان وهوس درجوشیم

- “ Rosa cum strepitu venit: annon è vino
“ aquam illidemus?
“ Præcipuè cum igne amoris & desiderii tu-
“ multuemur.”

حافظ این حال عجب با که توان گفت که ما
بلبلانیم که در موسم کل خاموشیم

- “ O Hafez, mirum esset si quis posset dicere,
“ Nos luscinias esse, & tempore rosarum filere.”

Hæc verti, ut multa ejusdem poetæ; exemplum secutus amicissimi & nobilissimi viri Caroli Revizkii, qui semper est à me honorificè nominandus*:

Jam rosa purpureum caput explicat. Adsit, amici,
Suavis voluptatum cohors:
Sic monûere fenes.

* Vide *Specimen Poeseos Persicæ* Vindobonæ editum.

Nunc læti fumus: at citiùs læta avolat ætas.

Quin sacra permutem mero
Stragula nectareo?

Dulcè gemit zephyrus. Ridentem mitte puellam,
Quam molli in amplexu tenens
Pocula læta bibam.

Tange chelyn. Sævitur fortuna; at mitte querelas.
Cur non canoros barbiti
Elicimus modulos?

En! florum regina nitet rosa. Fundite vini,
Quod Amoris extinguat facem,
Nectareos latices.

Suavè loquens Philomela vocor: Quî fiat ut umbrâ
Tectus rofarum nexili
(Veris avis) taceam?

Hæc Ode longâ explicatione non eget. Pauca tamen hic breviter notanda sunt, ad ultimi versûs suavitatem intelligendam, quæ * aliàs fufius exponam. Primùm poetæ Asiatici seipfos cum lusciniis sæpissimè comparant; quæ res à poetâ Græcâ haud multum abhorret: sic enim, si meminî, Anacreon:

Ορνις γενεσθαι βολομαι
Λιγυμιδος ἀηδων.
Ἄναπετομαι δὴ πρὸς Οὐμπον
Πτερυγεασι κηφαις. πετομαι δ' ἴδον
Ἄλλοτ' ἔω' ἄλλαν μελεων.

Deinde, respicit poeta fabulam illam jucundiffi-

* Vide Caput *De Imaginibus Poeticis*.

mam; & in Asia pervagatam, de lusciniæ & rosæ amoribus, de quâ in capite *de Imaginibus* uberius differam. Dicit itaque, *fierine potest quin, cùm rosæ, floris dilectissimi, pulchritudinem intuear, lætitiâ me efferam, & in dulcem modulationem erumpam?* Quæ imago quàm hilaris est, quàm vivida! & ut clariùs ostendam, quantum jucunditatis poesi Perficæ afferant ab hac fabellâ depromptæ imagines; aliud ejusdem poetæ carmen exponam, breve illud quidem, sed, ut ait poeta,

Χαίρων αὐτὸν θύκων.

& quod pulcherrimum *Gazelæ* erit exemplum.

ساقی بیار باده که آمد زمان کل
تا بشکنیم توبه دگر در میان کل

- “ Puer, affer vinum: venit enim tempus ro-
“ farum;
“ Ut pietatis vota iterum inter rosas viole-
“ mus.”

کوری خوار نعره زنان در چمن رویم
چون بلبلان نزول کنیم آشیان کل

- “ Hilares, strepentes, in hortum eamus,
“ Tanquam lusciniæ in roseum nidum de-
“ scendamus.”

در صحن بوستان قدح باده نوش کن
کایات خوشدلی همه آمد بشان کل

- “ In horti recessu vini cyathum ebibe,
 “ Nam lætitiæ signa jussu rosæ veniunt.”

کل در چمن رسید مشو ایمن از فراق
 یار و شراب جوی و سرا بوستان کل

- “ Rosa in hortum venit; ne sis è digressûs
 “ metu omninò vacuus:
 “ Sodalem, & vinum pete, & palatium ro-
 “ feti.”

حافظ وصال کل طلبی همچو بلبان
 جان کن فدای خاک ره باغبان کل

- “ Hafez, rofarum adventum petis, tanquam
 “ luscinia.
 “ Anima tua pulverem viæ redimat, quâ
 “ rofeti custos incedit.”

Hanc Odam, varietatis causâ, Græcè imitari
 sum conatus, versibus dactylicis Theocriteis:

Ἐγκιρνα, φιλε παί, γλυκύν οἶνον ἀφειδεως,
 ἤλυθεν γάρ εαρ πολυδαίδαλον, ἤλυθεν.
 Ἐν ῥοδοῖς κατακείτ', οσα δὲ χθες ὑπὲς χρο
 Σαμερον Ζεφυροῖς μαλακαίποσι δὸς φέρειν.
 Ἀμμες δὲ, σφανοῖς θαλεροῖς πεπυκασμένοι
 Ἀῆρα μειδιῶντες, ἑταῖρε, χορευσομεν,
 Ως δ' ἀήδονες ἐζομεναι ἐπὶ δενδρεω
 Κλισμῷ ἐν ῥοδίνῳ κατακείσομεθ' ἄδεως.
 Εἰς κάπον, φιλε κερε, βαδιζε βαθυσκιον,
 Παιδα δ' εὐραθαμίγῃ μελιφρονι ἀμπελῶ
 Χρυσῆαις ἐν φιαλαῖσιν ἀμυγῇ συνεκπτε,

Τερψις γὰρ Γλυκυτής τε ῥοδοχροός ἐρχεται.
 Ὅρας, ὡς ῥοδεον πεταλον Ζεφυρῷ γελα.
 Αὐριον δὲ ταχ' ἰσακίς ἐκ ἀπολαμφεται.
 Νυν δὲ νεκταρεας βोटρυων ῥανίδας πιε,
 Κεῖσο δ' ἐν ῥοδεοῖς λιπαροχροός ἀνδρῶσι,
 Κερην δὲ ῥαδινοῖς μελεεσθι πεδερχεο.
 Ἐγὼν μαν ὑπ' ἐρωτὶ ῥόδων ἀπαλοχρῶν
 Δαχθεῖς τακομαι, ὡς λιγυφῶν ἀήδονις,
 Χρὴν σ' ἀρ', ὡ φίλον ἦτορ, ὑπερφίλειν κοινὴν
 Βησθῶν, ἐνθα ῥόδων μελετωρ ἐπινίσσεται.

Haecenus de Odæ Asiaticæ formâ & structurâ.
 Sequitur ut de argumento ejus differam. Nam
 de numeris in secundo capite satis, ut arbitror,
 dictum est. Complectitur autem hæc carminis
 species vel vini ac deliciarum, vel τῶν ἐρωτικῶν, vel
 humanæ pulchritudinis, vel amœnitatum ac re-
 rum naturalium suavem & floridam descrip-
 tionem.

Perspicuum est adeò Odam ex jucundissimis
 animi affectibus originem duxisse, Amore ac
 Lætitîâ. Ac de amatorio quidem carmine, alias
 plenius *. Nunc verò de eo differam, quod ab
 hilaritate & gaudio profectum esse initîo videtur.
 Amat igitur imagines à naturæ amœnitatibus
 derivatas; quæ omnium sunt dulcissimæ, & cùm
 omni poesi, tum præcipuè Asiaticæ incredibilem
 afferunt venustatem. Nempe in Persarum at-
 que Arabum carminibus ubique describuntur

* Vide Caput de Poesi Amatoriâ.

verni temporis suavitates, atque oblectamenta; horti floribus pulcherrimis ornati, rosas, narcissos, hyacinthis, violis: prata herbis vestita viridissimis; fontes gelidi, amnes perlucidi, pomaria fructuum omnium varietate distincta; adde huc, avium delicatissimas modulationes, & à moschiferis hinnuleis afflatus odores; cæteraque omnia, quæ sensus non delectant solum, sed etiam infatiabili voluptate perfundunt. Possumus itaque hanc poematis speciem legitimam Naturæ progeniem vocare: nam si esset, qui in speluncâ obscurâ semper habitavisset, nec unquam aspexisset vel divinam cœrulei ætheris pulchritudinem, vel naturalium rerum splendidissimos ornatûs; deinde in Arabiæ Felicis campos repente fuisset asportatus, non puto fieri posse quin, cum flores, herbas, fruges, arbores, & reliqua quæ modò percensui, vidisset, cœlesti quodam instinctu inflammaretur, & in cantum se effunderet lætum, vividum, audacem, exultantem: & vel illa caneret,

Ver novum, ver jam canorum, vere natus
orbis est,

Vere concordant amores, vere nubunt alites*.

vel (si illum Arabico fermone uti fingamus) hos
† venisti poetæ versûs recitaret,

* Pervigil. Veneris,

† Abu Nawâs.

تأمل في رياض الارض وانظر
 الي اثارنا صنع المليك *
 عيون من لجين شاخصات
 باحداق كها الذهب السبيك *
 علي قصب الزمرد شاهدات
 بان الله ليس له شريك *

- “ Contemplator terræ hortos, & aspice
 Vestigia earum rerum, quas effecit numen
 divinum;
 “ Oculos argenti (*narcissos*) ubique fixos &
 apertos,
 Cum pupillis auro liquefacto similibus,
 “ Super calamo smaragdino, testantes
 Neminem esse Deo parem.”

Verisimile est enim illum eodem tempore, quo
 has naturæ suavitates laudavisset, & esse Deum,
 & Deum harum rerum effectorem, putaturum
 fuisse; ubi carminum sacrorum, quæ Græci
μυσας vocant, videmus originem. Sed de his
 aliàs * : jam illuc redeo, unde digressus sum.

Restat itaque ut de Odæ Asiaticæ dictione lo-
 quar. Ea autem non abesse potest quin sit dul-
 cissima: nam venustarum imaginum comes est,
 & quasi soror venusta oratio; & haud admodum

* Vide Caput de *Laudatione*.

facile est, nisi deditâ operâ, de rebus jucundis injucundè dicere. Sed quoniam de Venustate separatim *, & fusiùs scribere in animo est, plura de eodem argumento hic differere non est necessarium. Expromam igitur ejusdem Lyrici carmen in primis elegans, & in quod mirum est quàm splendidæ, quàm hilares, quàm novæ inducantur imagines; quàm exquisiti verborum colores, quàm nitida figurarum lumina.

بهار وکل طرب انکیز کشت و عهد شکن
 بشادی رخ کل بیخ غم زدل بر کن

“ Ver & rosæ lætitiâ excitant, & fœdus violare faciunt;
 Ob hilarem rosæ vultum, radicem tristitiæ è corde evelle.”

رسید باد صبا غنچه در هواداری
 زخود برون شد و در تن درید پیراهن

“ Venit zephyrus: rosæ calyx ob levitatem
 Extra se rapitur, & vestem, quæ corpus velat, lacerat.”

طریق صدق بیاموز ز آب صافی دل
 براستی طلب آزادگی ز سرو چمن

* Vide Caput de Venustate.

“ Viam veritatis disce ab aquâ perlucidâ, cor
meum,
Æquitatem & libertatem à cupressu horti
quære.”

زدستبرد صبا کرد کل کلاله نکر
شکنج کیسو سنبل ببین بروی سمن

“ A Zephyri violento spiritu circà rosam
cincinnos vide ;
Plexam hyacinthi cæsariem super jasmini facie
aspice.”

عروس غنچه پر از زیور تبسم خویش
بعینه دل و دین میبرد بوجه حسن

“ Rosæ calyx, tanquam sponsa, risu suo ama-
bili ornatur,
Corda & religionem eorum quos intuitur pul-
chrâ facie statim furripit.”

صغیر بلبل شوریده و نغیر هزار
برای چشن کل آمد برون زبیت حزن

“ Luscinia amore percitæ modulatio, & stre-
pitus carduelis auditur,
Ob festum diem rosa è tristitiæ domicilio
exit.”

حدیث قصه دوران از جام حافظ پرس
بقول مطرب فتوی پیر صاحب فن

“ Narrationem de fortunæ fabulis à poculo,
 Hafez, percontator,
 Dum modulatur fidicen, & fenex scientiâ im-
 butus doctè respondit.”

Hoc carmen, ob imagines poeseos Asiaticæ proprias, Latinis versibus commodè reddi non potuit.

Jam verò Odæ Asiaticæ leges satis dilucidè (spero certè quidem) exposui, & lectis exemplis illustravi: notandum est tamen pœtas leges hæc interdum negligere; æquum est enim illos jure uti suo, & regulas, quas ipsi scilicet invenerint, si collibeat, prætermittere. Itaque, tametsi hanc Odæ speciem maximâ ex parte distinguat suavitas, nonnunquam tamen elatiorum imaginum quasi temperationem admittit: velut in illo Ferdusii poetæ admirabilis carmine, quod, etsi amatorium sit, grande est tamen, & sonorum; licet, ut verum fateamur, nimis turgidum:

شبی در برت کر بر آسودمی
 سر فخر بر آسپان سودمی

“ Si unâ nocte possem in tuo gremio requiescere,

Excelso capite cælum ipsum ferirem,”

قلم در کف تی بشکستی
 کلاه از سر ماه بر بودمی

“ Calamum in Sagittarii manu frangerem,
Coronam de lunæ capite diriperem:”

بقدر از نهم چرخ بگذشتمی
به پی فرق کردن بغرسودمی

“ A nono cœlo potenter transirem,
Arrogantiæ pede orbem terrarum calcitra-
rem,”

جهال تو کر زانکه من دارمی
بجای تو کر زانکه من بودمی

“ Quòd si illic pulchritudinem tuam habe-
rem,
Si illic in tuo loco starem,”

به بیچارگان رحمت آورمی
بدرماندگان بر بخشودمی

“ (Amatoribus) auxilio destitutis essem mi-
sericors,
Curâ attritis benefacerem.”

Hic porrò nomen suum in ultimo versu, quem *Regium* appellant, non induxit; eundem-que sensum per totum carmen continuat; & quanquam effrenis illa evagandi licentia poetis Lyricis non conceditur solum, sed etiam in iis collaudatur, atque adeò pœnè necessaria est; in nonnullis tamen carminibus, disticha arctissimo

nexu colligantur; & sensus per jucundam rerum varietatem leniter & æquabiliter profluens in acumen quoddam definit. Utraque sanè species suam habet pulchritudinem; sed in diverso tamen genere; nempe illa naturam & exultantis ingenii impetum præ se fert, hæc artem: illa copioso fluvio similior est, hæc perlucido rivulo, quæ multiplici lapsu errans, illuc revertitur, unde defluerat; quamobrem illa ad poesin *Asiaticam* videtur esse accommodatior, hæc ad *Europeam*. Tametsi Hafizi carmina longè plurima ad priorem illam speciem referenda sunt, quædam tamen inter ea secundæ formæ pulcherrima præbent exempla; cujusmodi illud est,

عشقبازي وجواني و شراب لعلنام
مجلس انس و حريف همدم و شرب مدام

“ Amoris lufus, adolescentia, vinum pyropo
fimile,
Convivium, & sodalis unanimis, & meri potio,”

ساقی شکردهان و مطرب شیرین سخن
همنشین نیک کردار و ندیم نیکنام

“ Vini minister ore sacchareo præditus, &
cantor dulciloquus,
Amicus beneficus, & compotor bonæ existimationis,”

شاهدي از لطف و پاكي همچو آب زندگي

دلبري در حسن و خوبي غيرت ماه تهام

“ Puella amata lenitate & moribus aquæ immortalitatis fimilis,

Cordis prædatrix formâ & pulchritudine plenæ lunæ æmula,”

بزمگاهي دلغريب چون قصر فردوس برين

كلشني پيرامنش چون روضه دار السلام

“ Convivii locus, cor exhilarans, tanquam paradisi palatium, & in eo

Rofetum undequaque horto domicilii pacis simile,”

صف نشينان نيکخواه و پيشکاران باآدب

دوستداران صاحب اسرار و حريغان
دوستکام

“ Series comitum benevolorum, & artifices ingeniosi,

Amici arcanorum custodes, & focii dilecti,”

بادۀ کلرنک تلخ و تيز و خوشخوار و سبک

نقلي از لعل نکار و نقلي از ياقوت جام

“ Vinum roseum, acre, vividum, gustu dulce, & leve,

Pars ex rubino ornato, pars ex poculo pyropino,”

غمره ساقی بیغهای خرد آهیخته تیغ
زلف جانان از برای صید آفکنده دام

“ Obtutus oculorum puellæ sagacis tanquam
ensis strictus,
Virginum formosarum cincinni, venandi causâ
tanquam laquei appensi,”

نکته دانی بزله کو چون حافظ شیرین سخن
بخشش آموزی جهان افروز چون حاجی قوام

“ Dictorum sagacium sciens, facetè loquens,
dulci voce tanquam Hafiz præditus,
Liberalitatem docens, orbem terrarum illu-
minans, tanquam *Hagi Kovâm* *,”

هر که این صحبت نخواهد خوشدلی بروی
تباہ

وانکه این عشرت نجوید زندگی بروی حرام

“ Hæ sunt deliciæ, quarum societatem si quis
non cupit, illi corrupta est suavitas,
Et quarum jucunditatem si quis non petit,
illi negatur immortalitas.”

Hanc poematis speciem haud multùm exco-
luisse videntur Arabes; nam Elegiæ venustatem

* Vir eximiè liberalis, quem non minus sæpè laudat Hafiz,
quàm Mæcenatem Horatius.

& elegantiam sibi quasi suo jure vendicantes, carminis amatorii laudem *Persis* concedunt; quos Turcæ, ut solent, imitantur. 'Subjiciam tamen carmen Arabicum à poetâ mihi quidem ignoto scriptum, sed ornatum summâ numerorum dulcedine, dictionis suavitate, imaginum splendore, translationum pulchritudine: & quod cùm optimis Persarum Odis audeo conferre. Complectitur formosæ adolescentulæ descriptionem.

قسما بنشوة جفنه وبخصره
 وباسهم يرمي بها من سحره *
 وبليين عطفيه ومرهف لحظه
 وبياض غرته واسود شعره *
 وبحاجب منع الكري عن ناظري
 وسطا علي بنهيه وباءمرة *
 وعقارب قد ارسلت من صدغه
 وسبت لقتل العاشقين بهجرة *
 وبورد خديه وآس عذاره
 وعقيق مبسه ولؤلؤ ثغره *
 وبطيب نكهته وسلسال جري
 في فيه مع شهد بريقه خمره *
 وبجيدة مع غصن قامته
 ونهود كالرمان في صدره *

وبدنه المرتج في حركاته
 وسكونه وبرقة في خصره *
 وحرير ملهسه وخفة روحه
 وبها حواه من الجبال بأسره *
 وبجود راحته وصدق لسانه
 وبطيب مولده وعالي قدره *
 ما للهسك ان عرفوه الا عرفه
 والريح طيب نشره في نشره *
 ولذلك الشمس المنيرة دونه
 وكذا الهلال حكي قلامة ظفره *

- “ Juro per arcum supercilii, & per medium corpus,
 “ Perque fagittas, quibus fascinum suum vibrat;
 “ Et per laterum ejus mollitiem, & acutum aspectûs enfem,
 “ Et frontis splendidi albedinem, & crinium nigrorem,
 “ Perque supercilium, quod somnum ab oculo meo abigit,
 “ Et in me, seu jubet seu vetat, injustè agit.
 “ Per * scorpiones qui à cincinnis ejus emittuntur,
 “ Et veneno imbuuntur ad necandos amatores ob ejus de-
 “ cessum,
 “ Perque rosas genæ ejus, & myrtum lanuginis,
 “ Et rubinum ridentis (labii) & dentium margaritas.
 “ Et per suavem ejus odorem, & aquam dulcè labentem
 “ Ab ore ejus, cum favis & vini guttulis. (*verba scilicet.*)
 “ Per collum ejus, cum staturæ ejus ramulo,

* Eâdem similitudine utuntur Græci, cum plexos puerorum capillos *Σχοπρίαις* vocant. Vide Schol. Thucyd.

- “ Et mamillas in pectore extantes tanquam mala Punica,
 “ Tergumque dum movet, leviter vacillans,
 “ Et dum quiescit, ac per medii corporis gracilitatem,
 “ Et per fericum tactûs illius, & levitatem spiritûs,
 “ Ac per omnes pulchritudinis formas, quas complectitur,
 “ Perque benevolam ejus indolem, & linguæ veritatem,
 “ Per bonam ejus nativitatem, & potentiæ altitudinem,
 “ Nullum esse moscho odorem, si illum olfacimus, præter
 “ odorem hujus *puellæ*,
 “ Et auram ab ejus halitu, halitum suum dulcem reddere,
 “ Solem porro nitidum illi esse inferiorem,
 “ Ac lunam (si cum illâ comparatur) abjectissimam videri.”

PARS TERTIA :

De poeseos Asiaticæ figuris, ac dictione.

CAPUT V.

De Imaginibus Poeticis.

JUVAT de imaginibus, quibus ornatur poesis Asiatica, pauca antè dicere, quàm ad figuras separatim tractandas accedam. Sequor itaque libentissimè in imaginum poeticarum partitione virum illum doctissimum, qui, etsi à me sæpe jam laudatus est, laudandus est tamen sæpiùs *. Is quatuor statuit fontes, à quibus cæ depro-mantur imagines; nam vel ex *naturâ*, vel ex *vitâ communi*, vel ex *religione*, vel ex *historiâ* desumuntur; quibus fontibus libet quintum addere, quem ille, de verissimâ Vatum divinorum poesi differens, admittere non potuit: *fabulas* dico *poeticas*, à quibus cùm in aliarum gentium, imò præcipuè in *Persarum* poesi crebræ ima-

* De Sacra Poesi Prælect. vi. vii. viii. & ix.

gines, cæque pulcherrimæ, manare solent. Atque hîc repetendum est id, quod antea dixi (& sæpe profectò dicendum est) neminem idoneum esse poematum *Asiaticorum* lectorem, nisi totius Asiæ *historiam*, ut vocant, *naturalem* accuratè sciat, nisi mores earum gentium cognoscat, nisi ritûs ac disciplinas animo percipiat, nisi historiarum varietates memoriâ teneat, nisi porro variis poetarum figmentis optimè sit instructus. Hæc, inquam, omnia qui non mente complectatur, nã illum Asiaticæ poeseos iniquissimum judicem audeo dicere. Nam apertiores solummodò elegantias videbit, sed reconditiores & exquisitiores venustates perspicere nullo modo poterit, &, ut ait in Agamemnone Æschylus,

—ἐκ καλίσματων

Ἔσαι δεδουκώς νεογάμει νυμφῆς δίκην.

Fingamus enim, verbi causâ, *Arabem* quendam qui *Græco sermone* satis perfectè sit imbutus, sed qui prorsùs ignoret, qui fuerint *Jupiter*, *Apollo*, *Bacchus*, alii; qui *Hercules*, *Theseus*, *Argonautæ*; quis apud inferos *Cerberus*, quæ prata *Elysia*, quis *Tantalus*, quis *Ixion*, quæ cætera poetarum portenta: demus huic homini, ut alios poetas omittam, *Pindari* carmina propè divina; apertas illas amœnitatum descriptiones & omnium gentium communes,

Λυραι περιπνευσιν, αν-
 θεμα δε χρυση φλεγει,
 τα μεν χερσὺθεν, ἀπ' ἀ-
 γλαυν δένδρεων,
 υδωρ δ' αλλα φερει,
 ορμοισι των χερας ἀνα-
 * πλεκοντι και σεφανης *,

percipiet ille quidem, & delectabitur: sed per-
 gat aliquantulum,

Βηλαις ἐν ὄρθαις Ῥαδαμανθυος
 ον πατηρ εχει Κρονος ετοι-
 μιν αὐτῷ παρεδρον,
 ποσις ὁ παντιων Ρεας
 ὑπερτατον ἐχοισας θρονον.
 Πηλεὺς τε και Καδμος ἐν τοισιν ἀλεγονται.
 Ἀχιλλεα τ' ἐνεικ', ἐπει
 Ζηνος ητορ λιταις επεισε, ματηρ,
 Ὅς Εκτορ εσφαλε Τροιας
 αμυχον ἀστραῶη κιο-
 να, Κυκνον τε θανατω πορεν.
 Ἄβς τε παιδ' Αἰθιο-
 πα—

Hos profectò versûs pro facillimis, obscurissi-
 mos, pro dulcibus, hiantes, pro gravissimis, sub-
 infulos esse autumabit: atque in cæteris ejus-
 dem poetæ carminibus, ne milleffimam quidem
 elegantiarum ac venustatum partem intelliget.
 Similiter eum (ut ab imaginibus à rebus natu-
 ralibus depromptis ordiar) qui ad poema vel
Arabicum vel *Persicum* legendum accedit, nisi

regionis, in quâ versabatur poeta, situm ac proprietates percipiat, fieri non potest quin præcipua lateat totius carminis pulchritudo ; sic cùm dicat *Abu Ebadeh Albokbteri**,

* فكانها تبتنسم عن لؤلؤ منضد او برد واقاح
وطرہ كالليل مرخية تخجل ضو الصباح *

“ Tanquam subrideret (dentes habens nitidiores),

“ Margaritis confertis, aut grandine aut anthemide :

“ Cinnus ejus, tanquam nox, demissus est,

“ (Facies) ejus lucem auroræ pudore afficit.”

& alius,

اخجلت بالشعر ثنایا الاقاح
ياطرة الليل ووجه الصباح

“ Dentium tuorum splendore florem anthemidis pudore afficis,

“ O tu, cujus cinnus nocti similes sunt,
“ facies verò auroræ.”

fugiet eum maxima harum similitudinum suavitas, nisi sciat, primum, *anthemidem* florem esse candidissimum, de quo *Nicander* in secundo *Georgicorum* libro,

* Vide *Haririum Mekam*, II. & *Noctes Arabicas*.

Οὐδὲ μὲν Ἀνθεμίδων κενεὴ γήρυται ἀκμή,

& cui poetæ Arabici puellarum dentes frequentissimè assimulant; deinde, *Arabibus* in tentoriis perpetuò degentibus auroræ exorientis imaginem esse notissimam, quâ utuntur sæpissimè, cum *albas genas jucundo rubore suffusas* describant. Pariter *Amralkcis*,

وتعطو برخص غير شثن كانه
اساربع ظبي او مساويك اسحل

“ Porrigit ea quæ dat, digitis teneris, non duris, tanquam vermibus in arenâ repentibus, aut ligno *Isbil*.”

Quis hunc versiculum potest intelligere, nisi qui sciat *يسروع* vermem esse longum, candidum habentem corpus, & rubrum caput; cum quo puellæ digiti herbâ quâdam purpurâ tincti comparantur; & *Isbil* ligni albi esse genus, quo defricantur dentes? Ad summam, poematum Asiaticorum lectoribus notum esse debet, eorum auctores in regione amœnissimâ vitam egisse, florum, arborum, animalium, aliarumque rerum abundantissimâ, quas in *Europâ* non habemus: eas itaque imagines quæ illis dilucidæ sunt, nobis videri obscuras, quæ illis pervagatæ, nobis abditas, quæ illis splendidæ, nobis temerarias, quæ illis denique sublimes, lætæ, plenæ, ju-

cundæ, nobis abruptas, nimias, tumidas, luxuriosas, dissolutas : sed ad alia pergamus.

Longum esset percernere, quam variæ ac venustæ imagines in poetæ *Arabum* ac *Perfarum* deriventur vel à moribus, & vitæ communis consuetudine, artibus, ludis ac disciplinis, vel à rebus sacris, ut ab *Alcorano*, & templi *Mecani* edificio, vel ab historiis regum, heroûm, ac bellorum memorabilium. Verùm si quis de his singulis plenè & copiosè velit differere, volumen integrum contexit necesse est.

Nunc verò de ultimo imaginum fonte, *fictionibus* scilicet poeticis, pauca dicam. Sunt autem imagines à fabulis derivatæ, ut rectè judicat *Hermogenes* *, jucundissimæ.

Nimium est quantâ cum voluptate & delectatione fabulas & recitatas audiamus, & scriptas legamus. Hoc sensit *Plato*; ideoque illas de *Boreâ* & *Oritbyâ*, de *Gige*, & annulo illo mirifico, dulcissimè orationi suæ intexit. Notant contrâ dicendi magistri unum tantummodò in horridâ *Thucydidis* historiâ locum esse jucundum, ubi scilicet *Terei* & *Philomelæ fabula* inducitur † ! Est fanè fictio, poetæ (Hebræam omnium verissimam excipio) quasi anima, sine

* Περὶ Ἰδεων, lib. ii. cap. iii. περὶ Γλυκυτήτων.

† Pag. 100. Edit. Hudf. Τῆρεϊ δὲ τῷ Πρακτῆν τὴν Πανδιονος ἀπ' Ἀθηνῶν σὺχοντι γυναῖκα, προσήκεν ὁ Τῆρης αὐτὸς εἶδεν, εἶδε τῆς αὐτῆς Θρακῆς ἐγενετο, & quæ sequuntur.

quâ nec naturam neque etiam nomen retinere possit. Ac mirum est quantum omnium gentium poesi hæc figmenta dulcedinem, & suavitatem afferant. De *Homero* harum fictionum, ut nonnulli putant, patre atque inventore, quem cum veteres tum recentiores poetæ imitati sunt, loqui non est necessarium. In veteri *Gothorum* poesi translationes propè omnes à fabulis sumuntur*: itaque in eâ aurum vocatur *Freyæ lacrymæ*; poesis, *Odini munus*. Versûs quosdam *Peruvianos*, eoque antiquissimos, citat *Garcilassus*†; quorum sensus hic est: “ Puella formosa, frater
 “ tuus pluviosus, urnulam tuam nunc infrin-
 “ git; cujus ictus tonat, fulget, fulgurat. Tu
 “ vero, puella, jucundos imbres fundis; inter-
 “ dum grandinem ac nivem mittis; rerum om-
 “ nium effector & procreator tibi hoc munus
 “ tribuit.” Fingunt enim poetæ *Peruviani* puellam esse in cælo formosissimam, quæ amphoram aquæ plenam manu tenet; quam in terram identidem fundit; sed hujus puellæ fratrem, hominum generi inimicissimum, hanc amphoram interdum frangere, unde tonitrua & fulgura proveniunt. Dicit itaque *Garcilassus*, veterum *Incarum*, seu regum, quendam, qui & poeta admirabilis esset, & philosophus insignis, hoc

* Vide Eddam & Malleti Histor. Dan.

† Historia de Peru, lib. ii. cap. xxviii.

carmen contexuisse; additque hos versiculos inter nodos perveteres ac variis distinctos coloribus fuisse inventos. Notissimum enim est Peruvianos pro literis, nodis quibusdam usos esse. Sed redeamus ad Asiaticos. Apud eos multæ sunt pervagatæ fabulæ, quæ etiam in fictas * Europæorum historias tandem defluerunt: nam Ariosti *Hippogrifus* nihil aliud esse videtur, præter Persarum *Simorg* avem, de quâ mentio fit in *Sadii* libro *Buštân*,

چنان پهن خوان کرم گسترد
که سیهرغ در قاف قسمت خورد

“ Campum mensæ liberalitatis ita latè extendit,

“ Ut gryps (*Simorg*) in monte Káf cibi portionem accipiat.”

Eadem avis mirifica in magno Ferdusi poemate inducitur Rustemo vulnerato administrans. Præterea fingunt poetæ Persici duo esse animantium genera ex igne puro confecta, quorum unum benevolum & mansuetum esse aiunt & aspectu venustissimum, in urbe splendidissimâ habitans, quam شاد و کام Hilaritatem & Desiderium vocant; alterum, deforme, sævum, truculentum, generique hominum infestissimum, in locis mon-

* Historias videlicet *Romenses*.

tuosis ac sylvestribus latens; hoc autem genus Persæ دیو, Arabes عفریت appellant, illud پری Peri, & جن Gen nominant, quibus vocibus etiam Europæi utuntur. Sed jucundissima omnium est ea de rosæ & luscinia amore fabula, quam frequenter attingunt poetæ Persici; inde fit ut, cum in eorum carminibus de rosâ mentio incidat, luscinia nomen plurimum subsequatur; velut in illo disticho,

مغنی کجای کہ وقت کست
چہنہا پر از غلغل بلبست

“ Cantor, ubi es? nam rosarum tempus est;
“ Horti autem lusciniarum modulis pleni sunt.”

sic Gelalo'ddin Ruzbehâr in poemate الاشجار
ثمرات seu *Fructus arborum* vocato, divinum
numen alloquitur,

تا بحمد تو نعرہ زد ببلبل
ہمہ گوش ام چون درخت کل

“ Dum laudes tuas modulatè canit luscinia,
“ Ex omni parte auris sum, tanquam rosæ
“ frutex.”

Poetam rosæ folia cum auribus comparare inquit Herbelotus, à quo dissentio. “ *Totam au-*

rem esse,” nihil aliud significat; nisi attentè audire: quam locutionem linguæ etiam Europææ non aspernari videntur.

Similiter quoque Sadi in libro Gulistân,

نه بلبل بر کیش تسبیح خوانست
که هر خاری بتسبیحش زبانست

“ Non luscinia solum rosæ infidens laudes

“ ejus canit,

“ Unaquæque enim spina, ut eum laudet,

“ lingua fit.”

Et Hafez pereleganter,

کنونکه در کف کل جام بادۀ صافست
بصد هزار زبان بلبلش در اوصافست

“ Nunc cùm in rosæ manu vini puri calix fit,

“ Centum mille linguis luscinia illius laudes

“ canit.”

ubi occulta est comparatio, eaque bellissima, rosæ enim calyculum, jam se explicantem, & purpureo colore suffusum, cùm vini rubescentis poculo venustè comparat. Idem alibi,

چو در رویت بخندد کل مشو مغرورای
بلبل

که بر کل اعتمادی نیست کر حسن جهان
دارد

- “ Cum in vultu tuo subridet rosa, ne idcirco
 “ vanâ spe decipiaris, O lusciniâ,
 “ Siquidem rosæ nulla est fiducia, licet totius or-
 “ bis terrarum pulchritudinem complectatur.”

Et

رونق عهد شبابست دگر بستانرا
 میرسد مژدهٔ کل بلبل خوش الحانرا

- “ Splendidum adolescentiæ tempus horto re-
 “ dit,
 “ Faustum rosæ nuncium suaviloquæ lusciniæ
 “ affertur.”

Et

نواي بلبلت اي کل نجا پسند اقتد
 چوکوش وهوش بهرغان هرزه کوداري

- “ Modulatio lusciniæ tibi, O rosa, quo modo
 “ grata esse potest,
 “ Dum aurem atque intellectum avibus futilia
 “ loquentibus præbes?”

hoc est, “ Quo modo jucunda esse possunt poetæ
 “ tui & amatoris carmina, formosa adolescen-
 “ tula, dum improbis delatoribus fidem habes?”
 Solent enim poetæ Perfici seipfos cum lusciniis,
 amicas verò cum rosis sæpenuerò comparare,
 velut in pulchro carmine elegantissimus Hafez,

غرور حسن اجازت مکر نداد اي کل
که پرسشي نکني عندليب شيدارا

- “ An arrogantia tua ob pulchritudinem te
“ non finit, O rosa,
“ Ut quippiam de Iusciniâ amore percitâ
“ perconteris?”

Et alibi pari cum venustate,

ديگر زشاخ سرو سهي بلبل صبور
کلبانک زد که چشم بد از روي کل بدور
اي کل بشکر آنکه توي پادشاه حسن
با عاشقان بيدل مسکين مکن غرور

- “ Rursùs è procero cupressi ramo Iuscinia
“ patiens
“ Modulos iterat (dicens) Malus oculus à
“ rosæ facie procul abfit!
“ O rosa, quòd tu regina sis pulchritudinis,
“ ne idcirco
“ Amatoribus tuis excordibus, miseris, te in-
“ humanam præbeas.”

Ita porrò idem,

دوشم زبلبل چه خوش آمد که مي سرود
کل کوش پهن کرده زشاخ درخت خويش

“ Heri quanta mihi dulcedo à lusciniâ venit,
 “ quæ suaviter modulata est,
 “ Rosâ aurem explicante à ramo fruticis !”

Eâdem imagine frequentissimè utuntur Turcæ,
 qui Persas, ut Latini Græcos, semper imitantur;
 sic poeta in *Humaiun Nâmeh* citatus,

کلام کل کبی بردم اولوب شاد
 قلب بلبل کبی الحان و فریاد

“ Læti perpetuò veniamus, tanquam rosæ,
 “ Modulatè canentes & strepentes instar luf-
 “ cinæ.”

Ita denique Persarum poetarum princeps,
 omniumque forsan post Homerum elatissimus,
 in pulchro poemate de Rustemi & Asfendiari
 prælio, orditur,

کنون خورد باید می خوشکوار
 که می بوی مشک آید از کوهسار
 همه بوستان زیر برک گلست
 همه کوه پر لاله و سنبلست
 بیالیز بلبل بنالد همی
 کل از ناله او ببالد همی
 شب تیر بلبل بخندد همی

کل از باد و باران ببندد همی
 من از ابر بینم همی باد و دم
 ندانم که بلبل چرا شد دژم
 بخندد همی بلبل از بوستان
 چو بر کل نشیند کشاید زبان
 که داند که بلبل چه گوید همی
 بزیر کل اندر چه بوید همی
 نکه کن سحر که که تا بشنوی
 ز بلبل سخن گفتن پهلوی
 همی نالد از مرک اسفندیار
 که با من همی بر کند شهریار
 ز بلبل شنیدم یکی داستان
 که خواند از گفته باستان

- “ Nunc est vinum bibendum gustu dulce,
 “ Odor enim moschi à montibus afflatur.
 “ Unusquisque hortus rosarum foliis tegitur,
 “ Unusquisque collis tulipis & hyacinthis plenus est.
 “ In hortulo lusciniæ modulatè queritur,
 “ Rosa ob questum ejus expergificitur.
 “ Nocte tenebrôsâ subridet lusciniæ,
 “ Rosa vento & pluvia arctè ligatur.
 “ Equidem à nubibus venientes aspicio ventos & flatûs,
 “ Nescio quam ob causam lusciniæ tristis sit.
 “ Ridet enimverò lusciniæ ex herti recessu,
 “ Cùm rosæ infidet, os aperit.
 “ Quis scit quid lusciniæ loquatur,

- “ Quid sub rosâ illâ odoratu investiget ?
 “ Attende matutino tempore, ut exaudias
 “ A lusciniâ orationem Persicam.
 “ Ob mortem Isfendiari gemit (dicens),
 “ *A me princeps ille eripitur!*
 “ Jam verò lusciniæ narrationem audio
 “ Quæ à veteribus recitari solebat.”

Nec est fanè difficile conjecturâ consequi, unde commentitius hicce floris ac lusciniæ amor originem habuerit; narrant enim mercatores, luscinnias in *Asiâ* rosarum odoratu incredibiliter delectari, & persæpè inter eas usque adeò volitare, donec odoris dulcedine, quæ in illis regionibus est æcerrima, quasi ebriciæ factæ, pennas remittant ac decidant*: illud etiam addendum est, eâdem anni tempestate cùm rosas florere, tùm aves etiam solitas esse inter arbuta modulari.

Huic capiti Oden *Hæfexianam* haud alienum erit subungere, quæ varias omnium propè formarum *imagines* complecti videatur:

کنونکه در چین آمد کل از عدم بوجود
 بنفشه در قدم او نهاد سر بسجود

- “ Nunc cùm in hortum venit rosa à nihilo in
 “ vitam,
 “ Viola super pedem ejus ponit caput, ad-
 “ randi causâ.”

* Vide Hyd. de Relig. Vet. Pers.

Voces Arabicæ وجود & عدم inter se contrariæ sunt, & sæpè sibi invicem opponuntur. Innuit autem poeta rosam, suo iudicio, violæ præstare, &, tanquam reginam flosculum illum pedibus submittere. Bella est florum inter se nexorum descriptio: est prætereà ficta personæ inductio, eaque perelegans. Similiter de rosâ & narcisso poeta venustus Ebn Tamim,

من فضل النرجس وهو الذي
يرضي بحكم الورد ان يرأس
اما تري الورد غدا جالسا
ان قام في خدمته النرجس

“ Ex narcissi excellentiis hæc est, quod rosæ imperio, cùm dominatur, cedit: Nonne vides rosam sedentem, ad cuius servitium surgit narcissus?”

بنوش جام صبحي بناله دف وچنك
ببوس غبغب ساقی بناله دف وعود

“ Bibe cyathum vini matutini ad modulos cymbali & lyræ, Osculare cervices puellarum ad modulos cymbali & fidium.”

بباغ تازه کن آیین دین زردشتی
کنونکه لاله برافروخت زآتش نهرود

“ In horto recentem fac ritum religionis *Zoroastris*,
Nunc cùm tulipa ardet igne *Nimrodi*.”

De religione *Zerduſhti*, & igne *Nimrodi*, vide
Hydii *de Perſarum religione* librum : describit
poeta igneum florum ſplendorem.

ز دست ساقی سیمین عذار عیسی دم
شراب نوش ورها کن حدیث عاد و ثمود

“ A manu pocillatoris genam argenteam, &
Meffiæ halitum habentis,
Vinum bibe, & miſſam fac hiftoriam *Adi* &
Themudi.”

Meffiæ halitus innuit mollem ſpiritum ac jucundum, qui mortuos in vitam poſſit revocare. *Ad* & *Themud* nomina ſunt tribuum antiquarum in *Arabia* degentium, quas monitis Vatis *Saleb* obtemperare recuſantes, periſſe dicit auctor *Alcorani*.

Huc reſpicit Atthar in *Pendnameh*,

انکه فرمان داد قهرش بادرا
تا سزای داد قوم عادرا

“ Qui mandatum potentiae ſuæ dedit vento,
Ut ſupplicium meritum populo *Adi* daret.”

جهان چو خلد برين شد بدور سوسن وکل
ولي چسود که دروي نه مکنست خلون

“ Orbis terrarum tanquam cœlestis paradifus
fit liliorum ac rofarum tempore :
Sed quid juvat, cùm in eo nequit esse æter-
nitas?”

Pulchram vides annominationem inter خلد *pa-*
radifum, & خلون *æternitatem*.

چو کل سوار شود بر هوا سلیهان وار
سحر که مرغ در آید بنغمه داوود

“ Cùm rofa equitat in aëre tanquam *Salomo*,
Manè avis venit cum concentu *Davidis*.”

Fingunt Asiatici fuisse *Salomoni* tapeta mirifi-
cum, quo vectus in aëre iter faceret. Multa
autem de carminibus ac lyrâ *Davidis* loquun-
tur: velut poeta in præfatione ad libri *Humaiun*
Námeb,

صبر کلک تو در حلّ مشکلات امور
چنانکه نغمه داوود در آدای زبور

“ Sonus calami tui cum negotia difficilia ex-
pedias,
“ Similis est modulis *Davidis*, cùm *Psalms*
“ caneret.”

بدور كل منشين بي شراب وشاهد وچنك
كه همچو دور بقا هفته بود معدود

- “ Tempore rofarum noli federe fine vino, &
“ amicâ, & citharâ,
“ Nam tanquam tempus durationis septima-
“ næ, numeratur.”

بخواه جام لبالب بياد آصف عهد
وزير ملك سليمان عباد الدين محمود

- “ Pete cyathum ad oram plenum in memo-
“ riam *Asafi* hujus ætatis,
“ *Viziri regis Soliman, Emadeddin Mahmûd.*”

Asaf Salomonis fuit, si Asiaticis fides sit habenda, *minister*, idemque cujus nomen Psalmo uni atque alteri præfigitur. *Emadeddin* vir erat quidam summæ dignitatis, quem laudare vult poeta.

ز عيش كام ابد چو بدور او اي دل
كه باد تا بابد ظل عاليش مهود

- “ Hilaritatis desiderium fit perpetuum, velut
“ in ejus atate, O cor meum !
“ Sit enim perpetuò umbra excelsa ejus ex-
“ tensa.”

بیار بادہ کہ حافظ مدامش استظهار
بفضل رحمت حق است غافر معبود

“ Affer vinum: nam Hafez illud semper petit à præstantiâ & misericordiâ Domini benevoli, adorati.”

Quinque his *imaginum poeticarum* fontibus constitutis, ad *figuras* dictionis, tanquam ad amœnos & luxuriantes rivulos, libet accedere.

CAPUT VI.

De Figuris Dictionis, ac primùm

الاستعارة

SIVE

De Translatione.

FIGURAS Asiaticæ dictionis tractaturus, missas faciam Rhetorum definitiones & distinctiones, quæ subtilitatis & acuminis habent plurimum, utilitatis verò parum : quis enim non illicò videt, * *Figuram esse vocis mutationem à primâ significatione detortam & primum necessitatis causâ usurpatam, deinde venustatis?* aut quis ignorare potest † *Translationem esse, cùm verbum in quadam rem transfertur ex aliâ re, quod propter similitudinem rectè videtur posse transferri?* Ac primùm de translatione loquar, quâ præcipuè utuntur poetæ Asiatici ornatûs causâ & suavitatis.

* Figuram sic definit Tiberius Rhetor,

Εστὶ τοίνυν σχῆμα, το μὴ κατὰ φύσιν τὸν νοῦν ἐκφέρειν, μηδὲ ἐπ' εὐθείας, ἀλλ' ἐκτρεῦειν καὶ ἐξαλλαττεῖν τὴν διανοίαν, κόσμῳ τινὶ τῇ πλάσει ἢ χρείαις ἐνεκα.

† Ad Herenn. lib. iv.

Translatio autem duplex est; alteram *Græci* vocant Μεταφοραν, *Arabes* استعارة quasi, *Mutationem*; alteram, rhetores Μετωνυμιαν, *Asiatici* كنية appellant; quam ex *Latinis* alii *Verborum Immutationem* nominant, alii cum *Aristotele* translationi subjungunt. Figuræ hujus pulcherri-
mus usus est, quo rei cujusdam adjuncta vel *Filii*, vel *Fratres*, & *Sorores*, vel *Patres*, vel denique *Matres* nominantur. Dictu difficile est quantum splendoris & jucunditatis linguæ *Arabicæ* hæc figura afferat: cujus rei exempla quædam feligam.

Mohammedes vinum appellabat أم الخبأيث
feu, *Matrem peccatorum*; cui sententiæ *Hafez*,
Anacreon ille *Persarum*, minimè ascribit suam;
dicit autem

آن تلخوش که صوفي ام الخبأيش خواند
اشهي لنا واحلي من قبلة العذار *

“ Acre illud (vinum) quod vir religiosus

“ *matrem peccatorum* vocitat,

“ Optabilius nobis ac dulcius videtur, quam

“ virginis suavium.”

Pulcherrimè *Abu'lola* columbas vocat *Filias tristitiæ*;

الا نهتني قتيات بث

“ Heu, *mæroris filia* me infomnem reddunt.”

Nec minori elegantia, vinum *uvarum filius* appellatur, & aqua *Nubium filia*; ut poeta in libro *Hiliato'lcomeit*, puellam tristiorē alloquens,

اليوم يوم شرور لا شرور به
 فزوج ابن السحاب بابنة العنب
 ما انصف الكاس من ايدي القطوب لها
 وتغرها باسم عن لؤلؤ الحب

“ Hic dies, lætitiæ dies est; nulla est in eo
 “ calamitas;

“ Ducit autem *filius nubium filiam uvarum*;

“ Non decet cyathus à manu (puellæ) tristem
 “ vultum habentis,

“ Et cujus dentes renident splendidiùs quàm
 “ baccæ margaritarum.”

In hoc genere venustæ sunt illæ figuræ, الشفة, بنت العين, بنت الجبل, بنت المنية, بنت *montis, labiorum, mortis, oculi, filia*; quibus significantur, *Echo, Verba, Febris, Lachryma*; aliæque innumerabiles. Meliùs tamen hoc genus *fictis personarum inductionibus* nonnulli subjungunt.

Nec verò existimandum est *solos Asiaticos* hac figurâ uti; nam in Græcâ etiam linguâ miram ~~habet~~ venustatem.

Ita * *Chæremon* in *Iō* flores εαρος τεκνα jucundissimè vocat, cùm dicit,

Ἀνθήων τεκνα εαριᾷ περιξ ἑρώσαντες.

Et in *Centauro* λειμῶνος τεκνα.

Ab eodem in *Baccho* hedera vocatur,

Χορῶν ἐρασῆς κιανός, ἐνιαυτῷ δεῦπαις.

Et pari elegantia suavissimus idem poeta in *Ulyssè* rosas appellat,

Τιθήνην μ' εαριᾷ ἐκπρεπείστον.

Sic etiam *Alcman* Rorem fati pulchrè “*Aeris & Lunæ filiam*” vocat,

† Οἶα, inquit Διὸς θυγάτηρ τρέφει καὶ Σελανας.

Ita ‡ *Pindarus*, Imbres nominat Παιδας νεφέλης.
Et Diem, *Solis filium*,

§ Ὅποτε παῖδ' ἄλις
Ἄτειρει συν ἄγαθῷ
Τελευτασομέν.

Et *Vinum*, filium *Vitis*,

|| Ἐλκίρναι τῖς μὲν γλυκύν
Κωμῶ προφατάν
Ἀργυρεαῖσι δὲ νῶμα-
τῷ φιαλαῖσιν βιατάν
Ἀμπελὸν παῖδα.

* Vide *Athen.* lib. xiii.

† Ap. *Plutarch.* *Sympos.* III.

‡ *Olymp.* XI.

§ *Olymp.* II.

|| *Nem.* XIX. 123.

Autumnum denique appellat *Vitis matrem*,

* Οὕτω γένος φαίνειν τερεινάν
Ματέρ' οἶανδ' Ὀπωραν.

Nec minus eleganter poeta à *Suidâ* citatus vocat
† *laganam*,

——— κασιγνήτην νεκταρέης κυλικός.

Sed ad translationes Asiaticas veniamus; quarum exempla hoc loco parcius proferam: unum tamen atque alterum scilicet exemplum; quorum primum fit vox ندى quæ *Rorem* notat, & per dulcissimam translationem pro *Liberalitate* sumitur. Sic ندى *rore maduit*, & *liberalis fuit*. ندى *roscidus & munificus*; & اندى *liberalior*. Eodem ferè modo vocibus مطر *torrens*, باران *pluvia*, Arabes utuntur; & Persæ, voce باران. Sic Arabicè جاد *copiosè cecidit pluvia*, & postea *liberalis fuit*: hinc جود *liberalitas*. Notum est Hebræos hac imagine persæpè usos fuisse: ita comparatur apud † *Isaiam* divini Numinis infi-

* Num. 5.

† Vide *Suid.* in voce λαγυνος. Hoc epigramma (Σκολιον enim non est, ut putavit *Tollius*) in sex versûs debet distingui.

Κυπριδι κεισο, λαγυνε μεθυσφαλες αὐτίκα δωρον,

Κεισο, κασιγνήτη νεκταρέης κυλικός,

Βακχεί', ὑγροφθογῆ, συνεσιε δαιτός ἐίσης,

Στειναυχεν, ψήφω συμβολικῆς θυγατερ.

Θνητοῖς αὐτοδίδακτε διηκονε, μυσι φιλεντων

Ἠδίσῃ, δειπνων ὀπλον ἐτοιμοτάτον.

† LV. 10, 11.

nita beneficentia & largitio *pluviae terram irriganti*,

כי כאשר ירד הגשם והשלג
מן השמים ושמה לא ישוב :
כי ים הרזה את הארץ
והולידה. והצמיחה :
ונתן זרע לזרע ולחם לאכל
כן יהיה דברי אשר יצא מפי :

“ Nam sicut imber & ros descendit
De cœlo, neque illuc adeò redit
Donec terram rigaverit,
Fœcundamque reddiderit, & germinare fecerit ;
Ut semen det ferenti, & edenti panem,
Talìa erunt verba ex ore meo prodeuntia.”

Huc spectat versus in * carmine admirabili poetæ
Abi'l Kassef,

اقول لركب يهيموا مسقط الندي
وقد جاوز الركبان من دونك السقطا *

“ Dixi equitum turmæ, attendite roris casum,
At præterit equites citra te, casus ille.”

Et *Ebn Arabshâb*,

امطر ايادي يمينه بالنوال ففاض الخير
من صوب الشمال

“ Pluere fecit à dextrâ suâ dona, & effudit beneficentiam, tanquam imbrem à vento septentrionali incitatum.”

Ad hoc etiam pertinet scriptoris cujusdam *Turcici* præceptum,

منبع کف یهینندن جریان ایدن قطرات
سپالی درهم و دینار صداسی رسیده
سامعی دست یساری اولیه

“ Auri atque argenti guttarum de fonte dextræ defluentium sonitus, ad aures finitræ ne perveniat,”

کي اشجار جوييار معدلت انک باران جود
واحسانيلي طراوت بولمشدی و ازهار کلزار
نظام مهلکت اقطار امطار رافت و عاطفتي
ایله سیران اولمشدی

“ Ut arbores, quæ ripas justitiæ ejus inumbrant, imbribus largitionis & liberalitatis rigatæ virescant; & flores roseti imperii ejus guttis pluviae benevolentiae & facilitatis madeant.”

Sic etiam Hafez,

میجست از سحاب ازل رحمتي ولي جز
دیده اش معاینی چیزی نداد نم

“ A nubibus æternitatis misericordiam petiit,
sed præter oculum suum lachrymis scatentem,
nemo illi *rorem* dedit.”

Hic nequico omittere similitudinem pulcherrimam in libro *Hamaſa*,

قتي عيش في معروفة بعد موته
كما كان بعد السيل مجراه مرتعا *

“ Juvenis, qui post mortem ob liberalitatem
suam vivit,

Sicut pratum post imbris effusionem vireſcit.”

Nec minorem habet elegantiam vox ذکر quæ
inter alia *famam* ac *bonam exſtimationem* notat.
Eſt autem dulciſſima translatio; nam hujus vocis
* antiqua ſignificatio fuit *Odor ſuavis*; ſic
vetus poeta,

ريح الكلاء وذكره

Odor & ſuavis aura victoriæ.

Et Hoſeas pulcherrimè †,

אדויה כטל לישראל יפרח
כשושנה רך שדשיו כלבנון ;
ילכו יונקיתיו יחי כוית
הודו וריח לו כלבנון ;
ישבו ישבי בצלו יחיו דגן
יפרח כגפן זברו כיו לבנון ;

* Vide Schultens in *Hamaſa*, p.

† XIV. 6—8.

- “ Ero tanquam ros *Israeli*; effulget
 “ Velut lilium, & extendet radices suos sicut
 “ Libanus;
 “ Explicabit ramulos suos, & erit instar oleæ
 “ Pulchritudo ejus; & odor illi tanquam
 “ *Libano*.
 “ Qui sub umbrâ ejus habitant, tanquam
 “ frumentum reviviscent,
 “ Sucrescent sicut vitis; odor ejus, tanquam
 “ vinum Libani.”

Sic etiam eruditissimus auctor libri Sucardân,

ما احلي بالافواه ذكرك

- “ Quam jucundus in (hominum) oribus, *odor*
 “ tuus.”

Adde sententiam pervagatam,

اسعد الملوک من بقي بالعدل ذكره

- “ Regum felicissimus is est, cujus odor (fama)
 “ ob justitiam perpetuò maneat.”

Huc spectant illa in * *Salomonis* carmine,

שמן תורד שמך

- “ Unguentum effusum, nomen tuum.”

Et versûs elegantissimi poetæ Perfici Jâmi in
libro Yusef ve Zulikha,

کشادی نافه طبع مرا ناف
 معطر کن زمشکم قاف قا قاف *
 زشعرم خامه را شکر زبان کن
 زعطرم نامه را عنبرفشان کن *

“Aperis mihi cistam odoriferam naturæ,
 “Moscho meo fragrantem redde montis Kâf
 “extremities (à Kâf ad Kâf),
 “Carminibus meis calamum fac dulcilo-
 “quum,
 “Odore meo (famâ meâ) librum fac amba-
 “rum spargere.”

& illa,

هنر چو مشک بود مشک اکر نهان دارند
 زفیض رایحه او مشام اثرست *

“Celata Virtus moscho similis est: tametsi enim
 occultus fit moschus, tamen odor qui ex eo
 afflatur, est jucundissimus.”

& *Ebn Arabshâh* de precatione usitatâ وسلم
 loquens, ait,

صلوة تذكي المسك الاذفر في صدور الكتب

“Hæc salutatio gratissimum spirat moschi odo-
 rem in librorum exordiis.”

& illa elegantissima *,

כשמן המוב על הראש
 ירד על הזקן וזקן אהרן
 שיורד על פי הכהן

quem locum bellè, ut multa, expressit auctor
 libri de Sacrâ Poesi †,

“ Non *aura nardi suavior* occupat

“ *Sensus*, quæ Aronis vertice de sacro

“ Per ora, per barbam, per ipsas

“ *Lenta fluens it odora vestes.*”

Omnes ferè gentes hac translatione uti videntur:
Sinenses signum quoddam habent, quod *Hiang*
 vocant, & quo significatur primò *Odor*, deinde,
Fama, *Virtus* ‡.

Vocem سقي irrigavit, potum præbuit, in

* Psal. cxxxiii. 2.

† Præl. xxv.

‡ *Galli* aiunt, La mémoire de celui qui agit si noblement est en bonne odeur auprès des gens d'esprit. Germanicè quoque *geruch* est odor, & *gerücht*, vox haud admodum dissimilis, quasi *ruhm*, *fama*: sic auctor libri elegantis de *Abeli Morte*, “ *Blühe empor, wie die junge blum' im frühling empor blühet; dein leben sey ein süßer geruch vor dem Herren.*” Et alibi, “ *Wie ein lieber frühlings strauß empor blüheten und vereint liebliche gerüche der tugend zerstreiten.*” Nos quoque interdum eadem figurâ utimur: sic *Clarendonius*, “ *By her intercession with the King, she would lay a most seasonable and popular obligation upon the whole nation, and leave behind her a pleasant odour of her grace and favour to the people.*”

permultas res jucundissimè transferunt Arabes;
sic scriptor clarissimus,

واذا بنساتي الموت فاجاءهم بكاسات الثبور
فستقي رياض حياتهم قدحا اعاد الكل بور

“ Ecce autem, mortis pocillator accessit ad

“ eos cum exitii *cyatho*;

“ Et *irrigavit* vitarum eorum hortulos poculo,

“ quod omnes ad nihilum redegit.”

Exempla translationum à *rigando* & *bauriando*,
sunt in omnium gentium sermonibus ferè innu-
mera; sufficiet hîc duos versiculos citare à li-
bello de *Rodanthes* & *Doficlis* amoribus, quos
legenti mihi primùm valdè arrisissè memini:

Κρατήρα μακρον ἡδονης και θαυρων
Κιρνωτες ἐξέπινον αρχις εις μεσην.

Unum solummodò addam exemplum, quod ta-
men auribus Europæis durius esse videbitur.
Vox *انف* *nasum* significat: transfertur autem
ad omnium rerum *partem eminentiorem*. Sic
انف جبل *nasus montis*, promontorium; *البرد*
انف *nasus frigoris*, frigus intensum; *انف*
پoculum illibatum; *روضة انف* *hortus no-*
vus & *intactus*, quem *κρηπον ἀκηρατον* vocat *Ibycus*;
انف القوم *nasus populi*. Sic *عربين* *superior*
nasi pars, & *عربين* *populi principes*. Ut Ho-

sein El Afadi de morte liberalissimi herois loquens,

واصبح عرنين المكارم اجدعا

“Nasus nobilitatis præciditur.”

Eâdem translatione utuntur *Sinenses*, vox enim *Pië*, cùm *nasum* significat, tum etiam *familie principem*. Eodem sensu usurpant Hebræi vocem חרם, quæ *Arabica* est, *nasî pars altior*, item, *princeps populi*. Itaque illa *,

ויקרא את כל חרמיו מצרים

vertenda sunt, *Vocavit autem omnes primarios Ægypti viros, non præstigiatores, ut vulgò redduntur.*

Cùm plures continuantur translationes, omninò permutatur oratio; hanc igitur figuram rectè possumus *Permutationem* appellare; cuiusmodi est illa *Hafeziana*,

چو آفتاب مي از مشرق پياله بر آيد

زباغ عارض ساقى هزار لاله بر آيد

“Cùm *Sol* vini ex *Oriente* poculi prodeat,

“In *borto* genæ pocillatoris mille tulipæ

“florent.”

Sec huic figuræ immorari nihil necesse est, quippe cujus exempla in *Asiaticorum* libris omnibus sint frequentissima; & sanè *permutatio* hæcce, feu 'Αλληγορία, genus illud dicendi, quod *Asiaticum* vocant, videtur ab Europæorum dictione potissimum distinguere.

CAPUT VII.

التشبيه

SIVE

De Comparatione.

INFINITAM poetis præbet *similitudinum* syl-
vam universum hoc naturæ templum. Ponant
ante oculos cælum, terras, maria; aspiciant in
cælo, solem, lunam, stellas; in terrâ, arbores,
flores, herbas, segetes, animalia: in aquis, na-
tantes belluas, conchas, pisces; videant in aëre
pendentes nubes, videant ætheris placidam fere-
nitatem, & immensa protinùs exsurget similium
rerum varietas & copia. Sed hæc sunt omnibus
gentibus communia; at multæ sunt naturales
imagines, *Asiaticis* magis quàm reliquis fami-
liares, velut orientis auroræ, & stellarum, qua-
rum cursûs in tentoriis degentes Arabes com-
modissimè observare possunt; aliæ denique *Asia-
ticorum* propriæ, ut herbarum, arborum, anima-
lium, aliarumque rerum, quas in Europâ haud
cognoscimus. Non est igitur mirum, poetarum
Asiaticorum similitudines nostris auribus non-

nunquam duriores, nonnunquam etiam subinfusas videri. Ridemus si poeta Perficus gracilem puellam cum buxo comparat (quâ tamen comparatione sæpissimè utuntur Asiatici), propterea quòd in Europâ buxus humi serpit, & abjectissimus esset frutex, nisi splendidâ viriditate commendaretur; in Asiâ verò in pulcherrimam arborem succrescit, & ramulis ornatur gracillimis. Præterea observandum est, ex duabus illis facultatibus *comparandi*, scilicet, & *distinguendi*, primam esse maximè inculti, & luxuriantis animi, fervidi, exultantis, poetici; alteram politi, subtilis, teretis, accurati; hanc ad iudicium, illam ad ingenium & affectûs pertinere.

Hinc translationibus & similitudinibus abundantior est *Asiaticorum* quam *Europæorum* poesis. Hi enim (*Homerum* & *Græcos* excipio) rarò comparationem admittunt, nisi usquequaque conveniat; illi similitudinem, quæ occurrit, avidè captant, parùm solliciti si quid in eâ sit discrepantiæ vitium. Sed nihil ferè attinet, unde originem ducat Asiaticarum comparationum venustas & abundantia, dummodò statuatur omnem poesin, præcipuam ex iis suavitatem ac pulchritudinem recipere; ac longè venustiores esse eas, quæ à naturalibus rebus ducantur.

Antequam de comparationibus Asiaticis separatim loquar, necesse habeo de *comparatione in genere* breviter differere. Hujus itaque figuræ

triplicem usum statuerunt rhetores: nam idcirco sumuntur comparationes vel ut ornent, vel ut illustrent, vel ut amplificent sententiam. Ideoque eæ quæ ornatûs causâ usurpantur, dulces sint oportet, jucundæ, politæ. Venustæ autem similitudines depromuntur præcipuè ex iis rebus, quæ naturâ sunt hilares ac splendidæ; cuiusmodi sunt horti, flores, gemmæ, prata, pulchra animalia, & reliqua, quæ nitorem habent ac formosam speciem. Quæ illustrandi gratiâ adhibentur, propriæ esse debent, & claræ: quæ tandem amplificationis ergo sumuntur, omninò necesse est altiùs atque magnificentius insurgant, ne rei comparatæ minùs amplâ comparatione minuatur dignitas. Minimè tamen necessarium puto comparationes ex omni parte congruere: etenim si prima vel præcipua pars sit similis, cæteræ delectationis ac varietatis causâ appositæ redundare possunt.

Sic *Apollonius* ille *Rhodius* mulieres Lemnias cum apibus comparat, Argonautas cum floribus, urbem cum alveari,

Ως δ' οτε λείρια καλά περιβρομενοι μελισσαι
Πετρης ἐκχυμεναι σιμῶληδος————

sed verborum ambitus non satis est rotundus ac numerosus; idque aures ipsæ indicant. Ideoque addit,

—————ἀμφὶ δὲ λειμῶν
 Ἐρσγεις γανυται, ται δὲ γλυκυν αλλοτε τ' ἄλλον
 Καρπὸν ἄμεσγυσιν πεποτήμεναι—————

Ubi rectè observat doctissimus Scholiaſtes, vocem γανυται cum κινυρομεναι, quæ mox subsequitur, minimè consentire: tamen post vocem συμῶληδ^ο finita est comparatio, reliqua adduntur ut delectationem pleniorẽ auribus afferant. Hoc semel monuisse sufficiet. Hæc autem observatio in omnibus similitudinibus locum habet.

Interdum tamen ex ipsâ cohærentiâ & proprietate magnam capiunt venustatem, ut in notâ illâ comparatione,

* Ἦελις ὡς τις τε δομοῖς ἐνιπαλλεται αὐγῇ
 Ὑδατος ἔξανισσα, το δὲ νεον ἦε λεῆγτι
 Ἦε πῦρ ἐν γαυλῷ κεχυται ἥ δ' ἐνθα καὶ ἐνθα
 Ὡκειη σροφαλιγί τινασsetαι αἰσσησα
 Ὡς δὲ καὶ ἐν σῆθεσσι κεαρ ἐλελιζετο κερης.

Et nunquam fanè adduci potui (ne auctoritate quidem Viri undequaque docti †) ut crederem ‡ Virgilium hanc similitudinem vel elegantius vel politius, vel ad rem accommodatius reddidisse §. Certè in aliis locis permultis, quæ ex

* Argonaut. 3. 755.

† De Sacrà Poesi, Prælect. xii.

‡ Æneid. viii. 18.

§ Utrumque meâ sententiâ superavit Camoenſus.

Vide Lusiadas. viii. 87.

Qual o reflexo lume do polido

Espelho, d' aq̃o o de cristal fermoso,

Apollonio sumfit Virgilius, nullus profectò video, cur elegantiae ac pulchritudinis palmam ab auctore suo sibi vindicet. Multum sanè illi debet: nam ut nihil dicam de Medæ suavissimo Ἐπεισοδίῳ, nihil de Amyci & Pollucis pugnà, nihil de Harpyiis, nihil de similitudinibus & descriptionibus, aliisque minutioribus elegantiss *

Che do rayo solar sendo ferido
Vay ferir noutra parte luminoso:
O sendo da oziosa mãõ movido
Pela casa do moço curioso,
Anda pelas paredes e telhado,
Tremulo aqui e alli desfollegado.

* Qualis est pulchra illa transitio:

At non Dardaniæ medicari cuspidis ictum
Evaluit——

Apollonius,

——μαντοσυνησι κεκασμενον. Ἄλλα μιν ἐτι
Μαντοσυναί ἔσαιουσιν. Εἰ
——ἀδευκεα δ' ἔφυγεν αἰσαν
Μαντοσυναίς. Οἱ γὰρ τις ἀποτροπή θανάτοιο.

Et illa personarum mutatio, quam sumfit etiam *Millonius*,

——ut duros mille labores

Pertulerit: *tu* nubigenas, *inticiæ*, &c.

Apollonius,

——μεγαλη ὅτι φοῖβον αὐτεi ——
Ἀητοῖδα, τυ νυ δε κατ' ἔρανα ἰκεο ——

Multæ sunt profectò in Apollonii poemate minutiae, quæ sunt diligenter observandæ: qualis est vocum nonnullarum usus quæ videntur esse poetarum, qui sub Ptolemæo floruerunt, propriæ; & quæ loca quædam obscuriora Theocriti, Callimachi, Lycophronis & reliquorum illustrant. Velut νεπης pro Nepote, vox fortasse Æolica. Sic Apollonius,

——μετοπισθε τειεις νεποδεςσιν ετοιμα.

quas è Rhodio poetâ hausit; illam mehercule
 suavitatem numerorum, & rotundam illam ver-
 suum concinnitatem, in qua regnat Virgilius,
 ab Apollonio didicit. Ac mirum videtur Lon-
 ginum, Quintilianum, atque alios adeò temerè
 esse Aristarchum secutos, ut admirabilem hunc
 scriptorem in mediocrium poetarum chorum
 detrudent. Mediocrisne sunt poetæ hi versûs
 numerosi & modulati?

Ὡς δ' οτ' ἐρημαῖσι πεπληότες ἐκτόθι πετρῆς
 Χηραμὲ ἀπήγες λίγεις κλαῖθσι νεοσσοί,
 Ἢ οτε καλά ναυόντες ἐπ' ὄφρυσι Πακτωλῶιο
 Κυκνοὶ κινήσωσιν ἑὸν μέλος, ἀμφὶ δὲ λειμῶν
 Ἑρσηεὶς βρεμεται, ποταμῶιο τε καλά ῥέεθρα,
 Ὡς αἰ ἐπὶ ξανθᾶς θεμεναι κινήσιν ἐθείρας
 Παννυχιαὶ ἐλσεινον ἠλεμον ὠδύροντο.

aut illa descriptio,

————— ἀνθεὰ δὲ σφί
 Νυμφαὶ ἀμεργόμεναι λευκοῖς ἐν ποικίλᾳ κολπίῃ
 Ἑσφορεον. πασᾶς δὲ πυρός ὡς ἀμφεπεν αἰγλή,
 Ὅτιον ἀπο χρυσεῶν θυσακῶν ἀμαρυσσέτο φεγῶς,
 Δαιε δ' ἐν ὀφθαλμοῖς γλυκερον ποδον—————

& Callimachus,

————— ὅ γὰρ ἐργατὶν τρεφῶ
 Τὴν Μῆσαν, ὡς ὁ Κεῖϑ, Ὑρρίχῃ νεπῆς.

& Theocritus Idyll. XVII. 25.

Ἀθανάτοι δὲ καλεῦνται ἑοὶ νεποδὲς γεγαυτές.
 Immortales autem vocantur, ejus cum sint nepotes.

Notum est enim non esse in illo loco legendum, Θεοὶ νεποδὲς, quod
 reddiderunt nonnulli, *Dii sine pedibus*.

Quàm breviter & vividè Telamonis iram pingit!

— τῷ δὲ οἱ ὅσσε
Ὀδύγγες μαλεροῖο πυρός ὡς ἰνδαλλοντο.

Quantâ elegantîâ Homeri comparationem,

Οἷη δ' Ἀρτεμις εἰσι κατ' ἑρέος ἰοχέαιρα.

amplificat;

Οἷη δὲ λιαροῖσιν ἔφ' υἰάσι Παρθενίῳ
'Ἡε καὶ Ἀμνησοῖο λρεσσαμένη ποταμίῳ
Χρυσείῳ Λητῳις ἔφ' ἀρμασιν ἐστηκυῖα
'Ὡκείαις κεμαῶεσσι διεξέλασθησι κολωνας
Τηλοθεν ἀντιῶσα πολυκνίσσῃ ἑκατομῆχῃ,
'Τῇ δ' αἶμα νυμφαὶ ἐπονταὶ ἀμορφαδες, αἱ μὲν ἐπ' αὐτῆς
'Ἀγρομεναι πηγῆς Ἀμνησιδός, αἱ δὲ δὴ ἀλλαι
Ἀλσεα καὶ σκοπίας πολυπιδάκας, ἀμφὶ δὲ θῆρες
Κνυζήθῃω σαινέσιν ὑπὸ τρημενυτὲς ἴσαν,
Ὡς αἰγ' ἐσσεύοντο δι' αἶθερ —

Quod si minutiores illas poescos exornationes spectemus, nullus esse potest ad celeritatem exponendam accommodatior versus, quam

Αὐτῇ δ' ὠκυτερῇ ἀμαρυγματος ἡ βολαων.

aut ad avem placidè labentem in aëre describendam, quam

Ῥίπην εὐκηλοῖσιν ἐνευθίων πλερυγέσσι.

Annon hi versûs fluctuum scopulis allidentium quodammodò imitantur sonum?

ῥῶτοντ' ἐνθα καὶ ἐνθα διασάδον ἀλλήλησιν
 Τὴν δὲ παρηγορίην κοπτεν ῥοοῖς. ἀμφὶ δὲ κύμα
 Λαβρον ἀείρομενον πέτραις ἐπικαλχλαζεσκεν.

Sed hæ venustates, quæsitæ sunt potius quàm naturales; & plus diligentiae ostendunt quàm ingenii. At multa sunt in Argonauticis loca, velut Syrtis, Phineæ, Tali, & Jasonis laborum descriptiones, quæ elatissimis abundant imaginibus, & summâ cumulantur verborum dignitate. Neque illud verum est, quod Longinus affirmat, Apollonium nunquam cadere; est enim ubi altè cadit, ita tamen ut servet quandam in cadendo majestatem: sic draconis occisi descriptio,

——οφίς ὑφ' Ἡρακλεῖ δαιχθεῖς, &c.

sublimis est illa quidem & magnifica, sed non satis delicata, & à poesi heroicâ aliena.

Sed ad Arabas & Persas veniamus. Illi in poesi amatoriâ similitudinibus ex naturâ deductis admodum delectantur. Assimilant * puellarum cincinnos hyacinthis, genas rosas, oculos, nunc ob colorem, violis, nunc ob amabilem illum languorem, narcissis, dentes margaritis, papillas malis Punicis, oscula melli ac vino, labia pyropis, staturam proceris ramulis, faciem soli, crines nocti, frontem auroræ, ipsas denique puellas capreolis, & hinnuleis. Has similitudines propè omnes complectitur Arabs incertus in pulchro fabularum libro,

* Vide Noweiri à Reiskio citatum.

وهي صبية ذات حسن وجهال وبهاء وكمال
وقد واعتدال بعيون سود نواعس قد كحلت
بسحر بابل وحواجب كانها قسي ترمي سهلم
لتخفيها القواطل وانف كحدّ السيف ونمّ كانه
خاتم سليمان و حدود كانها شقايف نعيان
و شغيفتان عقيقتان واسنان كلؤلؤ منضود
في مرجان وجبين كانه هلال و ريق احلا
من الشهد و ابرد من الزلال و عنق كانه
خبزان و صدر كانه شادران و نهود كانهن
رمان و بطن كانه الحرير طيبة علي طيه
وسرة تسقي بدهن البان

“ Fuit autem puella gratiâ, pulchritudine, ve-
“ nuftate, perfectione prædita; egregiam ha-
“ bens & æquam ftaturam; oculos verò ni-
“ gros, fomni plenos, fascino Babylonio im-
“ butos; & supercilia, tanquam arcûs, vi-
“ brantes fagittas aspectuum letales; nafum,
“ enfis mucroni fimilem; os verò, Salomonis
“ figillo; genas tanquam anemonas; duo au-
“ tem labia erant duo pyropi (vel carneolæ),
“ & dentes tanquam uniones in corallio con-
“ ferti; frontem porrò habuit novæ lunæ
“ fimilem, & labia favis dulciora & aquâ
“ purâ magis frigida; collum infar Indicæ

- “ arundinis, pectus instar fontis in altum fa-
 “ lientis; mamillas malis Punicis confimiles,
 “ ventrem, instar Serici plicas habentis super
 “ plicas, & umbilicum unguento myrobalani
 - “ irrigatum.”

Mirè hæc descriptio, ut multæ in Asiaticorum
 carminibus, cùm Salomonis poemate convenit.
 Et profectò hoc distichon,

وبطيب نكته وسلسال جري
 في فيه مع شهد بريقة خمره

propè totidem verbis ex Hebræo reddi videtur,

נפת תמפנה שפתותיך
 דבש וחלב תחת לשונך
 וריח שלמתוך כריח לבנון :

- “ Favi stillantes labia tua,
 “ Mel & lac sub linguâ tuâ ;
 “ Odoque vestium tuarum, tanquam odor
 “ Libani.”

Sæpe verò poetæ amatorii ex moribus depro-
 munt imagines, velut *Sadi* in libro *Gulistan* pu-
 ellæ nigros cincinnos genis candidissimis super-
 impendentes confert pulcherrimè cum pilis ex
 ebena fictis, quas clavâ eburneâ pellunt lufores:

رخسار یار در خم کیسوی تابدار
 چون کوی عام در خم چوکان آبنوس

- “ Gena amicæ inter cincinnos plexos inter-
 “ micans
 “ Similis est pilæ eburneæ in mediâ clavâ
 “ ebeni.”

Sæpe ex religiosis opinionibus ; sic Hafez recentem lanuginem circa labia adolescentuli crescentem comparat cum nymphis illis formosissimis quas in cœlo esse dixit *Mohammedes* ;

سبز پوشان خطت بر کرد لب
 همچو حورانند کرد سلسبیل

- “ Recentes lanuginis herbæ, quæ labia tua
 “ vestiunt,
 “ Similes sunt *Houriis* circa fontem Salsabil
 “ fedentibus.”

In poesi heroicâ elatissimas nonnunquam habent similitudines cum Arabes, tum Persæ. Quàm sublimis, quàm Homero similis, hæc est comparatio !

لهم عدوة گانقضاص الاتي
 مدّ به الكدر الاحب

- “ Tàm rapidi erant quàm præceps aquarum
 “ fluxus
 “ Quem tenebrosa & violentè irruens nubes
 “ ampliorem reddidit.”

& illæ,

فبت ليالياً لا نوم فيها
تخب بك المسومة العراب
يهر الجيش حولك جانبيه
كما نغضت جانحها العقاب

- “ Multas enim noctes transegiſti inſomnis,
“ Cum te properanter veherent equi nobiles
“ notis inſigniti:
“ Quaffabat exercitus circum te ambas ſuas
“ alas,
“ Velut aquila nigra pennas motitans.”

فرددناهم بطعن كما تهزّ عن جمة الطوي
الدلاء

- “ Haſtas ultro citroque movimus in vulne-
“ ribus,
“ Ut movetur urna flexilis in puteo aquâ
“ abundanti ſurgens.”

Quid poeta velit benè expoſuit *Reiſkius*, “ Haſ-
“ tarum ſtrepitum, quando demittuntur in cor-
“ pora, vel è conſoſſis corporibus vix revellun-
“ tur ac ne vix quidem, cum obſcuro confert
“ illo murmure & muto fremitu, quo vel ir-
“ ruens in profundum, vel exuberans ſitula quæ-
“ dam ſurſum attracta malè cedentem aquam

“contranitando perrumpit.” Quâ imagine nihil aptius aut sublimius cogitari potest.

In *Ferdusi* poemate admirabili multæ sunt comparationes verè magnificæ: nam ut illas communes omittam;

هميرفت رستم چوپيل دژم

“Venit Rustem, tanquam torvus elephas,”

&c,

چو شیر اندر آمد میان رمه

“Tanquam leo qui in medium irruit ar-
mentum,”

quid nobilius aut excelsius esse potest his imaginibus,

نکه کرد برزو بران ده سوار
چو آشفته شیر از بهر شکار
بزد دست و پوشید درع بزر
میانرا به بستش بزرین کمر
یکی خود رومی بسر بر نهاد
سر ترکش تیر را بر کشاد
بباره بر افکند بر کستوان
یکی باره مانند کوهی روان
ز کیهال نیزه زالماس تیغ
بباره بر آمد چو بارنده میغ

تو گفتی سپهر است یا روز و تاب
 ویا در بهاران یکی رود آب
 درختیست گفتی از آهن ببار
 کشاده دو بازو چو شاخ چنار

- ‘ Aspexit Barzu decem illos equites,
- ‘ Tanquam leo furore plenus, prædam petens,
- ‘ Strenuè se gessit, & tunicam radiantem induit,
- ‘ Medium corpus illigavit aureo baltheo;
- ‘ Cassidem Græcam capiti imposuit,
- ‘ Ex pharetrâ fagittas extraxit;
- ‘ Nunc super equi stratum impendit,
- ‘ Nunc tanquam mons movens (se crexit)
- ‘ Altâ hastâ (feriens) & ense adamantino,
- ‘ Nunc velut nubes imbrem fundens progressus est.
- ‘ Diceres, “ Cœlumne est, an dies, & splendor,
- ‘ “ An verno tempore aquarum fluxus?”
- ‘ Diceres, “ Arbor est ferro onusta;
- ‘ “ Duo brachia explicat, tanquam ramos platani.”

Sed nihil magis amant venustiores *Arabum* poetæ, quàm flores & fructûs describere, depromptâ sæpiùs imagine ex humanâ pulchritudine; velut *Ebn Rumi*,

رایت البنفسج في روضة
 واحداقه للندي شاهرة *
 يحاكي بها الزهر زرق العيون
 واجفانها بالبكا قاطرة *

- “ Vidi in hortulo violam,
 “ Cujus folia rore splendebant ;
 “ Similis erat flos illi (puellæ) cœruleos ha-
 “ benti oculos,
 “ Quorum cilia lacrymas stillant.”

& alius,

ناولني من اجدّ نرجسة
 احسن في ناظري من الورد
 كانها بيضها مرصعة
 من خدّه والصفار من خدّي

- “ Da mihi dilectissimum narcissum,
 “ Pulchriorem, meo aspectu, rosâ,
 “ Velut si albedo ejus deprompta fit
 “ A gena illius (amicæ) pallor autem à
 “ mei (amantis) genis.”

quam similitudinem in alias res transferunt, ut
 poeta de vino,

وحبراء قبل المزج صفراء بعده
 انت بين ثوبي نرجس وشقايق
 حكّت وجنة المعشوق صرفاً فسلطوا
 عليها مزاجاً فاكتست ثوب عاشق

- “ Rubrum ante misturam, post eam flavum,
 “ Habet duos colores narcissi scilicet &
 “ anemones ;

- “ (Seu potius) refert genam amicæ meracius,
 “ quod si temperes
 “ Cum eâ aquam, induit colorem amantis.”

Et *Abu Nowâs* de pomo,

وتفاحة من سوسن صيغ نصفها
 ومن جلنار نصفها وشقايق
 كان الهوي قد ضمّ من بعد فرقة
 الي خدّ معشوق بها خدّ عاشق

- “ Pomum, cujus una pars ex lilio formatur,
 “ Ex flore mali Punici altera, & anemone,
 “ Velut si Amor junxisset, post discessum,
 “ Genæ amatæ puellæ genam amatoris.”

Pulchra est in hoc genere rosæ descriptio à poetâ
 eleganti *Ebni'l Motezz*,

هل تنبت الارض شيئاً من ازهارها
 اذا تحلت تحلي الوشي من نهطه
 احلي واشهر من ورد له ارج
 كانها المسك مدرور علي وسطه
 كانه لون حبي حين ملكني
 حل السر اويل بعد البعد من سخطه

- “ An profert terra ullum florem
 “ (Cum ornatur, & pictam vestem induit)

- “ Dulciorem & nitidiorem rosâ, cui odor est
 “ Is, ut videatur moschus in mediis ejus
 “ foliis spargi,
 “ Et quæ refert amicæ meæ colorem, cùm
 “ me
 “ In gremium recipit, femotâ iracundia?”

Interdum è gemmis depromunt florum similitu-
 dines, velut poeta,

واما ترا شجرات الورد طالعة
 فيها بدائع قد ركن من قصب
 وكانهن يواقيت لطيف بها
 زمرد وسطها شذر من الذهب

- “ Annon vides rosæ frutices succrescentes,
 “ A quorum vimine surgunt flores eximii,
 “ Similes pulchris pyropis, in iis autem
 “ Sunt smaragdi, & in mediis floribus par-
 “ ticolæ auri?”

Et *Ebno'l Motezz* venustè,

سقي الروض سكاب الغمام المنضد
 فنبه منه الورد بعد التهجيد *
 كجهر من الياقوت فوق زبرجد
 مركبة فيها قراضة عسجد *

- “ Irrigat hortum effusio nubium densa,
 “ Rosa autem ex eo à fomno excitata
 “ furgit,
 “ Similis est ardenti pyropo super smaragdum,
 “ Cui imponitur auri ramulus.”

Similiter Sadi in libro *Buštân*,

نهد لعل و پیروزه در صلب سنک
 کل لعل در شاخ پیروزه رنگ

- “ Pofuit pyropos & smaragdus in duro lapide,
 “ Rosam pyropinam super smaragdinum ra-
 “ mum.”

Sic alius poeta,

خليلي هبا ينتضي الهم عنكما
 وقوما الي روض وكاس رحيق *
 فقد لاح زهر الياسمين منورا
 كاقراط در قمعت بعقيق *

- “ Sodales mei, agite, decedit à vobis mœror,
 “ Venite ideò ad hortum, & vini cyathum;
 “ Splendet enim flos jafmini lucidè
 “ Tanquam inauris ex margaritâ cui impo-
 “ nitur carneola.”

& *Ebn Tamim*,

قد اتينا الرياض حيث تجلت
وتحلت من الندي بجمان
ورائنا خواتم الزهر لما
سقطت من انامل الاغصان

“ Venimus in hortos, cùm ornarentur
“ Et vestirentur roris gemmulis,
“ Et vidimus figilla florum, cùm
“ A digitis ramorum caderent.”

& *Ebn Rumi*,

بنفسج سرلاني اذا
رايتة اشرب ما شيتنا
ليس من الزهر ولكنه
زمرد يحمل ياقوتا

“ Gaudium violæ, nam cùm eam
“ Viderim, bibi quantum volui;
“ Non flos est, sed
“ Smaragdus gemmam purpuream ferens.”

Interdum verò è cælo & stellis, ut

كان الياسمين الغض لما
ادرت عليه وسط الروض غيني
سهاء من الزبرجد قد تبدت
لنا فيها نجوم مي لجين

- “ Velut si jasminus florens, cùm
 “ In eum in medio horto oculos meos flec-
 “ tam,
 “ Cœlum esset smaragdinum, in quo afful-
 “ gent
 “ Nobis stellæ argenteæ.”

&

في روضة تهدي لنا
 نفس الشبول بها الشبال
 في كل نرجسة بها
 شمس يحيط بها هلال

- “ In hortulo, qui ad nos affert
 “ Odorem vini aquâ gelidâ temperati,
 “ In unoquoque narcisso, qui in eo est,
 “ Sol effulget lunâ circumdatus.”

& alius,

وعندنا نرجس انيق
 تحيا بانفاسه النفوس
 كان اجفانه بدور
 كان احداقه شمس

- “ Habemus narcissum splendidum,
 “ Qui recreat odore suo animas,
 “ Velut si cilia ejus essent lunæ,
 “ Velut si oculi ejus essent soles.”

Vel ex aliis rebus naturalibus, ut

اما تراه ومّر الریح يعطفه
 كانه زعفران قوق كافور
 اذا بدا في اختلاف من محاسنه
 اراك كيف اختلاط النار بالنور

“ Annon eum (narcissum) vides, dum aura

“ transiens eum flectit,

“ Similem croco super camphoram?

“ Cum effulgeat varietate pulchritudinis,

“ Ostendit tibi, quomodo ignis cùm luce

“ jungatur.”

&

تم يا غلام نهاتها مشهولة
 ان الرياض بكل زهر تحتشي
 والنجس الغض الندي كانه
 ثغر يعضّ علي بقية مشهش

“ Surge, puer, & (vinum) effunde gelidum,

“ Nam horti variis floribus ornantur,

“ Et recens narcissus similis est

“ Candido puellæ denti, cùm malum Ar-

“ meniacum mordeat.”

Addam duas comparationes quæ sint ob novitatem jucundissimæ : unam *Ebni'l Motezz*,

بنفسيم جمعت اوراقه فحكت
 كحلا تشرب دمعاً يوم تشتيت
 كانه فوق طاقات يلوح بها
 اوائل النار في اطراف كبريت

“ Viola collegit folia sua, similia

“ Collyrio nigro, quod bibit lachrymas die
 “ discessûs,

“ Velut si effret super vasa in quibus fulgent

“ Primæ ignis flammulæ in sulphuris ex-
 “ tremis partibus.”

alteram *Ebni Tamim*,

ازهر اللوز انت لكل زهر
 من الازهار تأتينا امام
 لقد حسنت بك الايام حتي
 كانك في فم الدنيا ابتسام

“ O flos amygdali, tu præ cæteris omnibus

“ Venisti ad nos florum princeps,

“ Etenim usque adeò tibi favet fortuna

“ Ut referas, in ore terrarum orbis, risum.”

Has comparationes lætiffimas ex *Ebni Abi Hagelab* delibavi, qui contexit etiam de *Similitudinibus* librum, quem inscripsit

التنويه في محاسن التشبيه

Poetarum laudes in similitudinum pulchritudine.

Criticus idem insignis, & poeta, omnes ferè florum venustates in bellissimo carmine complexus est ;

اي والربيع النضير
 وزهرة المستنير
 من نرجس واقاح
 كاعين وثغور
 وياسمين كلون
 المتيم المهجور
 ومن شقيق كحسنا
 قد اقبلت في حرير
 وطيب نشر عبير
 البنفسج المهور
 والاس شبه عذار
 بخدّ ظبي غزير
 والورد اقبل في جيش
 حسنه المنصور

“ Euge ! per splendidum ver, & flores ejus

“ nitidos,

“ Narcissum & parthenium similes oculis &

“ dentibus,

- “ Et jasminum tanquam colorem amatoris
“ solitarii,
“ Et anemonem similem formosæ puellæ quæ
“ venit serico (vestita)
“ Et odorem suavem unguenti, violam pluviam
“ irrigatam,
“ Myrtique florem similem lanugini in genâ
“ hinnuli succo pleni,
“ Et rosam cum exercitu (spinis) venientem,
“ cujus pulchritudo victrix est.”

CAPUT VIII.

De reliquis Figuris.

RESTAT ut alias poeseos Asiaticæ figuras tractem. Sunt autem minutiores quædam exornationes pœnè innumeræ; quas *omnes* pluribus verbis percurrere, non est necessarium: juvat tamen *insigniores* quasdam priùs proferre, quàm de fictâ *Personarum inductione* loquar, quæ translationis est species audacissima, & omnium gentium, ac præcipuè Asiaticorum, poesi incredibilem affert suavitatem.

Ac primùm verbi ejusdem *Iteratio* admodum elegans esse videtur; ut in illo poetæ Arabici * versu,

شدونا شدة الليث عدا والليث غضبان

“ Violenti fuimus inimiciâ, tanquam leo, &
“ leo iratus.”

nec est in Græco sermone inuenta, ut Theocritus †,

————— λισ ἔσακθας

Νεβρω φθεγγαμενας τις ἐν ὤρεσιν, ὠμοφαγος λισ.

* In libro Hamassa.

† Theocr. Idyll. xiii.

ubi videant harum minutiarum indagatores vocum لیث, ש, & λς, cùm sono tùm sensu af-
finitatem.

Nec minus lepida est *Agnominatio*, quam Græci Παρονομασίαν, Arabes تجنیس appellant: fit autem, cùm ad res diffimiles similis vox in eodem versu accommodatur. Hæc figurâ ita delectantur Asiatici, nullum ut occasionem amit-
tant, quâ eam commodè usurpent: sic Hafez,

از سر پیمان برفت با سر پیمانه شد

“ Ab amore religionis ad cyathi desiderium
“ tranfit.”

Nam *Peiman* religionem, *Peimâne* verò cyathum significat. Et in eodem carmine,

دل بر دلداری رفت جان بر جانانه شد

Dil ber dildâri rest, gian ber gianâne şhüd.

“ Cor ad cordis raptricem, anima ad amicam
“ discessit.”

Idem alibi,

ترک ترکان خطا نبود صواب

Terki Turcani Khatha nebud savab.

“ Formosas Tartariæ puellas relinquere, non
“ decet.”

&

که بر طرف چمن زارش همیکردد چمان
ابرو

*Ke ber tarfi chemenzâresh hemikerded chemân
abru.*

“ Nam in * horti ejus extremitate delicatè
“ movet supercilium ejus.”

etenim *Gbemen* hortus est, & *Ghemân kerdn* delicatè incedere.

Adde huc pulchram illam sententiam,

ان بلا نبود که از بالا بود

An belâ nebud ke ez bâla bud.

“ Ærumna quæ à superis venit, ærumna non
“ est.”

& illam Arabicam,

المال مايل والذهب ذاهب

Elmâl mâil waeddbebeb dbabib.

“ Divitiæ dilabuntur, & aurum fugit.”

Nec omittendi sunt elegantes poetæ *Turcici*
versûs,

* Pulchram adolescentulæ faciem cum horto comparat poeta.

آلهي سن بني سينه ايلته
صرلاينجه يارك سينه شينه

“ O Deus, ne me ad sepulchrum (fène) per-
“ ducas,

“ Donec amicæ gremium (fène fène) am-
“ plexu teneam.”

Elegia Arabica in *tertio capite* citata annomi-
nationibus unicè constat, iisque lepidissimis, ut

مربع نعم نعم تلك المربع

“ Æstivæ *Naomæ* mansiones: oh, suaves (*nâm*)
“ mansiones!”

&

هل لعل الرعد الهتون بلعل

“ An strepit (lâlâ) in monte *Lala* nubes to-
“ nans & pluviosa?”

Haud sum nescius hanc exornationem à ple-
risque contemni tanquam nimis concinnam &
puerilem; & profectò in linguis *Europæis* parcè
admodum sumenda est: rectè ait auctor rheto-
ricorum ad Herennium *, “ Quæ sunt ampla &
“ pulchra diù placere possunt: quæ lepida &
“ concinna, citò satietate afficiunt aurium sen-

* Lib. iv.

“ sum fastidioffimum. Quomodo igitur, si cre-
 “ brò his generibus utemur, puerili videbimur
 “ elocutione delectari : ita si rarò has interfere-
 “ mus exornationes, & in causâ totâ variè dif-
 “ pergemus, commodè luminibus distinctis il-
 “ lustrabimus orationem.”

Quæ verò de oratione dicit, ad poemata trans-
 ferri possunt, ita tamen ut hæ festivitates ad le-
 viora carminum genera quàm ad elata & he-
 roica, videantur esse accommodatiores. Nec
 est tamen negandum quin Annominatio insignem
 afferat Sermonibus Asiaticis pulchritudi-
 nem. Itaque eâ etiam sacros Vates Hebræos
 delectari invenimus *.

Nunc verò ad Προσωποποιαν, seu Personæ induc-
 tionem, veniamus. Ea est quasi animata Alle-
 goria, quæ translationum est continuatio; trans-
 latio autem occultam similitudinem semper
 complectitur. Sic “ gena tanquam rosa”
 similitudo est, imagine à naturâ depromptâ :
 “ rosa genarum ejus” est translatio: “ genarum
 “ rosas oculorum pluvia irrigat” est Allegoria;
 & duas complectitur translationes. Similiter,
 “ Rosa horti rosæ genarum tuarum dixit, Ambæ
 “ formosæ sumus; sed tu perpetuò nites, ego
 “ celeriter defloresco,” fictæ personæ est in-
 ductio.

* Micha. cap. i. ver. 10, & alibi centies.

Atque in hac audacissimâ figurâ mirifica illa & quasi magica poeseos vis unicè elucet; & maximè apud poetas Asiaticos, qui eam frequentissimè usurpant. Apud eos enim omnia vivunt, omnia animantur. Colloquuntur inter se flores, aves, arbores: personam etiam induunt notiones illæ abstractæ, pulchritudo, justitia, mœror, hilaritas; rident prata, canunt sylvæ, lætatur cœlum; rosa Zephyro dat mandata lusciniæ perferenda; lusciniæ rosæ pulchritudinem describit; & cùm lætiores illas imagines relinquant, gladius magni regis gemmis ornatus lunæ ait ‘Tu cora mea es; & vergiliis, Vos tanquam vestem induo.’ Omnis denique naturæ immensitas tanquam theatrum est, in quo nihil est tam à vitâ ac sensu remotum, quin personâ indutum in scenam prodeat, & voce distinctâ loquatur.

Hujus figuræ duo genera sunt; alterum, cùm fictis personis atque inanimis vox & oratio tribuitur; alterum, cùm poeta rem vitâ carentem tanquam animatam alloquitur: nam veræ personæ inductio, vel potius in aliam personam transitus, inter figuras nescio an rectè numeretur: non est certè translationis species, Sed, ut ut sit, frequens est ejus in poesi Asiaticâ usus; contineo me ab exemplis; unum tantum proferam. In libri Buxtân initio, *Mohammedis* laudes poeta percenset, & tandem hos versus effundit verè magnificos:

شبی برنشست از فلک برگذشت
 بتمکین وجاه از ملک برگشت
 چنان کرم در تیه قربت براند
 که در سدره جبریل افرو باز بهاند
 بدو گفت سالار بیت الحرام
 که ای حامل وحی برتر خرام
 چو در دوستی مخلصم یافتی
 عنانم ز صحبت چرا تافتی
 بگفتا فراتر مجالم نهاند
 نهاندم که نیروی بالم نهاند
 اک بک سر موی برتر پرم
 فروغ تجلی بسوزد پرم
 نهاند بعصیان کسی در کرو
 که دارد چنین سیدی پیشرو

- ‘ Qui unâ nocte nobiliter evectus super æthera ascendit
 ‘ Illuc, ubi angeli nequeunt pervenire:
 ‘ Qui in coelesti hoc itinere tam longè progressus est,
 ‘ Ut illic ubi consistere cogitur Gabrielis, non constiterit:
 ‘ Tum dixit illi Gabrieli dominus templi Meccani,
 “ O tu qui oracula portas, propiùs accede ;
 “ Quoniam amicitiam meam perfectam adeptus es,
 “ Quare colloquii nostri frena laxas ?”
 ‘ Respondit : “ Non est ampliùs ubi veniam locus,
 “ Illic confisto, ubi plumæ meæ vi careant :

- “ Si vel minimè altiùs evolem,
 “ Jubar gloriæ tuæ splendentis alas meas liquefaciet.”
 ‘ Nemo peccatis immerfus diù manet
 ‘ Qui talem Vatem ducem habeat !’

Quæ descriptio quàm nobilis est, quàm elata !

Sed illuc redeo, unde paullum dilapsa est oratio. Primum itaque hujus figuræ genus est, cum fictæ personæ datur vox & sensus ; cujus generis exempla quædam insigniora subjiciam. In amatoriiis Persarum carminibus sæpe inducuntur loquentes lusciniæ & rosæ ; ut in illo *Sadii* versu,

داني چه گفت مرا آن بلبل سحري
 تو خود چه ادمي كن عشق بيخبري

“ Scisne, quid mihi dicat lusciniæ illa matutina ?

“ Tu quisnam homo es, qui amoris sis ignarus ?”

Sic Hafez elegantissimè,

مي خواه و كلفشان كن از دهر چه ميچوي
 اين گفت سحر كه كل بلبل تو چه ميكيوي

“ Pete vinum, sparge flores : quid à fortunâ
 “ quæris ?”

Putamus primo aspectu hæc à poetâ proferri, sed statim subjungit,

“ Hæc manè dixit rosa,”

deinde ad *Lusciniam* orationem flectit,

“ Tu autem, *luscini*a, quid ais?”

hoc est, “ an amicæ tuæ assentiris?”

Similiter alio loco,

جهشيد و جام جم مطلب جام مي بخواه
کين است قول بلبل داستان سراي جم

“ Gemshidum (regem antiquum) & mirifi-

“ cum ejus poculum noli quærere: po-

“ culum vini pete;

“ Ea enim vox est *lusciniæ* narratricis in

“ horto regis.”

Et alibi,

بلبلي برک کلي خوش رنگ در منقار
داشت

واندران برک ونوا خوش ناله‌هاي زار
داشت

گفتمش در عين وصل اين ناله و فریاد

گفت مارا جلوهٔ معشوق در اين کار داشت
حسست

“ *Luscinia rosæ* suaviter coloratæ folium in

“ rostro habuit,

“ Et in illo folio dulces querelas & gemitûs
 “ edidit :

“ Dixi illi, In ipso congressu quid vult ista
 “ querimonia & lamentatio ?

“ Dixit : Nos ad hoc opus amici fastus redi-
 “ git.”

Ejusdem generis est lepidum hoc † violæ & rosæ
 “ colloquium,

بنفشه دوش بکل گفت و خوش بیانی داد
 که تاب من بجهان طرهٔ فلانی داد

“ Heri sic rosam allocuta est viola, & suaviter
 “ sensa sua explicabat,

“ Splendorem meum terris, cujusdam (for-
 “ mosæ puellæ) cincinnus præbet.”

Possum innumera hujus figuræ exempla è
 poetis Arabicis expromere ; sed unum atque
 alterum sufficiet. Ac primùm subjungam pere-
 legantes versiculos principis illustrissimi & ve-
 nustissimi poetæ *Ebni'l Fiadb*, ‡

تم فاستقني بين خفق الناي والعود
 ولا تبع طيب موجود بهفقود *
 كاساً اذا بصرت في القوم محتشياً
 قال السرور لها قم غير مطرود *

† Vide Cap. v. seu Ode, & Cap. x. de Imaginibus.

‡ In libro *Yatimato'ddehri*.

نحن الشهود وخفف العود خاطبنا

يزوج ابن سحاب بنت عنقود *

‘ Surge, & affer, dum sonant tibia & cithara,

‘ (Neu gaudium certum incerto permutes)

‘ Cyathum, cui, cœtum congregatum aspi-

“ ciens,

‘ Dicit Hilaritas, “ Surge non repulsus ;

“ Nos testes sumus, & lyræ moduli nobis an-

“ nunciant,

“ Filium nubium racemi filiam ducere.”

Quàm lætus personarum conventus ! Vides animis & vitâ donata, pocula, lætitiâ, musicam, aquam, vinum. Per nuptias enim *filii nubium* & *uvarum filia* pulchrè innuitur vini cum aquâ temperatio. Facile docto Arabi *Taaleb*† assentior, qui hos versûs in suo genere admirabiles putat : sed Arabicè legantur necesse est ; Latinè enim ne adumbrari quidem potest eorum pulchritudo ac lepos. Huc addatur mirificus in *Timuri* historiâ locus (quam historiam poema nobilissimum audeo dicere) ubi *Hyems* cum invicto illo heroe inducitur colloquens :

† Vide librum *Yatimah*. Part. I. cap. iv. verba *Thalebii* sunt,

ومن ملج شعر ابن الغياض قوله ولم اسمع
في معناه احسن منه قم فاستقني &c.

فجال بينهم الشتاء بجفاجف عواصفه وبث
 فيهم حواصب قواصفه واقام عليهم نايحات
 صراصره وحكم فيهم زعازع صنابره وحل بناديه
 وطفق يناديه مهلاً يا مشوم ورويدا ايها
 الظلوم الغشوم فالي متي تحرق القلوب
 بنارك وتلهب الاكباد باوامك واوارك فان
 كنت اجد نفسي جهنم فاني انا ثاني
 النفسين ونحن شيخان اقترنا في استيصال
 البلاد والعباد فانحس بقران النحسين وان
 كنت بردت النفوس وبردت الانفاس فنفحات
 زهريري منك ابرد او كان في جرايدك
 من جرد المسلمين بالعذاب فاصهاهم واصهم
 ففي ايامي بعون الله ما هو اصم واجرد
 فوالله لا حايبتك فخذ ما اتيتك ووالله لا
 يحميمك يا شيخ من برد المنون لواعج جمر
 مجمرة ولا واهج لهيب في كانون *

Circumibat autem illos *Hyems* cum ventis suis
 ‘ vehementibus, & sparfit inter eos flatus suos
 ‘ glaream dispergentes; & in eos concitavit
 ‘ ventos suos frigidos, ex opposito flantes; &
 ‘ potestatem in eos concessit gelidis suis pro-

cellis: & in ejus (*Timuri*) confeffum de-
 fcendit, & eum inclamans, allocuta est:
 “Lentè, O infaufte, & leniter incede, O
 “tyranne injufte! quoufque tandem homi-
 “num corda igne tuo combures? & jecinora
 “æftu & ardore tuo inflammabis? Quodd fi
 “una es ex infernis animis, equidem anima-
 “rum altera fum; & nos fenes fumus, qui
 “continuò occupamur in regionibus & fervis
 “fubjugandis; & ftellæ maleficæ (*Mars* &
 “*Saturnus*) in conjunctione funt infauf-
 “fimæ. Et fi animas occîdis, & auras fri-
 “gidas reddis, at auræ meæ gelidæ te funt
 “frigidiores; aut fi in tuis catervis (milites)
 “fint qui fideles fuppliciis vexent, impellant,
 “percutiant: at in diebus meis, Dei adjutu,
 “eft id quod magis vexet & percutiat. Et
 “per Deum, tibi nihil remitto. Cape igitur
 “id, quod ad te attuli; & per Deum, non
 “te defendent, O fenex, à leti frigore, car-
 “bonum in foco ardor, nec in mense De-
 “cembri flamma.”

Nunc ad alterum hujus figuræ genus venia-
 mus: idque fit, cùm rem vitâ ac ratione caren-
 tem poeta alloquitur; velut in illo dulciffimo
Amralkeifi carmine,

الا ايها الليل الطويل الا انجلي
 بصبح وما الاصبح منك بأمثل

- “ O longa nox, ne, obsecro, discutiaris
 “ Per auroram; nec enim efflet aurora te præf-
 “ tabilior.”

Sed nullum hujus generis exemplum mihi occurrit insignius, quàm illud *Hafæzi* carmen, quo adolescentuli pulchritudinem, sub puellæ scilicet personâ, venustissimè describit, versâ perpetuò oratione ad auram, ad rosam, ad narcissum, ad herbas, ad cupressum, &, quod audacius esse videbitur, ad intellectum :

اي باد شهيم يار داري
 زان تحفه مشکبار داري

- “ O aura, amici habes odorem,
 “ Inde munus suave-olens (moschatum) af-
 “ fers.”

زهار مكن دراز دشتي
 با طرّه او چكار داري

- “ Cave; noli furari (دراز دست) *longam ha-*
 “ *bens manum*, id est, Fur)
 “ Cum cincinno ejus ecquid babes negotii?”

اي كل تو كجا وروي زيباش
 او مشك وتو خاربار داري

- “ O rosa, ubi es, præ vultu ejus nitido?
 “ Ille moschus est; tu autem spinas habes.”

ريحان تو کجا و خط سبزش
او تازه و تو غبار داري

“ Herba odorifera, ubi es, præ recenti ejus
“ lanugine ?

“ Ea floret, tu autem marcescis.”

نرکس تو کجا و چشم مستش
او سرخوش و تو خمار داري

“ Narcisse, ubi es, præ ebrio ejus oculo ?

“ Ille temulentus est, tu autem crapulâ affi-
“ ceris.”

اي سرو تو با قد بلندش
در باغ چه اعتبار داري

“ O cupresse, cum staturâ ejus procerâ,

“ In horto, quam habes affinitatem?”

اي عقل تو با وجود عشقش
در دست چه اختيار داري

“ O intellectus, cum amoris ejus existentîâ,

“ (Si) in potestate tuâ (efficit) quam haberes
“ electionem ?”

روزي برس بوصل حافظ
کر طاقت انتظار داري

| Carmen
Perdicum.	
ای با چشم بد داری	زان بخت کسب داری
زنسار کن در از دوسی	با دست و پا بکار داری
ای کل تو بکار دوی بکنی	در کسب و توغار داری
ریحان تو بکی و خط نبهش	او تازه و چوب داری
نیکوئی و چشمش	او ز خوش و توغار داری
ای سر و تو با کز بدش	در باغ و چمن داری
ای فصل تو با و خوشش	در دست چمن داری
کریم از روی بی حس و عاطفه	
که حقت بطلد داری	

“ Unum diem veni ad *Hafezi* congressum,
 “ Si quidem cunctandi potestatem habes.”

Quàm pulchræ imagines ! Comparatur odor
 cincinnorum suavissimus cum zephyro moschum
 afflante; facies formosa cum rosâ, ita tamen ut
 longè nitidior esse videatur; lanugo in genis suc-
 crescens, cum herbis recentibus : oculi languidi
 & quasi ebrïoli cum teneris narcissi floribus; sta-
 tura cum cupressi ramulo; quâ comparatione
 etiam Græci utuntur; ut *Alcæus*,

Τινι σ', ὡ φίλε γαμῶρε, καλῶς εἰκασθῶ;
 Ὅρπακι βραδίνῳ σε μαλὶς' εἰκασθῶ.

quibus similitudinibus (est enim personæ induc-
 tio, ut antea dixi, translationis species, translatio
 autem similitudo brevis) quid delicatius esse po-
 test, quid venustius? Mirum est sanè quantas
 suavitates in tam breve carmen poeta incluserit.
 Hanc odam (utpote quæ ad *Anacreontis* laudem
 propè accedat) versibus Anacreonteis Græcè
 reddidi :

Ὠδαριον.

Χαριεντῶ, αὐρά, παιδῶ
 Ἀπαλὴν φερεῖς αὐτμην,
 Δία τετ' ἀναπνεύσας
 Μυρον ἐκ πτέρων ψεκαΐεις.
 Ζεφυρ' ἐν κομαισι παιδὸς
 Ἱακινθίναις ἀθύρεις.
 Ἄγε δῆ. τι δῆτ' ἐκλεψας
 Φιλερωτῶ ἐκ κικιννῆ;
 Τὶ κομάς, ῥόδον τρυφήλει,

Ροδον ἀνθεων ἀγαλμα;
 Μαλακος μην ἐσθ' ὁ κερ^Θ,
 Σὺ δ' ἀκανθίοις πυκαῖζ.
 Σὺ δὴ τι τρυφᾷς, σελινον;
 Σὺ γὰρ εὐΐους ἐκμαραίνῃ,
 Χλοερὺς δ' ὁ παῖς ἰελες
 Θαλαραῖς ἔχει παρειαῖς.
 Σὺ δὴ, * λειριον, τι καυχᾷ;
 Ἐπομειδία, μεθύσκον
 Καλον ὄμμα παῖδος ἄβρω,
 Σὺ δὴ κείσεαι νοσῶδες.
 Κυπαρίσσει, μὴ τι κομπᾷς
 Ῥαδινοῖς ἐπὶ κλαδισκοῖς,
 Ῥαδινώτερον γὰρ ἔστιν
 Ἀπαλοῖο σῶμα παῖδος.
 Φίλον ἤτορ, ἀντ' ἐρωτος
 Ἰοβόσφυχα κοροῖο
 Λιπαροχρὸς, σφριγώντος,
 Τι κεν ἡρεθῇς ἐελδῶρ;
 Φίλε κερε, μὴ βραδυνῇς,
 Ταχύ μοι ποδεινὸς ἔρχε,
 Σέο γὰρ φανεύτος, ὦ παῖ
 Τριφιλήτε, πάντα θαλλεῖ.

* Attici florem narcissi λειριον vocabant. Suid.

CAPUT IX.

العبرة الغاية

SIVE

De arcanâ Poematum Significatione.

DE figuris Asiaticæ dictionis fatis, ut arbitror, differui; & fatis fusè ostendi nullas in Arabum ac Persarum poesi vel verborum vel sententiarum exornationes desiderari. Attamen, nequis nobis locus intactus relinquatur, de *occulto illo sensu*, quem in poematibus Asiaticorum amatoris latere nonnulli existimant, paucis disputabo: & quoniam nihil esse puto veritatis investigationi inimicius aut magis pestiferum, quam sententiæ simulationem, dicam apertè quid sentiam, nec argumenta celans quibus opinionem meam confirmem, nec aliorum sententias repudians, si quis in illis veritatis color eluceat.

Sunt igitur in linguis Asiaticis, ac præcipuè Persicâ, carmina pœnè innumerabilia, quorum idem est argumentum unusque ferè perpetuus tenor. Nempe in iis continuâ serie laudantur amores ac deliciæ, voluptates, vina, odores, ludi,

convivia; & reliqua quæ sensibus blandiuntur : accedunt humanæ pulchritudinis lætæ admodum descriptiones; intexuntur loci illi communes, de fortunæ temeritate, de honorum ac falsæ regionis contemtionem; incertos esse rerum humanarum eventus, & brevem lucis ac vitæ usuram; amoris autem suavitates celeritè deflorescere; oportere igitur voluptates, dum licet, rapere, &

——— ποιεῖν τι οἷς γόνυ χλωρόν *.

nihil enim esse amore suavius, nihil quod magis hominem deceat. Exponuntur etiam eæ quæ in amore insunt variæ perturbationes, dolor, ægritudo, desiderium, spes, lætitia; nunc amator absens languet, dolet, illachrymat, nunc ob amicæ consortium vehementer exultat & triumphat. Hæc autem omnia describuntur mirâ sententiarum varietate, verborum elegantia, imaginum splendore, & translationum pulcherrimarum copiâ.

Poetæ, qui horum carminum laude floruerunt, sunt innumeri; quorum tamen facilè principatum obtinet ille, de quo jam dictum est †, Hæfæz; cujus politissimum carmen, cum adumbratione Latinâ, idcirco hic apponam, ut horum carminum, de quibus sum proximè locutus, percipiatur natura:

* Theocr. Idyll. XIV.

† Vide Cap. V. &c.

ساقيا ساغر شراب بيار
يكدو ساغر شراب باب بيار

Puer, vini cyathum affer,
Unum atque alterum vini puri cyathum affer.

داروي درد عشق يعني مي
كوست درمان شيخ وشاب بيار

Remedium amoris ægritudinis, hoc est, vinum,
(Illud enim senum & juvenum medicina est)
affer.

آفتابست و ماه باده و جام
در میان مه آفتاب بيار

Sol & luna sunt vinum & cyathus,
In mediâ lunâ solem affer.

بزن اين آتش مرا آبي
يعني آن آتش چو آب بيار

Illide ignem illum nobis liquidum,
Hoc est, ignem illum aquæ similem affer.

كل اكر رفت كو بشادي رو
ياده ناب چون كلاب بيار

Si rosa tranfit, dic, vultu hilari
Vinum purum tanquam aquam rosarum, affer.

غلغل بلبل ار نهاند رواست
 غلغل شیشه شراب بیار

*Streptus lusciniæ si non manet, oportet
 Streptum poculorum afferas.*

غم دوران مخور که رفت برفت
 نغمه بربط و رباب بیار

*Ob temporum mutationes ne sis tristis, sed
 identidem
 Concentum citharæ & fidium affer.*

وصل او جز بخواب نتوان دید
 داروی کاوست اصل خواب بیار

*Congressum illius, nisi in somno, videre ne-
 queo,
 Medicinam (vinum), quæ somni origo fit,
 affer.*

گرچه مستم چه چاره جام دگر
 تا بکلی شوم خراب بیار

*Quòd si ebrius sum, ecquid est remedii?
 alium calicem
 Ut prorsus sensibus destituar, affer.*

یکدو رطل کران بحافظ ده
 کر کناهست و کر صواب بیار

Unum atque alterum cyathum Hafezo da,
Seu peccatum fit, seu factum laudabile, affer.

Quam odam ita reddidi :

Affer scyphos, & dulcè ridentis meri
Purpureos latices
Effunde largiùs, puer.
Nam vinum amores lenit adolescentium
Difficileſque ſenum
Emollit ægritudines.
Solem merum æmulatur, & lunam calix ;
Ne clareis foveat
Dic luna ſolem amplexibus.
Flammas nitentes ſparge : vini ſcilicet
Fervidioris aquam
Flammæ nitentis æmulam.
Quòd ſi roſarum fragilis avolat decor,
Sparge, puer, liquidas
Vini rubeſcentis roſas.
Si devium Philomela deferit nemus,
Pocula læta canant
Non elaboratum melos.
Injuſuriœ ſperne fortunæ minas ;
Lætaque mœſtitiam
Depellat informem chelys.
Somnus beatos, ſomnus amplexûs dabit ;
Da mihi dulce merum
Somnum quod alliciat levem.
Dulce eſt madere vino. Da calices novos,
Ut placidâ madidus
Oblivione perfruar.
Scyphum affer alterum puer, deinde alterum ;
Seu vetitum fuerit,
Amice, ſeu licitum, bibam.

Huic carmini aliud subjiciam, idque in amatorio genere pulcherrimum, & venustis imaginibus unicè constans :

اي همه شكل تو مطبوع و همه جاي تو خوش
دلم از عشوۀ شيرين شكر خاي تو خوش

Ah ! tota forma tua delicatè fingitur, unus-
quisque locus ubi tu es, dulcis est,
Cor meum à dulci tuâ & melleâ lasciviâ hi-
lare est.

همچو گلبرگ طري بوده وجود تو لطيف
همچو سرو چمن خلد سراپاي تو خوش

Tanquam rosæ folium recens, natura tua lenis
est,

Tanquam horti æternitatis cupressus, ex omni
parte suavis es.

شيوۀ و ناز تو شيرين خط و خال تو مليح
چشم و ابروي تو زيبا قد و بالاي تو خوش

Diffimulatio & petulantia tua dulcis est, prima
lanugo & nævus in genâ tuâ pulcher,

Oculus & supercilium nitida sunt, statura tua
& proceritas amabilis.

هم گلستان نكارم ز تو پر نقش و نكار
هم مشام دلم از زلف سمن ساي تو خوش

Vifûs mei rosetum à te picturis & ornamentis
plenum, cordis mei odor à cincinno tuo jaf-
mineum habente odorem dulcis est.

در ره عشق ز سیلاب بلا نیست کذار
کرده ام خاطر خود را بتولای تو خوش

In amoris viâ à doloris torrente non est per-
fugium,
At statum meum ob tuam amicitiam jucun-
dum reddidi.

پیش چشم تو بهیرم که دران بهیاری
میکند درد مرا از رخ زیبای تو خوش

Ante oculos tuos morior ; at in illâ ægritu-
dine

Ob genam tuam splendidam dolor meus dul-
cis fit.

در بیابان طلب کرچه زهر سو خطرست
میروند حافظ بیدل بتپای تو خوش

In deserto indagandi te tametsi undequaque
periculum est,

Tamen Hæsez corde destitutus, dum tuum
adventum petit, tranquillè procedit.

De verâ horum carminum significatione mag-
na est opinionum diversitas. Alii proprium
tantummodò sensum agnoscunt, alii reconditus

quiddam in iis ac divinius censent delitescere. Audiamus itaque utriusque sententiæ defensores. Aiunt quidam animos humanos, in corporum vinculis & compagibus inclusos, eodem ferè modo (sed longè vehementius) in divinum omnium rerum procreatorem affici, quo in amicas amatores; nam ut amantes amicarum recordantur, si qua res eorum oculis obversetur, quæ aliquam habeat cum amato corpore cognationem, sic animas nostras vitæ superioris recollectione & desiderio languescere, si quando divinæ pulchritudinis adumbratam quandam effigiem videamus. Hunc autem amorem ita esse ardentem, ut ad insaniam quandam, & quasi *ἑκστασιν* accedat: & quoniam ea est mentium humanarum imbecillitas, ea sermonum, quibus utuntur homines, inopia, ut verbis ad hunc ardorem ritè exponendum accommodatis careant, necesse est poetæ, cœlesti illo furore & divinâ permotione incitati, iis utantur imaginibus & verbis, quæ maximam habeant cum suis conceptibus affinitatem. Cùm autem ii, qui divino amore inflammentur, tanquam ebrii, à mentis sensu abstrahantur, nihil aptius esse potest, quàm ebrietatis imaginem ad hunc diviniorem rationis amissionem transferre. Hinc osculorum, hinc amplexationum, hinc deliciarum, atque amœnitatum omnium in Persarum carminibus descriptiones ortum habuerunt, quæ ad proprium sen-

sum restringi nullo modo debent. Atque hoc
ipfi poetæ fatis apertè declarant; fic Hafez,

شود مست وحدت زجام الست
هرآنکه چو حافظ مي ناب خورد

Elrius est solummodò æterni fœderis amore,
Is qui, more Hafezi, vinum purum bibat.

&

خرم دل آنکه همچو حافظ
جامي زمي الست کيرد

Jucundum cor fit illi, qui Hafezo fimilis
Poculum vini æterni fœderis capiat.

& alibi,

مستي عشق نيست در سر تو
رو که تو مست آب انکوري

Amoris ebrietas capiti tuo non ineſt;
Abi: tu enim succo uvarum ebrius es.

& Sadi,

مکر بويي عشق مستت کند
طلب کار عهد الستت کند

Forſan unus amoris odor te inebriabit,
Et faciet te fœdus divinum quærere.

Sic etiam poeta Turcicus *Rubi Bagdadi*,

صنیک بزي که شیرۀ انکورایله مست این
بز اهل خرابات می مست الست این

Noli putare nos uvæ fucco ebrios esse,
Nos eas tabernas colimus, ubi divini fœderis
vino inebriemur.

Hæc illi, Nunc prodeant ii qui huic sententiæ adversantur. Damus, inquit, hæc, si de translatione vel simplici vel etiam continuatâ loquamini; sed hæc translatio per longum poema perpetuâ ferie deduci nullo pacto potest. Licet poetæ religio dicere, se ad divinum numen accedere non minùs ardentè cupere, quàm amator amicam videre; sed non utique licet propriam notionem penitus dimittere, & imaginibus ab amore humano petitis per longissimum opus perpetuò uti. Id qui faciunt, ænigmata non versùs scribere confendi sunt.

Permuta enim imaginem: dulcissimè certè
& tenerrimè inquit vates Hebræus,

כאיל תערג על אפיקי מים
כן נפשי תערג אליך אלהים :

Velut cervus, rivos aquarum ardentè desiderat,
Sic tui desiderio, Deus, anima mea flagrat.

Cuiquamne verò concederemus, ut continuò carmina perlonga contexeret, in quibus de rivulis, de cervis, de fitis ægritudine, de herbarum amœnitate, de sylvis ac pratis solummodò loqueretur? Quæ autem narrant de animâ nostrâ in corporis catenis inclusâ, vitæque diviniore desiderio flagrante, & quæ sequuntur, ea ferè sunt Platonica. At quidnam esse causæ putemus, cur Platonis viri gravissimi versiculos de Agathone, de Aftere, de Dione, de Archianafsâ, nemo unquam extiterit, qui ad sensum reconditiorem interpretaretur; quæ verò poetæ Asiatici, homines, ut scimus, admodum voluptuarii, de amoribus ac deliciis scribunt, ea divina, ea pietatis plena, ea *μυστηριον* quoddam continere dicamus? Multa sunt à Græcis poetis, ac præsertim à Lyricis, & cogitata & scripta venustissimè; quæ tamen nemo est nisi simpliciter & propriè interpretatus. Quid? sex illos elegantes versiculos, qui cum poesi Perficâ mirificè congruunt,

Ἐκμαινει χεῖλη με ῥοδοχροα, ποικιλομυθα,
 Ψυχρακτη, σωματὶ νεκταρεν προθυρα,
 Καὶ γληναι λασισιν ὑπ' ὄφρυσιν ἀσραπίεσαι,
 Σπλαίχων ἡμετερῶν δικτυα, καὶ παγιδες,
 Καὶ μαζοὶ γλαγοσντες, ἐϋρυγες, ἡμεροσντες,
 Εὐφυνες, πασης περπνοτέροι καλυκῶ.

ad proprium sensum restringendos, nemo est qui non censeat: illos verò Hæfezi versūs.

کرفته نافه چین بوی مشک ازان کیسو
 کلاله یافته بوی چنان ازان عارض
 بکل بهاند فرو سرو ناز ازان قامت
 خجل نشست کل کلستان ازان عارض
 بشرم رفت کل یاسمین ازان اندام
 بخون نشست آل ارغوان ازان عارض

Capit vesica Sinensis odorem moschi ab illis
 crinibus;

Crines autem talem odorem ab illâ genâ reci-
 piunt:

In terram demittitur cupressus lasciva ob il-
 lam staturam,

Pudore affecta sedet rosa horti ob illam genam;

Verecundans abit flos jasmini ob illud corpus,

Sanguinem stillat color floris purpurei (Ar-
 govan) ob illam genam.

Hos, inquam, versûs ad divinum nescio quid
 pertinere existimant. Quid? cum scribat Mim-
 nermus, bellè, ut solet,

Τίς δὲ βίος, τί δὲ τέρπνον ἀνευ χρύσευς Ἀφροδίτης;

Τεθναιὴν, ὅτε μοι μηκέτι ταῦτα μέλοι,

Κρυπταδὴ φιλοτῆς, καὶ μείλιχα δῶρα, καὶ εὐνή.

quisquamne arbitratur poetam per auream illam
 Venerem per dulcia amoris dona, per furtivos illos

complexus, pietatem & divinum amorem intelligere? Cur idèò putemus Mesihium, poetam Turcicum, cùm dicat elegantissimè,

آهي سن بني سينه ايلتمه
صرلماينجه يارک سينه سينه

Ne me, Deus, in sepulchrum perducas,
Donec amicæ meæ gremium amplexu teneam,

quippiam reconditum aut cœleste innuisse?
Quid? versûs illos Hafezianos,

* مسند بکستان بر تا شاهد وساقی را
لب کیری ورخ بوسی و می نوشی کلبوی

Pulvinar in rosarium affer, ut pulchri pueri
& ancillæ

Labia premas, genas osculeris, & vinum bibas
rosæ odore præditum.

* In alio codice legitur:

زان به چه که در بستان معشوقه و عاشق را
لب کیری ورخ بوسی می نوشی و کل بوی

Quid dulcius est quàm in horto amicæ & amici

Labia premere, & genas suaviari, vinum bibere, & rosas olfacere?

& illos,

بر رخ ساقی پری پیکر
همچو حافظ بنوش بادۀ ناب

A genâ puellæ, nymphæ similem habentis
vultum,

Tanquam Hafez, merum hauri.

& illum ardenti affectu plenum,

لبم بر لب نه ای ساقی و بستان خان شیرینم

Labium super labium pone, ô vini ministra,
& dulcem meam animam ebibe.

annon ad terrenos amores spectare censendum
est?

Quòd si plura argumenta ex ipsis poetarum
Asiaticorum carminibus depromenda sint, per-
multa proferre possimus exempla, quibus per-
spicuum sit Hafezo atque aliis, Mohammedem
& ipsam religionem ludibrio fuisse; velut cum
dicat,

ان نلخ وش که صوفی ام الخبایش خواند
اشهی لنا واحلی من قبلۃ العذارا

Acre illud (vinum) quod vir religiosus (Mo-
hammedes) matrem peccatorum vocitat,
Optabilius nobis ac dulcius videtur quàm vir-
ginis suavium.

&c

ما مست شراب ناب عشقیم
نه تشنه به سلسبیل و کافور

Nos vino puro amoris inebriamur,
Fontes autem cœlestes (Salsebil & Cafur) non
fitimus.

Et alibi plus mill'es.

Ac profectò fat s intelligere nequimus, cur
poetas credamus hujusmodi involucris ac tegu-
mentis velie celare eas virtutes, quibus nihil lau-
dabilius esse potest, pietatem ac Dei cultum;
amores verò impudicos, & qui maximè humano
generi dedecori sint, apertè profiteri. Multò
certè verisimilius est, poetas illos, utcumque sen-
sum quandam occultum innuere videantur, eo
solum prætextu uti, ut cives suos credulos & re-
lig oîos decipiant, & voluptatibus liberiùs indul-
geant. Ac ne ipsis quidem Persis, (doctioribus
scilicet Hafezi carmina arcanam habere signi-
ficationem visa sunt: nam Sadius, omnium eru-
ditissimus interpretum, proprium tantùm verbo-
rum sensum in illius versibus explicat. Præte-
reà memoriæ proditum est (illo poetâ mortuo),
primarios urbis Shirazi viros, sepulturam ei ob
carminum impudicitiam concedere noluisse;
cùm verò magna esset inter eos concertatio, aliis
ut sepeliretur suadentibus, aliis vehementer de-

hortantibus, ad fortes se contulisse, & ipsius poetæ librum divinationis causâ aperuisse; cùm autem primus, qui sese illis obtulit versus, esset,

* قدم در بگ مدار از جنازه حافظ
اگر چه غرق کناهست می رود بهشت

Gressum noli retorquere ab Hafezi exequiis,
Tametsi enim peccatis demersus sit, in cœlum
intrabit.

sacerdotes illicò consensisse, & poetam humavisse in illo loco, Mosella dicto, quem ipse in carminibus celebravisset. Ita disputant utriusque sententiæ propugnatores: equidem veterum Academicorum morem, nihil ut affirmem, strenuè tenebo; ita tamen ut non negem, quin mihi disputatio secunda ad veritatem propensior esse videatur.

* Ultimus versus est pulcherrimi carminis, cujus initium:

کنونکه میدمد از بوستان نسیم بهشت
من و شراب فرح بخش و یار حور سرشت

Nunc cùm ex horto aura paradisi veniat,
Ego & vinum lætitiâ præbens, & sodalis cujus forma nym-
phæ cœlesti similis est (convenimus).

CAPUT X.

De Elato dicendi genere.

LAUDARE Asiaticam poesin, & quanti sint in eâ venustatis atque elegantiarum flores, exponere, non ut philosophus, sed ut narrator, institui. Itaque de Elatione dicendi quàm brevissimè potero, disseram; eamque primò definiam. Id est igitur Elatum, quod sit incertum, horridum, obscurum, periculosum, vastum, difficile, turbulentum; & quod eos qui legunt usque adeò percellat, ut admirentur, vereantur, tumultuentur, exhorrescant, doleant, stupeant. Sunt autem Elationis præcipui fontes, terror, magnificentia, potentia, & in eâ describendâ brevisitas. Alii sunt quasi fonticuli, sed qui omnes terrori subjunguntur, ut solitudo, silentium, caligo; intermissio, eaque vel sonorum, ut luporum ululatus in sylvâ noctu auditus, vel lucis: ad summam quodcunque sensibus est maximè injucundum, id cùm describatur, Elatam reddit poesin.

Ac primùm de Terrore loquar; ad quem ex-

citandum aptissimæ sunt tempestatum ac tonitrus images. Nam

——— cui non animus formidine Divûm
Contrahitur? cui non correpunt membra pavore,

Fulminis horribili cùm plagâ torrida tellus
Contremit, & magnum percurrunt murmura cœlum!

Sic in Jobi poemate *,

שמעו שמוע ברנז קלו
והנה מפיו יצא :
תחת כל השמים ישרהו
ואורו על כנפות הארץ :
אחריו ישאג קול
ירעם בקול נאווו :

Audite attentè strepitum vocis ejus,
Et fremitum (qui) ex ore ejus egreditur,
Sub totum cœlum eum dirigit,
Et lucem ejus in alas terræ,
Post eum tonat vox,
Rugit voce dignitatis suæ.

Sic etiam omnium poetarum post Asiaticos altissimus, † Æschylus,

Χθων σεσαλευται,
Βρυχια δ' ἤχῳ παραμυκαται
Βροντης, ἑλικες δ' ἐκλαμπεσι
Στεροπης λαυροι, σρομβοι δη κοινω

* Cap. xxxvii. 2—4.

† Prometh. Δεσμωτ. ver. 1030.

Εἰλίσσῃσι. Σκίρτα δ' ἀνεμῶν
 Πνεύματα πάντων, εἰς ἀλλήλα
 Στασιν ἀντιπῶνεν ἀποδεικνυμένα.
 Συντεταρακται δ' αἰθήρ ποντῷ.

Et illa nota,

Tenebræ conduplicantur, noctisque & nim-
 bûm occæcat nigror,
 Flamma inter nubes coruscat, cœlum tonitru
 contremittit;
 Grando mista imbri largifluo subita præcipi-
 tans cadit;
 Undique omnes venti crumpunt, sævi exis-
 tunt turbines.

Sic rursûs in Jobi libro*,

אל ארץ חשך וצלמות :
 ארץ עפתה כמו אפל
 צלמות ולא סדרים
 ותפע כמו אפל :

In terram caliginis, & tenebrarum,
 Terram crassam, instar caliginis,
 Tenebras, ordine carentes,
 Et lucis radios tanquam caliginem.

Porro voces illæ סתר רעם *Tonitrus latebræ*; יהוה
 מלך *Angelus Dei*; גיא צלמות *Vallis tenebrarum*;
 קול יהוה *Dei vox*; בראשית *in principio*, idcirco
 sunt altissimæ, quod imagines præbeant incertas

terribiles, magnificas, infinitas, & quas humanæ mentis angustię nullo modo possint concipere.

Præterea conceptus tenebrarum ad Elationem sunt accommodati; quam rem sensit nimirum Euripides, cum diceret

Νυκτωρ δὴ πολλὴν σεμνοτήτ' ἔχει σκοτός.

Hinc oritur versuum in Apollonii Argonauticis sublimitas,

——— ὑπὲρ μεγάλαισμα θεονταῖς
 Νυξ ἐφοδεῖ, τὴν περ τε καταλαδὰ κικλησκουσι
 Νυκτ' ὅλοην, ἐκ αἵσρα διισχανεν, ἐδ' αἶμαρ ὄγαι
 Μηνης. Οὐρανοθεν δὲ μελαγχροός, ἢ τις ἄλλη
 Ὡρωρεῖ σκοτιή μυχατῶν ἀνίστα βερεθρων.

Sed præcipuè excelsa esse videtur caliginis imago, cum infinitate & terrore conjuncta, ut in illis versiculis,

Ἐνθεν τὸν ἀπειρον ἐρευνονται σκοτον
 Βληχροὶ θνοφερας νυκτος ποταμοι.

quibus vix quidquam dici potest sublimius.

Hanc ob causam valdè excelsa est fabula in Asiâ decantata de regione tenebrarum, & oceano caliginis, de quibus multa narrant Arabes. Sic Mohammedes in Alcorani capite quarto & vicesimo, five سورة النور

والذين كفروا اعمالهم كظلمات في بحر
 لجج يغشيه موج من فوته موج من فوته
 سحب ظلمات بعض فوق بعض

“ At infidelium opera caligini sunt similia in oceano profundo, quem fluctûs super fluctûs tegunt, & super eos, nubes; caligini super aliam caliginem.”

Porro autem quodcunque incertum est terrorem quendam secum affert; ideoque ad Elationem accommodatur: cujus rei non est insignius exemplum, quàm illud quod ex * Jobi poemate citat in † libro Anglico vir disertissimus, Edmundus Bourke,

בשעפים מחוינות לילה
בנפל תרדמה על אנשים :
פחד קראני ורעדה
ורב עצמותי הפחיד :
ורוח על פני יחלף
הסבור שערת בשרי :
יעמד ולא אביר מראהו
תמונה לנגד עיני
דממה וקול אשמע :
האנוש מאלוה יצרק
אם מעשהו יסחר גבר :

In cogitationibus à visionibus noctis,
Cum cadat sopor in homines,
Metus me invasit ac terror,
Et omnia ossa mea tremefecit,
Et spiritus ante faciem meam transivit,
Erectè steterunt carnis meæ pili,
Substitit, sed eum intueri non potui,
Simulachrum fuit ante oculos,

* Cap. iv. 13—17.

† De Elatione & Venuſtate, Par. II. Cap. iv.

Silentium fuit, & vocem audiui,

“ An homo Deo justior?

“ An creatore suo purior mortalis*?”

Præterea imaginum splendorum congeries quædam & coagmentatio *magnificam* reddit orationem, adeoque excelsam: nam elationis præcipuus fons est magnificentia. Ob hanc causam admirabilis est in † *Sirachidis* sapientiâ *Simonis Onie* filii descriptio,

Ὡς ἐδοξασθη ἐν περιστροφῇ λαῶν,
ἐν ἐξοδῷ οἴκῳ καταπετασµατῶν;
Ὡς αἵτης ἐωθινῶ ἐν μέσῳ νεφελῆς,
ὡς σελήνη πληρῆς ἐν ἡμέραις,
Ὡς ἡλιῶ ἐκλαμπῶν ἐπὶ ναὸν ὑψίστου,
καὶ ὡς τοῦτον φωτίζον ἐν νεφελαῖς δοξῆς,

* Insigne hujus rei exemplum est in Xenophontis Ephesiaci libro jucundissimo de Anthia & Habrocoma,

Τῷ δὲ Ἀβροχομῇ ἐφίσταται γυνὴ ὀφθῆναι φοβερά, το μέγεθ' ὑπερ ἀνδρῶπων, ἐσθλὰ ἐχούσα φοινικὴν. ἐπέσασα δὲ τὴν ναυὸν ἐδοκεῖ καίνεῖν, καὶ τὰς μὲν ἄλλας ἀπολλύσθαι, αὐτὴν δὲ μετὰ τῆς Ἀνθίας διανηκεῖσθαι. Ταῦτα ὡς εὐθὺς εἶδεν, ἐταραχθῆ καὶ προσεδόκα το δεινὸν ἐκ τοῦ ὄνειρατος. Καὶ το δεινὸν ἐγένετο. Quo in loco admodum sublimes sunt, cum crebræ terroris imagines, tum præcipuè illa sententia Καὶ το δεινὸν ἐγένετο.

Est porro excelsum, quodcumque subitum est & minimè expectatum. Sic apud Callimachum vetulæ personam Ceres induit, ut Erisichthonem à sylvâ sibi sacratâ cædendâ dehortaretur, cum verò nihil perfecisset, irâ incensa est,

— γείνατο δ' ἅ θεος

Ἰσθµατὰ μὲν χερσῶ, κεφαλὴν δὲ οἱ ἡπίατ' Ὀλυµπῶ.
à quo loco sumpta sunt illa Virgiliana.

† Cap. l. 5—13. Vide etiam de Sublimi & Venusto, Par. II. cap. xiii.

Ὡς ἀνθος ῥοδῶν ἐν ἡμέραις νεων,
 ὡς κρίνα ἐπ' ἐξοδῶν ὕδατος,
 Ὡς βλαστος λιθῶν ἐν ἡμέραις θέρους,
 ὡς πυρ καὶ λιθῶνος ἐπὶ πυρεῖς,
 Ὡς σκευὸς χρυσεὶ ὀλοσφυρητόν,
 κεκοσμημένον παντὶ λίθῳ πολυτελεῖ,
 Ὡς ἐλαία ἀναθαλλῆσα καρπῆς,
 καὶ ὡς κυπαρίστος ὑψημὲν ἐν νεφέλαις.
 Ἐν τῷ ἀναλαμῶσαι αὐτὸν σολὴν δοξῆς,
 καὶ ἐν διδύσκεσσι αὐτὸν συντελεῖαν καυχημάτων,
 Ἐν ἀναβάσει θυσιαστῆρις ἁγία,
 ἐδόξασε περιεσολὴν ἁγιασμάτων.
 Ἐν δὲ τῷ δεχέσθαι μέλη ἐκ χειρῶν ἱερέων,
 καὶ αὐτὸς ἕως παρ' ἐσχαρὰ βωμῆ,
 Κυκλοθεὶς αὐτῷ σέφανος ἀδελφῶν,
 ὡς βλαστῆμα κεδρὲ ἐν τῷ λιθῶνι,
 καὶ ἐκυκλωσαν αὐτὸν ὡς σελήχη φοινίκων.

Hunc locum sanè mirificum Hebraicè ad
 verbum redditum dabo; quemadmodum auctor
 fuit in libro de Sacrà Poefi * scriptor admirabi-
 lis, quem libenter sequor.

מה נכבד בתך העם
 בצאתו מן המקדש :
 כמו בן שחר בתוך הערפל
 וכרח בשלמותו :
 כשמש נוגה על אהל המקדש
 וכקשת יתן אור בעבים :
 כפרח חבצלת בצ"ן השנה
 כשושנים על פלגי מים :
 וכנפ לבנת בעת הקיץ
 כאש ולבנה במחתה :
 וכל זהב המחוץ

* Præl. xxiv. 8vo, pag. 321.

בכל מיני פנינים :
 וכבן זית מפריה פרו
 כעץ גפרית עד לשמים יגדל :
 באשר שב עליו המעול הנכבד
 ילבש בתמימות חוד וחדר :
 באשר נתעלה למזבח הקדש
 תפארת מלבושיו נעשו :
 באשר לקח החלק מיד הכהנים
 הוא בעמד אצל מזבח :
 מסובב באחיה חמקיפים
 כבן ארו אשר בלבגן
 וכבני תמרים סביבאיתו :

Hujusmodi descriptionibus abundantissima
 sunt Ferdusii poemata; quarum unam, quæ se
 prima offert, proferam, magnificam scilicet regis
 Feridun descriptionem,

فرستانه گفت انكه روشن بهار
 ندید و نه بیند چنین شهریار
 بهاریست خرم دران بهشت
 همه خاک عنبر همه زرش خشت
 سپهر برین کاخ ومیدان اوست
 بهشت جهان روی خندان اوست
 بیالای میدان او راغ نیست
 بپهنای ایوان او باغ نیست
 چو رقتم بنزدیک ایوان فراز
 سرش باستاره همیگفت راز

بیکدست پیل و بیکدست شیر
 جهانرا چو تخت اندر آورده زیر
 ابر پشت پیلان برش تخت زر
 زکوهر همه طوق شیران نر
 خرامان شدم نزد آن ارجمند
 یکی تخت پیروزه دیدم بلند
 نشسته بران شهر یاری چو ماه
 زیاقوت رخشان بسر بر کلاه
 چو کافور موی و چو کلبرک روی
 دل آزم جوی و زبان چرب کوی

Legatus dixit: " Nitidum ver
 Talem regem nunquam aspexit, aut aspiciet:
 Ver est jucundum in eo paradiso,
 Cujus terra ambarum olet, & cujus lapides aurei sunt,
 Cælum excelsum palatium ejus est, & aula,
 Paradisus terrarum vultus ejus subridens est:
 Altior aulâ ejus nullus est collis,
 Latior regiâ nullus est hortus.
 Cùm ad elatam illam regiam accessi,
 Caput ejus cum stellis arcana iniit consilia.
 Ad unam manum stetit elephas, ad alteram leo;
 Orbem terrarum, tanquam folium, sibi submisit.
 Super elephantis tergo folium fuit aureum,
 Et singula leonum monilia erant gemmea;
 Lætus accessi ad sublimem illum regem,
 Et aspexi folium è gemmis cœruleis fictum,
 Regem autem lunæ similem in eo sedentem,
 Pyropis fulgentem, & capite gerentem diadema;

Crines camphoræ similes habentem, & faciem tanquam
rosæ folium,

Cor æquitatis amans, & linguam dulciloquam (adipato lo-
quentem sermone)."

Ad altitudinem etiam orationis conferunt *vi-
siones*, quas Græci *φαντασιαι* vocant, per quas ante
oculos lectoris imagines rerum absentium clarè
ponuntur. Hæ autem quàm sæpissimè à tragi-
cis in infantiæ descriptionibus usurpantur. Ex-
emplo sit ex Æschyli Choephoris locus elatissi-
mus. Orestes, cùm matrem interfecisset, cho-
rum alloquitur, & primùm, leni quodam ora-
tionis tractu: mox furore correptus, erumpit,

'Α' αΐ,

Διμῶαι γυναῖκες——αἰδε γοργονῶν δίκτυν

Φαιωχίτωνες, καὶ πεπλεκτανημέναι

Πυκνοῖς δράκυσιν. Οὐκ ἐτ' ἂν μείναιμι' ἐγώ.

Chorus illum permulcere cupit, & ad lenitatem
revocare,

Τινες σε δοῦλαι, φιλάται' ἀνθρώπων πατρί,

Στροβύουσιν; ἴσχε. μὴ φοβε, νικῶν πολλοῦ.

respondet,

Οὐκ εἰσι δοῦλαι τῶν θεῶν πημάτων ἐμοί

Σαφῶς γὰρ αἰδε μητρὸς ἐγκοτοὶ κυνέες.

Tum Chorus, imprudenter,

Ποταίνιον γὰρ αἷμα σοὶ χεροῖν ἐτί,

Ἐκ τῶν θε τοὶ ταραγμὸς ἐς φρένας πίπτει.

Ille, voce αἷμα inflammatus, & manum, fortasse
suam, materno sanguine tinctam, respiciens, ar-
dentiùs furit,

Ἀναξ Ἀπολλων—αἶδε παληθυσσι δη,
Κᾶξ ὀμμάτων σαζουσιν αἶμα δυσφίλες.

& cùm fœminæ illum consolari velint, ille decedens exclamat,

Ἔμεις μὲν ἔκ ἔρατε τας δ'. ἐγὼ δ' ὄρω,
Ἐλαυνομαι δη καὶ ἐτ' ἄν μειναιμ' ἐγὼ.

Mirè hæc conveniunt cum * Shakespearî nostri præclarâ tragœdiâ, quâ nec Græcos poetas nec Latinos quidquam habuisse puto excelsius, aut magnificentius.

Reliquum est ut pauca apponam loca, in quibus exponitur ea (quâ nihil majus cogitari potest), Divini numinis potentia: has autem expositiones naturâ elatissimas commendat brevitâs. Quicquid in hoc genere habent Arabes, ab admirabili in Sacrâ Historiâ † loco sumi videtur, cujus vim & magnificentiam omnes collaudant,

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי אור ויהי אור

Dixit Deus, *Fiat lux*, & lux facta est.

& ‡,

הוא אמר יהי

Ille dixit, & fuit.

Hinc illud Mohammedicum,

قال كن فيكون

Dixit, *Eſto*, & fuit.

quod sic amplificat poeta Arabicus, quem citat Ebn Arabshâh,

* Macbeth. † Gen. i. 3. ‡ Psal. xxxiii. 9.

لا تخزن فالذي قضى الله يكون *
 والامر الموكل الي كن فيكون *
 ما بين تحرك بلحظ وسكون *
 الحالة تنقضي وذا الامر يهون *

“ Ne tristeris ; nam quod decrevit Deus, fiet :
 Et res commissa voci, Esto, erit :
 Dum oculum movere potes, & motum se-
 dare,
 Status mutatur, & vir potens demittitur.”

His addam locum verè magnificum, ex Al-
 corani capite undecimo, ubi Noë diluvium de-
 scribit Arabum legislator:

وهي تجري بهم في موج كالجبال
 ونادي نوح ابنه وكان في معزل يا بني
 اركب معنا ولا تكن مع الكافرين قال ساءوي
 الي جبل يعصمني من الماء قال لا عاصم
 اليوم من امر الله الا من رجم وحال
 بينها الموج فكان من المغرقين وقيل يا
 ارض ابلعي ماءك ويا سماء اقلعي وغيض
 الماء وقضى الامر واستوت على الجودي
 وقيل بعدا للقوم الظالمين *

“ Ea verò (arca) cum illis labitur inter fluctûs,
 “ tanquam montes: & clamat Noa filio suo,
 “ ille autem (natat) separatim, “ O fili, na-
 “ viga nobiscum, & cave sis cum infidelibus.”
 Inquit, Ascendam montem; qui ex aquâ me
 liberabit; inquit (Noa), Non (est) liberatio
 hodiè à Dei decreto, nisi (illius) favor. Tum
 inter eos venit fluctus; & fuit inter immer-
 sos. Et dictum est (vox audita est quæ di-
 ceret), “ O terra, aquam tuam imbibere, & O
 “ cœlum, tuam coerce;” & inhibita est aqua,
 & peractum est mandatum, & restitit (arca)
 super Al Júdi (montem) & dictum est (vox
 divina dixit) Apage, impios!”

Locum hoc sublimiorem (Mosaicum illum
 excipio) nunquam legi: ejusdem generis est,
 sed longè humilior, Apuleii sententia, qui cùm
 prælonu n societatem fere invictam descripserit,
 subjungit, “ Noluit esse Cæsar Hæmi latronis
 “ collegium, & confestim interiit.” Quantum
 illis locis quæ exposui, addit pietas ac veritas,
 tantum ab hoc detrahit insulsa regis adulatio.
 Videmus tamen quantam dictioni Elationem
 addat brevitatis; cujus rei alio in genere exem-
 plum subijciam. Narrat Ebn Arabshâh in libro,
 qui *Facakato' Ikholofa* inscribitur, Persam quen-
 dam ex Bokharæ incendio salvum evasisse, &
 cùm esset à quodam interrogatus, quid in eâ
 urbe egerint Genghizi milites, respondisse,

آمدند و کردند و سوختند و کشتند
و بردند و رفتند

Irruperunt, diruerunt, combufferunt, necaverunt, diripuerunt, discesserunt.

Non dubito affirmare his sex vocibus animum auditoris magis fuisse permotum, quàm longissimâ hujus cædis narratione, licet gravissimis fuerit instructa verbis, & sententiis ornata splendidissimis. Cùm enim animus variarum rerum serie ac verborum cumulo quasi obruatur, * perfectam imaginem formare nequit; sed alia aliam trudit; itaque omnia sunt obscura, omnia confusa, omnia incerta; omnia denique sublimia. Certissimum est enim, dum hæ sex voces proferruntur, imagines exercitûs irruentis, occidentium & occisorum, incendii, ruinæ, prædationis, & victorum recedentium, aliarumque rerum, quæ iis necessario subjunguntur, animo comprehendi neutiquam posse.

* Vide librum Anglicum *De Sublimi & Venusto*, Part V. sect. v.

CAPUT XL.

اللطافة

SIVE

De Venustate.

QUID per Venustatem intelligam, complectar brevi: Ea mihi videtur venusta esse poesis, cujus imagines sint hilares, nitidæ, ridentes, lætæ, compositio mollis & dilucida, quæ denique lectoris animum permulceat, alliciat, oblectet, exhilaret, relaxet, & suavissimâ quâdam voluptate perfundat. Quibus autem modis eam in animo excitet voluptatem, non institui hoc loco differere; sed statuam cum Hermogene * quæcunque aut visu, aut tactu, aut gustu, aut auditu, aut odoratu denique suavia sunt, ea, cùm aptis

* Hermog. *περι Ἰδεων*. Lib. II. cap. iv. *περι Γλυκυτητος*. Παντα ὅσα ταις αἰσθησεσιν ἡμῶν ἐστὶν ἡδεα, λεγω δε τη ὀψει, ἡ γευσει, ἡ τινι ἄλλῃ ἀπολαυσει, ταυτα και λεγομενα ἡδονην ποιεῖ. Ἄλλ' αἱ μὲν εἰσιν αἰσχροὶ των κατὰ ἀπολαυσιν ἡδονων, αἱ δ' εἰς τοιαυται. Καὶ τας μὲν ἐκ αἰσχροῦ ἐστὶν ἀπῶλως ἐκφραζειν, οἷον καλλῶ χωρὶς, και φυτειας διαφορῆς, και ρευματων ποικιλίας και ὅσα τοιαυτα.

describantur versibus, magnam afferre jucunditatem. Cujusmodi sunt locorum amœnitates, horti, flores, nymphæ, fontes, amores, deliciæ, nuptiæ, rivuli, lusciniæ cantus, odores, zephyri, humana pulchritudo, & reliquæ imagines ex naturâ depromptæ, quas rectè venustatis fontes esse ait * Demetrius Phalereus.

Ob hanc rem pulchri sunt versûs, quos in Symposio Platonis recitat Agatho, cùm amorem dicat afferre,

Εἰρήνην μὲν ἐν ἀνθρώποις, πελαγεί δὲ γαλήνην,
Νῆνεμιαν δ' ἀνέμοις, κοίτην ὑπνόντ' ἐνὶ κηδεῖ.

Hæ autem imagines sunt jucundissimæ: quid enim tam jucundum, quàm pax civitati, maris tranquillitas navigantibus, venti lenitas viatoribus, lectus & somnus mœrentibus? Nec minùs lætæ sunt imagines in Sapphûs versiculis, quos in libro secundo *de Formis* citat Hermogenes, qui multa ibidem de suavitate, ipse quoque suaviter, scripsit:

Καθὼ' ὕδωρ ψυχρὸν κελαδεῖ δι' ὁσδων
Μαλινῶν, αἰτῆσι σῶμενων δὲ φυλλῶν
Κωμῆ καταρρεῖ.

Nihil enim ferè excogitari potest dulcius, quàm imago “ Aquæ gelidæ per malorum ramos mur-
“ murantis, & somni, trementibus foliis, leniter
“ defluentis.”

* Περὶ Ἑρμηνείας.

Εἰσι δὲ αἱ μὲν ἐν τοῖς πραγμασι χαρίτες, εἰὼν νυμφαῖοι κηπεῖαι, ὑμεναῖοι, ἐρωταί, ὅλη ἡ Σαπφειῶ ποιησις.

Vellem profectò non intercidissent tot & tam divina Sapphūs carmina. Quæ supersunt (ut ipsius poetriæ utar verbis) sunt * “auro ipso “magis aurea.” Et notabile est Demetrium, Hermogenem, Dionysium Halicarnasseum, & reliquos artis oratoriæ magistros, illam perpetuò citare, cùm de *venusto* dicendi genere loquantur. † Carmen autem in Atthida, tanquam *elati* generis exemplum profert Longinus; à quo valdè dissentio. Quam enim habent cum *Elatione* affinitatem *latissimæ* illæ imagines, puella suaviter loquens, & suaviter subridens? Prætereà nihil terribile aut horridum in hac Odâ describit puella Lesbica, sed jucundissimum animi motum, Amorem; &, ab illo ortam, totius corporis relaxationem; quæ imago ab Elato dicendi genere est alienissima: nam corpus permulcere & relaxare præcipua est delectationis & voluptatis proprietas. Hinc Amor apud poetas Græcos λυσιμελής, *membra dissolvens*, sæpissimè vocatur, ut Sappho,

Ἔρως δ' αὐτὲ μ' ὁ λυσιμελής δονει.

Hanc ob rem Bacchum appellari Λυαῖον nonnulli putant; iidemque vinum ‡ χαλιν idèò νο-

* Χρυσὴ χρυσοτέρα. Sapph. apud Demetr. Phal.

† Longin. περὶ Ὑψους, Cap. x.

‡ Sic Hipponax,

Ὀλίγα φρονέσιν οἱ χαλιν πεπιωκότες.

& Archilochus apud Athenæum,

Πολλὰν δὲ πινῶν καὶ χαλικρήτην μέθυ.

minari aiunt, quòd *solvat & relaxet*. Sed ob deperdita cùm Sapphūs, tum etiam Erinna, Alcmanis, Alcæi, & Diphili, Apollodori, Philemonis, Alexidis, aliorumque poetarum, opera, præclaris illis Græcis sacerdotibus plurimam scilicet debemus gratiam! Illos enim eò delirationis provexit anilis superstitio, ut complura veterum Græcorum poemata, eaque venustissima, combufferint; nimirum quòd in illis amantium nequitia, ut vocant, essent descriptæ.

Imaginum *venustatem* dictionis & verborum pulchritudo subsequitur. Necessè est enim poeta, de his lætissimis rebus scribens, verborum utatur splendore & dulcedine: de qua re videndus est Demetrius*.

Quinetiam, ut ait Hermogenes, illæ voluptates, quas Amor secum affert, delectationem quandam præbent cùm describantur; sed aliis lectoribus aliam; nam lector pudicus descrip-

* Διο και μεν η Σαπφω περι μεν καλλεος αδεσσα, καλλιεπης εστι, και ηδεια, και περι ερωτων δε και εαφρος και περι αλκυνος, και απαν καλον ονομα ενυφανται αυτης τη ποιησει.

Et alibi,

‘Ως εἰ μεν τις ἐν πραγματι χαρις εἷσι, ταδε και η λεξις ποιει επιχαριτωτερα, οἶον,

‘Ως δ’ οτε Πανδαρεη κερη χλωρηις αἰδων

Καλον αειδισιν, εαμος νεον ισταμενοιο.

ἐνταυθα γαρ και η αἰδων χαριεν ὀρνιθιον, και το εαρ φυσει χαριεν. πολυ δε επικεκκομηται τη ερμηνεια, και εστι χαριεσερα, το τε Χλωρηις και το Πανδαρεη κερη ειπειν επι ὀρνιθος. απερ τε ποιητω ιδια εστι.

tione modestâ & quasi velatâ delectatur, qualis est,

Ἡ ῥα καὶ αἵκας ἡμαρπτε Κρονὸς παῖς ἦν παρακοιστίν.

lascivus verò apertius quiddam postulat, & magis voluptuosum; cujusmodi est illa descriptio,

* Τοῖσι δ' ὑπὸ Κθων διαφύεν νεοθηλεα ποιεῖν,
Λωτὸν θ' ἔρσηεντα, ἰδε κροκόν, ἡδ' ὑακινθόν
Πυκνὸν καὶ μαλακόν, ὅς ἀπὸ χθονὸς ὕψος' ἱέρζε.
Τῷ ἐνὶ λεξασθῆν, ἐπὶ δὲ νεφέλῃν ἔσθαντο
Καλὴν, χρυσεῖην' σιλπναι δ' ἀπεσιππὸν ἱερσαι.
Ὡς ὁ μὲν ἀτρεμας εὐδὲ πατὴρ ἀνα Γαργαφῷ ἀκρῷ
Ἵπνῳ καὶ φιλοτῆτι δαμείς· ἔχε δ' αἵκας ἀκοιστίν.

&

† Πορφύρεον δ' ἄρα κυμα περὶ σταθὴ ἔρει ἴσον
Κυρτωθέν. κρυψεν δὴ θεόν, θνητῆν τε γυναῖκα.

Notissimæ sunt in simili argumento Lucretii, Virgilii, Miltoni, & aliorum, descriptiones.

Venustarum imaginum plenissimum est Salomonis carmen; quod integrum esset citandum, si vellem omnes, quibus abundat, suavitates & elegantias exponere.

Ad Arabes igitur nostros ac Persas transeamus; quorum carmina præcipuè commendat venustas.

Quàm lepida hæc est Veris descriptio in Abi'lola carmine ‡,

* Iliad, E. 347.

† Odyss. A.

‡ Sekto'zzind, Carm. iv. Vid. Reiskii Moall. p. 53.

- قد اتاك الربيع يفعل ما
 تاءمر فعل عبدك الماء مور *
 وكسي الارض خدمة لك يا مولا
 دون الملوك خضر الحرير *
 وهي نختال في زبرجدة
 خضر تعدي بلؤلؤ منشور *
 وغدت كل ربوة تشتهي
 الرقص بثوب من النبات قصير *
- “ Venit ad te Ver, ut mandata tua exequatur,
 tanquam fervus,
 “ Terram autem tibi obediens, O tu qui ejus
 dominus es, præ cæteris regibus, viridi
 vestit chlamyde:
 “ Ea verò smaragdis ornatur, qui margaritis
 sparsis distinguuntur;
 “ Et unusquisque collis saltare cupit, vestem
 indutus ex herbis succinctam.”

Dulcissimum enim est nomen Veris; omnesque ejus descriptiones pulcherrimæ. Addam carmen perelegans, quod descriptioni epularum ob nuptias principum Samarcandiæ intexit *Ebn Arabshâh* †,

في ربيع الوصل لما ان وفي ظبي الشرو
 وسرت بشري الصباء للروض تنبي بالورود

خرت الانهار والاعضان مالت للسجود
 واجتمعنا في رياض حسنها يسبي الوجود
 فالحساب انصب فيها بالحشا امسي بجود

Vere accedente, cùm perfectum habet corpus
 hinnuleus fugax,
 Et venit lætus zephyri flatus hortis rosarum
 adventum annuncians,
 Murmurent rivi, & rami adorationis causâ se
 flectunt,
 Et convenimus in hortulis, quorum pulchri-
 tudo naturam amore rapit,
 Nubes autem super eos elevata in omni parte
 copiosos fundunt imbres.

نثر الدرّ علينا منه بلور الغمام
 فوق صحن سندسي فيه بالياقوت جام
 وثغور من عقيق زانها حسن ابتسام
 وعيون من لجين ناظرات لا تنام
 وغصون الدوح حفتنا بانواع النقود

Spargit super eos margaritas nubium chry-
 stallum,
 Super planitiem fericam, in quâ pocula sunt
 pyropina,
 Dentesque sunt ex jaspide, quos risûs grâtiâ
 decorat,

Oculique ex argento, blandè intuentes, qui
non dormiunt,

Et sylvæ rami variis nummis (roris guttis)
nos aspergunt.

طيرها فيه غنا ان علا عودا وطار
وشذاها ضاع فيه المسك لما منه غار
والصبا امسي عليلا في رباها حين سار
جنة الفردوس فيها وجه بدري حين نار
اصبحت جنات عدن تشتفي فيها الخلود

Aves ejus (sylvæ) canunt, cùm in ramum af-
cendunt & volitant,

Et ab odore ejus afflatur moschus, cùm ex eo
descendunt,

Et aura fit languida, cùm per colles ejus tran-
seat;

Hortus paradisi est, in quo est facies lunæ
meæ (amicæ) cùm splendeat,

Fit Edeni hortulus, in quo delectatur æter-
nitas.

يا لها من عشرة جاءت بانواع الهنا
ليس فيها غير لثم وارتشاف واعتنا
وكووس دايرات وغناء وغنا
لوراءها زاهد من ريحها كان انثني
لم يسعه عندها من زهده الا الجحود

Oh! qualis est in illo hilaritas, quæ affert varias voluptates!

Nihil est in eo præter oscula, & bafiationem, & blanditias,

Et pocula rorantia, & cantionem, & quietem;
Si eum vidisset vir solitarius, ab odore ejus
esset mutatus,

Nihilque ei restaret in eo à piis votis, præter egestatem.

قم نديهي عاطني قالدهر لا يسوي الحزن
كاس عيش ينمحي في مزجها صرف الزمن
الطلا والماء والخضرة والوجه الحسن
لا تطع في ذا عذولا انه خب كهن
في حشاه عليان لا تقل خل ودود

Surge, fodalis, da mihi (tempus enim non admittit mœrorem)

Poculum hilaritatis; à cujus temperatione deleatur fortunæ mutatio;

Suave vinum, & aqua, & viriditas, & pulchra facies!

Ne obtemperes de his rebus reprehensori; est enim seductor, tanquam is

In cujus præcordiis est turpis fastus; nihil itaque dicas quod amicitiam corrumpat.

Capiti huic de Venustate nequeo non subjicere

poetæ Turcici carmen, quod in suo genere perfectum vocari potest. Poematis illius, quod *Veneris Pervigilium* nominatur, haud est abfimile; placuit igitur versionem poeticam numeris *Trochaicis* contextam addere:

دکله بلبل قصه سن کم کلدی ایام بهار
 قوردی هر بر باغده هنکامه هنکام بهام
 اولدی سیم افشان اکا ازهار بادام بهار
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Audis lusciniæ cantum dicentis, Ver adest:
 “ instruitur verno tempore in omni horto co-
 “ nopeum: argentum spargunt flores amyg-
 “ dalæ. Sis lætus & hilaris; nam avolat,
 “ haud manet verna tempestas.”

بینه انواع شکوفیله بزندی باغ وراغ
 عیش ایچون قوردی چچکلری صحن
 کلشنده اوتاغ
 کم بلور اول بهاره دک که وکیم اوله صاغ
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Rursùs variis floribus ornantur horti & prata:
 “ lætitiæ causâ instruitur in rosario floreum
 “ tabernaculum. Quis scit an, dum Ver
 “ manebit, quisquam fit inter nos vitâ fruitu-
 “ gus? Sis lætus, &c.

طرف کلشن نور احمد برله مالامالدر
 سبزه لرنده صحابه لاله خير الادر
 هي محمد امتي وقت حضور حالدر
 عيش ونوش ايت کم کچر قالمز بو ايام بهار

“ Extrema pars roseti luce *Abmedis* plena est;
 “ inter flores, tulipæ sunt illius fociis fimiles.
 “ Agite, Mohammedani, lætitiæ tempus hoc
 “ est. Sis lætus, &c.

قلدي شبنم بينه جوهر دار تيغ سوسني
 ژالدر الادي هواي طويله له کلشنی
 کر تهاشا ييسه مقصودک بني اسله بني
 عيش ونوش ايت کم کچر قالمز بو ايام بهار

“ Factus est ros iterum in mucrone lilii splen-
 “ dor. Roris guttæ per aërem in rosarium
 “ descendunt: si voluptatem quæris, me, me
 “ audi. Sis lætus, &c.

رخلري رنگين کوزلر در کليله لاله لر
 کم قولاقلرينه درلو جوهر اصبش ژاله لر
 الداتوب صنه که بونلر بويله باقي قالدر
 عيش ونوش ايت کم کچر قالمز بو ايام بهار

“ Genæ puellarum formosarum sunt cum rosis
 “ lilia, quarum auribus variæ roris gemmæ

“ appendent. Noli te decipere, neu speres

“ has venustates esse permanfuras. Si lætus,

“ &c.

کلهستانده کورونن لاله وکل نهمانله
باغده قان الدي شهسک نشترې بارانله
عارفک بودمي خوش کور بوکون يارانله
عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ In rosario apparent tulipæ, rosæ, anemonæ;

“ horto sanguinem emittunt solis & imbrium

“ scalpella; viri sagacis instar, hunc diem

“ cum amicis hilariter tranfige. Sis lætus,

“ &c.

کتدي اول دمنلر که اولوب سبزهلر

صاحب فراش

غنچه فکري کلشنک اولیشدي بغرنده

باش

کلدي بر دم کم قراردي لاله لرله طاغ

وطاش

عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Præterit tempus quo ægrotæ jacebant herbæ;

“ quo rosæ calyx caput in sinum deposuit:

“ adest tempus illud, quo colles & saxa flori-

“ bus ornantur. Sis lætus, &c.

ابر کلزار اوستنه هر صبح کوهر باریکن
 نفحه باد سحر پر نافه تاتاریکن
 غافل اوله عالمک محبوبلیغی واریکن
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Nubes super rofarium matutino tempore
 “ semper gemmas pluunt; halitus auræ re-
 “ centis plenus est moscho Tartarico. Ne
 “ sis negligens, neu amore hujus vitæ tenea-
 “ ris. Sis lætus, &c.

بوی کلزار اتدی شولد کلو هوایی
 مشکناپ

کم بره اینفجه اولور قطره شبنم کلاب
 چرخ اوتاق قوردی کلستان اوستنه
 کونلک سحاب

عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Odor roseti usque eò aërem dulcem reddidit,
 “ ut guttæ roris, prius quàm in terram de-
 “ scendunt, fiant aqua rofacea. Æther super
 “ hortulum nubila, tanquam umbraculum,
 “ tendit. Sis lætus, &c.

کلستانک هر نه سن الدی سیه باد خزان
 عدل ایدوب بربرایله وردی یینه شاه جهان

دولتنده باده لر کام اولدي ساقی کامران
عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Rosetum (quisquis es, *audi*) invaserat malus
“ Autumni ventus; sed rursus apparuit Rex
“ terrarum, justitiam omnibus administrans;
“ illo regnante, pocillator fortunatus vino op-
“ tato potitus est. Sis lætus, &c.

اوهرم بوله مسیحی بو مربع اشتهار
اهلنه اوله بو چارابرو وکوزلر یادکار
بلبل خوش کوی سن کل یوزلولر له
یوری وار

عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Speravi equidem hoc carmine vallem hanc il-
“ lustrem reddere; fiat illius incolis hujus
“ convivii & harum formosarum *μνημοσυνον*!
“ Tu luscinia es, O *Mefibi*, dum incedis inter
“ puellas roseis genis præditas. Sis lætus,
“ hilaris; nam avolat, haud manet verna
“ tempestat.”

CARMEN TURCICUM.

Alites audis loquaces per nemora, per arbutos,
 Veris adventum canentes tinnulo modulamine;
 Dulcè luget per virentes mollis aura amygdalas:
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Ecce jam flores refulgent gemmeis honoribus,
 Quique prata, quique saltûs, quique sylvas amant:
 Quis scit an nox una nobis dormienda æterna sit?
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Quantus est nitor rosarum! quantus hyacinthi decor!
 Non ocellus, cùm renidet, est puellæ lætior:
 Hic levi dies Amori est, hic Voluptati facer.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Ecce baccatæ recentis guttulæ roris micant,
 Per genam rosæ cadentes, perque mite lilium:
 Auribus gratum, puellæ, sit nunc vestris melos:
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Ut rosa in prato refulget, sic teres virgo nitet,
 Hæc onusta margaritis, illa roris gemmulis:
 Ne perenne vel puellæ vel rosæ speres decus.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Aspice, ut rosæta amictu discolori splendeant,
 Prata dum fecundat æther læta gratis imbribus,
 Fervidos inter sodales da voluptati diem.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fugit, abit!

Jam situ deformis ægro non jacet rosæ calyx;
 Ver adest, ver pingit hortos purpurantes floribus,
 Perque saxa, perque colles, perque lucos emicat.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fugit, abit!

Ecce, per rosæ papillas suavè rident guttulæ,
 Quas odorifer resolvit lenis auræ spiritus;
 Hæ pyropis, hæ smaragdis cariores Indiciæ.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fugit, abit!

Is tenellis per vireta spirat è rosæ odor,
 Ut novum stillans amomum ros in herbas decidat,
 Suavè olentibus coronans lacrymis conopeum.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fugit, abit!

Acris olim cum malignis sæviit ventis hyems;
 Sed rosæto, solis instar, Regis affulsit nitor;
 Floruit nemus repente, dulce manavit merum.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fugit, abit!

His iners modis, *Mesfi*, melleam aptabas chelyn:
 Veris ales est poëta; verna cantat gaudia,
 Et rosas carpit tepentes è puellarum genis.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fugit, abit!

PARS QUARTA:

De Poematum Asiaticorum Argumentis.

CAPUT XII.

الحباسة

سيف

De Poesi Heroicâ.

SEPTEM esse statui poeseos Asiaticæ species, quarum singulæ, ut fusè ac plenè exponantur, separata capita requirunt.

Nam aut res gestas ac *bella narrat* poeta, aut mortuos *desfet*, aut lectores *monet*, aut *amores* ac delicias pingit, aut proborum hominum & clarorum virtutes *collaudat*, aut improborum vitia *reprehendit*, aut denique naturæ proprietates *describit*. Ad has species omnis ferè poesis redigi potest. Exponam autem, quibus in argumentis

præcipuè floreant Asiatici; & exempla quædam illustriora feligam, cùm ad argumenti explanationem comparata, tum ad sermonis varietatem, quarum hanc jucundam esse puto, illam necessariam. De poesi bellicâ primùm differam; de cæteris deinceps loquar.

Veterum igitur Arabum campestris vita atque inculta neminem ferè latet. Erant, ut notum est, valdè feroces, vindictæ & gloriæ cupidissimi, pugnatōres tandem ita acres, ut ipsa *mors* (perantiqui poetæ utor verbis) illis *melle dulcior* esse videretur†.

Cùm adeò tributim separati ac distincti viverent, singulæ tribûs bellum cum vicinis gesserunt ferè perpetuum: & quoniam illis incitatissimi erant affectûs, quot inter eos heroës, tot pœnè poetæ admirabiles extiterunt; iidemque fuerunt sæpè victores & victoriæ præcones. Hos adeò veros fuisse poetas existimo, & tam elato perdignos nomine, quorum sola fuerit magistra vehemens animi incitatio, & unica præcepatrix, Natura. Nec enim abesse potest, quin valdè sublimis sit & horrida in *præliis* describendis gentis pugnacissimæ poesis. Credibile est, Æschylum è Marathonis, Salaminis, & Platææ præliis, animum horridiorem & quasi bellicum ad tragedias scribendas attulisse. Hinc Alcæus, aureo

† ان الموت احلى لنا من العسل *

plectro, ut Quintilianus ait, donandus, militare quiddam in levioribus etiam carminibus cecinit: ab hoc fonte derivatâ est Archilochi vis & majestas, quem de seipso dixisse memoriâ præditum est,

Εἰμι δ' ἐγὼ θεράπων μὲν Ἐνυαλίοιο ἀνακτος
καὶ Μήσεων ἔρατον δῶρον ἱππίσμενος.

Homerum etiam, fontem illum τε ὕψος, & poeseos heroicæ patrem, multis præliis interfuisse, est verisimillimum.

Hinc originem duxerunt illæ altissimæ translationes, quibus utuntur in hoc poeseos genere antiqui Arabes; hinc illa Προσωποποιία admirabilis in carmine veteri, ubi *Tâbat Sberra*, heros idem & poeta, de facto quodam audacissimo loquens, ait,

الموت خزيان ينظر
Vidit Mors, & erubuit.

&

يعروري ظهور المهالك
Terga Exitii nudus inequitavit.

adde,

إذا هزه في عظم قرن تهللت
نواجذ افواه المنايا الضواحك *

Cùm illum (ensem) in hostis offibus motitet,
emicant

Dentes ex ore Mortis dirè cachinnantes.

Hinc illæ imagines magnificæ,

فوارس لا يهلون المنايا
إذا دارت رحا الحرب الزبون

Equites, quos mors ipsa tædio non afficit,
Dum belli contumacis rota volvitur.

& illa *Antaræ* in *Moallaka*,

في حومة الموت التي لا تشتكي
غمراتها الأبطال غير تغمغم *

In mortis æstu, cujus gurgites non reformi-
dant heroes, nec timidè mufstant.

Et illa, quâ idem poema suum claudit, grandis
exultatio,

ولقد خشيت بان أموت ولم تكن
للحرب دابة علي ابني ضمضم *
الشاتهي عرضي ولم اشتهمها
والناذرين إذا لم القهما دمي *
ان يفعلوا فلقد تركت أباؤهم
جزرا لسباع، وكل نسر قشعم *

“ At verebar, ne quid mihi accideret, & ne
bellum super duos filios *Demdemi* non
esset conversum;

“ Illos dico, qui famam meam læserunt, me non laceffente, & voverunt, nisi illis sanguinem meum concederem,

“ Se facturos—At enim reliqui illorum patres leonibus & aquilis rapacibus pabulum.”

Notum est, antiquos Arabum heroas per vastas solitudines ac rupes solitos esse vagari, vel ut labores sibi familiares redderent, vel ut hostium propulsarent injurias. Hinc in libro *Hamasa* laudatur heros, quia

يري الوحشة الانس الانيس ويهتدي

بحيث اهتدت أم النجوم الشوابك *

Cum Vastitate arctissimam init societatem, eoque progreditur, quo ducit stellarum densè confertarum mater.

“ *Stellarum matrem*” cælum vocat poeta: estque pulcherrima *Metonymia*.

Sed omninò elatissimi sunt, ob frequentes terroris & obscuritatis imagines, illi versûs, quos in notis ad *Tharafab* citat *Reizkius*:

جواب جوات الفجاج التي بها

النعام وعزف الجن والمتغول *

وليل دجوجي بهيم ظلامه كها

اسود في السيجان جون مجال *

- قطعت اذا ما القوم كانوا كأنهم
 * من النوم غيدي خروج تهيل
 ولو عرضت ظالماء كاليم حندس
 ودأوية مخشية الهول هوجل *
 يفضل بها الهادي ويدعو بها
 * الصدي ويجول من يسري ويهول
 “ Pervado hiâtus rupium abruptos, in quibus
 habitat *Struthiocamelus*, & fibilant genii
 ac lemures ;
 “ Noctemque caliginosam, craffis tenebris
 obductam, tanquam umbras Sijani ni-
 gras, rigidas, difficiles,
 “ Transeo, dum comites fomno gravati, velut
 fruticis Khirû pendentes ramuli, incli-
 nati jacent ;
 “ Etiamfi occurrant tenebræ, tanquam mare
 obscurum, & solitudo vasta, formidanda,
 terribilis;
 “ In quâ errat viæ dux, lugubrè canit noctua,
 & viator attonitus tumultuatur.”

Sunt in linguis Europæis hujusmodi carmina.
 Extant Runicæ poeseos pulcherrimæ reliquiæ,
 quas in lucem protulerunt Resenius, Olai, Wor-
 mius, & Verelius, & reliqui veteris Danorum
 literaturæ indagatores: sed de illis hoc loco non
 differam; separatum enim aliud volumen requi-

runt. Nec dubitari potest, quin illa carmina, quæ hodiè à *Scotis* memoriter citari solent, veterum *Celtarum* mores atque ingenium pulcherri-
mis pingant coloribus. In linguis recentioribus legimus *Hispanum* illum *Alonsum*, de suis rebus gestis non sine dignitate, & dictionis altitudine canentem; & *Camoensium Lusitanum*, cujus poesis admodò venusta est, admodò polita, ut nihil esse possit jucundius; interdum verò, admodò elata, grandiloqua, ac sonora, ut nihil fingi possit magnificentius.

Quod ad *Græcos* attinet; Tyrtæi reliquias habemus verè magnificas, & pervelim *Alcæi* carmina, cum aliis Lyricis, sacerdotes illi pravè religiosi non combussissent; nam paucæ illius poetæ admirabilis & civis optimi sunt reliquiae, cæque plurimùm amatoriae, sed valdè sublimes. Quòd si de amoribus ac deliciis loquens, tam sit grandis & excelsus, quantæ tandem sublimitatis artifex esse potuit, cùm cecinit

“ Pugnas, & exactos tyrannos.”

In versibus illis, quos citat *Athenæus*, bellica instrumenta commemorat:

Μαρμαίρει δε μεγάς δοῦλο χαλκῷ
Πᾶσα δ' Ἄρει κεκοσμηται σέγγη,
Λαμπραῖσι κυνέαισι κατ' ἄν
Λευκοὶ καθυπερβέν ἵππιοι λοφοί
Νεῖψι, κεφαλαισὶν ἀνδρῶν ἀγαλματὰ.
Χαλκείαι δε πασσαλοῖς κρυπτοῖσιν

Περικειμεναι λαμπραι κυαμιδες,
 Ἐρκος ἰσχυροβελες, Σωρακες τε νεω λινω.
 Κοιλαι τε κατασπιδες βεβλημενων.
 Παρ' δε Χαλκιδικαι σπαθαι,
 Παρ' δε ζωματα πολλα και κυπασιδες.
 Των εἴς ἐστι λαθεσθαι, ἐπειδὴ
 Πρωτισοι ὑπο ἔργον ἔσαμεν τοδε.

quos versûs ex opere quodam longiori depromptos esse arbitror.

Præterea magnificum habemus *Hybriæ Cretensis* σκολιον, quod ideo citabo, quia veterum Arabum poesi sit persimile,

† Ἐστὶ μοι πλετος μεγα δορυ,
 Και ξιφῶς, και το καλον λαισιγιον,
 Προβλημα χρωτος. τῆτῳ γὰρ ἄρω,
 Τῆτῳ θεριζω, τῆτῳ πατεω
 Τον ἄδυν οἶνον ἀπ' ἀμπελων,
 Τῆτῳ δεσποτας μνοιας κεκλημαι.
 Τοι δε μη τολμουντες ἰχειν δορυ,
 Και ξιφος, και το καλον λαισιγιον,
 Προβλημα χρωτος, παντες γονυ
 Πεπιηοτες ἐμον κυνεοντι, δεσποταν
 Και μεγαν βασιλεα φωνεοντι.

Sic poeta antiquus in ‡ Hamasa,

وما لي مال غير درع ومغفر
 وابيض من الحديد صقيل *
 واسهر خطي القناة مثقف
 واجرد عريان السراة طويل *

† Vide Athenæum, Lib. xv.

‡ Vide Schultens. Not. ad Isfahan.

- “ Non sunt mihi opes præter loricam & cas-
fidem,
“ Et ensen album, ferreum, politum,
“ Hastamque fuscam, Indicam, rigidam,
“ Lævemque gladium, nudam habentem
aciem, procerum.”

Sed ad *Asiaticos* redeamus; & de majoribus eorum operibus loquamur, quæ res bellicas atque heroûm facta describunt. Equidem inter poemata heroica *Timuri historiam*, quam composuit scriptor admirabilis Ebn Arabshâh, non vereor recensere: ita pulchris enim abundat imaginibus, ita jucundis narrationibus, & descriptionibus naturæ, morum, affectuum; ita magnificis illuminatur figuris, tam dulci numerorum varietate, tantâ elegantiarum copiâ conspergitur, ut nihil cogitari possit accommodatius ad lectorem vel delectandum, vel docendum, vel etiam permovendum. Duas hic liber partes complectitur, alteram, de Timuri rebus gestis; alteram, de illius nepote, *Khalil Soltân* vocato, juvene amabilissimo, sed, ob infinitam liberalitatem & formosæ mulieris amorem, de summo gloriæ fastigio in terram dejecto. Hanc partem, si in actûs esset deducta, tragœdiam vocarem, eamque pulcherrimam; illam, poema epicum, & sanè nobilissimum, audeo dicere. Post exordium elaboratum, in quo divinum numen ela-

tissimis sententiis collaudat, argumentum proponit, cujus utilitatem demonstrat: ostendit deinceps quibus gradibus ad incredibilem potestatem ascenderit Timurus; Persidem, Indiam, Syriam, Arabiam, copiis Tartarorum invictis vastitas describit; deinde, cū ita altè heroea elevârit, ut modò non cœlum ipsum attingere videatur, ad tumultum properantem, & in terrâ depressum pingit. Hæc autem omnia non frigide, non sicce denarrat, sed librum conspergit jucundissimâ rerum varietate, descriptionum copiâ, & suavissimis poeseos Asiaticæ luminibus. Multas porrò intexit narrationes, quas Græci *Ἐπεισοδία* vocant, easque musâ Homericâ non indignas. At dicet fortassè aliquis; Quale est hoc poema, aut quomodo epicum appellari potest, cū nec iusta fabula sit, nec una actio, nec intra debitam temporis circumscriptionem districta? Quid de legibus poeticis sentiam, quibusque causis adductus eas pro nihilo putem, commodiorem inveniam exponendi locum. His sufficiet cum Luciano, scriptore doctissimo, decernere, *Unicam esse poeticæ legem voluntatem poetæ*: * cæteras Gallorum genti politissimæ relinquamus;

Gallis has, Philodemus ait.

* Ποιητικῆς ἀκράτης ἡ ἐλευθερία, καὶ νόμος εἰς,
Τὸ δοῦναι τῷ ποιητῇ.

At cujusmodi, inquires, est hoc poema, cùm verbis non sit conscriptum? Certè si cum Idylliis atque Odis *Arabum* conferatur, sermo est merus; sin cum *Europæis* carminibus comparetur (de recentioribus loquor) perfecta est poesis: nam, ut translationum atque imaginum quasi stellas omittam, quibus hoc opus distinguitur; sententiarum clausulæ perpetuò similiter desinunt, & numerosè cadunt; quas si distinxeris, versûs effeceris dulcissimè modulatos, inæquales illos quidem, sed Pindari aliorumque Lyricorum versibus æqualiores. Ergò modulatum hoc dicendi genus, quod *Arabes* سجع vocant, & quod cum margaritis inter se nexis bellè comparant, meritò poësis dici potest. Quisquamne, præter poetam, herois exercitum tam lætè & splendidè describeret, & cum *Vere* compararet?

ولصلصت السنة الخناجر والنيازك فبرزت
عذبات العذبات ونشرت اعلام الكتاب
فانبثت اشاهير الازاهير علي عقبات العقبات
وعلي الجملة فان الربيع حاكمي ببروقه
بوارقه وبرعوده صواقه وبخهايله وروايه
نهارقه وزرابيه وبركامه قنامه وبشقايقه اعلامه
وباشجاره المزهره خيامه وباغصانه رماحه وامر
ونهيه بعواصف رياحه وكتاييه السود بكتبه

الخضر وبازهاره الزرق مزارقه الزهر وبسيوله
الحجافة مسير ححافله واضطراب بحر فيالقه
بتموج خمايله عند هبوب اصايله واستمر بين
ذلك العرار والرنند قافلا بالبال الفارغ
الي سهرقند فسار والسرور نديه والحبور
خديه والاسر معاقرة والنشاط مسامره

“ Agitati sunt jaculorum & pugionum mu-
“ crones, & prodierunt ramulorum extremi-
“ tates; explicata sunt cohortum vexilla, &
“ sparsi flores splendidissimi super collium
“ juga. Ad summam, produxit Ver fulgura
“ ensibus exercitûs nitidis similia, & tonitrua
“ militum clamoribus; hortulos autem &
“ colliculos similes eorum ephippiis & pulvi-
“ naribus ornatis; densas porrò nubes pul-
“ veri, anemonas vexillis; arbores floreas ten-
“ toriis, ramos spiculis confimiles; & æmu-
“ latum est (Ver) ventis suis vehementibus
“ mandata ejus (Timuri) & prohibitiones; &
“ cohortes ejus nigras virescentibus suis foliis,
“ & floribus suis cæruleis crateras ejus splen-
“ didos, & confluentibus suis rivis progre-
“ dientem ejus exercitum, & agitatum mare
“ legionum ejus motu fluctuanti hortorum
“ fuorum, dum auræ vespertinæ spirabant.
“ Sic inter herbas fragrantés (bupthalmum)

“ & myrtos tranſiit Timurus, ad Samarcan-
 “ dam feliciter iter faciens; fuit autem ei
 “ hilaritas ſodalis, & lætitia ancilla, & gau-
 “ dium comes affiduus, & voluptas pediffe-
 “ qua.”

Unum tamen eſt, fateor, quod eſt in epico poemate rariffimum; nempe eò tendere videtur poeta Arabs, ut Timurum lectori quàm infeſtiſſimum reddat; ponit enim crudelem, impium, inhumanum: ſed interdum aliqua veritatis ſcintillula elucet, & multa narrat de illius magnificentiâ, de patientiâ, de fortitudine, de placabilitate. At ne hoc quidem adduci poſſum, ut *Ebn Arabſhâb* ex epicorum poetarum choro ejiciam: nam cùm finis ſit poetæ, ut lectorem erudiat, nihil intereſt, virumne deſcribat amabilem, & virtutibus cumulatum, quem imitari conemur, an vitiis deſormem, cujus à nobis amoveamus exemplum. Sed de Arabibus fatiſ multa.

Perſis poetam tulit in hoc genere ſine controverſiâ admirabilem, Ferduſium. Is varia ſcripſit poemata de heroùm ac regum Perſicorum rebus geſtis, quæ in unum colliguntur volumen, quod شاذ نامه *Shah nama* inſcribitur. Hæc poemata ſervatis temporum ordinibus diſponuntur. Nobiliſſimum inter ea, & longiſſimum (voluminis enim permagni propè dimidiam partem conſtituit) eſt ſine ullâ dubitatione *verè epicum*; & proſectò nullum eſt ab Europæis

scriptum poema, quod ad Homeri dignitatem & quasi cœlestem ardorem propius accedat. Complectitur antiquum illud bellum ac Persis memorabile inter *Afrasiab* Tartariæ Transfoxianæ regem, & tres illos Persarum reges *Caicobad*, *Caicaus*, *Caikbofru*, quorum ultimus (Græcorum Cyrus) Afrasiabum suâ manu interfecit. Poematis heros, ut vocatur, est notissimus ille Persarum Hercules, qui *Rustem* nominatur: sunt tamen alii heroes satis multi, quibus sua etiam tribuitur gloria. Sed de hoc poemate separatim atque alio volumine, si tempus atque otium suppetit, copiosè differam; ac fortassè etiam totum opus in lucem proferam. Nunc sufficiet primum, qui occurrit, locum, tanquam exemplum, apponere.

چو شاه جهاندار بنمود روی
زمینرا بیوسید وشد پیش اوی
منوچهر برخواست از تخت عاج
زیاقوت وپیروزه بر سرش تاج
بپرسید بسیار وبنواختش
بر خویش بر تخت بنشاختش
وزان کرکساران وچنگ اوران
وزان نره دیوان مازندران
بپرسید بسیار وتیهار خورد

سپید یکایک همه یاد کرد
 که شادان بزي شاه تا جاودان
 زجان تو کوتاه بد بد کهان
 بر فتم بدان شهر دیوان تر
 چه دیوان که شیران پر خاشخ
 زاسبان تازی تکاورتر اند
 زکردان ایران دلاورتر اند
 سپاهی که سکسار خوانند شان
 پلنکان جنکی کهانند شان
 زمن چون بدیشان رسید آکھی
 زآواز من مغز شان شد تهی
 بشهر اندرون نعره برداشتند
 وزانپس همه شهر بکذاشتند
 سپه جنب جنبان شد وروز تار
 پس اندر فراز آمد وپیش غار
 درافتاد ترس اندرین لشکر
 پذیرم که تیمار آن چون خورم
 چو هفتصد منی کرز برداشتم
 سپاهی بران مرز نکذاشتم
 همیرفتم وکوفتم مغز شان
 تهی کردم از پیکر مغز شان

نبیره جهاندار سلم سترک
 به پیش اندر آمد بکردار کرک
 جهانجوی را نام کرکوی بود
 یکی سرو بالا جهانجوی بود
 بهادر هم از تخم ضحاک بود
 سر سرکشان پیش او خاک بود
 چو برخواست از لشکرکش کرد
 رخ نامداران ما کشت زرد
 من این کرز یکزخم برداشتم
 سپهر را هم انجای بکذاشتم
 خروشی برآورد اسبم چو پیل
 زمین شد پریشان چو دریای نیل
 دل آمد سپهر را همه باز جای
 سراسر سوي رزم کردند رای
 چو بشنید کرکوی آواز من
 چنان زخم کوپال سرباز من
 بیامد بنزدیک من رزم ساز
 چو پیل دمان با کهند دراز
 مرا خواست کارد بخم کهند
 چو دیدم خمیدم براه کزند
 کمان کیانی گرفتم به چنک

به پیکان پولاد و تیر خدنگ
 عقاب دلاور بر انکیختم
 چو آتش بر او تیر میریختم
 کهانم چنان بد که سندان سرش
 میشد دوخته مغز با مغزش
 نکه کردم از کرد چون پیل مست
 در آمد یکی تیغ هندی بدست
 چنان آمدم شهریارا کهان
 کز کوه زنهار خواهد بجان
 وی اندر شتاب و من اندر درنگ
 همی جستمش تا کی آید بچنگ
 چو آمد که مرد جنکی فراز
 من از جرمه چنگال کردم دراز
 گرفتم کمر بند مرد دلیر
 ز زین بر کسستم بکردار شیر
 بخاکش فکندم چو پیل زبان
 زدم تیغ هندی و را بر میان
 چو افکنده شد شاه از ینگونه خوار
 سپه روی برکاشت از کارزار
 نشیب و فراز و بیابان و کوه

بهر سو شدند انجمن هم گروه
 سوار و پیاده ده و دو هزار
 فکنده در آمد در آنجا شمار
 بشاهي و شهري و جنگي سوار
 ههانا که بودند سیصد هزار
 چه سنجد بداندیش با بخت تو
 به پیش پرستنده تخت تو
 چو بشنید گفتار سالار شاه
 برافراخت بر ماه فرخ کلاه
 مي و مجلس آراست شد شادمان
 جهان پاک دید از بد بدکمان

- * Cùm rex, terrarum dominus, vultum ostendisset,
- * Terram osculatus est (Samus) & ad eum accessit.
- * Manucheherus è folio eburneo furrexit,
- * Pyropis & cæruleis gemmis ornato; & in capite (ful-
fit) corona.
- * Multa eum rogabat, & comem se ei præbuit,
- * Secum in folio eum federe fecit.
- * (Rogabat) autem de lupis prælii ac bellatoribus,
- * Et gigantibus malevolis *Mazenderâna*.
- * Multa rogavit, & sollicitus fuit,
- * Heros autem fingulis quæstionibus distinctè respondit,
- * Dicens, "Lætus, O rex, perpetuò vivas,
- * Ab animâ tuâ procul sint malevolorum hominum pro-
posita!
- * In urbem illam gigantum veni;
- * At quorum gigantum? leonum scilicet minacium.

- "Equis Arabicis sunt velociores;
 "Heroibus Perficis magis intrepidi.
 "Exercitûs eorum, quos *Secfâr* vocant,
 "Tigridas belli esse putes.
 "Cùm de meo adventu nuncium acceperunt,
 "Ob rumorem meum capita amentia fuerunt:
 "In urbe clamorem excitabant,
 "Et deinde per totam urbem transibant.
 "Agitata est acies, & obscuratum diei lumen,
 "Alii in collibus congregati sunt, alii in vallibus.
 "Tum militibus meis timor incidit;
 "Non abesse potuit, quin ob hanc rem sollicitus essem;
 "Quamvis septingentos clavæ meæ ictûs infligerem,
 "Non possem aciem in illam regionem ducere;
 "Veni tandem, & capita eorum contundebam,
 "Vultûs eorum pulchros deformes reddidi.
 "Nepos magni imperatoris Salmi
 "Incedebat antè aciem lupo similis,
 "Huic heroi nomen erat Kerkavi,
 "Heros fuit cujus statura cupressum rettulit.
 "Mater ejus à Zohako prognata fuit,
 "Principes fortium militum præ illo pulvis erant.
 "Cùm ex acie oriebatur pulvis,
 "Gena militum nostrorum pallore tincta est;
 "Equidem uno clavæ meæ ictu
 "Inter medias hostium turmas viam aperui,
 "Ita violentè irruit equus meus, sicut elephas,
 "Ut tota terra, tanquam Nili fluctus, agitata sit;
 "Tunc aciei redibat animus,
 "Unanimè autem in prælium ruebant;
 "Cùm vocem meam Kerkavi audivisset,
 "Et strepitum clavæ meæ, capita findentis,
 "Ad me prælii cupidus venit,
 "Instar torvi elephantis, cum longo laqueo,
 "Tortum in me laqueum paravit,

- “ Ego verò, cùm eum vidissem, periculum novi appropin-
 quare,
 “ Arcum * regium manu cepi
 “ Cum sagittâ populcâ cuspidem habente ferream;
 “ Alas sagittarum, tanquam aquilas, volare feci,
 “ Sagittas, flammis similes, in illum effudi.
 “ Putavi me tandem ut super incude capitis ejus
 “ Propè cerebro ejus cassidem infixisse
 “ Vidi tandem ex pulvere eum, sicut elephantem ebrium,
 “ Irruere, gladium Indicum dextrâ vibrantem.
 “ Putabam, magne rex, eum ita esse violentum,
 “ Ut etiam montes ob ejus impetum sibi metuerent.
 “ Ille itaque festinabat; equidem cunctabar;
 “ Expectabam enim usque adeò donec propiùs accederet,
 “ Cùm verò accessisset magnanimus bellator,
 “ Ex equo meo manûs extendi.
 “ Cepi manu meâ viri fortis balteum,
 “ Illumque ex ephippiis evulsi, leoni similis,
 “ In terram eum dejeci, sicut furens elephas,
 “ Gladio meo Indico medium ejus corpus effodi.
 “ Cùm rex eorum hoc modo interfectus esset,
 “ Exercitus è belli campo terga dabant.
 “ Valles, & colles, & deserta, & montes
 “ Cohortes (fugientes) undique receperunt.
 “ Equites ac pedites duodecim mille
 “ In campo prostrati jacebant.
 “ Cum rege inclyto, equite, bellatore;
 “ Fuerant autem primò trecenti mille;
 “ Quid valet malevolentia, ad fortunam tuam minuen-
 dam,
 “ Contra eos qui sunt solii tui cultores?”
 “ Cùm herois verba rex audivisset,
 “ Coronam suam fortunatam usque ad lunam crexit.

- ‘ Vinum & convivium parari jussit, hilaris fuit,
 ‘ Et orbem terrarum malevolis viris vacuum aspexit.’

Liceat mihi, quamvis vcrear ut crimen temeritatis effugiam, experiri, an hæc bellatoris *Perfici* oratio metro *Vergiliano* accommodari possit.

Samus, ut aurato cinctum diademate Regem
 Vidit ovans, excelsa ferebat ad atia gressum ;
 Quem rex ad meritos facilis provexit honores,
 Et secum in folio jussit confidere eburneo,
 Cælato rutilanti auro, insertisque pyropis.
 Magnanimum affatus tum blandâ heroâ loquelâ,
 Multa super fociis, super armis multa rogabat,
 Jam, quantos aleret tellus *Hyrcana* gigantes,
 Jam, quâ parta manu nova sit victoria *Perfis* :
 Cui dux hæc memori parens est voce locutus.
 Venimus ad castra hostilis, rex maxime, gentis :
 Gens est dura, ferox ; non aspera sævior errat
 Per dumeta leo, non sylvâ tigris in atrâ ;
 Non equus in lætis *Arabum* it velocior agris.
 Cùm subitò trepidam pervenit rumor in urbem
 Adventare aciem, queruli per tecta, per arces,
 Auditi gemitûs, & non lætabile murmur.
 Illicet æratâ fulgentes casside turmas
 Eduxere viri ; pars vastos fusa per agros,
 Pars monte in rigido, aut depressâ valle fedebat :
 Horrui ære acies, tantæque à pulvere nubes
 Exortæ, ut pulchrum tegetet jubar ætherius sol.
 Quale in arenoso nigrarum colle laborat
 Formicarum agmen, congestaque farra reponit ;
 Aut qualis culicum leviter stridentibus alis
 Turba volans, tenues ciet importuna fufurros ;
 Tales profiluere. Nepos ante agmina *Salmi*
Cercius emicuit, quo non fuit ardua pinus

Altior, aut vernans riguo cyparissus in horto.
 At *Perfarum* artûs gelidâ formidine solvi
 Arguit & tremor, & laxato in corpore pallor :
 Hoc vidi, &, valido torquens hastile lacerto,
 Per medias jussi, duce me, penetrare phalangas ;
 Irruit alatus sonipes, ceu torvus in arvis
Æthiopum latis elephas, neque sensit habenam :
 Militibus vires rediêre, & pristina virtus.
 Ac velut, undantis cùm surgant flumina *Nili*,
 Et refluant, avidis haud injucunda colonis,
 Pinguia frugiferis implentur fluctibus arva ;
 Sic terra innumeris agitata est illa catervis :
 Cùm strepitum audierit nostrum, ingentemque fragorem
 Findentis galeas & ferrea scuta bipennis,
Cercius, horrifico complens loca vasta boatu,
 In me flexit equum, me, crudeli ense, petebat,
 Captivumque arcto voluit constringere nodo ;
 Frustra ; nam, lunans habilem nec segniter arcum,
 Populcas nisi duro mucrone sagittas,
 Flammarum ritu, aut per nubila fulminis acti.
 Ille tamen celeri ruit impete, nosque morantes
 Increpitat, letum minitans, rigidasve catenas :
 Ut verò accessit violenti turbinis instar,
 Pulsus ut & clypeus clypeo est, & casside cassis,
 Illum insurgentem, dirumque infligere vulnus
 Conantem, arripui, quâ discolor ilia cinxit
 Balteus, & rutilus subnexa est fibula baccis.
 Strenua tum valido molimine brachia versans,
 E stratis evulsi equitem, qui pronus, inermis,
 Decidit, & rabido frendens campum ore momordit ;
 Pectora cui nivea, & ferratâ cuspide costas
 Transfodi, madidam defluxit sanguis in herbam
 Purpureus, tristisque elapsa est vita sub umbras.
 Haud mora, diffugiunt hostes, ductore perempto,
 Saxa per, & colles ; nostris victoria turmis

Affulfit, cæfosque doles, *Hyrkania*, natos.
Sic pereant, quicunque tuo, rex optime, sceptro,
Qui premis imperio stellas, parere recusent!
Dixit; & heroäs *Perfarum* rector ovantes
Laudibus in cœlum tollit; jubet inde beatas
Instaurari epulas, & pocula dulcia poni:
Conventum est, textoque super discumbitur auro.

CAPUT XIII.

المراثي

SIVE

De Poesi Funebri.

DE Poesi luctuosâ ac funebri longo fermone differere, nec initiò proposui, nec necessarium puto. Hujus autem poeseos duo sunt genera; alterum, incitatum, breve, querulum: cujusmodi sunt illi Alcmanis versûs,

* Καταθνασκει, Κυθερεί, ἄϊρος Ἀδωνίς. τί κε θείμεν;
Καί αὖτε πλῆσθε, κοραι, καὶ καί περ ἰκεσθε χιτῶνας.

alterum, mœstum quidem, sed paullò sedatius, & laudationi finitimum. Hoc genus Ἐπικηδεῖον alii vocant, alii Ἐλεγείον, illud Ἰαλεμῶν, quod Latini *Næniam* seu *Lessum* appellant. *Arabes*

* Hos versûs Hephæstion Antispasticos vocat. Mihi videntur iis pedibus, vel potius numeris, constare, qui appellant Ἰωνικοὶ ἀπ' ἑλασσόν, ut Horatiana illa,

Miserarum est neque amorī,
& quæ sequuntur.

utrumque nominant *مرثاة*, nam vox *قينة*, quâ Hebræi *Lamentationem* significant, apud illos *Cantricem* designat.

Utriusque generis præclara exempla complectitur libri *Hamasa* pars secunda; quæ tertio *Ἀνθολογίας* libro respondet: sed in hoc loco de Meleagri, poetæ admodum venusti, atque aliorum carminibus in hoc genere laudatissimis, nihil necesse est multa loqui. Atqui non omitendum esse puto * *Eratosthenis* elegans epigramma de *Anastasia* cujusdam obitu:

Φευ, φευ, ἀμετρητῶν χαρίτων ἕαρ ἡδὺ μαραινέει
 Ἄμφι σοι ὤμοφαγῶν χεῖμα τὸ νερτερῶν.
 Καὶ σὲ μὲν ἤρπασε τυμβὸς ἀπ' ἡελιωτίδος αἰγλῆς,
 Περμπλον ἐφ' ἐνδεκατῷ πικρὸν ἀγῶσαν ἔτῳ.
 Σὺν δὲ ποσὶν γενετὴν τε κακὰς ἀλάωσεν ἀνίας,
 Οἷς πλεον ἡελίῃ λαμπρῆς, Ἀναστασίῃ.

Pulcherrima sunt hoc in genere † Meleagri in Heliodoram, ‡ Platonis in Dionem, § Callimachi in Heraclitum, epigrammata flebilis; nec minùs perfectæ Bionis in Adonidem, Moschi in Bionem, Ovidii in Tibullum, elegiæ: & plena suavitatis Horatii de morte Quintilii Ode. Sed hæc omnia sunt notissima: ad Asiaticos igitur veniamus; qui cùm in reliquis poematum gene-

* Antholog. lib. iii.

† Antholog. lib. iii.

‡ Diog. Laert. in Platonis Vitâ.

§ Apud eundem in Vitâ Heracliti.

ribus, tum in hoc potissimum eminent; quam rem exempla quædam illustriorem reddent.

Sunt autem bellissimi, & cùm translatione venustâ, tum jucundâ brevitate insignes, illi versûs, quos de obitu *Nozâmi'l Molki* composuit poeta * Shabl o'ddoulah,

كان الوزير نظام الملك لولة
يتيمة صاغها الرحمن من شرف
بدت فلم تعرف الايام قيمتها
فردّها غيرة منه الي الصدف

“ Fuit Vizir Nozámo'l Molc margarita pretiosa, quam numen divinum ex ipsâ nobilitate formaverat.

“ Effulsit: at pretium ejus ignorabat ætas; idcirco invidit eam Deus hominibus, & in concham leniter reposuit.”

Quatuor hosce versiculos totidem hendecasyllabis converti:

Illustris fuit Ille margarita,
Purâ luce nitens, colore puro;
Quam, gemmæ pretium latere questus,
Conchæ restituit Deus parenti.

Pervelim mihi contingat *Ibni Zaiati* elegiam videre, fanè flebiliter scriptam de morte puellæ

formosissimæ, quam perditè amaverat: hujus poematis unum distichon citat Herbelotius, idque plenum tenerrimi affectûs,

يقول لي الخائن لو زرت قبرها
فقلت فهل غير الغواد لها قبر *

“Dicebant mihi sodales, si sepulchrum amicæ visitarem (curas meas aliquantulum fore levatas),

“Dixi autem, An ideò aliud præter hoc pectus habet sepulchrum?”

Interdum tamen elatiùs scribunt, quàm elegiæ simplicitas pati videatur. Quàm animosè erumpit *Amârab Al Yemani!*

رمىت يا دهر كفّ المجد بالشلل
وجيده بعد حسن الحلي بالعطل *

“O Fortuna, manum gloriæ exarescere fecisti,

“Et collum ejus, post ornamentorum pulchritudinem, monilibus nudâsti.”

Ecce autem poetam *Perficum*, qui totam naturam luctuosam pingit ob regis cujusdam magnifici interitum,

امروز شاهها ملک جهان دل تنکست
فیروزه چرخ هر زمان بر رنکست *

“ Hodiè, O rex, totius naturæ pectus con-
trahitur;

“ Et ætheris gemma cærulea identidem colo-
rem mutat.”

Quam sententiam in simili argumento elatissimè
amplificat *Abu Becr Al Dani* *,

وما حلّ بدر التّم بعدك دارة
ولا اظهرت شمس الظهيرة مبسها
تكاد الحيا والريح شقت جيوبها
عليك وناح الرعد باسمك معالما
ومزق ثوب البرق واكتست الضحي
حدادا وقام انجم الجوماءتها
يجيب بها الهام الصدي ولها
لما اجاب القيان الطائر المترنما
كانّ لم يكن فيها انيس ولا التقى
بها الوفد جهغا والخميس عرمرما

“ At post te in domicilio luna plena non requiescit,

“ Nec splendide ridet sol meridianus,

“ Jam verò pluvia & ventus vestes suas lacerant,

“ Ob tui desiderium, & vocat tonitru nomen tuum notum,

“ Et scindit vestem fulgur, & induit meridies

“ Ferrum, & stellæ cœli conventum luctuosum constituunt.

- “ Respondent sibi raucæ noctuæ flebiliter,
 “ Cùm respondent præficæ veloces, strepentes,
 “ Velut si non esset ei sodalis, nec convenirent
 “ In eâ turba congregata, & cohors numerosa.”

Sed omninò dulcissimum est carmen in capite
 secundo libri Hamasa, de morte viri fortissimi ac
 perliberalis Maâni,

الما علي معن وقولا لقبره
 سقتك الغواذي مربعا ثم مربعا *
 فيا قبر معن انت اول حفرة
 من الارض خطت للسباحة مضجعا *
 ويا قبر معن كيف وارىت جوده
 وقد كان منه البر والبحر مترعا *
 بلي قد وسطت الجود والجود ميت
 ولو كان حيا ضقت حتي تصدعا *
 فتي عيش في معروفه بعد موته
 كما كان بعد السيل مجراه مرتعا *
 ولما مضى معن مضى الجود فانقضي
 واصبح عرين المكارم اجدعا *

- “ Accedite, duo mei sodales, ad Maanum, & sepulchro
 ejus dicite:
 “ Irrigent te nubes matutinæ imbribus post imbres.
 “ At O Maani sepulchrum, tu, qui primò fovea fuisti
 “ In terrâ, nunc sterneris beneficentiæ cubile:

- “ Et O Maani sepulchrum, ut recepisti liberalitatem,
 “ Quà terræ ac maria fuerunt plena !
 “ Imò, accepisti liberalitatem, at mortuam,
 “ Nam profectò si viva esset, ita angustum esses, ut disrum-
 peres.
 “ Juvenis erat, qui, ob largitionem, post interitum vivit,
 “ Velut pratum, per quod defluxit rivus, jucundiùs virefcit;
 “ At mortuo Maano, mortua est liberalitas, ac decessit,
 “ Et nobilitatis fastigium resectum est.”

In poemate eleganti quod Ebn Arabîhâh, tanquam fastigium quoddam splendidissimæ historiæ Timûri subjungit, ferè triginta sunt versûs, qui, si separatim essent compositi, inter elegias recenferi possent; hos adeò propter elegantiam eximiam placet apponere.

اين الذين وجوهم كانت تلالا كالزبور*
 اهل السعادة والحجي وذو السيادة
 والوقور*

والمطفيوا بدر السماء والشيخجلا فيض
 البحور*

وسفتهم ريح الغناء سفي الرمال يدّ الدبور*
 اين البنون ومن غدا للقلب افراحا ونور*
 كانوا اذا رفع الحجاب وزحزحت عنهم
 ستور*

تلقني الدنيا قد اشرقت كالشمس من
سجف الخدور *

من كل ظبي احور او ظبية تزي بحور *
نشر الجمال عليهم ثوب الدلال علي
حبور *

وفدتهم مهج الوري من شر احداث
الدهور *

كانوا اذا سكنوا مكانا حركوه من السرور *
كانوا علي وجه الدنيا حدقا وللحداق
نور *

وحدايقا لرياضها وعلي حدايقها زهور *
بينهاهم في سكرهم وقد مازج الدل
الغور *

والعمر غص والزمان مسلم لهم الامور *
واذا بساقي الموت فاجاهم بكاسات الثبور *
فستقي رياض حياتهم قدحا اعاد الكل
بور *

تركوا فسيح تصورهم رغما الي ضيق
القبور *

وسقوا كووس فراقهم صبرا لكل شج غيور *

من شق حزنا جيبه ولفقدهم دق
الصدور *

لوكان ينفعه الرشاو كان يجديه النذور *
لغداهم ووقاهم ورعاهم رعي الحذور *
سكنوا الثري فتغيرت تلك المحاسن
والشعور *

ورعاهم دود البلي وفراهم فري الجزور *
امسوا رميها في الثري واثروا الي يوم
النشور *

يسعي المحب مخاطبا اجداثهم يوما يزور *
ينعي ويندب نايحا قبرا تناوشه الدثور *
ويهرغ الخدين في ترب يراها كالدورور *
يدعوا فليس بجيبه الا صدا صم الصخور *

“ Ubi sunt ii, quorum facies tanquam sanctus liber splendebant,

“ Juvenes fortunati, & sapientes, dominatum habentes ac dignitatem,

“ Qui lunam coeli extinxerunt, & marium effusionem pudore effecerunt?

“ At disperfit eos exitii ventus, ut arenam dispergit Zephyrus.

“ Ubi sunt adolescentuli, & ii qui fuerunt cordibus lætitia ac lumen?

- “ Ab illis, cùm ablatum efflet velum, & remota ab iis aula,
- “ Terrarum orbis emicuit, tanquam è velamine occulto prodiens;
- “ Omnes hinnuli pulchris præditi oculis, aut capreolæ contemptas reddentes nymphas cœlestes:
- “ Vestit eos pulchritudo chlamyde deliciarum ac lætitiæ;
- “ Eosque redemit hominum spiritus à malis adversæ fortunæ.
- “ Cùm locum quemvis habitarent, eum hilaritate moverunt:
- “ Fuerunt in terræ facie oculi, & oculis lumen;
- “ Et hortuli in pratis, & in hortulis flores.
- “ Cùm adhuc essent ebrii, cùm se extulit fallax eorum & grata protervitas,
- “ Dum ætas vigeat, & fortuna iis rerum dominatum concedebat,
- “ Ecce, venit mortis pocillator, & ad eos exitii cyathos attulit,
- “ Et irrigavit vitarum eorum hortulos scypho, qui omnes ad nihilum redegit.
- “ Reliquerunt ampla palatia, in sepulchra angusta compulsi;
- “ Et pocula discessus eorum præbuit apsinthium unicuique amico dolore affecto,
- “ Qui ob tristitiam sinum lacerat, & ob eorum desiderium percutit pectus.
- “ Si utilia essent dona, aut si valerent vota,
- “ Certè illos redimerent ac servarent & studiosâ curâ custodirent.
- “ Jam verò terram incolunt; perierunt illæ suavitates ac scientiæ;
- “ Vescitur iis exitii vermis, & scindit eos ut mactanda pecora:
- “ Attriti jacent sub terrâ, ubi manebunt usque ad iudicii ultimi diem.

- “ Venit amicus eorum, ut eos alloquatur, & sepulchrum
jugiter visitat;
“ Gemit, ac plorat querulè, juxta sepulchrum, quod inva-
dit oblivio;
“ Et genas pulvere inquinant, quæ antea fuerant margaritis
similes:
“ Vocant, at nihil iis respondet, nisi rauca montium echo.”

Bellissimum est in hoc genere poema in vi-
cesimâ *Harirü Mekâma*, quod integrum subji-
ciam:

عندي يا قوم حديث عجيب
فيه اعتبار للبيب الاريب *
رأيت في ريعان عمري اخا باس
له حد الحسام القضيب *
يتقدم في المعرك اقدام
من يوقن بالفتك ولا يتريب *
فيفرج الضيق بكراته حتي
يري ما كان ضنكاً رحيب *
ما بارز الاقران الا انثني
عن موقف الطعن برمح خضيب *
ولا سها يفتح مستصعباً
مستغلق الباب منيعاً مهيب *
الا ونودي حين يسهو له
نصر من الله وفتح قريب *

هذا وكم من ليلة باتها
 يهيس في برد الشباب القشيب *
 يرتشف الغيد ويرشفته
 وهو لذي الكل المقدي الحبيب *
 فلم يزل يبتزّه دهره
 ما فيه من بطش وعود صليب *
 حتي اصارته الليالي لقاً
 يعافه من كان منه قريب *
 قد اعجز الراقي تحليل ما به
 من الدأ واعيا الطبيب *
 وصارم البيض وصارمته
 من بعد ما كان المجاب المجيب *
 وآص كالمكنوس في خلقه
 ومن يعش يلق دواهي المشيب *
 وهاهو اليوم مسجي فمن
 برغب في تفكين ميت غريب *

“ Habeo, amici, miram narrationem, à quâ exemplum fibi
 fumat auditor peritus & intelligens.

“ Vidi in flore ætatis meæ juvenem fortissimum, gladio ar-
 matum acuto & gracili.

“ In certamen irrui, perinde ac si certus esset aliquid au-
 dendì, & non pertimuit.

“ His præliis usque eò angustias dilatavit, ut id, quod ob-
 structum fuerat, pateret.

- “ Ubi provocavit adversarios, nunquam rediit à pugnae contentione sine spiculo sanguine imbuto;
 “ Nec unquam instituit arcem oppugnare arduam, occlusam, formidabilem, excelsam,
 “ Quin clamatum sit, cùm id instituisset,
 “ Victoria à cœlo & præsidium appropinquat!”
 “ Præterea quot noctes egit vestibus adolescentiæ tectus nitidis!
 “ Molles puellæ & dabant ei & receperunt ab eo oscula, & ille ubique gratus fuit ac jucundus.
 “ Sed fortuna non desit fortitudinem illius ac vires eripere,
 “ Donec tempora ita eum affligerint, ut ab illo conjunctissimi amici decederent.
 “ Debilis fuit magus, nec morbum ejus sanare potuit, & tumultuatus est medicus.
 “ Enses autem candidi illum vulnerabant, postea quàm & ab hoste responsum accepisset, eique vicissim respondisset.
 “ Nunc autem jacet tanquam fera in latibulo; nam quicumque vivit, miseriis temporis est obnoxius.
 “ Ecce illum hodiè veste funebri involutum! Et quis mortui peregrini curat exequias?”

Hæc elegia non admodum dissimilis esse videtur pulcherrimi illius * carminis de Sauli & Jonathani obitu; atque adeò versus iste

ما بارز الاقران الا انثني
 عن موقف الطعن برمح خضيب

“ Ubi provocavit adversarios nunquam rediit à

pugnæ contentione fine spiculo sanguine imbuto.”

ex Hebræo reddi videtur,

מדם חללים מהלב גבורים
קשת יהונתן לא נשוג אחר :

“ A sanguine occiforum, à fortium virorum
adipe,

“ Arcus Jonathani non rediit irritus.”

Cùm illius poematis omnium fermone celebrantur venustas & pulchritudo, volui integram elegiam huic loco subungere in verficulos distinctam :

* קינה לרד
הצבי ישראל על במותיך

* Inscribitur etiam hoc poema קשת five *Arcus*; more Asiaticorum, qui ea carmina, quibus præcipuè delectantur, inscriptione brevi, & de versu quodam insigniori desumptâ, notare solent. Sic percelebratum carmen poetæ *Câb Ben Zoheir* vocitatur modò الامان five *Securitas*, modò *Bânat Soâd*, propterea quod hoc habeat initium,

بانت سعاد فقلبي اليوم متبول

“ Abiit amica mea Soada, & cor meum hodiè mœrore conficitur.”

Sic Alcorani Capita inscribuntur

والشمس, والليل, الغلق, الغيل, الكوثر
&c.

Interdum etiam pervagata carmina, quæ memoriter identidem recitari solent, nomine ad argumentum accommodato inscribunt. Velut illa in historiâ Antaræ & Ablæ, quibus mater occisum filium deflet, & cives suos *Beni Badr* ad pugnandum impellit,

חלל איך נפלו גבורים :
 אל תגידו בנת אל
 תבשרו בחוצת אשקלון :
 פן תשמתנה בנות פלשתים
 פן תעלזנה בנות הערלים :
 הרי בגלבע אל טל ואל מטר
 עליכם ושדי תרומות :
 כי שם נעל מגן גבורים
 מגן שאול בלי משיח בשמן :
 מדם חללים מחלב גבורים
 קשת יחונתן לא נשוג אחור
 וחרב שאול לא תשוב ריקם :
 שאול ויהונתן הנאהבים
 והנעימים בחייהם :
 ובמותם לא נפרדו
 מנשרים קלו מאריות גברו :
 בנות ישראל אל שאול בכינה
 המלבשכן שני עם עדנים
 המעלה עדי זהב על לבושכן :
 איך נפלו גברים בתוך המלחמה
 יהונתן על במותיך חלל :
 צר לי עליך אחי יהונתן
 נעמת לי מאד נפלאה
 אחבתך לי מאהבת נשים :
 איך נפלו גבורים
 ויאבדו כלי מלחמה :

Elegiæ hujus παραφρασις quandam *Græcam*, quam,
 cùm effem peradolescens, contexui, liceat hoc
 loco apponere:

inscripta sunt ab Arabibus *Dolorum Solatia*, ut ait libri auctor

هذه الابيات تسميها العرب المثيرات للحران

Nota est autem significatio vocis ثائر

ὦ μοι ἔγω, θανέτην ἄρ' ἐν ὕρεσιν αἰπεινοῖσιν
 Ὀφθαλμῷ λαοιο, δὴ Ἰσραήλος αἰώτῳ;
 Κατθανέτην ἐν ὕρεσιν ἀκήδεε. σὺν τ' ἄρα κεινοῖν
 Εἰ καλόν, εἰ τιμῆν ἔτ', ἀγλαόν εἰ τι πεφυκεν,
 Κατθανέτην, εἰ λαμπρόν χαριτεσσίν. κατθανέ κεινοῖν
 Σὺν τε φιλοφροσυνῇ, σὺν τ' ἀγλαΐῃς γλυκοεσσης
 Ἀνθεα, σὺν τ' ἀρετῇ καὶ τιμῇ. Μὴ νῦ τοι, ἦ χυί,
 Αἰσσομαι, ἀλλοδαποῖσιν ἐν ἀνθρώποις ψιθυρίζῃς,
 Ἄλλα σιωπηλῇ γ' ἢς κ' ἀψοφῶ, ὥδε νῦ ἔτοι
 Παιδες δυσμενεῶν καὶ παρθενικαὶ βαθυκολποὶ
 Οὐποτε κεν χairoien ἐν αἰτῇσιν, ἔδε γελῶντες
 Σὺν τ' εὐήγορία, σὺν τ' ἐχθροδοποῖς ἀλαλαῖμοις,
 Σὺν τε χοροσασιαῖσιν ἐπιθῆκιστων ἀναιδεῖς.
 ὦ ὅρος, ὦ σπηλυγῆς ἀνῆδοι, ὦ Γελῶνα,
 Μῆκετι νῦν σιλῶσι κεν ἂν εὐπεταλὸν ὑακινθῶν
 Ἀσκατὶ δροσὸς ἀργυρεῶ, μὴθ' ὕγρον ἰώσι
 Θρηνοὺς ἀνῆδοις ἐπ' ἀκροκομῇ κυπαρίσσει.
 Ὑμῖν δ' κεν ἀρετὰ φέροι σάχυν, δ' γαλαθῶνων
 Τετραποδῶν κε πλεον τελεθὸι γενῶ, ἔδε κεν ἄρνες
 Παιζεσθαι σκιρτῶν ἂν εἰαρινὸν λειμῶνα,
 Οὐδ' ἄρα κεν χίμαροι γ' ἐπιμηλαδες, ἀλλ' οἰγαλακτοὶ
 Οἰῆς, ἀλλ' ἀκῦθι κ' ὥσιν, κεινὰ γὰρ αἰώτῳ
 Ἡρώων ἀθρήσαν ὀϊόμενῳ θανεεσθαι,
 Ἀθρήσαν Σαυλὸν ῥίψασπιδα, ὥς τινα μῆπῳ
 Χροῖόμενον βασιλῆα νεφθαλαμειγξίν ἐλαίῃ.
 Ἀμφῷ μὲν καλῷ γ' ἡττῇ, ἀμφῷ δὲ κρατῖς,
 Ἀμφῷ θεσπεσίῳς δεδαήμενῳ ἐκπολεμῶσαι,
 Ἀμφῷ νικῆσαι δ', ἅτ' ἀνδραμόν αἰθερὶ δίσσω
 Λίετῳ, ἢ φλογεόντε δι' ἥραν ἡρίκον ἄσρῳ,
 Ἡ τις ἀμα σκυμνῷ βλοσυρῷ θῆρ, λυσσαλεὸς θῆρ,
 Ἐσπευσεν μακρὰς ἐν χερμασίν, ὥδ' ἄρα κεινῷ
 Εὐτυχτῆς κλίσας τε καὶ αὐλῖα δηΐαασκον.
 ὦ νυμφαὶ λειμῶνιαδες, κῆραι ῥοδοπηχεῖς,
 Ἐρπετε, παρθενικαὶ μαλακαίποδες, δ' ῥα χοροῖσιν
 Οὐδέ περιπλεκτοῖς ἀγανῶς ποσίν, ἀλλὰ γε πεπλῶν
 Ἀνέτε πορφύρεων περόνας, καὶ ἀμυσσέτε χερσίν
 Ἀμβολαδὶς κεφαλὰς ξανθοτριχὰς, ἢδ' ἄρα κοιλῆς
 Ἀσάγες ἀργυρέης δακρυῶν ἀναδευέτ' ἔρση

Αἶν' ὀλοφύρομεναι, καὶ γὰρ νυν ἦδεα Σαυλᾶ
 Ὅμματ' αὖτ' ἡμῶν, σιδήρεος εὐνάσεν ὕπνος,
 Ὅς γ' ἡμῖν χλαυίδας χρυσοῖας, χρυσεὰ δῶκεν
 Ζωνία, καὶ τὰ πεδίλα. ταῦτ' ἔντα, τὰς τ' αἶρα πορπας,
 Χρυσῶ καὶ φοινικὶ καλὰς δαιδαλλὰς χιτῶνας,
 Ὅς δ' ἡμῖν θυοῦντι κροκῶ παραδῶκεν ἔθειρας
 Φαίδρυναι. μυρτοῖς τε καὶ εὐωδέσσιν ἐλαιοῖς.
 Φιλτάτ' Ἰωνάθανε φρεσὶ μοι σὺ μὲν ἔσθες ἱράννος
 Πάλῳ τι καὶ περὶ τῶν ἑτέρων, σὺ δὲ γλυκυφώνῃ
 Αὐδῇ, καὶ γηγυς, ὅποταν κλαίῃ τεύον οἶτον,
 Οἶσσι καὶ μυθοὶ μελιηδέες ἰνδαλλονται.
 Ἦδῳ τι παρθενικαῖς ὀαρίζεμεν, ἦδῳ τι νυμφῶν
 Στήσαμενων χορόν· εὗρον ἐν αἰσέσιν ἰψιασθᾶναι,
 Ἦδῳ τι συρίζειν λιγέως, ἀλλ' οὐδ' ὀαρίζουσ,
 Οὐδὲ χοροῖ τυπταὶ κεν ἐν αἰσέσιν, οὐ συριγίτες
 Ἦδεα δὲ τελεθῆσιν, ἔπει σὺ φίλτατ', ἄμαρτον.
 Οὐκ αἶρ' ἔτ' ἡέλιον πάλιν ὄψετον αἶμαί, ἔταιρῳ.
 Κεῖσθον Ἰωνάθαν· καὶ Σαυλ· χρυσεοπηγῆξ,
 Ὁφθαλμῷ λαοῖο, δὴ Ἰσραὴλ ὧς ἀώτῳ.

CAPUT XIV.

الادب والنصيحة

SIVE

De Poesi Morali.

POESEOS, cujus finis est lectorem docere, duo videntur esse genera; alterum propositum finem dissimulat, ut epos & tragœdia; alterum apertè monet, velut illa poesis quam nunc tractare aggredior.

Perantiqua fuit & omnibus ferè gentibus usitatissima consuetudo, sapientiam & vitæ officia per elegantes, breves, & modulatas sententias docendi. Notissima sunt in hoc genere Phocylidis præcepta, & elegantissimæ Theognidis sententiæ, iique versûs, qui, à Pythagoreo quodam scripti, Pythagoræ ipsi falsò ascribuntur. His addi possunt Aristotelis atque aliorum gravissima Σκολια, quæ inter epulas & pocula rorantia cantari solebant. Superfunt etiam * Odini præ-

* Vid. *Haavamaal* à Resenio editum.

cepta antiquissima, in Runicâ linguâ scripta, quæ miram habent in suo genere pulchritudinem.

Veteres *Arabum* sententiæ sunt innumeræ; & permulta sunt volumina, quæ امثال, five *Sententias*, complectuntur. Prætereà, etiam nunc (ut ab homine *Syro* audiui) *Arabes* memoriter recitare solent proverbia sapientiæ plenissima, cujusmodi sunt,

الضحك بلا سبب من قلة الادب

“Rîsus ineptus rusticitatis est indicium.”

القول كالجلب ليس له ردّ
فكيف يرّد الحالب اللبنا

“Verbum lacti simile est, reverti nequit;

“Quomodo enim is, qui mulxit, lac potest reddere?”

Et illud *Perficum* de Fortunæ inconstantiâ,

اين فلک همچو شیشه ساعتست
ساعتي زير وساعتي زيرست *

“Res humanæ vitri horarii sunt similes,

“Quod unâ horâ inferius est, & alterâ superius.”

& tetraſtichon illud,

دنیا مثال بحر عمیق است پر نهنگ
 آسوده عارفان که گرفتند ساحلی
 دنیا نیزد آن که پریشان کنی دلی
 زهار بد مکن که نگر دست عاقلی

“ Hujus vitæ cursus similis est mari profun-
 do crocodilorum pleno:

“ Quàm tranquilli sunt sapientes viri, qui
 littus occupant!

“ Hæc vita non tanti æstimanda est, ut cor
 tuum (ejus causâ) turbes;

“ Cave: ne malefacias; sapientis enim non
 est.”

&c,

ما كان ذلك العيش الا سكرة
 لذاتها رحلت وحلّ خهارها *

“ Vita humana nihil aliud est nisi ebrietas; cujus
 dulcedo protinus evolat; sed restat crapula.”

At cùm deductiora sint, non tam proverbia
 appellari debent, quàm præcepta, seu versûs
 morales, quales sunt illi de taciturnitate:

الصمت فالزم ولا تنطق بلا سبب
 ان المعلل والاكثر في تعب *
 فان ظننت ان النطق من ورق
 فاستيقنن ان الصمت من ذهب *

“ Silentio opus est; ne ideò sine causâ loquaris;

“ Nam auditor multarum vocum fatigari solet.

“ Quòd si locutionem argenteam esse autumes,
“ Hoc scito, silentium esse aureum.”

& de ignorantia;

وفي الجهل قبل الموت موت لاهله
واجسادهم دون القبور قبور*
وان المرء لم يحيى بالعلم قلبه
فليس له حتي النشور نشور*

“ Ignorantia affert ignaris ante mortem, mortem;

“ Et corpora illorum sunt, sine sepulchris,
sepulchra:

“ Quòd si quis doctrinâ cor suum non reficiat,

“ Non erit illi ante resurrectionem, resurrectionis.”

& illa de humanarum rerum contemtionem,

اي دل ازین جهان دلازار درگذر
وز تنکنای کنبد دوار درگذر
کار جهان نه لایق اهل بصیرتست
بکشای دیدۀ بر همه ازار درگذر

از بحر غم ز حرص چو غواص شوخ چشم
غوطه مخور ز کوه شہوار در کذر

- “ Cor meum, ab hac vitâ ærumnosâ recede,
 “ Et ab angustiiis cœli convertentis recede:
 “ Hujus vitæ negotia viros perspicaces haud
 decent;
 “ Oculum aperi; ab omni molestiâ recede:
 “ In tristitiæ mare avaritiæ causâ, ut urinator
 madidos habens oculos,
 “ Ne te immergas; à gemmâ regiâ recede.”

His addam versûs elegantissimos, qui Principi
 perillustri *Shemselmaâli* ascribuntur:

الدھر یومان ذا صفو وذا کدر
 والعیش سطران ذا امن وذا حذر*
 قل للذي بصروف الدھر عیرنا
 هل عاند الدھر الا من له خطر*
 اما تري البحر تعلو فوقه جیف
 ویستقر باقصي قعره الدرر*
 اما تري الريح ان هبت عواصفه
 فليس یقصف الا عالي الشجر*
 وکم علي الارض من خضر وبابسة
 وليس یرجم الا من له ثمر*

وفي السماء نجوم ما لها عدد
 وليس يكشف الا الشمس والقمر*
 احسنت ظنك بالايام ان حسنت
 ولم تخف سوف ما ياتي به القدر*
 وسالمتك الليالي فاغتررت بها
 وعند صفو الليالي يحصل الكدر*

“ Tempus è binis constat diebus, hoc puro, illo terribili,
 “ Et vita è binis ordinibus, hoc securo, illo formidabili.
 “ Dic ei, qui nos ob temporum mutationes vituperat,
 “ An premit fortuna quenquam nisi cui sit præstantia?
 “ Annon vides mare in cuius superficie feruntur cadavera,
 “ At resident extremo in fundo margaritæ?
 “ Annon vides, ut venti spirent vehementes?
 “ Sed nullas frangunt præter altas arbores.
 “ Quot sunt in terrâ arbores cùm virides tum aridæ?
 “ At lapidibus nullæ petuntur, nisi ex quæ fructûs afferant.
 “ In cœlo autem sydera sunt innumera;
 “ Sed defectum non patiuntur præter solem ac lunam.
 “ Præclare de fortunâ sensisti, cùm benigna esset;
 “ Et nihil timuisti, nisi quod cum potentiâ aliquâ veniret:
 “ Pacem tecum coluit fortuna, sed ab illâ deceptus es:
 “ Nam splendidas noctes subsequuntur obscuræ.”

Et illos de peregrinationis laudibus,

سافر تجد عوضا عن تفارقه
 وانصب فان لذيق العيش في النصب
 ما في المقام اري اعزّ ولا ادبا

- من غربة قدع الاوطان واغترب *
 اني رايت وقوف الماء يفسده
 * ان ساح طاب وان لم يجز لم يطب *
 والشمس لو وقفت في الفلك دايمة
 لملها الناس من عجم ومن عرب *
 والبدر لو لا أقول منه ما نظرت
 اليه في كل حين غير مرتعب *
 والاسد لو لا فراق الغاب ما افترست
 والسهم لو لا فراق القوس لم تصب *
 والتبر كالتبن ملقا في معادنه
 والعود في ارضه نوع من الحطب *
- " Peregrinator: invenies amicum pro illo quem reliquisti,
 " Et locum muta, nam in loci mutatione constat vitæ suavitatis.
 " Nihil video magis eximium ac præclarum
 " Peregrinatione; relinque ideò patriam, ac peregrinator.
 " Video aquam stagnantem putrescere,
 " Si fluit, dulcis est, si non fluit, non item.
 " Quòd si perpetuò sol in cœlo restaret,
 " Cùm Persæ tum Arabes eum fastidirent.
 " Et si nunquam occideret luna, nihil viderem ab eâ præter molestiam proficisci.
 " Si leo sylvam non relinqueret, prædam non discerperet,
 " Si sagittæ arcum non relinquerent, scopum non attingerent:
 " Aurum denique in fodinâ tanquam stramen projicitur,
 " Et lignum aloës pretiosum, in terrâ ubi crescit, lignum est commune."

Quorum similes sunt illi Perfici,

هر کس که سفر کند پسندیده شود
وز عین کمال نور هر دیده شود
پاکیزه تر ز آب نشاید هرگز
هر کجا کند مقام کندیده شود

“ Quicunque peregrinatur, jucundus est,

“ Et ab oculo perfectionis lux fit omnium
oculorum:

“ Nihil est aquâ nitidius,

“ At si diù stagnat, fit putida.”

Et illi,

بجرم خاک و بگردون باید کرد
که آن کجاست زارام و این کجاست زسفر
سفر مربی مردست و آشیانه جاه
سفر خزانه مالست داد استاد هنر
درخت اگر متحرک بودی زجای بجای
نه رنج ارّه کشیده و نه جفای تبر

“ Terræ globum & cœlum intuearis necesse
est:

“ Ubi est illa ob quietem, ubi hoc ob motum?

“ Peregrinatio viri adjutrix est, & nutrix dig-
nitatis,

“ Peregrinatio opum thesaurus est, honorem
emit:

“ Arbor, si de loco in locum movere posset,
 “ Acutam ferram non sentiret, nec duram
 bipennem.”

Inter sententias Turcicas nullas ferè legi his
 pulchriores :

وارمي بر خاطر که غم دن خارخاري اوليه
 قاني بر رخ کم حواثدن غباري اوليه *
 بو کليستان جهانہ سرتسر قلدن نظر
 کورمدن بر کل کہ خارجان کناري اوليه *
 نيچه ييلدر ايلرم بن بو خراباتي طواف
 اچمدم بر بادہ کم هرکنز خباري اوليه *

“ Estne ullus status, ubi non sit horrida tristitia?

“ Cujusquamne in genis sanguis mœrore non obscuratur?

“ Hoc rosetum hujus vitæ usquequaque sum contemplatus,

“ Et nullam vidi rosam, ubi non esset spina animam ipsam vulnerans.

“ Quot annos has tabernas ambivi!

“ Et vinum nunquam hausi, quod non secuta sit crapula.”

Quam sententiam solutâ oratione expressit, nec ineleganter, Ali Chelebi,

هيچ بر مشام کليشن عالم دن بي خار جفا

بوي وفا استشهام اتيهش در وصغار وکبار
دست ساقی روزکاردن بي خمار باد
خوشخوار اچيهش در *

“ In hujus vitæ roseto sine spinâ malignitatis
“ auram fidei oderatu sentire non licet; nec
“ magnis nec parvis à manu pocillatoris for-
“ tunæ sine crapulâ dulce vinum bibere con-
“ ceditur!”

Non minus elegantes sunt hæ sententiæ *Persicæ*:

مخالف نکردد بجان دوستدار
مغیلان نیارد بجز خار بار
زاعدا نجوید وفا هوشمند
که ریحان نروید ز تخم سپند
ندید از نی بوری کس شکر
که کوه بکوشش نکردد دگر
کسی را که باشد بدی در نهاد
نیارد بجز مکر وتلییس یار

“ In hostili pectore amicitia haud nascitur;
“ Sed acacia nihil præter spinas affert;
“ Ab inimico sapiens fidem non expectat,
“ Nam à colocynthis femine herba odorata
non crescit:

“ Ab arundine storeis aptâ nemo faccharum
vidit,

“ Nam uniuscujusque rei naturam nullus la-
bor mutare potest:

“ Quicumque indolem habet pravam,

“ Nullos afferet fructûs præter fraudem ac
perfidiam.”

Et illæ *Haririi* in *Mekâma* decimâ nonâ:

لا تايسن عند النوب من فرحة تجلوا
الكرب *

فلکم سہوم ہبّ ثم جري نسيماً وانقلب *
وسحاب مکروه تنشا فاضمحل وما
سکب *

ودخان خطب خيف منه فبا استبان له
لهب *

فاصبر ان ما ناب روع فالزمان ابوالعجب *
وترج من روح الالة لطايغاً لا تحتسب

“ In rebus asperis ne desperes lætitiâ videre
quæ curas depellat;

“ Quot enim venti venenati flare cœperunt,
& mox jucundis auris cedentes discesse-
runt?

“ Et quot nubes formidandæ dispersæ sunt,
priusquàm imbres effuderint?

“ A fumo autem, à quo timemus, (ignem)
non orta est flamma.

“ Sis ergò patiens dum adversa est fortuna,
nam tempus miraculorum pater est;

“ Et à Dei spiritu bona spera; quæ numerari
nequeunt.”

Multa poemata habent *Arabes* ac *Persæ* de officiis ac virtutibus. Sádii poesis ferè tota est moralis; nec minus in Asiâ celebratur libellus, quem contexuit poeta Persicus *Sbeikh Attâr*, & پندنامه *Pendnama*, inscripsit: hujus libri caput apponam, de avaritiâ distinguendâ.

در بیان ملامت بخیلان
سه علامت ظاهر آمد از بخیل
با تو کویم یاد گیرش ای خلیل
اولا از سایلان ترسان بود
وز بلای جوع هم لرزان بود
چون رسد در ره بخویش و آشنا
بگذرد چون باد و کوید مرحبا
نبود از مالش کسی را فایده
کم رسد با کس زخوانش مایده
حاجت خود را مجو از زشت روی
انکی دارد روی خوب از روی بجوی

- “ Tria signa avarum distinguunt,
 “ Quæ nunc tibi exponam; ea verò, amice,
 memoriâ tene.
 “ Primò, mendicantes timet,
 “ Et fame attritus totus tremit;
 “ Cùm in viâ fodali cuipiam & amico it ob-
 viam,
 “ Præterit venti similis, &, *Salve*, ait.
 “ Nulla est cuiquam à mensâ ejus utilitas;
 “ Non à mensâ ejus ad quenquam mittitur
 cibus.
 “ Negotium tuum à viro deformem vultum
 habente ne petas,
 “ Si quis vultum habeat hilarem, ab illo pete.”

Perspiciet lector libellum hunc *Perficum* aureolo
 Theophrasti περι Χαράκηρων opusculo esse perfimi-
 lein.

Alia est ratio docendi per *Fabulas*, quas Græ-
 ci Λίνας vocabant, vel Μυθες; cujusmodi est illa
Archilochi,

* Ἐξεω τιν' ὑμῖν αἶνον, ὦ Κηρυκίδη,
 Ἀχνομένη σκυταλῇ,
 Πιθηκός γ' εἰς Σηριῶν ἀποκριθὲς
 Μένειν ἂν ἐσχατίην.
 Τῷ δ' ἀραγ' αὐλωπῆξ κερδαλὴ συντητetur
 Πυκνὸν ἔχουσα νοσόν—

reliqua interciderunt.

* Vide Ammonium Περι διαφορῶν λέξεων.

Pulcherrimam fabellam Perficam de *Modestia* laudibus citat * *Chardinus*, quam exercitationis gratiâ Arabicè converti, eo genere dicendi usus quod سجع vocatur :

ذكر بعض الحكماء وذو الفضل من النبلاء
ان كانت قطرة ماء سقطت من الغمام المردار
السي لبحر الزخار ولما رأت الامواج اذا
اصطدمت في الدردور الهياج حيرت
وضعضعت حتي اطالت ثم حسرت وقالت يا
لي من يوم قطير صرت فيه اقل من
القطير ولو كنت بالامس في المزن الهامع
نضيرا فاني اليوم لم اكن شيئا مذكورا وبينها
هي مستحيرة واذا بها مستنيرة فقد كساها
الرحمن ثوبا من شرف وحطها الي صدف
فصارت لؤلؤة يتيمة وهي الي الان علي
تاج السلطان كريهة وهذا من صميم الوصايا
والزبد فاعتبر منه يا ايها الحبيب واجتهد

“ Dixit quidam ex sapientibus & doctis viris,
“ Guttulam aquæ è nubibus pluviosis in ma-
“ ris æstuantis gurgites cecidisse : cùm autem
“ fluctûs vidisset in vasto vortice furentes, at-

* Vide *Chardin*, *Itin. Perf.* vol. iii. p. 189, 4to, Amst.

“ tonita hæsit, & aliquantulum præ pudore
 “ tacuit, tum flebiliter suspirans, “ Hei mihi,
 “ inquit; O diem infaustum; in quo facta
 “ sum dactyli cuticulâ abjectior: & quan-
 “ quam heri inter nubes emicui, hodiè ad ni-
 “ hilum me redactam sentio.” Dum hæc
 “ verecundans effudit, facta est subitò splen-
 “ didissima; nam divinum numen, modef-
 “ tiam illius laudans, veste nobilitatis eam ve-
 “ lavit, & in concham deposuit, ubi in mar-
 “ garitam pretiosissimam versa est, & nunc in
 “ regis coronâ splendet. Hæc autem fabula
 “ præceptorum flos est & medulla; hinc tibi
 “ exemplum fume, O amice, & ut quàm ve-
 “ recundissimus fias, elabora.”

Scripseram priùs hoc de poesi morali caput,
 quàm scirem unde fabulam hanc, quæ ab *Addis-
 on* nostro etiam citatur, sumisset *Chardinus*;
 sed legi eam nuperrimè in Sadii opere perfectis-
 simo, quod *Bustan* seu *Hortus* inscribitur, & à
 Sadio ipso, poetâ, si quis alius, ingenioso, inven-
 tam puto: ipsius itaque versûs elegantes citabo,
 cum meâ, qualiscunque fit, versione :

يکي قطرہ باران از ابري چکيد
 خجل شد چو پنهاني دريا بدید
 که جاي که درياست من کیستم
 کر او هست حقا که من بیسم

چو خود را بچشم حقارت بدید
 صدف در کنارش بجان پرورید
 سپهرش بجای رسانید کار
 که شد لؤلؤ نامور شاهوار
 بلندی از آن یافت کو پست شد
 در نیستی کوفت تا هست شد

hoc est, si verbum ferè de verbo reddatur ;

- “ Gutta pluvix à nube cecidit ;
 “ Pudore affecta est, cùm æquor maris videret.
 “ Quis locus? inquit, quid æquor? quidnam ego sum?
 “ Si illud existat, certum est me non existere.
 “ Dum seipsam oculo contemptûs intuebatur,
 “ Concha in gremium suum eam recipiens aluit:
 “ Fortuna usque adeò statum ejus promovit,
 “ Ut facta sit margarita illustris, regia.
 “ Elationem ex eo invenit, quòd humilis fuerat,
 “ In obscuritate depressa est, donec in lucem pervenerit.”

FABULA.

Rigante molles imbre campos *Perfidis*,
 È nube in æquor lapsa pluvix guttula est,
 Quæ, cùm modestus eloqui fineret pudor,
 “ Quid hoc loci, inquit, quid rei misella sum?
 “ Quòd me repenti, ah! quòd redactam sentio?”
 Cùm se verecundanti animulâ sperneret,
 Illam recepit gemmeo concha in sinu;
 Tandemque tenuis aquula facta est unio:
 Nunc in coronâ læta Regis emicat,
 Docens, sit humili quanta laus modestiæ.

CAPUT XV.

النسيب

SIVE

De Poesi Amatoriâ.

NECESSE est omninò jucundissima poesis sit ea, cujus materia suavissimus sit animi motus, & omnium mortalium communis, Amor : quo, si ex pulchritudinis specie & admiratione oritur, nihil jucundius ; si ex benignâ voluntate purâque amicitîâ, nihil aut utilius aut honestius : nam de Platonicis non loquor, qui amorem ex divinæ perfectionis, in superiore vitâ spectatæ, recordatione oriri autumabant.

Ac neminem extitisse opinor, quem pulchritudinis splendor non permoverit & accenderit ; nec ulla unquam fuit gens tam fera, quin poematis genus habuerit ad amoris affectûs exponendos idoneum : ipsi Peruviani cantilenas habent non amatorias solùm, sed etiam dulcissimas, si *Garcilasso*, scriptori gravissimo, & patriæ suæ consuetudinum peritissimo, fides habenda sit.

Pervulgata sunt carmina *Lapponica*, quæ citat *Schefferus*, eaque plena tenerrimi affectûs. Proditum est etiam memoriæ, * *Odinum* illum, non heroa solùm, sed (ut veteres Dani putabant) *Divum*, versûs quosdam amatorios scripsisse, eosque cum *Amri'lkeifi Moallaka* valdè congruentes.

Sed absurdè faciam, si de omnibus Europæ gentibus, quæ hoc poeseos genus coluerunt, differere velim; nam *Italorum*, qui in hoc genere regnant, & aliorum, poesis est notissima: atqui à proposito non erit alienum, pauca *Græcæ* poeseos exempla, eaque minùs vulgata, proferre.

Memoriæ proditum est *Alcmana Sardonum* amatorix poeseos principem fuisse ac ducem, & hos versûs contexuisse,

† Ἐρως με δ' αὐτε Κυπριδὸν ἑκατι
Γλυκὺς κατειβὼν καρδίαν ἰαίνει.

quibus nihil esse potest elegantius.

Ac non mirum est *Ciceronem* dixisse *Rbeginum Ibycum* maximè omnium amore flagrasse, cùm ita elatè & magnificè de se loquatur:

Ἦρι μὲν αἱ τε Κυθωνιαὶ μαλίδες
Ἀρδόμεναι ῥῆαν ἐκ ποταμῶν, ἵνα παρθενῶν
Κηπὸν ἀκηρατος, αἱ τ' οἶνανθιδες
Αὐξόμεναι σκιεροῖσιν ὑπ' ἱρνεσι
Οἶναρσις θαλεθασιν. Ἐμοὶ δ' ἔρως
Οὐδέμιν κατακοίτος ὥραν τε

* Vide libellum *Haavamaal* à *Resenio* editum. *Hafniæ* 1665.

† Vide *Athenæum* lib. xiii.

Ἵπο στροπᾶς φλογῶν
 Θρηϊκίῃς Βορέας αἰσῶν
 Παρὰ Κυπρίδ' αἰζαλαῖς μανίαις
 Ἐρεμνὸς ἐθαμῆσε, κραταῖος
 Παιδοθεν φυλάσσει ἑμᾶς φρενας.

Quid de Amore gravissimi fenserint Philosophi,
 ex his *Euripidis* anapæstis videre possumus:

Παιδεύμα δ' Ἔρως σοφίας, ἀρετῆς,
 Πλῆστον ὑπάρχει, καὶ προσομιλεῖ
 Οὗτος ὁ δαιμὼν πάντων ἡδίστος
 ὅς ἐφ' ὅνῃσι, καὶ γὰρ ἀλυπτον
 Τέρψιν τιν' ἔχων, εἰς ἐλπίδ' ἄγει,
 Τοῖς δ' ἀτελεστοῖς τῶν τεδὲ πόνων
 Μῆτε συνεινῇ, χωρὶς δ' ἀγρίων
 Ναιοίμιν τροπῶν.
 Το δ' ἔραν προλεγω τοῖσι νεοῖσιν
 Μητὸτε φευγεῖν,
 Χρησθᾶν δ' ὀρθῶς ὅταν ἔλθῃ.

Libet hic subjicere *Pindari* carmen de *Theoxeno*
 verè magnificum :

* Χρὴν με κατὰ καιρὸν
 Ἐρωτῶν δρεπεσθᾶν,
 Θυμὲ, συν ἡλικίᾳ.
 Τὰς δὲ Θεοῦθεν ἀκτίνας
 Προσωπῶ μαρμαρίζουσας δρακίς
 Ὅς μὴ ποθῶ κυμῖνεται,
 Ἐξ ἀδάμαντος, ἥε σιδαρεῖ,
 Κεχαλκευτὰ μελαιναν καρδίαν
 Ψυχρὰ φλογί. Πρὸς δ' Ἀφροδίτας
 Ἀτιμασθεῖς ἐλικοβλεφαρῶ,
 Ἡ περὶ χρημασί μοχθίζει
 Βίαιως, ἢ γυναικίῳ θράσσει

* Vide Athenæum ibidem,

Ψυχραν φορεται πασαν ὁδον
 Θεραπευων. Ἄλλ' ἐγὼ γ' ἑκατι
 Τας καρδας, ὡς δαχθεις
 Μελιχραν μελισσαν,
 Τηκομαι, εὐτ' ἂν ἰδω
 Παιδων νεογιον ἐς ἡσαν.

Sed de *Græcis* nimis fortasse multa. De Anacreontis ac reliquorum carminibus nihil dico, utpote quæ sint fatis nota, & *venustiorum hominum*, ut ait Catullus, memoriâ dignentur. Ad Asiaticos igitur veniam.

Non existimari potest antiquis illis Arabibus, de quibus suprâ dixi, spicula solùm & gladios cordi fuisse: iidem enim sæpe fuerunt bellatores ac rimi, iidem amatores, & poetæ optimi. In medio sæpè præliorum discrimine amicarum recordati sunt, & versûs effuderunt pulcherrimos, Sic *Abu'l Ata Es'sindi* amicam alloquitur,

ذَكَرْتُكَ وَالْخَطِي يَخْطُرُ بَيْنَنَا
 وَقَدْ نَهَلْتُ مَنَا الْمُتَقَفَّةَ السَّيْرِ *

hoc est,

“ Tui recordabar, cùm spicula inter nos vibrarentur,

“ Et fufci jaculi sanguinem nostrum biberent.”

& *Antarab* nobilissimè,

ولقد ذَكَرْتُكَ وَالرِّمَاحَ نَوَاهِلَ
 مِنِّي وَبَيْضَ الْهِنْدِ تَغْسِلُ فِي دَمِي *

فوددت تقبيل السيوف لانها
لمعت كبارق ثغر ك المتبسم *

“ Et profectò tui memor eram, cùm hastæ ex
meo corpore

“ Potum haurirent, ensesque Indici in fan-
guine meo se lavarent;

“ Ardenter autem cupiebam gladios osculari,
utpote qui

“ Splenderent, instar dentium tuorum, dum
subrides, fulgurantium.”

Proinde antiquis *Arabum* poetis mos erat,
carmina omnia, five de rebus bellicis, five de
viri illustri laudatione, ab amicæ descriptione
ordiri. Sic *Zobeir* in *Moallakæ* suæ initio,

وفيهن ملهى للطيف ومنظر
انيق لعين الناظر المتوسم *

“ Inter cas verò fuit quædam, delicatè ludens,
vultu

“ Splendido prædita, oculo spectatoris ju-
cunda, foliis etiam glasti cæruleis tincta.”

Elegiæ autem * *Amri'olkeifi* & *Lebidi* totæ
ferè sunt amatoriæ. Nec omittendum est *Caab*
Ebni Zobeir carmen, cujus hoc est initium ad-
mirabile:

بانث سعاد فقلبي اليوم متبول
 متيم اثرها لم يقد مكبول *
 فيها سعاد غداة البين ان رحلوا
 الا اغن غصيف الطرف مكحول *
 تجلو عوارض ذي ظلم اذا ابتست
 كانه منهل بالراح معلول *
 شجت بذى شيم من ماء مخبية
 صاف بابطح اضحي وهو مشبول *
 تنفي رياح القذا عنه واخرطه
 من صوب سارية بيض يعاليل *

- “ Abiit (amica mea) *Soâda*, & cor meum hodiè dolore per-
 citum (relinquitur),
 “ Amore confectum, & vinculis constrictum, à quibus
 nulla est redemptio.
 “ *Soâda* autem, manè quo discessit, & abiit (tribus),
 “ Nihil aliud erat, nisi hinnulus stridulam habens vocem,
 demisso vultu, oculis nigris præditus :
 “ Nudabat dentes splendidissimos cùm subrideret, veluti
 vas esset aquarium, idque vino temperatum,
 “ Quod (vinum) aquâ miscetur gelidâ, ex recondito fonte,
 “ Clarâ, in valle, limpidâ, vento denique afflatâ,
 “ Cujus sordes auræ dissipaverunt, & super quam effulgent
 “ Imbribus nocte effusis bullæ candidissimæ.”

Amatoriis carminibus constat caput quartum
 libri *Hamasâ* (cui respondet *Ἀνθολογίας* Græcæ
 pars septima), & magna pars libri *Yatîma*.

Hujus pocseos idem ferè est argumentum, & idem tenor. Amator languet, queritur, mœret; deinde lætatur & exultat; absentem amicam quærit; mox præsentem duritiæ infimulat: deinde cupit, angitur, timet, irascitur: denique naturam sibi parere autumat, & ad desiderium suum levandum conversam iri sperat; proinde ita contrariis animi motibus agitur, ut verissimè esse videantur *Crantoris* versûs in Amorem à Laertio citati:

Ἐνδοιῇ μοι θυμός, ὃ τοι γενῶ ἀμφιβοητόν,
 Ἥ σε θύων τὸν πρῶτον ἀειγενέων, ἔρος, ἱπῶ,
 Τῶν ὅσσες ἔρως τε παλαι βασιλεία τε παῖδας
 Γεῖνατο νύξ, πελαγέσσιν ὑπ' εὐρέος Ὠκεανοιο.
 Ἥ σε γε Κυπριδῶ υἷα περιφρονος, ἥ σε γαιῆς
 Ἥ ἀνέμων. Τοίος σὺ κακὰ φρονέων ἀλλαγῇ
 Ἀνθρώπων, ἥδ' ἐσθλά, τὸ καὶ σεο σῶμα διφύον.

Ita queritur princeps idem & poeta illustris Ebn Feras,

يا معشر الناس هل لي
 منها لقيت مجير *
 اصاب غرة قلبي
 ذاك الغزال الغزير *
 وعمر ليلى طويل
 وعمر نومي قصير *

“ O amicorum cœtus, ecquid mihi est ab ægritudine refugium?

“ Splendor hinnuli illius lacte pleni cor meum
vulnerat,

“ Et noctis spatium longum reddit, somni
verò breve.”

& alius,

ومنهف غنچ الشايل از عجت
قلبي محاسن وجهه از عاجاً *

“ Gracilis ac delicata puella cor meum vultus
“ pulchritudine vehementer perturbat.”

Nunc lætitiâ exultat, ut Scifo'ddoula, princeps
etiam præclarus,

يا ليلة لست انسي طيبها ابدأ
كان كل سرور حاضر فيها *
باتت وبت وبات الرق ثالثا
حتي الصباح تسقينني واسقيننا *

“ O nox, cujus dulcedinis nunquam oblivif-
car,

“ Quippe in eâ omne lætitiæ genus aderat ;

“ Recubuit (puella), ego quoque recubui, &
tertius recubuit amor,

“ Usque eò donec aurora nos salutaret, ego
autem illi vale dicerem.”

Nunc autem imprudentius in amicas invehunt
poetæ, easque vehementer accusant, ut

أكرم بها خلة لو انها صدقت
 موعودها او لو ان النصيح مقبول *
 لكنها خلة قد سيط من دمها
 فجع وولع واخلاف وتبديل *

“ Ah ! quàm dulcis effret amor ejus, si fidem
 fervaret, aut si amicitiam sinceram acci-
 peret.

“ Sed amoris ejus sanguine miscentur ægri-
 tudo ac dolor, perfidia & inconstantia.”

Omnibus porrò poetis, sed præcipuè Asiati-
 cis, usitatum est Zephyrum frequenter alloqui,
 & vel de amicâ percontari, vel eam salutatum
 mittere; sic

بالله يا عرف نسيم الصباح
 بلغ سلامي اهل تلك البطاح *

“ Per deum te oro, auræ matutinæ odor,

“ Salutationem meam istius vallis incolis
 transfer.”

Sic ipse Zephyrus in libro *Cashfo'lafrâr* inductus
 de seipso loquitur,

انا الذي تنموا بي الثمار وتسهبوا بي الازهار
 وتسلسل الانهار وتلقح الاشجار وتروح الاسرار
 واخبرني الاسحار بقرب المزار وانا رسول كل

محبّ الي حبيبہ وحامل کل شکوي عليل
الي طبيه *

“ Per me maturefcunt fructûs, per me splendent
 “ flores, placidè labuntur rivuli, floribus or-
 “ nantur arbores, & fpirantur amatorum ar-
 “ cana. Manè amici adventum annuncio.
 “ Ego autem legatus fum amatorum ad ami-
 “ cos, & depreffos ægritudine ad dulcedinem
 “ perduco.”

Hac imagine frequentiffimè utitur *Hafez*, cujus
 pulcherrimam Oden hoc in loco exponam:

صبا اگر کذري اقتدت بکشور دوست
بیار نفحه از کيسوي معنبر دوست

“ Zephyre, fi per amicæ meæ manfionem
 tranfire tibi contingat,
 “ Affer odorem ex illius cincinnis fragranti-
 bus (ambarcis).

بجان او که من از شکر جان بر افشانم
اگر بسوي من آري بيامي از بر دوست

“ Per vitam ejus animam meam dulcedine
 aspergam,
 “ Si ad me nuncium à gremio amicæ pertu-
 leris.”

اگر چنانچه در آن حضرت نباشد یار
بدین دو دیده بیاور غباری از در دوست

“ Quod si tibi numen haud tantoperè faveat,
“ Affer faltem ad oculos meos pulverem ab
amicæ domicilio.”

من کدا و تهنای وصل او هیات
کجا بچشم به بینم خیال منظر دوست

“ Equidem miser sum, & adventum ejus
peto: ah! ubinam
“ Oculo meo videbo vultûs amici fimula-
chrum?”

دل صنوبریم همچو بید لرزانست
ز حسرت قد و بالایی چو صنوبر دوست

“ Cor meum excelsum, tanquam falix, tremit,
“ Ob desiderium amicæ, formâ & flaturâ
pino similis.”

اگر چه دوست بچیزی نمیخرد مارا
بعالمی نفروشیم موی از سر دوست

“ Tametsi amica nos nihili æstimat, tamen
“ Orbem terrarum non permutemus crine il-
lius capitis.”

چه باشد ار شود از بند غم دلش آزاد
چو هست حافظ خوش خوان غلام و چاکر
دوست

“ Quid juvat, cor habere à curarum vinculis
liberum,

“ Si Hafez dulciloquus amicæ servus et mi-
nister esse cogatur?

In hoc amatorio genere regnum propè fibi vindicant *Persæ*: sed *Arabibus* tamen, ut suprà dixi, suus conceditur locus; nec recentioribus tantum, verum etiam antiquis illis Arabiæ cultoribus, qui nondum feritatem exuissent. In libro *Hamasa* carmen est lætarum imaginum plenissimum, quod, quoniam ad Græcorum laudem videtur proximè accedere, huic capiti apponam:

قال سالمي ابن ربيعة

ان شواء ونشوة وخبب البازل الامون
يجشها المرء في الهوي مسانة الغايط البطين
والبيص يرفلن كالدمي في الریط
والمذهب المصون

والكثر والخفض امنا وشرع المزهر الحنون
من لذة العيش والفتي للدهر والدهر ذو
فنون

والعسر كاليسر والغني كالعدم والحي للمنون

- “ Epulæ nimirum, & ebrietas, & faltus (camelæ) adultæ,
firmè incedentis,
“ Cui laboriosè incumbit herus, amore percitus, per spa-
tium depresso vallis;
“ Et puellæ candidulæ, delicatè incedentes, tanquam sta-
tuæ eburnæ, vestibus
“ Sericis auro intertextis velatæ, studiosè custoditæ;
“ Et ubertas, & secura tranquillitas, & nervi fidium que-
ricularum:
“ Hæ sunt vitæ suavitates. Homo enim fortunæ fervit;
& fortuna est mutabilis.
“ Adversæ res & secundæ, abundantia & egestas pares
sunt: & quicumque vivit, morti debetur.”

Oden hanc verti, vel potius imitatus sum, verbis
atque imaginibus ad nostram consuetudinem ap-
tatis:

Dulci tristitiam vino lavere, aut, nitente Lunâ,
Multâ reclines in rosâ
Urgere blandis osculis puellas:
Aut, dum prata levi pulsat pede delicata virgo
Comam renodans auream
Molli Cupidinis tepere flammâ:
Aut, dum blanda aures recreat lyra, floreo sub antro,
Ad suave Zephyrorum melos
Rore advocati spargier soporis:
Hæc ver purpureum dat gaudia, comis & juvenas;
His, mite dum tempus favet,
Decet vacare, dumque ridet annus.
Quicumque aut rerum domini sumus, aut graves coacti
Curas egestatis pati,
De sumus asperæ, Fabulle, morti.

CAPUT XVI.

الثناء والمدح

SIVE

De Laudatione.

TRIA habent Asiatici laudationum poeticarum genera; quibus majora poemata ferè semper ordiri solent: nam, priusquam ad argumentum accedant, divini numinis collaudant benignitatem, misericordiam, potentiam; tum vatem suum, ut vocatur, & illius cognatos in cœlum laudibus efferunt; ac deinceps regis atque optimatum virtutes, seu veras, five adulationis causâ fictas, immortalitati commendant. De singulis his generibus differam oportet: ac de primo quidem parciùs, proptereà quòd humani ingenii non sit omnium rerum effectorem & procreatorem, ut decet, laudare. Perantiqua sanè fuit consuetudo & omnibus usitata gentibus, optimi & maximi numinis laudes carminibus jucundè modulatis, vibrantibus atque incitatis sententiis, verbis illustribus ac splendidis, & numeris ex-

ultantibus celebrare: & profectò omnis poëscos quasi fons est ac principium divinæ beneficentiæ ac potestatis laudatio, quæ cum ipsâ humanâ naturâ ortum conjunctum habuit. Possumusne nobis persuadere, quin homo, cœli ac terrarum dignissimus contemplator, cùm primò hoc ornatissimum naturæ templum vidisset, cùm hunc solem dierum ac tempestatum moderatorem, hanc cærulei ætheris placidissimam serenitatem, hanc denique terram universam, florum, herbarum, atque arborum varietate distinctam, aspexisset, instinctu quodam poetico incenderetur, & in cantum incitatissimum prorumperet, quo horum omnium architectum & rectorem laudaret? Id usu venit poetæ Arabi, qui, post elegantem verni temporis descriptionem, sex habet versiculos pietatis & sacri ardoris plenissimos:

الم تر ان نسيم الصبأ
له نفس نشرة صاعد
فطوراً ينوح وطوراً يغوج
كما يفعل الغائد الواجد
وسكب الغمام وندب الحمام
اذا ما شكى الغصن المايد
ونور الصباح ونور الاقحاح
وقد هزّ البارق الراعد

ووافي الربيع بهني بديع
 يترجمه ورده الوارد
 وكل لاجلك مستيقظ
 لما فيه نفعك يا جاحد
 وكل لالايه ذاكر
 مقر له شاكر حامد
 وفي كل شي له اية
 تدل علي انه واحد

- “ Nonne sentis dulcem auram, à cujus halitu odor afflatur ;
 “ Et nunc gemit, nunc odorem exhalat, ut cerva hinnulum
 perditum inveniens ?
 “ Fundunt pluviâ nubes, & plorat turtur, dum queritur
 agitatus ramus,
 “ Splendet autem lux auroræ, & flores anthemidis, quos
 nubes fulgurans & tonans discutit;
 “ Et venit Ver cum sensu mirifico, quem interpretatur
 rosa adveniens :
 “ Hæc adeò omnia excitantur tui gratiâ & in tua com-
 moda, incredule,
 “ Omnia autem Dei recordantur, illi serviunt, illum lau-
 dant, illi gratias agunt ;
 “ In unâqueque enim re signum est, ostendens illum Unum
 esse.”

Ex hoc itaque animi affectu, qui *Admiratio* dicitur, non, ut poeta ait, ex *timore*, natæ sunt pulcherrimæ atque amabilissimæ sorores, *poesis* ac *pietas*; quæ apud omnes ferè gentes, non eas solùm quæ paullò sunt humaniores, fed etiam

incultas ac rudes, sibi invicem administrare solent. Ac miror affirmare * Polybium, consuetudinem esse Arcadum ferè propriam, hymnis & carminibus usque à pueritiâ patrios deos atque heroäs laudare: certè ab omnibus propè scriptoribus hoc poeseos genus antiquissimum fuisse dicitur. Atque in hoc loco de Callimachi hymnis politissimis, de iis qui Homero atque Orphei ascribuntur, de nonnullis Theocriti Idylliis, & de uno atque altero Pindari carmine, non est necessarium differere. Lubet tamen subjicere carmen in hoc genere perpulchrum, quod licèt ab Athenæo † in quatuor Παιανας seu Σκολια distinguatur, mihi tamen unus esse videtur *hymnus* in Minervam ac Jovem, Cererem & Proserpinam, Apollinem & Dianam, ac Panem; quam sententiam confirmat quodammodò ejusdem metri in singulis strophis continuatio:

Παλλας Τριτογενεῖ, ἀνασσ' Ἀθῆνα,
 Ὅρθε τανδὲ πολὺν τε καὶ πολίτας,
 Ἄτερ ἀλγεῶν τε καὶ σάσεων,
 Καὶ θανάτων αἰῶνων. Σὺ τε καὶ, Πάτερ.
 Πλῆστη μητέρ' Ὀλυμπίαν αἰεῖδω
 Δημήτρα σέφανηφοροῖς ἦν ὤραις.
 Παι Δίος, Περσεφονή, χαιρετόν,
 Εὐ δε τανδ' ἀμφεπετόν πολιν.

* Polyb. lib. iii. Σχεδὸν παρὰ μόνοις Ἀρκασι πρῶτον μὲν οἱ παῖδες ἐκ νηπιῶν ἀδελφὸν ἐδιζόνται κατὰ νόμους τῆς ὕμνης καὶ παιανας, οἷς ἕκαστοι κατὰ τὰ πατρία τῆς ἐπιχωρίως ἡρώας καὶ θεῆς ὕμνεσι.

† Lib. xv.

Ἐν Δῆλῳ ποτ' ἔτικτε τέκνα Λατῶ,
 Φοῖβον χρυσοκομᾶν ἀνακτ' Ἀπολλῶν',
 Ελαφρολόγον τ' ἀγροτέρην Ἀρτεμιν,
 Ἀ γυναικῶν μεγ' ἔχει κρατ'.

ὦ Παν, Ἀρκαδίας μεδῶν κλεοννας,
 Ὀρχηστᾶ, Βρομιαῖς ὅπαδε νυμφαῖς,
 Ἴω Παν, ἐπ' ἐμαῖς εὐφροσυναῖς,
 Ταῖς δ' αἰδαῖς αἶε κεχαρτημέν'.

De Persarum verò ac Turcarum hymnis inutile erit pluribus verbis dicere; tot enim apud eos sunt supremi numinis laudationes, quot libri, ob morem Asiaticorum, qui Pindari sententiæ,

Ἀρχομένη ἐργῶ, προσώπων
 Χρη θεμεν τηλαυγες,

accedentes, semper hymnum lectissimis elegantiarum floribus ornatum operibus præponunt.

Poemata, in quibus ipse Mohammedes laudatur, sunt quamplurima. Venustissimum tamen, meâ quidem sententiâ, est à Caab Ben Zoheir scriptum; cujus versûs quidam dignissimi sunt, qui hoc loco ob eximiam pulchritudinem apponantur. Quàm magnifica hæc est leonis descriptio, quem se minùs timere ait quàm Mohammedem! Nam Arabum legislator, delatorum sermonibus incitatus, hujus poetæ meditabatur interitum:

من خادر من لينوث مسكنه
 بطن عثر غيل دونه غيل

يغدو فيلحم ضرغامين عيشهما
لحم من القوم مغفور خراذيل
إذا يساور قرناً لا يحلّ له
أن يترك القرن إلا وهو مغلول
منه تظلّ سباع الجوّ ضامرة
ولا تمشي بواديه الأرجيل
ولا ينال بواديه أخو ثقة
مطح البرّ والدرسان ماء كول

(Magis illum timeo) “ Quàm leonem leonum, qui habitat

“ In valle *Atthari*, ubi sylva est sylvæ imposita;

“ Manè egreditur, & duos catulos nutrit, qui vescuntur

“ Carne hominum, in pulvere volutatâ & conscisâ:

“ Cùm in hostem infiliat, non licet ei

“ Hostem relinquere. nisi priùs vinciat.

“ Ob illum leones solitudinis manent taciti,

“ Neque in valle illius pedites ambulant.

“ At perpetuò in valle ejus (frater confidentiæ) heros confidentissimus

“ Projectis & armis & vestibus devoratur.”

Deinde ad Mohammedem transit, elatissimâ usus figurâ,

ان الرسول لسيف يستنّاه
مهند من سيوف الله مسلول

“ Vates scilicet ensis est, à quo lux oritur,

“ Indicus, ex ensibus Dei, nudatus.”

Sed ad heroum laudes veniamus. Celebrare igitur res præclarè gestas, ac virorum fortium virtutes, antiqua fuit Arabibus consuetudo. Neque est ullum pocseos genus utilius: nihil est enim præstabilius quàm animum ad virtutes impellere atque incendere; nihil porrò ad eum finem consequendum efficacius, quàm ea proferre exempla, quæ lector admiretur, & sibi imitanda proponat. Hujusmodi carminibus constat libri *Hamasa* caput sextum; aliaque innumera sunt laudationum exempla. Et quis non miro virtutis amore incenditur, cùm eam ab *Ibn Onein* ita suaviter laudatam videat:

بين الملوك السايبن وبينه
 في الفضل ما بين الثرايا والثري
 وبكل ارض جهة من عدله
 الصافي اسال نداه فيها كوثر
 عدل يحلم الذيب منه عكي الطوي
 غرثان وهو يري الغزال الاعفرا
 يعفو عن الذنب العظيم تكرماً
 ويصدّ عن قول الخنا متكبراً
 لا تسمعن حديث ملك غيره
 يروي فكل الصيد في جوف الغرا

“ Inter reges alios omnes, atque illum (Almelec Al Adil)

“ In excellentiâ, tantum interest, quantum inter Pleiadas
 & terram.

- “ In omni terræ parte floret ejus justitia
 “ Pura, & fluit ros ejus in eâ (liberalitas) modo fluvii coe-
 lestis *Cuthar*:
 “ Justitia, à quâ mansuetus fit lupus fame astrictus,
 “ Efuriens, licet hinnuleum candidum videat.
 “ Ignoscit culpis gravissimis benevolè,
 “ At à verbis turpibus cum indignatione se avertit.
 “ Narrationem de rege præter eum ne audias,
 “ Omnis enim præda est in ventre onagri.”

hoc est, *omnes virtutes ille solus complectitur.*

Similiter *Ferdufi* de rege Persarum, prius-
 quàm ab illo laceffitus esset injuriis:

جهاندار محمود شاه بزرگ
 بابش خور آرد همي ميش و کرک
 زکشیر تا پیش دریای چین
 برو شهریاران کنند آفرین
 چو کودک لب از شیر مادر شست
 بکھواره محمود کويد نخست
 بزم اندرون آسمان سخاست
 رزم اندرون شیر جنک اژدهاست
 زفرش جهان شد چو باغ بهار
 هوا پر ز آب وزمین پر نکار
 ز ابر اندر آمد به هنکام نم
 جهان شد بکردار باغ ارم

- “ Rerum dominus, *Mahmud*, rex potens,
 “ Ad cujus aquam potum veniunt simul agnus & lupo:
 “ A *Cashmirâ* usque ad *Sinensem* oceanum
 “ Reges illius laudes iterant.
 “ Cùm infans labium matris lacte lavat
 “ In cunis, nomen *Mahmudi* illicò profert.
 “ In convivio cœlum est liberalitatis,
 “ In prælio, belli leo est, imò draco:
 “ Ab ejus magnificentia orbis terrarum verno horto similis est,
 “ Aër pluvia plenus est, & terra ornamentis plena:
 “ A nubibus debito tempore cadit ros,
 “ Et terræ orbis *Iremi* hortulos refert.”

Idem poeta *Ebn Onein* regis *Alâdel* filios pari venustate laudat:

وله البنون بكل ارض منهم
 ملك يقود الي الاعادي عسكرا
 من كل وضاح الجبين تخاله بدرأ
 وان شهد الوغي فغضنفرا
 قوم ذكوا اصلا وطيبوا محتدأ
 وتدفعوا جودا وراقوا منظرأ
 متقدم حتي اذا النفع انجلي
 بالبيض عن سبي الحريم تاخرا
 وتعاف خيلهم الورود بهنهل
 ما لم يكن بدم الوقائع اصحرا
 يغشوا الي نار الوغي شغفا منه
 ويجل ان يغشوا الي نار القري

- “Sunt ei filii, ex quibus in unâquaque regione
 “Rex est, qui in hostes exercitum ducat;
 “Ex omnibus (adolescentibus) frontes habentibus nitidas,
 illum esse putares lunam,
 “At cum in prælium irruit, tum scilicet leonem:
 “Homines ingenuum habentes ortum, egregiam indolem,
 “Copiosè fluentem liberalitatem, & formosos vultûs.
 “Irruunt, cum eluceat aliqua utilitas
 “Ex ensibus, sed à sacris rebus rapiendis abstinēt.
 “Fastidiunt equi eorum aquæ potum,
 “Quæ hostium sanguine non tingatur.
 “Extinguunt belli ignem, ingenti ejus amore capti,
 “Sed longè abest, ut hospitalitatis ignem extinguant.”

Nobilissima sunt in hoc genere *Abîl Ola* carmina, cujus exultans & quasi vibrans ingenium videtur *Pindari* fuisse simillimum. Primum illius in laudem principis *Said* carmen harum literarum cultoribus non minorem affert delectationem, quàm Græcæ poeseos amatoribus primum & quartum *Pythium*. Hujus clarissimi poematis illustriores quasdam virtutes exponam. Seipsum initiò alloqui videtur, & sententiarum seriem de vanis animæ humanæ cogitationibus fundit. Mox de suâ peregrinatione loquitur; mulieres quasdam inducit de causâ itineris percontantes: “Respondimus, inquit, *Saidum petimus*; & fuit illis nomen principis fausto
 “omni;”

سالىن ققلنا مقصدنا بسعيد

فكان اسم الامير لهن فلا

Said enim *fortunatum* significat,

Tum, ad principis laudationem facili aperto aditu, in elatam animi exultantiam erumpit, & in hos magnificos versûs sese effundit :

مكلف خيله قنص الاعادي
وجاعل غابه الاسل الطوالا
تكان قسيه من غير رام
تمكن في قلوبهم النبلا
تكان سيوفه من غير سل
تجذّ الي رقابهم انسلا
تكان سوابق حملته تغني
عن الاقدار صوتاً وابتذالا

“ Impellit equitum turmas ad hostium venationem,

“ Et, tanquam sylvam, hastas proceras erigit.

“ Parum abest, quin arcûs ejus nondum flexi

“ In illorum cordibus sagittas figant.

“ Parum abest, quin enses ejus non districti

“ Ad illorum colla properanter accedant.

“ Parum abest, quin equi celeres sine regimine,

“ Quo se reprimant, aut effundant, illum vehant.”

Deinde bella principis, tanquam venatoris potentissimi, describit. Hinc ad amores suos, more *Arabico*, transit; & amicam sub juvencæ imagine adumbrat. Tempestatem describit ac fulgura: morales quasdam sententias, ut Pindarus solet, intexit. Hinc occasionem sumit in

tribum *Badia* invehendi, quos inhospitalitatis infimulat; iisque *Saïdi* liberalitatem tanquam exemplum proponit: cujus fortitudinem ac potentiam mirificis coloribus pingit. Mox equum principis ob celeritatem ac nobilitatem, *Græcorum* more, collaudat, & post nobilem gladii *Profopopæiam*, variasque laudationes, poema claudit. Quàm sublimis est hæc ensis descriptio, quàm audax, quàm magnifica!

محلي البزد تحسبه تتردي
 نجوم الليل وانتعل الهالا
 مقيم النصل في طرفي نقيض
 يكون تباين منه اشتكالا
 تبين فوقه ضحضاح ماء
 وتبصر فيه للنار اشتعالا
 غراره لسانا مشرفي
 يقول غرايب الموت ارتجالا
 اذا بصر الامير وقد نضاه
 باعلي الجوظن عليه آلا
 ودبت فوقه حمر المنايا
 ولكن بعد ما مسخت نهالا

“ Ornatur vaginâ, quam vestitam putes

“ Astris nocturnis, & calceatam lunâ:

- “ Facies erecta mucronis, meo aspectu, discrepantiam
 quandam habet,
 “ Ita tamen ut in illâ quædam sit similitudo;
 “ Fulget enim super eâ aquæ splendor,
 “ At vides in eâdem ignis scintillas.
 “ Duæ ejus acies duæ sunt linguæ in Moshref politæ,
 “ Quæ terribilem Mortis orationem fundunt ex tempore.
 “ Cùm circumspiciat princeps, eumque ensẽm educat
 “ In altum aëra, putat in eo splendore aquæ nitorem;
 “ Et repunt super illo purpureæ mortes,
 “ Posteaquàm in formicas mutatae fuerint.”

Sanguinis guttulas lento motu per gladium
 defluentes cum formicis comparat. Illâ autem
 figurâ, “ *repunt super illo purpureæ mortes,*”
 nihil esse potest conceptu difficilius, nihil incertius
 aut magis terribile, & ob eam ipsam causam,
 ut antea statuimus, nihil elatius.

CAPUT XVII.

Λε'

SIVE

De Vituperatione.

AD eam poeseos speciem venimus, cui originem dedit odium atque offensio: eam scilicet, quam recentiores *Satyræ* vocant, veteres *Iambos*; propterea quod illo metro usus est, vituperator acerrimus, Archilochus,

Πατερ Λυκαμῶνα, ποικὴν ἐξέρατω τῶδε;
Τὶς σὰς παίζειειρε φρενας;

quem imitatus est in hendecasyllabis Catullus,

Quænam te mala mens, miselle Ruvide,
Agit præcipitem in meos iambos?

& in epodis Horatius; qui ipsam libri inscriptionem ab Archilochō sumpsit: nam Hephæstion, de versu dactylico tetrametro loquens, addit ὡ πρῶτῳ ἐχρησατο Ἀρχιλοχῷ ἐν Ἐπώδοις. Iambis etiam usus est Hipponax, sed ut pondus quod-

dam iis accederet, primo epitrito trimetrum clausit, ut

Ὡς οἱ μὲν ἀγεί Βαπαλῶ κατηρώντο.

Atqui, ut apertè dicam quod sentio, valdè invitus in poetarum chorum *Satyricos*, ut vocantur, ascribo. Nolo mansuetiorum Musarum desiderari benevolentiam. Quòd si scriptor iamborum sine offensione, sine iracundiâ, sine amaritudine scribat, & eò solùm tendat, ut lectorem castigando erudiat, non erit omninò reprehendendus. Sed tamen lenior quædam, ut arbitror, inveniri potest ac mitior castigatio. Nimiam enim severitatem fugit animus ac repudiat; sed lenocinio quodam ac mansuetudine allicitur & flectitur. Duci ad virtutem debent animi, non trahi; suaderi, non cogi; allici, non impelli. Cæterùm, utut se habeat res, non minùs in hac poesi quàm in reliquis florent Asiatici. Sunt vehementes, asperæ, & amaræ Arabum, quas vidi, vituperationes; sed cùm quâdam etiam sententiarum elatione. Velut in libro de Antaræ & Ablæ amoribus; ubi hæc timidi cujusdam legitur & fugacis militis vituperatio:

لحاک الله من رجل جبان
ولا استتک غادية تداه
ولا جاد السحاب دیار قوم
تحلّ بها ولا اخضرت رباها

لبست من المذلة يا ابن بدر

ثياباً لا تغير ما تلاها

- “Eradicet te Deus, ignave miles;
 “Nunquam te irrigent matutinæ nubis guttæ!
 “Neu fundat pluviam nubes super domicilia tribûs,
 “Ubi tu commoraris, neu virescant eorum colles!
 “Induisti, O fili Bader, ignominia
 “Pallium, nec te deferent illam fecuturæ miseria.”

Hujus libri quartumdecimum solummodò volumen mihi videre contigit. Nihil est elegans, nihil magnificum, quod huic operi deesse putem. Ita sanè excelsum est in eo dicendi genus, ita varium, ita periculosum, ut non verear eum inter poemata perfectissima recensere. Heros eximius, qui in eo laudatur, idem est ille *Antara*, qui carminum *Mcallakat*, ut appellantur, quintum composuit*; fuit autem Ablæ regis filia formosissima, quam perditè amavisse dicitur. In istius voluminis, quod legi, primo folio, satyra est admirabilis, quam cecinisse dicuntur Ablæ ancillæ in vituperium Amâri, qui etiam illam amavit. Carmen integrum apponam:

* Vide Caput Tertium, pag. 64.

عماره دد هوي الخود الرراح
 ودع عنك التعرض للملاح
 فانك لم تكف يد الاعادي
 ولم تك فارساً يوم الكفاح
 فلا تطمع بعبلة ان تراها
 تري الاهوال من ليث البطاح
 فلا البيض الصفاح تصل اليها
 بسطوتها ولا السهر الرماح
 وعبلة ظبية تصطاد اسداً
 باجفان سقييات صحاح
 وقد فرغت راسك في هواها
 وامليت النواحي بالنواح
 فدع عنك اللجاج بها والا
 سقا لك عنتر الموت الصحاح
 وما زال اللجاج عليك حتي
 مليت نقا ثيابك بالسلاح
 وضحكت البنات عليك جميعاً
 وجيغت الروابي والبطاح
 وصرت لكل من يصغا حديثاً

وضحكاً في الغدو وفي الروح
 انت لنا ماثواب حبيب
 ضحكنا عليك واكثرن المزاح
 ومذ وافيتنا وأتاك ليث
 تقرّ له الاسود في البطاح
 وما ابقا عليك الا احتقاراً
 بقدرك ان رجعت كهستراح
 رأتك عبيلة مرما طريحاً
 ومن معها من الخود الرراح
 وعنثرة الفوارس ليث غاب
 يصول وفي العطا بحر السباح
 ونحن كاننا زهر ذكيّ
 بانفاس البنفسج والاقاج

علاه البدر او شمس الصباح
 وانت اذلّ من ركب المطايا
 وابخلهم من القوم الشحاح
 تروم وصالها بغياً وظلماً
 وانت اذلّ من كلب النباح

فہت کھدا والا عش ذلیلا
 قلیس للفظ ہجوي فیک ماح

- “ *Amārab*, mitte amorem puellarum mollium,
 “ Define autem te formosis virginibus objicere;
 “ Non enim repellis hostium manūs,
 “ Nec fortis es eques die certaminis:
 “ Neu cupias Ablam intueri;
 “ Videbis potiùs terrores à leone vallis,
 “ Neque enim ad eam accedent candidi enses,
 “ Cùm impetum faciunt, nec hastæ fuscæ;
 “ Ablā verò est capreola, quæ leonem venatur
 “ (Ciliis) oculis languidis, sed integris.
 “ At tu amorì ejus strenuè incumbis,
 “ Et imples omnia loca querelis.
 “ Define ideò illam importunè petere, sin minùs,
 “ Irrigat te Antara mortis poculo.
 “ At non cefsasti eam petere, donec
 “ Texisti vestes tuas nitidas armis.
 “ Te verò irrident puellæ certatim,
 “ Ut in colliculis & vallibus Echo respondeat;
 “ Et factus es unicuique auscultanti fabula,
 “ Et ludibrium cùm mane tum vesperi.
 “ Venis ad nos chlamyde vestitus, sed
 “ Illæ te irrident, & lusûs augment.
 “ Et cùm accesseris iterum, veniet ad te leo,
 “ Quem timent leones in vallibus:
 “ Illic nihil tibi relinquet, præter odium,
 “ Pro potestate tuâ, cùm redibis contemptus.
 “ Videbit te pulchra Ablā, projectum, humilem,
 “ Et quæ erunt cum illâ puellæ venustæ,
 “ *Antara* enim, heros heroùm, leo est fylvæ,
 “ Dum furit, at liberalitate mare superat.
 “ Nos autem pulchris floribus fumus similes,

- " Odorem habentes violarum & parthenii;
 " Et Abba inter nos, tanquam myrobalani ramulus,
 " Quem coronat luna, aut sol matutinus.
 " Tu verò abjectissimus es omnium qui equos ascendant,
 " Et inter avaros longè avarissimus:
 " Cupis ad eam injustè & impudenter accedere,
 " Tu, qui vilior es cane latranti.
 " Morere igitur ob tristitiam: sin minùs, vive abjectus; *
 " Atqui nemo est, qui vituperationis meæ voces delebit."

Hujusmodi carminibus, iisque amarissimis, constant tria libri *Hamasa* capita, quorum unum *ignaviæ ac pigritiæ*, alterum *mulierum* quarundam, tertium variorum *hominum* vituperationes, complectitur. Magnam habet in hoc genere vim & acerbitem *Gezirus*; sed, ut Plautinis utar verbis,

—felle est fecundissimus,

Gustu dat dulce, amarum ad satietatem usque aggerit.

Sunt autem Turcico sermone scriptæ, poetæ elegantis Ruhi Bagdadi, satyræ, ut à viro harum literarum peritissimo accepi; nam eas nondum videre potui. Nullum vidi librum Persicum, qui his carminibus unicè constaret, sed in Ferdusi vitâ citatur poema, quod in regem Persarum *Mahmud*, filium *Sebeſtigbin*, composuit. Illum enim rex jusserat poema heroicum scribere, munera pollicitus uberrima. Triginta igitur annos laboravit poeta, opusque perlongum, & in omni genere perfectissimum, con-

texuit; quod cùm perfecisset, ad regem misit, non sine amplissimi muneris expectatione. Rex verò, delatorum quorundam obtreccionibus deceptus, fidem servare noluit. Cùm igitur poëta aliquantulum expectavisset, neque ullum accepisset laboris fructum, in eo templi loco, quo regem sessurum cognoverit, hoc epigramma exaravit:

خجسته در که محمود زابلی دریاست
چگونه دریا کانرا کرانه پیدا نیست
چه غوطها که زدم اندر ان ندیدم در
کناه بخت منست این کناه دریا نیست

“Felix, cui *Mahmud Zabeli* mare est liberali-
tatis, usque aded ut nullum in eo littus ap-
pareat! utcunque verò in eo sim immerfus,
margaritam non vidi; sed fortunæ meæ
culpa est, non maris.”

Hoc perlecto, rex exiguum quoddam & vile munus, potius contemtionis causâ quàm beneficentiæ, ad poëtam misit; quâ injuriâ laceffit *Ferdusi* iracundiam compescere non potuit. Scripsit idedò acerbissimum poema, quod regis servulo cuidam tradidit obsignatum, obnixè rogans, ut illud, si quando regem viderit mœstio-rem, daret ei legendum. Quo factò, ex urbe effugit, ad Bagdadum iter facturum. Intereà rex

libellum designat, & legit vehementissimum sui vituperium, cujus loca quædam insigniora hoc in capite proferam.

کرم بین بنزدیک شاه فقیر
 بکوی وز گفتار حق وامگیر
 نه نیکو بود حق نهان داشتن
 بخاشاک ایوان بر انباشتن
 بشیری به از شهریار چنین
 که نه کیش دارد نه آیین نه دین
 خرد نیست مر شاه محمود را
 که بینم دلش مانع جود را
 پرستار زاده نیاید بکار
 اگر چند باشد پدر شهریار
 شر ناسزایان بر افراشتن
 بود خاک در دیده انباشتن
 سر رشته خویش کم کردن است
 بجیب اندرون مار پروردن است
 درختی که تلخ است اورا سرشت
 کرش در نشانی بباغ بهشت
 کر از جوی خلدش بهنکام آب
 به بیخ انکبین ریزی و شهد ناب

سرانجام کوهر بکار آورد
 همان میوه تلخ بار آورد
 وکر بیضه زاغ ظالمت سرشت
 نهی زیر طاوس باغ بهشت
 بهنکام آن بیضه پرورده نش
 زانجیر جنت دهی ارزنش
 دهی آبش از چشمه سلسبیل
 دران بیضه دم دردهد جبریل
 همان آورد بیضه زاغ زاغ
 برد رنج بیهوده طاوس باغ
 وکر انعی را ز راهش دهی
 میان کل آرامگاهش دهی
 یکامش اگر رشته جان کنی
 وکر شربتش ز آب حیوان کنی
 نکرد بدین ترتیب یار تو
 کند عاقبت زهر در کار تو
 وکر بچه جغد را باغبان
 زویرانه آرد سوی بوستان
 نشیمن کند شب نهال کلش
 سحرکه دهد جلوه بر سنبلش

چو روزي پروبال پيدا كند
 هېمان كنځ ويرانه ماوي كند
 حديث پيېر نكشتست رد
 شود هر شيء راجع اصل خود
 بعنبر فروشان اكر بكذري
 شود جامه تو همه عنبري
 وكر بكذري نزد انكشت كر
 ازو جز سياهي نه يابي دكر
 زبد كوهراڼ بد نباشد عجب
 سياهي نشايد بریدن زشب
 به ناپاك زاده نداريد آميد
 كه زنكي به شستن نكردن سپيد
 جهاندارا كر پاك ونامي بدي
 درين راه دانش كرامتي بدي
 شنيدې چو زينگونه راي سخن
 زآيين شاهان و رسم كهن
 نكشتي چنين روزكارم تباہ
 دكر كونه كردي بكارم نگاه
 ايا شاه محمود كشور كشي
 زمين كر نترسي بترس ازخداي

خزیدی چرا خاطر تیز من
 نثرسیدی از تیغ خون ریز من

- “ Liberalitatem vide regis istius indigi!
 “ Eloquitor; & à verbis veritatis munus debitum peto.
 “ Non probum est veritatem celare,
 “ Et fidem abjectis sordibus spargere.
 “ Res quævis vilissima melior est tali rege,
 “ Qui nec pietatem, nec mores, nec religionem habeat;
 “ Intellectus non est regi Mahmud,
 “ Video enim animam ejus à beneficiâ averfam.
 “ * Servi filius ad opus ingenuum nequit perducî,
 “ Licet pater sit multorum principum;
 “ Caput improborum hominum efferre,
 “ Perinde est ac pulvere oculos aspergere;
 “ Aut suum filum incurvare,
 “ Aut colubrum in sinu alere.
 “ Arborem, quæ est naturâ amara,
 “ Si in hortum paradisi transferas;
 “ Si à ripâ æternitatis, aqvationis tempore,
 “ Radicem ejus melle spargas, & puris favis
 “ Naturam suam postremò ostendet,
 “ Et fructûs omninò afferet acerbos.
 “ Quòd si ovum cornicis, ex tenebris formatæ,
 “ Ponas sub pavone horti cœlestis,
 “ Et tunc, cùm ex ovo prodeat pulvis,
 “ Si præbeas illi grana ficûs divinæ,
 “ Si des illi aquam ex fonte Salsebil,
 “ Si demùm ovum halitu suo afflet Gabriel,
 “ Tamen cornicis ovum cornicem proferet,
 “ Et irritum faciet pavonis cœlestis laborem.

* Fuit Sebeſtighîn, Mahmudi pater, servus *Alpteghini*, qui, sub regno *Nuhâ Samani*, exercitui *Perſico* præfuit.

- “ Quòd si viperam de viâ capias,
 “ Et inter rosas eam facias requiescere,
 “ Si agas quodcunque animæ ejus placeat,
 “ Si potum ei ex immortalitatis fonte præbeas,
 “ Non erit propter hanc curam amica tibi,
 “ Sed veneno te tandem afflabit.
 “ Quòd si noctuæ pullum capiat horti custos,
 “ Et à solitudine in hortum ferat,
 “ Sedemque ejus noctu faciat rosæ fruticem,
 “ Et manè torum ejus reddat hyacinthum,
 “ Simul ac dies pennas suas explicaverit,
 “ In solitudinis angulum avolabit.
 “ Non inane redditur Vatis nostri dictum,
 “ Unamquamque rem ad suam naturam redire.
 “ Si per officinam ambari venditorum transeas,
 “ Ambari odorem vestis tua retinebit.
 “ Si transeas per fabriferrarii officinam,
 “ Præter nigrorem nihil reperies.
 “ Mirum non est, à pravis ingeniis prodire pravitatem:
 “ Noctis nigredinem non licet exsecare.
 “ A viri improbi filio nihil probi sperate,
 “ Nam Æthiops lavatu non sit candidior.
 “ O rerum omnium dominator, si purà fuisses indole,
 “ In illâ doctrinæ viâ essem liberalis,
 “ Audires ejusmodi esse poeseüs dignitatem,
 “ Secundum regum mores, veteresque consuetudines;
 “ Non ita fortunas meas corrumperes,
 “ Alio modo opus meum aspiceres.
 “ O, rex Mahmud, arcium expugnator,
 “ Si me non timeas, at Deum time.
 “ Quare acre meum ingenium excitasti?
 “ Annon gladium meum sanguineum metuis?

CAPUT XVIII.

الصفات

SIVE

De Descriptionibus.

RELICQUUM est, ut de naturæ descriptionibus loquar; quo in genere, cùm omnes venustiores poetæ, tum præcipuè florent Asiatici. Picturam ac poesin quasi sorores esse perspicuum est; & mirum est quantum se mutuo juvent atque illustrent.

Notum est Timanthem, cùm Iphigeniæ immolationem pingeret, & Græcos astantes mœstissimos fecisset, Agamemnonis faciem pallio obvolvissè; propterea quòd incredibilem patris dolorem nullis coloribus posset imitari. Quod insigne artificium ex versibus illis Euripideis videtur sumpsisse,

— ὥς δ' ἔσειδεν Ἀγαμέμνων ἀναξ
Ἐπὶ σφαγὴν σείχυσαν εἰς ἄλσος κορὴν,
Ἵππευ-εναῖε, καὶ μάλιν σρέψας ἱάκκα
Δακρυὰ προηγεν, ὀμμάτων πεπλὸν προθεῖς.

Cujus rei alia sunt exempla quamplurima.

Sed in reliquis poematum generibus modica est inter pictores ac poetas cognatio, in hac, de quâ nunc loquor, sunt valdè finitimi; nam poeta, cùm naturæ proprietates describat, lectissimam quasi picturam ante oculos lectoris ponit: cujus rei exempla quædam subjiciam. Quòd si omnes rerum naturalium descriptiones, quarum ex variis poetis satis amplam comparavi suppellectilem, hoc loco velim exponere, absurdè sanè faciam, & contra instituti mei rationem. Sed nequæo à me impetrare, quin unam atque alteram ex Græcis quibusdam scriptoribus descriptionem apponam; eòque libentiùs quòd rariores sint, & admodum pulchræ.

Quàm jucunda est pictura, quâ nympharum Iusûs in Oeneo describit * *Chæremon*, tragicorum longè venustissimus!

Ἐκεῖτο γὰρ ἡ μὲν λευκὸν εἰς σελήνοφωσ
 φαίνεσσα μάστον, λελυμένης ἐπωμιδῶ,
 τῆς δ' αὖ χορεία λαγὼνα τὴν ἀριστεράν
 ἔλυσε· γυμνῆς δ' αἰθερῶ θεάμασιν
 ζωσαν γραφὴν ἔφαινε· χρῶμα δ' ὄμμασι
 λευκὸν μελαινας ἔργον ἀνταυγεί σκίας·
 Ἄλλῃ δ' ἐγυμνὴ καλλιχείρας ὠλενας,
 Ἄλλῃ προσαμπεχεσσα θῆλυν αὐχένα.
 Ἡ δ' ἐκτραγεντῶν χλαυιδῶν ὑπὸ πλῖχας
 ἔδαινε μῆρον, κᾶζεπεσφραγίζετο
 ὦρας φελωσῆς χωρὶς ἐλπίδων ἱρώς.
 Ἰππώμεναι δ' ἐπιπλὸν ἐλενίων ἐπὶ,

* Vide Athenæum, Lib. xiii.

Ἴων τε μελανοφυλλὰ συκλωσαι πέρα,
 Κροκὸν δ' ὅς ἡλιωδὲς εἰς ὕψασματα
 * Πεπλῶν ἰεῖς εἰδῶλον ἐξομοργνυται.

Quos versûs eleganter, ut semper, convertit
Grotius, eam sibi vindicans in trimetris licen-
 tiam, quam *Nævius*, *Accius*, & veteres tragici
 sumpt'erunt:

Alia jacebat candidas papillulas
 Ostendens lunæ, retrojecto pallio:
 Alii chorea lævum nudârat latus,
 Nudum sideribus exhibens spectaculum,
 Viventem effigiem. Lacteus visu color
 Contra certabat umbris nigricantibus:
 Monstrabat ulnas alia, & formosas manûs:
 Alia obtegebat tenera colli volumina:
 Alia disrupto tenuis interulæ sinu
 Femur ostendebat; arridente gratiâ
 Mihi se imprimebat, spem non adducens, Amor.
 Et jam volvuntur lapsabundæ per inulas,
 Jam nigricolores violas populantes legunt,
 Crocique florem, qui purpureis supparis
 Injunctus rutilum solis imitatur jubar.

Idem in *Alphesibæâ* humanam pulchritudinem
 describit pulcherrimè:

Και σωματος μὲν ὅψις ἐξευγαζέτο
 Στιλβῶσα λευκῇ χρωματι διαπρεπής,

* Duo, qui sequuntur, versûs,

Περσῆς δὲ θαλερὸς εὐτραφεὶς ἀμαράκῳ
 Δειμῶσι μαλακοῖς ἔξετεινεν αὐχένα,

ad hanc Nympharum descriptionem pertiuere non arbitror; sed ad
 illam, de quâ loquitur *Athenæus*, cùm dicit *Chærcmonia* in descri-
 bendis floribus multum esse & copiosum.

Αἰδώς δ' ἐπερρύθμιζεν ἡπιωτάτων
 Ἐρυθρῆμα λαμπρῶ προσίθις α χρωματε
 Κομαι δὲ κηροχρωτες, ὡς ἀγαλματῶ,
 Αὐτοῖσι βοσρυχοῖσιν ἐκτεπλασμενοί,
 Ξαθοῖσιν ἀνεμοῖς ἐνετροφῶν φορμενοί.

Nec omittendi sunt hoc loco versûs, quibus
 Venerem & Nymphas describit auctor poema-
 tis, quod Κυπρία inscribitur, sive *Stafimus*, five,
 ut Tzetzes putat, ipse Homerus:

Ἡ δὲ συν ἀμφιπόλοισι φιλομμειδῆς Ἀφροδιτῆ.
 Πλεξαμένη σεφανὸς εὐωδίας, ἀνθεα γαίης
 Ἄν' κεφαλαισιν ἰβεντο θεαί λιπαροκρηδεύοντι
 Νυμφαὶ καὶ Χαρίτες, ἀμα δὲ χρυσῇ Ἀφροδιτῇ
 Καλὸν αἰεῖσθαι κατ' ὄρος πολυτιδάκε' ἰδῆς.

Nec versûs illi de Cupidine dormiente (ex lon-
 giori, forsan, poemate libati) qui Platoni ascri-
 buntur:

Ἄλσος δ' ὡς ἰκομεσθα βαθυσκίον, εὐρομεν ἐνδον
 Πορφύρεϊς μηλοῖσιν ἑοικοτα, παῖδα Κυθήνης.
 Οὐ δ' ἔχεν ἰδοκὸν φαετρεν, ἢ καμπύλα τοῖχα,
 Ἄλλα τα μὲν δένδρεσσιν ὑπ' εὐπεταλοῖσι κρεμάντο.
 Λύτος δ' ἐν καλυκεσσι ῥόδων, πεπεδημένος ὑπνῷ,
 Εὐδὲν μειδίων, ξῆθαι δ' ἐφυπερθε μελίσσαι
 Κηροχυταῖς ἐντος λαγαροῖς ἐπὶ χεῖλεσι βαῖνον.

Nihil esse potest his versibus jucundius aut mo-
 dulatius; & vellem profectò plura superessent
 Platonis carmina. Certè valdè poeticum illi
 fuisse ingenium paucæ, quæ supersunt, reliquiæ
 testantur; & Socrati subirascor, qui discipulum
 suaderet à mansuetioribus Musis ad philosophiæ
 spatia declinare. Sed omnes descriptionum ve-

nustates complectitur εἰδυλλιον in primo Anthologiae libro, quo vix quidquam inveniri potest lulentius:

Χειματὺς ἡνεμοεντὺς ἀπ' αἰθέρος οἰχομένοις,
 Πορφυρεὴ μεῖδῃσε φερανθεὸς εἰαίς, ὥρη.
 Γαῖα δὲ κυανὴν χλοερὴν ἐξεψατο ποιεῖν,
 Καὶ ρυτὰ θηλήσαντα νεοῖς ἐκομίσσε πετηλοῖς.
 Οἱ δ' ἀπαλὴν πινόντες ἀεξίφυττο δροσὸν ἡδὺς
 Λειμῶνες, γελῶσιν ἀνοιγομένοιο ῥόδοιο.
 Χαιρεῖ καὶ συρίγγι νόμευς ἐν ὄρεσσι λιγαινῶν,
 Καὶ πολιοῖς ἐρίφοις ἐπιτερπεται αἰπόλῳ αἰγῶν.
 Ἦδη δὲ πλωθσιν ἐπ' εὐρεὰ κυματα ναυται,
 Πνοῖη ἀπήμαντῳ ζεφυρὸς λῖνα κολπῶσαντῳ.
 Ἦδη δ' εὐάζησι φορεσάφυλῳ Διονυσῳ
 Ἀνθεῖ βοτρυνεντὺς ἐρεψαμένοι τριχὰ κισσῶ.
 Ἔργα δὲ τεχνήεντα βοηγενεεσσαὶ μελισσαῖς
 Καλὰ μελεῖ, καὶ σιμβλῶν ἐφημεναὶ ἐργάζονται
 Λευκὰ πολυτρητοῖο νεοῖς ῥυτὰ καλλεὰ κηρῶ.
 Παντὴ δ' ὀρνίθων γενεὴ λιγυφῶνος αἰδεῖ,
 Ἀλκυόνες περὶ κύμα, χελιδόνες ἀμφὶ μελαθρᾷ,
 Κυκνὸς ἐπ' ὀχθαῖσιν ποταμῶ, καὶ ὅπ' ἄλσος ἀηδῶν.
 Εἰ δὲ φυτῶν χαιρῶσι κομαι, καὶ γαῖα τεθῆλε,
 Συρίζει δὲ νόμευς, καὶ τερπεται εὐκόλῳ μῆλα,
 Καὶ ναυται πλωθσιν, Διονυσῳ δὲ χορεύει,
 Καὶ μελπεί πετεγνᾷ, καὶ ὠδίνῃσι μελισσαῖς,
 Πῶς ἂν χερὴ καὶ αἰοῖδον ἐν εἰαρί καλὸν αἰεσται.

Amant potissimum *Asiatici* hortorum, amœnitatum, ac florum. descriptiones, quas jucundissimis pingunt verborum coloribus. Velut in tricesimâ *Hariri* declamatione:

* مسقط الرأس سروج وبها كنت اموج *

* بلدة يوجد فيها كل شي وبروج *

وردها سلسبيل وصحاريها مروج *
 وبنوها ومغانيم نجوم وبروج *
 حبنا نفحة رياها ومراءها البهيج *
 وازاهير رباءها حين تنجاب الثلوج *
 من راءها قال مرسي جنة الدنيا سروج *

“Natale solum est *Seruge*, in quo huc & illuc erravi,

“Regio, in quâ omnia reperiuntur & redundant.

“Vada ejus fontes cœlestes sunt, & campi jucunda prata,

“Ædificia & mansiones ejus sunt stellæ & zodiaci signa,

“Amamus odoris ejus auram & conspectum splendidum,

“Et flores collium ejus, cùm abierint nives;

“Quicumque hanc regionem videt, ait, *Seruge* paradisi terrestris locus est.”

Et *Abu Dhaher Ben Al Khiruzi*,

روضة راضها الندي فعدت
 لها من الزهر انجم زهر
 ينشر فيها ايدي الربيع لنا
 ثوبا من الوشي حالها القطر
 كانها شق من شقايقها
 علي رباءها مطارف خضر
 ثم تبدت كانها حدق
 اجفانها من دمايها حمر

“Hortus, quem ornat ros, & in quo

“Splendent flores, tanquam stellæ lucidæ,

- “ Induit eum Veris manus
 “ Ornatam vestem, roris guttulis perspersam ;
 “ Anemonæ ejus partim similes sunt,
 “ Super colles ejus, tunicis viridibus,
 “ Partim proveniunt similes oculis,
 “ Quorum cilia flendo rubent.

Et *Mohammed Abdalla Al Darwi*,

اما شافيتك روضة دستجرد
 كعقد او كوشي او كبرد
 يطير فراشها بيضاء وحمراء
 كريج طيرت اوراق ورد

- “ Annon te exhilarat Destigerdi hortulus,
 “ Similis aut monili gemmeo, aut ferico, aut pictæ chlamydi ?
 “ Volitant in eo papiliones candidi & rubri,
 “ Ceu rosarum folia, quæ ventus dispergit.”

Et *Abu'l Hassan Ali Ebno'l Houssein* de valle amœnissimâ, ipse quoque in primis venustus ;

اذا ذكر الحسان من الجنان
 فحي هلا بوادي ماوشان *
 تجد شعباً يشعب كل هم
 وملهياً ملهياً عن كل شان *
 بروض مونق وخرير ماء
 اللد من المثلث والمثاني *

وتغريد الهزار علي ثمار
 تراها كالعقيق وكالجمان *
 فيا لك منزلا لو لا اشتياقي
 اصبحابي بدرب الزعفران *

- “ Si quando mentio fiat de paradisi amœnitatibus, heus tu,
 “ age! ad vallem *Mawashîn* accede.
 “ Reperies vallem, quæ omnes mœlestias disperget, recess-
 “ sum, qui ab omni negotio te liberabit;
 “ Cum horto splendido, cum fontium murmure, dulciori
 “ lyræ & tibix notis;
 “ Ubi aviculæ modulantur inter fructûs, quos videbis py-
 “ ropis & margaritis similes.
 “ O quàm dulcis esset hic recessus, nisi me desiderio affice-
 “ rent amici abfentes in *Darbizafrân!*”

Et poeta Turcicus,

روان هر چشمه سي چون آب حيوان
 چراغ لاله هر جانب فروزان
 نسيم صبح كل جبين ايدوب چاك
 صبا نركس كوزين قالمشدي نهناك
 اغاج لر رقصه گرمشدر سبك خيز
 شكوفه اوستنه اولمش درم ريز

- “ Unusquisque fons aquæ immortalitatis similis manavit,
 “ Tulipæ lampas unumquodque latus illuminavit,
 “ Aura matutina laceravit rosæ finum,
 “ Zephyrus narcissi oculos reddidit madidos,
 “ Arbores leviter ac celeriter saltant,
 “ Et super flores nummos argenteos (rorem) spargunt.”

Et alius,

حوالي سي سراسر كلستاندر
كلستان جابجا آب رواندر
اوتور مشلر رياحين دست بر دست
كلاهن كچ رواتمش لاله مست
سزلمش نركسك چشم سياهي
ادر سزبنه مستانه نكاهي

- “ Hujus loci ambitus usquequaque rosetum est,
“ Rosetum, in quo ubique vitæ fontes manant,
“ Herbæ odoriferæ se invicem manibus amplexantur,
“ Tulipæ languidæ curvatas gerunt coronas,
“ Narcissi niger oculus effulget,
“ Qui vos intuetur ebriolo aspectu.”

Et *Dhafer Elhaddâd*,

وعيشة اهدت لعينك منظرا
جاء السرور به لقلبك وافدا
روض لمخضر العذار وجدول
نقشت عليه يد الشمال مباردا
والنخل كالغيد الحسن تزينت
ولبسن من اثمارهن قلايدا

- “ In hoc loco vita erit oculis tuis jucunda,
“ Venit ibi sensim in pectus tuum lætitia,
“ Hortus est viridi facie ornatus, & rivulis distinctus,
“ Super quem gelidus ventus variam picturam induxit,

“ Ac palmæ ceu puellæ, teneras habentes cervices, ornantur,

“ Et fructuum suorum induunt monilia.”

Sæpissimè etiam turtures gementes describunt;
ut *Abi'lola*,

وحبام العلاط يضيق فوها
بها في الصدر من صفة الغرام
تداعي مصعدا ني الجيد حبا
تعال الطوق منها بانفصام

“ Columba nigram habens torquem, cujus os ita angustum

“ est, ut desiderium, quod in pectore habet, enuntiare

“ nequeat;

“ Provocat spiritu altè ducto, collum pulsans, violentum

“ amorem, usque eò donec torques dolore subito rum-

“ patur.”

& poetæ quidem *Bagdadensis*,

حييات اراك الدوح ما انتن
يا ورق الا عنا كما نحتن
هذا وانتن ازواجاً فلو كنتن
مثلي فرادي وايم الله لم تحتن

“ Turtures fylvarum arboribus *Erac* confitarum, nihil est

“ vobis, dum plangitis, O columbæ, præter meram

“ sollicitudinem :

“ Præterea pares estis, quòd si fuissetis, sicut ego sum, so-

“ litariæ, profectò non viveretis?”

Et alius,

ولقد القت علي الاراك حمامة
تبدي فنون النوح في الافنان
ساويتها لما تساويننا ضناء
كل ينوح علي غصون البان

“ Vidi super arborem *Erac* turturem,

“ Qui varias querelas inter ramulos integrabat;

“ Æqualis ei dolore fui, & ille mihi;

“ Uterque nostri de myrobalani ramis plorabat.”

Et *Al Sa'ige Al Warák* dulcissimè,

وورقاء ارقني نوحها
لها مثل ما لي فواد صريع
تنوح واكتم سري ود—
—معي لسري لدبها بديع
كاننا تقاسمنا للهيوي
فمنها النواح ومني الدموع

“ Turtur, cujus querelæ me infomnem reddunt,

“ Habet pectus, sicut ego habeo, dolore affectum;

“ Queritur; ut arcanum meum celo, sed

“ Lacrymæ ob arcanum recentes fluunt;

“ Velut si amorem divideremus,

“ Et illi esset planctus, mihi verò lacrymæ.”

Et alter,

حمام الاراك الا فاخبرينا
لمن تندبين ومن تعوليننا

نقد شئت بالنوح منا القلوب
وابكيت بالندب منا العيون
تعالی نغم مباءثها للهوم
ونعول اخواننا الظاعنين
ونسعدكن وتسعدننا
قان الحزين يواسي الخرينا

“Tartures *Iranæ* sylvæ, amabo, nobis dicite

“Quem defleatis, & ob quem ploretis?

“Sanè nos quoque corda dolore scindimus,

“Et oculi nostri ob mœstitiâ lacrymas fundunt.

“Deus iniquitatem curis punit,

“Et ploramus ob amicorum discessum.

“Vobis autem fausta precamur, vos item nobis fausta precari decet,

“Unusquisque enim mœstus mœstum solatur.”

Sed maximam poesi Asiaticæ, ac præsertim amatoris, afferunt humanæ pulchritudinis (quâ nihil est à naturâ formatum pulchrius), descriptiones. Abunde nobis ex *Hafezi* carminibus exemplorum suppetit: sed unam tantum hoc loco apponam, de formosæ adolescentulæ genâ, Oden omnibus numeris absolutam.

بيا که مي شنوم بوي جان از آن عارض
که يافتم دل خود را نشان از آن عارض

“Veni; sentio enim ex illâ genâ odoris halitum (*vel* spem animæ),

“Inveni etiam notam cordi meo impressam ab illâ genâ.

معانی که زحوران بشرح میگویند
زحسن و لطف پرسی بیان از آن عارض

“Significationem, quæ nymphis cœlestibus ab interpretibus tribuitur,

“A dulci pulchritudine illius genæ percontator.”

کرخته نافه چین بوی مشک از آن کیسو
کلاب یافته بوی چنان از آن عارض

“Capit vesica hinnuli Sinensis moschi odorem ab illis crinibus,

“Aqua rosacea talem odorem ab illâ genâ recipit.”

بگل بهاند فرو سرو ناز از آن قامت
خجل شدست گل کلستان از آن عارض

“In terram demittitur cupressus lasciva ob illam staturam,

“Pudore affecta sedet rosa horti ob illam genam.

بشرم رفت گل یاسمین از آن اندام
بخون نشست دل ارغوان از آن عارض

“Verecundans abit flos jasmini ob illud corpus,

“Sanguinem stillat cor floris purpurei (Argovan) ob illam genam.”

زهر روی تو خورشید کشت غرق عرف
قرار کرد مه آسمان از آن عارض

“Ob splendorem vultûs tui sol verecundiæ rore immergitur,

“Stat immota ob illam genam in cœlo luna.”

زنظم دلکش حافظ چکید آب حیات
چنانچه خوي شده خون چکان از آن
عارض

“ A dulcibus Hafezi numeris stillat immortalitatis aqua,
“ Quemadmodum ob illam genam sanguinem stillant ejus
præcordia.”

Caput libri *Hamafa*, quod باب الصفات vocatur, tres continet descriptiones; primam, *camelorum*; quæ tamen ex epithetis propè constat; alteram, *serpentis*; tertiam, *nubium atque imbris*; quarum ultimam, utpote quæ fit pernoctabilis, haud erit fortasse ineptum hîc subjicere.

قال مليحه الجرّمي
ارقت و طال الليل للبارق الومض
حبياً سري مجتاب ارض الي ارض *
نشاي من الادلاج كدري منزّه
يقضي بجذب الارض ما لم تكدي يقضي *
تحنّ باجواز الغلا قطراته
كما حنّ نيب بعضهم الي بعض *
كان السهارينخ العلي من صبيره
شهارينخ من لبنان بالطول والعرض *
تباري الرياح الحضرميات منزّه

- بمنهر الارواق ذي قزع مرقص *
 يغادر محض الماء ذو هو محصة
 علي اثره ان كان للماء من محض *
 يروي العروق الهامدات من البلي
 من العرفج النجدي ذوباد والخبض *
 وبات الحبي الجون ينهض مقدماً
 كنهض المداني قيده الموعث النقض *

Dixit Meliha Al Farammi:

“ Infomnis fui, cùm protracta esset nox, ob nubem fulgurantem, splendidam; quæ transversè profecta est de regione in regionem nigricans;

Ob iter nocturnum ebria, obscura nubes, quæ terræ sterili id attulit (ubertatem scilicet) quod aliàs non esset consecuta:

Murmurabant nubium series, dum per desertum transibant, ut murmurant invicem cameli;

Velut si pars altior albæ nubeculæ vertex esset Libani (cui), & longitudine & latitudine (similis erat:)

Hæc nubila, venti ex *Hadramut* venientes disperferunt, cùm pluviam tenuem, stillantem effuderint;

Reliquerunt post se aquam, quæ ita pura fuit, ut ex lacte mero formata videretur,

Irrigabant radices, arefactas siccitate temporis, spinosæ uniuscujusque & falsæ plantæ, quæ propè evanuerat;

Sic nubes atra progredi perseveravit, ut (camelus) sub onere curvatus, labore confectus, in loco arenoso difficilè incedit.”

PARS QUINTA:

CAPUT XIX.

De variis Arabum, Persarum, ac Turcarum Poetis.

ID quod de poetis, qui *Λυγικοι* à Græcis vocantur, dixit * Cicero, veriùs in Asiaticos transferri potest: “ Si mihi vitæ spatium duplicetur in
“ iis tantummodò percurrendis, non esse suffec-
“ turum.” Hoc verissimum esse sentiet is, qui viderit apud *Herbelotum* propè triginta auctorum nomina, qui de poetarum Arabicorum vitis & carminibus scripserunt; inter quos recensentur princeps illustris *Ebn Al Motezz Al Abassi*, & *Almansur*, rex Hamæ, cujus opus decem volumina complecti dicitur; & scriptor illustris *Omadeddin Al Isfabani*, qui historiam Saladini elatissimo dicendi genere composuit, librumque absolutissimum de poetis Arabicis contexuit, *Kberida* *خبرية* seu *margarita*, inscriptum. His

* Frag. apud Senecam in Epist.

addi possunt *Ebn Khacân*, qui copiosè de Arabum poetis scripsit, dicendi genere usus politissimo, & cujus opus vocatur,

تلايد العقيان في محاسن الاعيان

Monilia aurea de excellentium poetarum suavitatibus: & Thaalebi, cujus liber يتيمة *Yatima* quidquid venusti, quidquid elegantis, quidquid polito, quidquid etiam elati habeat poesis Arabica, complectitur: volumina continet quatuor, capita autem quadraginta; in quibus copiosissimè disserit de vitis & operibus poetarum illustriorum, qui in Syriâ, Ægypto, Mesopotamiâ, Chaldæâ, Perside, Arabiâ, Tartariâ, & regionibus Transoxanis floruerunt. Pulchrè hunc librum laudabat poeta imprimis elegans Ebn Kelâkes,

ابيات اشعار اليتيمة

ابكار افكار قديمة *

ماتوا فعيشت بعدهم

فلذلك سميت اليتيمة *

“ Versus horum carminum in *Yatimâ*

“ Virgines erant, cogitationes antiquæ:

“ Mortui sunt poetæ, & vivunt post eos carmina,

“ Et ob hanc rem vocatur liber *Yatima*.”

Etenim voce يتيمة cùm *pupillus*, tum etiam *unio* significatur.

Nec minus jucundum opus est الكهيت

حليت seu *vini dulcedo*; auctore *Shebâbeddin El Nawâgi*. Est hic liber Athenæi Δειννοσοφισαίς simillimus, sed meâ quidem sententiâ jucundior, ornator, copiosior. Viginti quinque partes complectitur, de vino, de floribus, de amore, de pulchritudine, de amœnitatibus Ægyptiis: quæ omnia variis ac venustissimis carminibus cùm veterum tum recentiorum Arabum describuntur. Scripsit aliud opus, quod inscribitur مراتع الغزلان five *Prata binnulorum*, & carmina complectitur amatoria è variis poetis libata. Idemque contexuit duo alia volumina, plena carminum venustiorum. De Anthologiis *Hudeilitarum*, *Bokhteri*, & *Abi Temam*, utpote notissimis, nihil necesse est hoc loco dicere.

Librum صفوات *Sefwat*, quem cum *Hamasa* comparat Herbelotus, nec ullibi citatum legi, nec in ullâ bibliothecâ vidi. Multa præterea de Arabum poetis continet opus permagnum *Hagi Kbalfeh* seu *Catib Chelebi*, quod كشف الظنون appellatur, & in quo de Asiaticorum libris omnibus præclare tractatum est; & liber admirabilis نهايات العرب وفنون الادب five, *De Arabum eruditione*, cujus auctor fuit *Shebâbo'ddin Al Noweiri*. Horum operum alia Parisiis, alia Leydæ, alia Oxonii, alia in reliquis Europæ bibliothecis servantur.

Porro scriptoris politissimi *Ebni Kbalican* opus

historicum non magis verborum elegantia & ubertate commendatur, quàm illustriorum poetarum versibus, quibus conspergitur. Ac nescio an hic omnibus vitarum scriptoribus sit anteponendus. Est certè copiosior Nepote, elegantior Plutarcho, Laertio jucundior: & dignus est profectò liber, qui in omnes Europæ linguas conversus prodeat. Atqui Arabicorum poetarum infinitam multitudinem abundè probant duo illa opera, quorum unum ab *Hegiazio*, alterum à *Safadio* est compositum, & quorum hoc triginta volumina, illud quinquaginta complectitur.

Permuli sunt de poetis Persicis libri uberissimi, sed omnibus præstare videtur opus شاه دولت *Doulet Shab Samarcandi*, quod sapissimè citat Herbelotus. Quàm feliciter autem *Turcæ* poeticam coluerint, intelligi potest cum ex *Lutufii* & reliquorum libris, tum ex opere illo amplissimo زبدة الاشعار *inscripto*, quod novem poetarum *Turcarum* carmina complectitur, atque aliorum DXL continet flores diligentissimè & magno cum judicio delibatos.

Inter antiquos Arabum poetas celebriores fuerunt, ذو الرمة *Dhu'l Remma*, نابغة *Nabega*, مهلب *Mohalbal*, متلمس *Motalammes*, الفرزدق *Ferazdak*, aliique, & in primis auctores septem Idylliorum, quæ Moallakat vocitantur: ac de his quidem aliàs dictum est; illo-

rum autem carminibus, quæ mihi videre contingit, vix quidquam fingi potest delicatius, venustius, exquisitius? Inter recentiores imprimis elegans est *Abu'l Cassèm*, cujus liber vocatur شذور الذهب *Auri particule*; neque immeritò: nihil enim eo aut jucundius esse potest, aut politius. Descriptionibus abundat lepidis & venustis, & dignus est sanè de quo dicatur, id quod de fluvio *Teleboa* scripsit Xenophon,

Μεγας μὲν εἶ, καλὸς δὲ.

Quàm eleganter hortum describit:

فمن روضة غناء زخرف وشهها
ومن جدول تسعي بها سعي اسود
ومن اقحوان كالشغور مؤثر
ومن زهر مثل عبقرى وعسجد

“ Hortus autem fuit variis ornamentis distinctus,

“ In quo tanquam serpentes currebant rivi,

“ Et flores parthenii sicut nitidi puellarum dentes,

“ Alique flores splendebant tanquam pictæ vestes & aurum.”

& imbrem:

اذا افتّر من جون الغبايم بارقه
بكي الودق من خبت الاناعم وادته
بدمع كان الريح ينثر لؤلؤا
علي خدّ روض سندسي حدايقه

- “ Cùm renidet ex nigris nubibus (nubes) fulgurans,
 “ Flet imber, à campo beneficentiæ continuò stillans
 “ Lacrymas, velut si ventus margaritas spargeret
 “ Super genam hortuli pictâ chlamyde vestiti.”

Non minorem habet venustatem, & vim majorem, ابن الغارض *Ibno' l Faredh*, elegans ac floridus poeta, & cùm antiquioribus conferendus. Miram habet plerumque in carminum initiis gratiam ac pulchritudinem:

ارج النسيم سري من الزوراء
 سحرا فاحيا ميت الاحياء
 اهدي لنا ارواح نجد عرفه
 فالجو منه معنبر الارجاء

- “ Odor Zephyri ex Alzaura provenit,
 “ Manè, in vitam autem mortuos revocat:
 “ Profert nobis auras; halitus ejus diffunditur,
 “ Et aër ab eo ambari odorem recipit.”

Sed hujus poetæ, quem cum Ovidio conferre solemus, elegiam in tertio capite citavimus.

Si quis aliorum poetarum Arabum nomina videre cupiat, legat *Herbeloti*, imperfectum quidem, sed jucundissimum atque eruditissimum opus. De Persis tamen pauca differam: nam Turcicorum carminum duos tantummodò vidi libros. Alterum, opus perparvum variorum poetarum *Odas* amatorias continens: alterum,

codicem bellissimè exaratum, & *Mesibii* carmina complexum. Centum & septuaginta octo Odis constat, iisque politissimis.

Perficorum itaque poetarum post *Ferdusium*, *Hafezum*, & *Sadium* celeberrimus est *Gelaleddin Balkbi*, cujus perlongum opus, *مثنوي* *Mesnavi* nominatum, mirificâ ornatur doctrinæ copiâ ac varietate; verbis illuminatur elegantissimis; historiis porrò abundat lepidis, suavibus, venustis. Quàm vivida hæc est Amoris laudatio, & ob amicæ discessum querela!

شاد باش اي عشق خوش سوداي ما
 اي طبيب جمله علتهاي ما
 اي دواي نجات وناموس ما
 اي تو افلاطون وجالينوس ما
 چشم خاك از عشق بر افلاك شد
 كوه در رقص آمد وچالاك شد
 با لب دمساز خود گر جفتي
 همچو ني من گفتيها گفتي
 هر كه او از همزباني شد جدا
 بي زبان شد گرچه دارد صد نوا
 چونكه كل رفت وكلستان درگذشت
 نشنوي زان پس زبلبل سرگذشت
 من چه كونه هوش دارم پيش وپس

چون نباشد نور یارم پیش و پس
 کر نباشد عاشق را پروای او
 او چو مرغی ماند بی پروای او

- “ Salve, Amor; tu, qui nos suaviter incendis,
 “ O tu, qui omnes nostros morbos fanas;
 “ O remedium, auxilium, & præfidium nostrum,
 “ O tu Plato noster es, tu Galenus.
 “ Oculus terrestris propter amorem in cœlo est,
 “ (Ob amorem) colles saltantes veniunt, & celeriter incedunt.
 “ Labio amicæ meæ si adhærere possem,
 “ Instar argutæ arundinis voces ederem.
 “ Quicumque à sodali suo decedit,
 “ Is elinguis est, licèt centum habeat voces.
 “ Cùm abiit rosa, & defloruit rosetum,
 “ Non ampliùs lusciniæ narrationem audis:
 “ Equidem pariter quomodo prudentiam usquequaque habeam,
 “ Dum lux amicæ usquequaque non effulget.
 “ Quòd si amatori non sit videndi amicam potestas,
 “ Avì similis est, quæ libertate caret.”

Nec verò his solis inter poetas locus est: sua enim laus tribuitur aliis innumeris, qui in variis generibus floruerunt. Celebriores sunt انوري *Anvari*, فلكي *Feleki*, رشیدی *Reshidi*, کاتبی *Kermani*, کرمانی *Kudeki*, رودکی *Catebi*, & خاقانی *Kbakani*, qui *Abi'lolæ* fuit, si Herbeloto fides, discipulus, & magnificam præceptoris sui poësin est feliciter imitatus. Recentiorum tamen poetarum, quos tulit Persis,

elegantissimus meritò habetur *Jami*, cujus opera sæpenumerò, cùm in *Linguae Persicæ Commentariolo*, & in *Grammaticâ*, tum etiam in *Historiis* nostris, laudavimus.

Sed de poetis hætenus; fusiùs de iis & copiosius differere, ab instituto esset alienum; magna enim sylva est, & integrum volumen requirit: & profectò imprimis desideratur liber *De poetarum Asiaticorum Vitis*; cujusmodi opus cùm utilissimum, tum etiam ob novitatem jucundissimum fore puto. Et laudandum foret propositum, tot eximios viros ac miris ingeniis præditos in novam lucem, & quasi vitæ integrationem revocare. Plurimum sanè his literis obest librorum excusorum paucitas: egregium esset itaque ac rege aliquo dignum opus, libros Asiaticorum elegantiores in lucem proferre, sed sine interpretatione; ita enim propè duplicaretur & sumptus & labor. Illi autem qui otio fruerentur erudito, utcunque à bibliothecis remoti, possent eos, gradatim ac pedetentim, accuratè interpretari, emendare sagaciter, & doctè illustrare. Ita fieret ut Arabum ac Persarum poemata in manibus & in ore haberemus, nec minùs esset usitatum *Ferdusii*, *Amralkeisi* & *Abi'lolæ* versûs in quotidianis sermonibus recitare, quàm nunc *Homeri*, *Anacreontis*, aut *Pindari*.

PARS SEXTA:

De Asiaticâ Dictione.

CAPUT XX.

HABENT Asiatici orationis genus, non id quidem omninò numeris astrictum, ut poema, nec tamen ita fluens ac dissolutum, ut sermo vulgaris. Placet libros hoc modo numerosè compositos inter poemata recensere; nam orationem, cujus sententiæ modulatè cadunt, leniter profluunt, similiter desinunt, quæ verbis dulcibus & hilarioribus, iisque jucundè tralatis ornatur, in quâ denique paria adjunguntur paribus, & contraria contrariis referuntur, parùm à versu abesse puto: quod video de Platoniciâ & Democriteâ locutione sensisse veteres*. Atque in hoc loco de *Asiaticorum* libris modulatis differere, nec erit inutile, nec à proposito alienum.

* Cic. Orator.

Notum est, apud omnes gentes poeticæ studium fuisse solutæ orationis curâ antiquius. Apud Græcos orationem princeps contexuisse dicitur Pherecydes Syrus: Ciceronis temporibus gravissima extabat Appii Claudii oratio, quam primus Romanorum in lucem protulit, cùm senatum à fœdere cum Pyrrho faciendo dissuaderet. Primus apud Arabas orationem composuit vel Mohammedes, vel, si quis fuerit, Mohammedis adjutor. Fuit certè quisquis Alcoranum contexit, cùm admirabili præditus ingenio, tum acutissimus & dicendi & persuadendi artifex. Ac nequeo fatis prudentiam illius admirari, qui orationem potuerit incultæ multitudinis tum auribus tum animis adeò scitè accommodare. Nec enim illi in eruditorum hominum conventu erat habenda oratio, sed cum agrestibus rem habuit, impolitis, truculentis, stellarum imaginumque cultoribus; poeticæ tamen impensius deditis. Itaque sagax ille morum observator, & legislator subtilis, dicendi genus sumpsit argutum, venustum, floridum, concinnum, numerosum, incitatum; splendidissimis collustratum verborum luminibus, & cùm ad persuadendos animos, tum ad commovendos affectûs accommodatissimum. Non ille ad sedatum judiciorum discrimen librum suum comparabat, sed ad aurium delectationem, & voluptatem sensuum. Ideoque instituit ut divini, quemadmodum vocatur, libri

lectores canoris quibusdam vocis flexionibus
sententias æqualiter demensas & similibus sonis
terminatas modularentur. * Velut in illo ca-
pite, quod est الدهر seu Tempus nominatum:

فوقهم الله شرا ذلك اليوم ولقيهم نضرة
وسرورا
وجزاهم بها صبروا جنة وحريرا
متكئين فيها علي الارايك لا يرون فيها
شهما ولا زمهيرا
ويطوف عليهم ولدان مخلدون
اذا رايتهم حسبتهم لؤلؤ منثورا

“Defendit eos Deus à diei istius calamitate, præbetque
illis splendorem ac lætitiā,

“Et remunerat eos ob patientiam hortulo, & vestibis fe-
ricis:

“In eo horto pulvinaribus incumbunt, nec calorem inten-
sum nec frigus sentientes,

“Versantur autem inter eos pueruli semper formosi, quos
cùm aspexeris, dispersas esse putaveris margaritas.”

Sed qui omnes elegantias & venustates in
unum locum acervatim cumulatus videre cupit,
perlegat is caput, quod الرحمن seu Misericors
inscribitur, & inter carmina pulcherrima recen-
seri debet. Hunc igitur librum scriptores Asia-

tici tanquam elegantis locutionis normam sibi proponunt; & quanquam eum aut apertè imitari non audent, aut imitationem diffimulant, id tamen dicendi genus perfectissimum putant, quod sit huic libro simillimum; ideoque sententias ex illo depromptas sermonibus suis frequentissimè intexunt. Velut in libro *Facabato'lkbo-lafa**, in elaboratâ illâ imbris descriptione,

واقبلت سوابق السيول
تجري في مضمارها كالخيول
فتراكم من السحاب
علي وجه عروس السماء النقاب
وانههر الغمام المدرار
وصارت الدنيا جنات تجري من فوقها
الانهار

“Accedebant torrentium fluctûs prævertentes,

“Currebant tanquam equi in loco pastûs,

“Et obvolutum est nubibus

“Cœlum, ut sponsæ facies velo,

“Et imbres effuderunt nubes copiosè pluentes,

“Et facta est terra hortorum similis, in quibus fluunt rivuli.”

جنات تجري من تحتها الانهار
Ubi ista locutio

Horti sub quibus fluunt rivuli, in Alcorano creberrimè occurrit.

Exposui, ut puto, causam cur numerosum hoc dicendi genus tam studiosè Asiatici consecutentur. Nunc de libris eorum elegantioribus differam. Ii sunt vel rhetorici, vel philosophici, vel historici. Primum apud Asiaticos videtur rhetoricæ studium floruisse. Philosophiam seriùs receperunt Arabes, eamque plurimùm à Græcis ductam. Nullam autem vidi historiam Arabicam aut Persicam, solutâ oratione scriptam, quæ esset valdè antiqua. Itaque de rhetoribus primùm loquar, de reliquis, deinceps. Amant Arabes compositionis speciem, quam *مقامة* *Mekâma* vocant, & quæ nostræ declamationi videtur esse similis. Hujusmodi declamationes primus edidit *Hamadâni*, qui est ob eloquentiam admirabilem *بدیع الزمان* *Ætatis miraculum*, vocitatus. Hunc imitati sunt magnus rhetorum grex, inter quos palma, facile deferenda est *Haririo*. Nihil hujus scriptoris sermone jucundius excogitari potest. Incredibilis in illo rerum est varietas & copia, mirificum eloquentiæ flumen; adeò ut non tam meâ commendatione quàm suis niti elegantis possit. Declamationes composuit quinquaginta, de mutationibus fortunæ. Earum sex primas in lucem protulit & notis illustravit eruditus, literaturæ Arabicæ felicissimus indagator, Schultensius.

Inter opera rhetorica numerari potest libellus, qui appellatur في حكم الطيور والازهار كشف الاسرار hoc est, *Arcanorum patefactio de avium & florum proprietatibus*. Auctor fuit Ezzo'ddin, qui cognomen الواعظ five *Oratoris*, adeptus est. Argumentum per simile est Couleii libro, quem *Sylvas* nominat; sed non flores solum atque herbæ, verum aves etiam, prætereà apes, aranea, bombyx, & Zephyrus etiam, in hoc opusculo loquentes inducuntur, ac de suis virtutibus venustissimè differentes. Est profectò libellus cum pulcherrimarum imaginum copiâ, tum orationis nitore ac venustate absolutissimus.

Ad philosophos veniamus. Illi modulatum hoc & elaboratum dicendi genus haud multum consecretantur, rebus scilicet & argumentis quàm ejusmodi venustatibus attentiores: nisi inter libros philosophicos recensendæ sint fabulæ de officiis ac moribus, quibus incredibile est quantum delectentur Asiatici. Tres sunt in hoc genere libri politissimi; Arabicus, à scriptore admirabili Ahmed Ebn Arabshah compositus, vocatur,

فاكهة الخلفاء ومفاكهة الظرفاء
وجليس الفضلاء وانيس النبلاء

seu, “ *Deliciæ regum & lepidorum hominum fa-*

cetia; & consortium virorum excellentium, & argutorum societas."

Plenum est profectò hoc opus elegantiarum, plenum venustatis; sententiis cumulatam gravissimis, verbis dulcissimis illuminatum; poetis, oratoribus, philosophis utile simul, & jucundum; fabulis perbellis, historiis insignibus distinctum; ornatum joci, leporibus, facetiis, & dignum sanè de quo dicat poeta

فان تغص علي بحر تهد منه الي
درّ ينير عيون العقل في الشرف
" Quòd si in scientiæ meæ te immergas fluctûs,
" duceris exinde ad margaritas, quæ intel-
" lectûs oculos nobili splendore illumina-
" bunt."

Partes complectitur decem:

الباب الاول
في ذكر ملك العرب الذي كان لوضع
هذا الكتاب الداعي والسبب

De rege Arabum, qui hujus libri componendi auctor fuit atque instigator.

الباب الثاني
في وصايا ملك العجم المتميز علي
ملوك زمانه بالحكم والفضل والكرم

De præceptis regis Persarum, qui reges suæ ætatis sapientiâ, virtute, & nobilitate superavit.

الباب الثالث

في حكم ملك الاتراك مع ختنه الزاهد
شيخ النساك

De judicio regis Turcarum, cum genero suo solitario, sene religioso.

الباب الرابع

في مباحة عالم الانسان مع شيطان
العفاريت وجاني الجان

Disputatio viri docti cum angelo malevolo & genio.

الباب الخامس

في نوادر ملك السباع ونديه امير
الثعالب وكبير الضباع

De excellentiis regis leonum cum fodalibus ejus vulpium principe, & hyænarum duce.

الباب السادس

في نوادر التيس المشرقي والكلب
الافريقي

De præclaris dictis hirci Asiatici, & canis Africani.

الباب السابع

في ذكر القتال بين ابي الابطال وابي
دغفل سلطان الافيال

De præliis inter Abi'l Abtâl & Abi Dagfal elephantum regem.

الباب الثامن

في حكم الاسد الزاهد وامثال الجمل
الشارد

De sapientiâ leonis solitarii, & proverbiiis cameli fugientis.

الباب التاسع

في ذكر ملك الطير العقاب والحجلتين
الناجيتين من العقاب

De avium rege aquilâ & duabus perdicibus, quæ à calamitate auxilium petiverunt.

الباب العاشر

في معاملة الاعداء والاصحاب وبه تبت
ابواب الكتاب

De amicis atque inimicis distinguendis. Et hæc pars est ultima.

Alter fabularum liber is est, quem in omnes ferè Asiæ & Europæ linguas conversum habemus, & cujus in totâ Asiâ meritò celebratur pulchritudo; fabulas dico philosophi illius Indici *بيدپاي Bidpai* nominati, quas olim composuit, ut Indorum regem *دابشليم Dabshelim* de officiis ac virtutibus regum erudiret. Hæc, de quâ loquor, interpretatio Perficè scribitur, & *انوار سهيلي Canopi lumina* appellatur. Tertius liber idem est, de quo modò dixi, in sermonem Turcicum venustissimè conversus, & *هوايون نامه* seu *Liber augustus*, dicitur. Uterque splendidis verbis, magnificis sententiis, elatis translationibus ornatur.

Restat, ut de historiis numerosis, quas inter poemata heroica recenseo, pauca dicam. Tres præcipuæ sunt in linguis Asiaticis scriptæ historiæ; quæ cùm maximè sint inter se dispares, laus tamen pœnè consimilis unicuique tribuitur. Arabica quidem inscribitur *المقدور في نوایب* seu *Providentiæ miracula in Timuri fortunis perspicua*; Turcica, *تاج التواريخ* sive *Annalium corona*, & Turcarum historiam usque ad regem Selimum complectitur; Perfica verò *ظفر نامه* seu *Liber victoriæ* nominatur, & Timuri vitam ac res gestas continet.

Auctores sunt, primæ Ahmed Ebn Arabshah,

secundæ Saadeddin, tertiæ Ali Yezdi. Ac de secundâ equidem parciùs loquar, utpote qui librum integrum nondum viderim; sed ut ex umbrarum ratione, quæ sit turrium atque arborum altitudo dignoscimus, ita ex Italicâ hujus libri interpretatione facilè est intellectu, admirabilem ejus esse elegantiam ac nitorem.

Historiis *Ebn Arabskab* & *Ali Yezdi* nihil dissimilius esse potest: hæc enim Timurum pingit invictum, pium, temperantem, doctum, amabilem; illa impigrum quidem & indefessum, sed improbum, inhumanum, temulentum, vilem, impium; hæc regem æquissimum, illa ignobilem & efferum raptorem. Utri credamus? Ambo enim scriptores huic regi ætate suppare fuerunt. Tutius est certè utrique diffidere; & imperatorem illam fingere nec magnis vitiis infectum, nec valdè illustribus ornatum virtutibus. Quod ad dicendi genus attinet, utriusque historici oratio est grandis, culta, canora, magnifica; & incredibili perspersa varietate ac lepore. Porro ita æqualiter animum delectant, ut eam historiam quam recentius legas, jucundiorē esse putes. Vim tamen ac dignitatem majorem Arabs, lene quiddam habere Persa videtur ac profluens: hic puro amni, ille copioso mari similis; hic denique cum Xenophonte, ille cum Thucydide comparandus. Quod si ille nonnullis in locis sit obscurior, illa, quantacunque est,

difficultas venustate & eloquentiæ amplitudine abundè compensatur. Sed de historiâ hac Arabicâ, in capite decimosecundo, copiosè differuimus.

Reliquum est, ut de dicendi generibus, quibus utuntur Asiatici, dicatur. Ea omninò tria sunt, Elatum, Venustum, Tenuc. Misceri quidem potest elatio cum venustate; & cum tenuitate venustas: elatum autem genus cum tenui nullo modo miscetur. Orationis altitudo & venustas vel in conceptu sunt, vel in dictione. De conceptu alio * loco diximus: nunc de compositione differendum est. Magnam igitur affert orationi altitudinem, verborum ampla & longè deducta comprehensio; velut historiæ Timuri magnificum illud exordium,

الحمد لله الذي علي منوال ارادته وتدبيره
تنسج مقاطع الامور ومن ينبوع قضاياه الي
لجج قدره. تجري تيار الاعاصر والدهور

“ Laus Deo, qui in textorio voluntatis & sapientiae suae telam humanarum rerum textit,
“ & è fonte providentiae suae in potestatis suae
“ oceanum fluctûs ætatum ac temporum fecit
“ defluere.”

Hoc senferunt Græci; & rectè ait Demetrius Phalereus ex sententiarum longitudine plurimum oriri Thucydideæ locutionis majestatem: cujus rei præclarum profert exemplum,

‘Ο γὰρ Ἀχελῷος ποταμὸς ῥέων κ’ Πινδὸς ὄρεσ διὰ Δολοπίας καὶ Ἀγριαῶν καὶ Ἀμφιλοχῶν, καὶ διὰ τῆ Ἀκαρνανικῆ πεδίου ἀνωθεὶ παρὰ Στρατὸν πολλὴν ἐς Θάλασσαν διεξίει παρ’ Οἰνιαδᾶς, καὶ τὴν πολλὴν αὐτοῖς περιλιμναζών, ἀπορρὴν ποιεῖ ὑπὸ τῆ ὕδατος ἐν χεῖμωνι σφατεῦειν.

Quæ si incifim proferas, perit utique orationis elatio. Ob hanc rem scriptores *Turcici* magnam habent in elato dicendi genere dignitatem, quia participiis اولوب & ايدوب frequentiffimè utuntur, ideoque verborum ambitûs in miram longitudinem deducunt.

Sequitur, ut de venustâ sententiarum structurâ loquar. Ea igitur mihi venustior videtur comprehensio, quæ tria habeat membra, duo breviora, unum longius; quemadmodum,

واقتخر اخوه القيل بوجوده
وقدمه علي خواصه وجنوده
واناض حدايق آماله بزلال احسانه
وجوده

“ Rex autem frater ejus inventis ejus delectatus est,

“ Eumque optimatibus & exercitui præfecit,

“ Et hortum spei ejus aquâ purâ liberalitatis & beneficentiæ irrigavit.”

Hoc genus comprehensionum rhetores triangulo
Ἰσοσκελεῖ designant.

Sæpè etiam quinque aut plura incisa propè
æqualia, & eundem habentia in cadendo sonum,
afferunt pulchritudinem; ut .

وجروا فيها الانهار
وغرسوا فيها الاشجار
فصارت تاوي اليها الاطيار
ويترنم فيها البلبل والهزار
بانواع التسبيح والاذكار
وغدت من احسن الامصار

“ Amnes in eâ (infulâ) fluere fecerunt,

“ Et posuerunt in eâ arbores,

“ In quas volabant aves,

“ Et in quibus luscinia & carduelis cecinerunt,

“ Cum variis laudationum & precum modis,

“ Evasisit autem locorum pulcherrimus.”

In narrationibus pulchra sunt incisa minuta,
& quasi gemina; sic *Ebn Arabsbâb**,

كان في بعض الغياض اسد مرتاض عظيم
الصورة كريم السيرة وافر الحشمة علي الهمة
كثير الاسما والالقب غزير الخدام والاصحاب
“ Fuit in sylvâ quâdam leo manfuetus, magno

* In libro Facahato'lkhólafa.

“ corpore, vitâ liberali, familiâ copiosâ, animo
 “ excelso, multis nominibus ac titulis insigni-
 “ tus, numerosâ fervorum ac fodalium coronâ
 “ cinctus.”

Et Hariri*, ut solet, dulcissimè,

وكانت عندي جارية لا يوجد لها في
 الجمال سجارية اذا سمرت حجل النيران
 وصلت القلوب بالنيران وان بسيت ازرت
 بالجهنم وبيع المرجان بالهجان وان رنت
 هيجت البابل وحققت سحر بابل وان
 نطقت عقلت لب العاقل واستنزلت العصم
 من المعادل

“ Fuit apud me puella, cui nulla erat pulchri-
 “ tudine æqualis; ubi enituit, duo ignes (sol
 “ & luna) pudore affecti sunt, & corda ho-
 “ minum ignibus amoris incendebantur; ubi
 “ subrisit, margaritas contemptas fecit, &
 “ gemmulæ vili venierunt; ubi modulatè ce-
 “ cinit, lusciniæ provocavit, & Babylonis
 “ fascinum verum esse probavit; ubi denique
 “ locuta est, cor sapientis viri surripuit, & ab
 “ arce præsidium fecit descendere.”

Et Ali Chelebi in *Humaiun Nâmeb*,

* Vide Mekâmah 18, feu السنجارية

حوالي بصره ده بر جزيره واردي بغيث
خوش هوا اول جزيره ده بر بيشه واردي پر
لطافت و صفاء لطيف چشمسار لري هر طرفدن
روان و نساييم جان بخشي هر جهندن وزان
الوان ازهارله هر جانبي ملون انواع اشجارله
هر كناري مزين

“ Haud procul à *Basra* fuit insula auris suavif-
“ fimis afflata; & in hac insulâ fuit sylva,
“ pulchritudine atque amœnitatibus plena.
“ Dulces fonticuli in omni parte fluxerunt, &
“ Zephyri vitam præbentes in omni loco mo-
“ dulabantur; coloribus florum unumquod-
“ que latus pictum est; & variis arboribus
“ unusquisque angulus distinctus.”

Adeò elaborata hæc est compositio, ut jure
quæri possit, quid inter eam & poësin interfit:
nam si in versiculos hunc locum distinxeris, sex
feceris versûs, eosque pulcherrimos.

Similiter etiam Sadi in libro *Gulistân*,

در عنفوان جواني چنانكه افتد وداني با
خوش پسري سري داشتم و سري بحكم انكه
خلقي داشت طيب الادا و خلقي كالبدرا
اذا بدا

“ In primo adolescentiæ flore, ut sæpè evenire

“ folet, quemadmodum fcis, cum dulci puel-
 “ lulâ secreta inii confilia, proptereâ quòd
 “ lenem habuit indolem, & formam lunæ ni-
 “ tenti fimilem.”

Ac nequeo hoc loco à me impetrare, quin
 admirabilem Veris descriptionem ex libro *Ajai-
 bo'lmakdûr* subjiciam,

وكان ان ذاك قد خرج فصل الشتاء وفصل
 الربيع قد تزين واتي وصفحات الرياض
 بانامل صباغ القدرة تلونت وعروس الروض
 قد اخذت من صواع الحكمة زخرفها وازينت
 والاطيار في الازهار ما بين مائة بلبل
 والف هزار قد تشقت الاسماع واقامت
 السماع واستهالت الطباع برخيم صوتها
 واحيت اثار رحمة الله الارض بعد موتها

“ Tunc autem decefferat hyemis tempeftas, ve-
 “ nit ornatum Ver; hortorum facies digitis
 “ Providentiæ, tanquam à tinctorè, colorata
 “ eft, & fponfa hortuli à divinâ fapientiâ,
 “ tanquam ab aurifabro, ornamenta cepit, &
 “ pulchrè eft veftita. Aves inter flores cane-
 “ bant, centum lufcinia & cardueles mille
 “ auditum lacerabant, & aures hominum at-
 “ tentas fecerunt, & propenfam reddiderunt
 “ naturam voce modulatâ; & veftigia divinæ

“ misericordiæ terram post mortem ejus in
 “ vitam revocârunt.”

Locutio *موتها* & *اخذت زخرفها وازينت* ex *Alcorano* depromitur, ex quo (ut suprâ dixi) plurimas suis libris illigant sententias elegantiarum studiosi scriptores.

Inter ornatam *Persarum* atque *Arabum* dictionem, plurimùm intèrest: hi plerumque breves sunt, & pressi; atque adeò (quod mirum videri potest) servant quandam simplicitatem cum summâ sententiarum altitudine & verborum concinnitate conjunctam. Eam adhibent vocularum collocationem, quam docere videtur natura; adeò ut, qui vocum significationes haud ignorat, facillimè intelligat, quid auctor velit; etenim propè unica linguæ Arabicæ difficultas ex verborum incredibili copiâ oritur; in qua re *Græcæ* est persimilis. *Persæ* verò (quos *Turcici* scriptores imitantur) cùm ornatè & splendide scribere instituant, longissimis utuntur comprehensionibus; verba elaboratè dimetiuntur, intexunt versûs; omnes prætereà cumulant flores leporum & elegantiorum colores. Insigne est hujus rei exemplum in libro *Anvâr Sobeili*. Voluit dicere auctor Persicus, “ Adolescentem
 “ formosum puella pulcherrima perditè ama-
 “ bat.” Vix credi potest, quot verbis ad hanc sententiam exponendam utatur.

يکي از ايشانرا که گوشهٔ جبالش عروسان
 بهشترا جلوۀ دادی و از تاب عذارش
 آفتاب عالمتاب بر آتش غیرت سوختي چشم
 مستش به تیر غمزه هدف سیندرا چون
 سینۀ هدف رخنه ساختی و لب جان بخشش
 بشکر تنک کام دلرا چون تنک شکر خلوت
 بخشیده

نظم

خرامنده پای چو سرو بلند
 مسلسل دو کپسو چو مشکین نکند
 زسیمین زنج کوی انکیخته
 برو طوقی از غنغب آویخته
 بران طوق وکوی آن بت مهرجوی
 زهر طوق برده زخرشید کوی

با جوانی زیبا روی مشکین موی سروبالای
 ماه سیهای شیرین زبان باریک میان که
 ترکان خطای از چین زلفش چون سنبلی
 در پیچ و تاب بودند و نوش لبان سهرقندی
 از شوق شکر شور انکیزش چون دل عاشقان
 در اضطراب

بيت

روي چكونه روي روي چو اقتابي
 زلفي چكونه زلفي هر حلقه پيچ وتابي
 دلبستكي آمده بود

- “ Una ex illis puellis, cujus pulchritudinis pars
 “ extrema paradisi sponſis ſplendorem daret,
 “ & à cujus genæ nitore ſol terrarum orbem
 “ illuminans igne invidiæ incenderetur, cujus
 “ ebrius ocellus ſagittâ unius obtutûs ſcopum
 “ pectoris, tanquam pectus ſcopi, percuteret;
 “ cujus labium vitam præbens, tanquam fac-
 “ charum, dulcedinem cordibus daret;

VERSUS.

- “ Delicatè incedens, tanquam cupreſſus procera,
 “ Catenatos habens duos cincinnos, tanquam laqueum
 moſchatum,
 “ A mento argenteo globum habens extenſum,
 “ Sub quo torques à collo pendet.
 “ Super quem torquem & ſphæram templum eſt illud
 amabile,
 “ Quod ubique palmam pulchritudinis à ſole rapit.
 “ Cum adoleſcentulo nitidum habente vultum,
 “ crines odoriferos, ſtaturam cupreſſo fimi-
 “ lem, faciem inſtar lunæ, linguam dulcem,
 “ corpus gracile, à cujus cincinnulis formoſi
 “ Tartariæ pueri deflexi erant & illuminati,
 “ & à cujus dulcedinis amorem excitantis de-

“ fiderio juvenes Samarcandii suavia habent
 “ tes labia, tanquam amatorum corda, tu-
 “ multuabantur,

VERSICULUS.

“ Facies! at qualis facies? facies foli similis:

“ Cincinnus! at qualis cincinnus? in unoquoque annulo
 plexus & splendidus.

“ Amoris vinculo colligata est.”

Hic inter nomen & verbum, octo versiculi imprimis elegantes, & duodecim aut plura incisa intercedunt.

Atqui de *venusto* dicendi genere fatis arbitror dictum. Superest, ut de *tenui* loquar. Hoc autem genus cum inornatâ mulieris pulchritudine comparari potest, quam, demtis margaritis & pretiosis vestibus, ipsa commendat simplicitas, Etenim,

Submissa placidè blandiloquens oratio.*

aut nullis aut perpaucis ornatur translationibus, sed propriis utitur verbis, & ad sermonem quotidianum propè accedit. Debet autem & lenis esse & dilucida, ideoque venusto generi subjungitur. In narrationibus eximiam habet pulchritudinem: cujus rei exemplum ex libro *Zafar Nâmeh* proferam,

از امیر شنیدم که شخصی از عجم ویکی از

* Laberius.

عرب در سفری مصاحب بودند و در بیابانی
 بلا مبتلا گشتند عرب را قدری آب مانده
 بود عجمی با او گفت که سهاحت
 و جوانمردی عرب مشهورست چه شود اگر
 بشربتي آب مرا از هلاک خلاص بخشي
 عرب تأملی کرد و گفت یقین میدانم که
 اگر این آب بتو میدهم مرا جان شیرین
 بتشنگی می باید سپرد لیکن روا نمیدارم
 که این فضیلت عرب را فوت شود ذکر جمیل
 بر حیات فانی اختیار می کنم و جان فدا
 کرده آب بتو میدهم تا این حادثه حسناء
 عرب را یادگار ماند و آب را بعجمی داد و او
 بآن شربت آب از مرک نجات یافته جان
 سلامت از آن بیابان برون برد و این ذکر
 ستوده بر روی روزگار باقی ماند

“ Ex imperatore audivi cùm diceret, “ In iti-
 “ nere quodam Persam atque Arabem fuisse
 “ comites; per locum autem desertum iter
 “ facientes miseriâ (ob sitim & calorem) mi-
 “ rum in modum esse afflictoſ. Cùm adeò
 “ Arabi aquæ perpauullulum restaret, dixisse
 “ illi Persam, *Celebris est ac pervulgata gentis*

“ tuæ liberalitas & benevolentia; quanta illi
 “ fiet accessio, si aquæ haustulum mihi concedens,
 “ sodalem tuum ab interitu liberaveris? Tum,
 “ post aliquam deliberationem, Arabem res-
 “ pondisse, Certò scio, si tibi aquam concessero,
 “ dulcem mihi animam ob sitim intensam in
 “ auras pervolaturam. Sed tamen indignum
 “ esse censeo, hanc gentis meæ excellentiam in
 “ nihilum redigi. Famam idèò jucundam vitæ
 “ fragili anteponeas, & animâ meâ redimens
 “ tuam, aquam tibi præbeo; ut hæc histo-
 “ ria beneficentiæ Arabum sit monumentum.
 “ Aquam adeò Persæ dedisse, qui ejus haustu
 “ à morte liberatus est, & ex hac solitudine
 “ incolumis evasit. Hujus facti semper vivit
 “ & vivet recordatio.”

De tribus dicendi generibus hætenus. Sin-
 gulas eorum virtutes complectitur liber jucun-
 diffimus *شکر دان* *Shekardan*, cujus exemplar
 haud inveniustè exaratum, comiter, ut solebat,
 mihi copiam fecerat Vir Asiaticarum rerum,
 dum vixit, imprimis peritus, Alexander Russel,
 cujus singularem in me facilitatem ac benevo-
 lentiam mirandum in modum perspexeram:
 opus est *Ebn Abi Hagelab*, venustissimi cum
 rhetoris tum poetæ, cujus elegantes versûs in
 libro *Hiliato'lcomeit* citatos vidi. Varia est in
 eo libro ac multiplex eruditio. Permulta habet
 lepida, faceta, elegantia; multa tamen (non est

enim negandum) ridicula, multa subinsulsa, multa ineptè religiosa, & fabellis anilibus referta. Sed hæc abundè compensat dicendi genus ad varia argumenta scienter accommodatum, nunc facile & æquabile, nunc elatum ac vehemens, nunc pictum, venustum, floridum. Denique non minùs utilis est hic liber ob historias & antiquitates Ægyptias, quibus abundat; quàm jucundus ob elegantissimas, quas citat, florum, amœnitatum, aliarumque rerum descriptiones ex variis poetis delibatas. Ac non sum nescius esse aliquos, quibus Asiaticæ dictionis quæsitæ illæ venustates potiùs ineptiæ videntur pueriles, quàm veræ elegantiæ. Sed cùm Arabes ac Persas reprehendant, * Plato-

* Plato Συμπ. in Agathonis Oratione.

Οὗτος δὲ (Ἐρως) ἡμᾶς ἀλλοτριότητι μὲν κενοί, οἰκειότητι δὲ πλῆροί. τὰς τοιαύτας δὲ ξυνουσίας μετ' ἀλλήλων πᾶσας τιθεῖς συνιέναι, ἐν ἑορταῖς, ἐν χοροῖς, ἐν θυσιαῖς, γιγνομένην ἡγεμῶν, πρωτοῦτα μὲν ποριζῶν, ἀγριοῦτα δ' ἐξωριζῶν. φιλοδωρὸς εὐμενείας, ἀδωρὸς δυσμενείας. ἰλέως, ἀγαθὸς, θεατὸς σοφοῖς, ἀγαστὸς θεοῖς. ζήλωτος ἀμοιροῖς, κλητὸς εὐμοιροῖς. τρυφῆς, ἀσροτήτος, χλιδῆς, χαριτῶν, ἡμερῆς, ποδὲς πατῆρ. ἐπιμελῆς ἀγαθῶν, ἀμελῆς κακῶν, ἐν πόνῳ, ἐν φόβῳ, ἐν λόγῳ κυβερνήτης, ἐπιδατής, παραστατής τε καὶ σωτὴρ ἀρίστος.

Idem in Phædro:

Νῆ την Ἥραν καλῆγε ἡ καταγωγή. Ἡ τε γὰρ πλάτανος μάλαι ἀμφιλαφῆς τε καὶ ὑψηλῆ, τὴ τε ἀγνὴ τοῦ ὕψους καὶ τοῦ συσκίου παγκάλων, καὶ ὡς ἀκμὴν ἔχει τῆς ἀνδρείας, ὡς ἂν εὐωδῆσατον παρέχει τὸν τόπον. ἡγε αὐτῇ γῇ χαρίεσται ὑπὸ τῆς πλατάνου βῆ μάλαι ψυχρὰ ὕδατος, ὥστε τῷ ποδὶ τεκμηρασθαι. νυμφῶν τε τινῶν καὶ Ἀχελὼς ἱερὸν ἀπὸ τῶν κήρων τε καὶ ἀλαλμάτων εἴοικεν εἶναι. Εἰ δ' αὖ βέλαι το εὐπνὴν τὴ τοπὴν, ὡς ἀγαπητὸν τε καὶ σφοδρὰ ἡδὴ. θερῖνον τε καὶ λιγυρὸν ὑπῆχει τῷ τῶν τετρίγων χορῷ πάντων δὲ κομψοτάτον το

nem, * Isocratem, † Aristotelem, atque etiam
‡ Demosthenem, se reprehendere non vident ;

της ποας ὅτι ἐν ἡρεμα προσαντες ἱκανη̄ πεφυκε κατακλιναντι την
κεφαλην παλκαλας ἰχειν.

* Isocrates in 'Αρειοπαγίτικῳ.

Ἔοικατε γαρ̄ ἔτῳ διακειμενοις ἀνδρωποις, οἵτινες ἀπασας μεν τας
πολεις τας ἐπὶ Θρακης ἀπολωλεκότες, πλειω δ' ἡ χιλια ταλαντα
ματην εἰς τας ξειας ἀπανηλωκοτες, προς δε τας Ἑλληνας διαβεβλη-
μενοι, και τῷ βαρβαρῷ πολεμιοι γεγονοτες.

Idem in alio loco,

Ἀπηλλαξε τας μεν πνεητας των ἀποριων ταις εὐεργεσιας και
ταις παρα των ἔχοντων ὠφελειαις. τῆς δε νεωτερης των ἀκολασιων
τοις ἐπιτηδευμασι, και ταις αὐτων ἐπιμελειαῖς. τῆς δε πολιτευομενης
των πλεονεξιων ταις τιμωριαῖς, και τῷ μὴ λανθάνειν τῆς ἀδικητας.
τῆς δε πρεσβυτερης των ῥαθυμιων ταις τιμαῖς ταις πολιτικαῖς, και
ταις παρα των νεωτερων θεραπειαις.

Idemque (si modò istius sermonis auctor fuerit) in libello pul-
cherrimo ad Demonicum,

Ὅσοι μεν ἔν προς τῆς ἑαυτῶν φιλης τῆς προτρεπτικῆς λογῆς συγ-
γραφῆσι, καλον μεν ἔργον ἐπιχειρεσι, ἢ μὴν περ γε το κρατισον τῆς
φιλοσοφίας διατριβεσιν. ὅσοι δε τοῖς νεωτεροις εἰσῆγγονται μὴ δὲ ὦν
την δεινότητα την ἐν τοῖς λόγοις ἀσκησῶσιν, ἀλλ' ὅπως τα των τροπων
ἡθῆ σπῆδαιο πεφυκεναι δοξεσι τοσῶτῳ μαλλον ἰκεινων τῆς ἀκοντας
ὠφελῶσιν, ὅσον οἱ μεν ἐπὶ λογον μονον παρακαλῶσιν, οἱ δε και τον
τροπον αὐτων ἐπανορθῶσι. διοπερ ἡμεῖς, ἢ παρακλησιν εὐροντες, ἀλλὰ
παραινεσιν γραψαντες, μελλομεν σοι συμβελεθειν ὡν χρη τῆς νεω-
τερης ὀρεγεσθαι, και τινων ἔργων ἀπεχεσθαι, και ποιοις τισιν ἀν-
δρωποις ὁμιλεῖν, και πως τον ἑαυτων βιον οἰκονομεῖν. ὅσοι γαρ τῷ
βιω ταυτην την ὁδον ἐπορευθησαν, ἔτοι μνοι τῆς ἀρετῆς ἐφικεσθαι
γνησιως ἡδυνηθησαν.

Ibidem.

Τῆς κακῆς εὐ ποιων ὁμοια πεισῇ τοῖς τας ἀλλοτρίας κυνας σιτι-
ζεσιν. Ἐκείναι τε γαρ τῆς διδοντας ὥσπερ τῆς τυχοντας ὑλακτεσιν.
οἶτε κακοι τῆς ὠφελῶντας ὥσπερ τῆς βλαπτόντας ἀδικῶσιν.

† Aristoteles.

Ἐκ μεν Ἀθηνων ἰγω εἰς Σταγειρα ἦλθον δια τον βασιλεα τον
μεγαν. ἐκ δε Σταγειρων εἰς Ἀθῆνας δια τον χειμωνα τον μεγαν.

‡ Demosthenes.

ut nihil dicam de Maximo Tyrio, de Alciphrone, de Philostratis, de Xenophonte Ephesiaco, & reliquis, qui σοφισταί nominantur; quorum locutio ad aurium voluptatem comparata plerumque numerosè & suaviter cadit. Nam de Marco Tullio non loquor, qui præcepta numerosæ orationis dat passim, exemplum verò in Milonianâ: “Est igitur hæc, judices, non scripta, sed nata lex; quam non didicimus, accepimus, legimus, verùm ex naturâ ipsâ arripimus, hausimus, expressimus; ad quam non docti, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus.”

Hæc habui, de poesi Asiaticâ quæ dicerem. Aperui rivus, meâ quidem sententiâ, satis amplius, & fontem patefeci diutissimè obstruatum. Poterit hoc opusculum (quod sentio quantum absit à perfectione) harum literarum rudes ad eas condiscendas excitare; hospites verò in iis ac modicè tantùm instructos impellere atque incendere; quòd si quem meo hortatu ad hoc argumentum uberiùs ac limatiùs tractandum accessisse intellexero, satis magnum laboris mei fructum videbor percepisse.

Τη τε πολὺ βοηθεῖν οἶεται δεῖν, καὶ δικὴν ὑπὲρ αὐτῆ λαβεῖν, τὸ καὶ γὰρ πειρασομαὶ ποιεῖν. Hæc tamen, potiùs temerè quàm consultò, numerosè cadere opinor; multùm enim abhorret ab his venustatibus vibrans illa Demosthenis & elata locutio.

APPENDIX.

PERSARUM REGIS ANTIQUISSIMI
TESTAMENTUM MORALE,

SEU

DE REGUM OFFICIIS.

ARGUMENTUM.

REX Indiæ, Dabshelim vocatus, somnio quodam admoneri fingitur, ut ortum versus iter faciat, thesaurum inventurus, experrectus conscendit equum; proficiscitur: occurrit senex, qui thesaurum ait sub speluncâ quâdam esse defossam; fodiunt servi; argentum, aurum, gemmas eruunt: præterea inveniunt arcam, eamque circumdatam gemmis. Illam rex referari jubet, ac membranam inclusam videt, pereleganter literis ignotis exaratam. Accersitur interpres: perlegit tacite, mox, “Thesaurum, ait, “invenisti auro & margaritis pretiosorem,” tum jussu regis, legit quæ sequuntur.

TESTAMENTUM MORALE,

SEU

DE REGUM OFFICIIS.

EGO, *Husbenk*, omnium gentium moderator ac dominus, lautam hanc nummorum copiam, gemmasque innumcrabiles, ad usum regis Indiæ perillustreis, & imperatoris eximii *Dabshelim*, hoc in loco deposui: quippe quòd præfagitione quâdam divinâ thesaurum hunc occultum ab illo inventum iri sciam. Prætereà cum auro & gemmis hoc testamentum idcirco collocavi, ut cum hos thesauros intueator, quos erit sine sollicitudine adeptus, expergiscatur, & compertum habeat, non esse sapientis animi, gemmarum fulgoribus capi ac deliniri, sed hujus vitæ blanditias atque amœnitates impenitus amare, summæ esse stultitiæ: præsertim cum opes ac possessiones copiosissimæ similes sint mutuatae supellectili, quæ diversorum hominum identidem attrita manibus, & deterior facta, tandem corrum-

pitur: imò, improbæ pellicis gerant similitudinem, quæ singulis noctibus varia perambulat cubicula, & varios amplexûs sustinet: quemadmodum ait poeta, *Quis hujus vitæ incertos honores appetit? cui unquam fidem servavit fortuna, ut nobis servet? nucleus fidei in hac nuce non est, ex hoc terræ cumulo fidei odor non afflatur.* Verum enimverò hic præceptorum libellus quasi fundamentum esse debet, quo nitatur omnis dominatûs atque imperii ædificium; & tanquam norma, ad quam omnia regni dirigantur consilia. Quòd si rex ille sapientissimus hac admonitionum formulâ, tanquam præceptrice & moderatrice consiliorum omnium ac factorum, utatur, usque ad totius naturæ dissolutionem, & finem temporum, augebitur illius & cumulabitur infinita dignitas.

*Hæc Husbenki præcepta, tanquam donum, teneas,
Sic persuadere tibi potes imperium tuum æternum fore.*

Felicissimus regum is est, cujus fama ob justitiam perpetuò maneat, & cujus exemplum posterì sibi imitandum certatim proponant: & unusquisque rex, qui ad hujus libelli (qui præcepta quatuordecim complectitur) regulam, totius vitæ suæ cursum non dirigit, nimirum illius prosperitatis ædificium adverso fortunæ flatu labefactatum decidet; adeoque ex summâ amplitudinis ac potestatis fastigio gradatim ac pede-

tentim descendet, & secunda fortuna, tanquam verecunda sponsa, vultum ab illo avertet.

I.

Primum itaque præceptum hoc est. Ubi cum aliquo primario civitatis viro familiariter ac liberè vivit, variis calumniis ac falsis criminationibus, quas in illum fingent obrectatores, minimè credat. Neque enim abesse potest, quin sodalium invidiam atque offensionem excitet is, qui regis necessitudine fruatur: nam simulac felicitate stabili eum frui aspiciunt, non deerunt ii, qui florenti ejus fortunæ invidentes, regiæ benignitatis præsidium & propugnacula dolis atque infidiis perfringere ac labefactare conabuntur. Illum igitur nihil suspicantem mordere & clam accusare incipient, ut regis voluntatem ab illo abalienare possint; imò, causas inferendi crimen fingere, & gemmas benefactorum filo malevolentix contexere usque adeò perseverabunt, donec ad propositum sibi finem iniquitatis pervenerint: ut poeta ait, *Cave uniuscujusque vocem exaudias, meam verò audi; nam malevolorum voces in unaquaque portâ sunt.*

II.

Calumniatores atque invidos procul à se amoveat. Propterea quod nihil illis sit molestius, nihil odiosius, nihil denique nocentius. Si

quem igitur hac notâ insignitum videat, illicò feritatem illius, tanquam incendium aliquod, restinguat necesse est*: & vitam nequissimi hominis tanquam ligna aut sarmenta comburat; ne spiritus tam efferus præstringuat hominum oculos, & orbem terrarum deformet! *Ignis*, inquit poeta, *cujus ardore homines urantur, nisi continuò restinguatur, refrigerari nequit.*

III.

Optimates ac primarios regni viros arctissimo familiaritatis vinculo conjungere studeat, ut, summâ officiorum vicissitudine & consensione voluntatum, nodos negotiorum difficiles expediant, & ad civitatem conservandam conspirent: *Enimverò amicitia & concordia totus terrarum orbis vinci potest; victoria & concordia quasi geminæ sunt sorores.*

IV.

Dolosis veteratorum blanditiis ne se decipi finat; neu inimicorum adulationi fidem habeat; sed quo leniores ac mansuetiores esse simulant, eò diligentius consideret, ne quid occultè moliantur: nam inimicos verè beneficos reddi non magis est verisimile, quàm gryphas in Caucaſo

* Hæ sententiæ in sermonibus Turcico ac Persico sunt bellissimæ, sed Latine ad verbum reddi neutiquam possunt. Idem de permul-tis hujus libelli locis dicendum est.

nasci, aut argentum posse in aurum commutari. Homo autem naturâ maleficus & inhumanus nullo pacto benevolus potest fieri, neque ab illo vera benignitas unquam proficiscitur: *Cave sis ab inimico vultum habente aridum, utpote qui, ligno sicco similis, celerrimè inflammetur; res enim serias & graves non agit; sub specie comitatis plagas tendit nefarias.*

V.

Ubi magno labore magnisque periculis aliquid est commodi adeptus, ne id è manibus elabi finat, studiosè cavendum est. Etenim si ita remissè & oscitanter agit, ut felicitatem, quam assecutus sit, fluere atque avolare patiatur, eam semel elapsam recuperare nullo modo poterit, & nihil adeò ei restabit, præter inane desiderium ac luctum inutilem: sicut poeta monet,

*Sagitta ex arcu semel emissâ nunquam revertitur,
Etiam si ob dolorem manum mordicus teneas.*

VI.

Vitanda est in rebus gerendis nimia celeritas ac festinatio. Cautè itaque ac pedetentim ad eas accedat. Haud enim scio pluresne sint à deliberatione & patientiâ utilitates, an à prope-rationis temeritate deductæ miseriæ. *Negotium ne geras nimium festinanter: à viâ consultationis*

fræna ne avertas : quod nondum egeris, id factu erit facile, ubi semel feceris, questus quid proderit ?

VII.

Prudentiæ fræna nunquam è manibus elabi finat. Verùm ubi confociati hostes illius meditantur exitium, si quid sive occultum, sive apertum ex hac foveâ perfugium videat, illud confestim rapiat necesse est. Præterea illorum malitiosas voluntates prudenti consilio & simulatione, tanquam sagittâ aliquâ, rescindat atque irritas faciat, nam, ut dicitur, *Bellum per dolos ac fallacias ferè geritur*. Et aiunt sapientes viri, *ut ferrum alio ferro extenuatur ac mollitur, sic dolis atque insidiis ex hominum versutorum laqueis te eripere potes*.

VIII,

Nunquam se putet ab insidiis esse tutum, quas obtrectatores atque invidi moliuntur. Porro autem blanditiis ac malitiosis assentionibus ne se insinuent sedulò caveat. Quippe, cùm arbor odii atque invidiæ in humano pectore altis sit defixa radicibus, quos fructûs afferre poterit, nisi acerbissimos? *Cave versutis inimicis fidem babeas, qui latenter perniciosas tendunt insidias ; pectus, in quo odium radices habeat, malevolentiae & atrocitatis erit plenissimum : te aspicit, & quasi adipato sermone utitur, sed propositum suum tegit*.

IX.

Placabilitatem atque clementiam tanquam vestem aliquam & amiculum induat. Ministros porrò imperii ac satellites ob delicta mediocria, ne temerè puniat. (*Turc.* sagittis pœnarum ac doloris scopum ne faciat). Nam sapientis est atque excelsi animi, in subjectorum hominum culpis atque erroribus quasi connivere, & nimiam acerbiteriam mansuetudine quadam ac lenitate mitigare.

Jam inde ab Adami temporibus, ad hanc nostram ætatem, viri ignobiles atque inglorii deliquerunt, generosi ac præstantes se exorari siverunt ac placari.

Quamobrem magni regis est nocentes, sed humiles, reos molli brachio erigere, & quasi potu benignitatis & clementiæ recreare, ne, cùm se ab omni spe derelictos esse sentiant, desperatione afflicti tanquam in aliquam desertissimam solitudinem recedant.

*Illum, quem blandâ manu ad gloriam extuleris, cave per injustum animi impetum in terram depri-
mas.*

X.

Ab omni maleficientiâ diligenter declinet; ne sua sibi maleficia majori reddantur mensurâ: ea enim fructûs afferent amarissimos. Idcirco vir

maleficus sedato & securo animo esse non debet, sed fortunam pertimescat adversam. Ita enim naturâ comparatum est, ut unumquodque factum pari munere compensetur. Vitæ igitur humanæ hortulum lenioribus beneficentiæ ac benignitatis auris temperare oportet, ut in eo rosa prosperitatis, & voluntatum nostrarum flos eniteat. *Si benefici fitis, vobismet benefacitis.*

Quodd si benignus sis, largâ benevolentiae vicissitudine compensabere, sin minùs, acerbiores habebis malevolentiae tuæ fructûs; quos tametsi hodiernus dies non afferet, at veniet tamen dies, in quo gravissima parabitur maleficis pœna, beneficis verò amplissima remuneratio.

XI.

Negotia personæ quam sustinet non convenientia minimè gerat: per enim multi homines, cùm se in res minùs decoras & congruentes immerferint, non modo ad finem propositum non perveniunt, sed ubi ad sua revertunt negotia, hospites sunt in iis ac peregrini. *Cornix gressum predici delicatiorem imitari studens, illum quidem non potuit discere, at dediticit suum.*

XII.

Lenitate ac mansuetudine, tanquam veste aliquâ pretiosâ, se ornare debet. Incredibile est, quanta sit in lenitate vis & quasi eloquentia.

Vir mansuetus parum abest (ut verè dicitur) quin vates sit: atque adcò mucrone subtilissimo lenitas est acutior, & faciliùs victoriam ab hostibus reportat, quàm centum exercitùs.

XIII.

Cùm principes in civitate viri constanter se gerunt ac fortiter, homines versutos ac veteratores procul à se rex dimoveat: quamdiu enim ministros imperii sui habet fidelitatis signo impressos atque inustos, tamdiu secreta regni consilia contra improborum hominum perfidiam erunt munita, & cives à periculorum scintillis incolumes ætatem agent. Sin (quod Deus omen avertat) facies rerum dolosis & callidis hominibus, tanquam nævo aliquo, obscuretur, & fictos eorum sermones rex exaudiat, fieri vix potest, quin summæ integritatis & innocentie viri sæpissimè malè multentur. Quòd si ita evenierit, in regem illum iniquum, cùm in hujus vitæ curriculo, tum in futuræ restauratione, redundabit exaggerata calamitas. Ministri regis fidi sint & constantes oportet, ut consiliis eorum excolatur regnum ac splendescat. Quòd si malitiosi sint & versuti, vastatur subitò imperium ac dilabitur.

XIV.

Inconstantis est animi & infirmi, temporum varietatibus & commutationibus fortunæ per-

turbari. Itaque in rebus asperis turpe est desperatione, tanquam pulvere, vultum deformare, & poculum cogitationis nimîâ ægritudine ac mœstitiâ, velut cœno, obscurare. Curis attritos & laboribus sapientes viros videmus, infani ac dementes voluptatibus ac deliciis perfundi solent. Præclare itaque poeta, *Leonis*, inquit, *collum, vinculis constringitur, dum vulpes singulis noctibus inter ruinosas domos in fœdissimas se effundit libidines. Sic vir fortis & constans pedem à tristitiæ domicilio non dimovet; stultus verò & luxuriosus inter voluptates tanquam in horto vagatur.* Ac tibi penitus persuade, te ad propositum finem felicitatis non perventurum, sine divini numinis liberalitate inexhaustâ, & infinitâ benevolentîâ; & sine aquâ divinæ benignitatis, præstantissimas virtutes non esse fructûs expectatos allaturas. *Neque enim potestas ac dominatio necessariò præstantiam sequitur, sed à providentiæ divinæ nutu pendet.*

Singulis hisce præceptis singulæ annectuntur fabulæ, non minùs ad utilitatem quàm ad delectationem comparatæ. Quòd si rex ille perillustis hos apologos plenè & copiosè narratos audire velit, ad montem, qui *Serendib* vocatur, proficisci debet, in quem hominum patrem exilem descendisse memoriæ proditum est. Ibi hic nodus expediatur, & in illo horto rosa exoptata floreat necesse est.

A R A B S,

SIVE

DE POESI ANGLORUM DIALOGUS.

UT pateret, quàm ineptè de gentium exterarum poesi judicent ii, qui fidas tantùm versiones consulant, colloquium, quod sequitur, olim contexui. Finxi enim Arabem quendam, qui sermonem Latinum Constantinopoli didicerat, cum Britanno quodam mercatore, homine literato, familiariter vixisse, & cum eo de variis Europæ Asiæque artibus solitum esse colloqui. Cùm igitur die quodam ad portum unà descenderent, & Britannus suæ gentis poetas in cælum laudibus efferret, risum Arabs vix potuit compescere, &, Mirum est, inquit, quod narras, ac portenti simile: cùm credidero urbem hanc amœnissimam à maris hujus piscibus extructam fuisse, tùm demùm poetas, ut tu ais, venustos in *Angliâ* credam floruisse. Hem! in pastu pecudum regnent Angli, agros optimè colant, lanam

egregiè tingant; sed eos à poetis alienissimos esse persuasum habeo. Sermonem *Latinum*, tuo hortatu, teque usus adjutore, didici; spem enim dedisti poetis complures elegantissimos legendi, sed nihil adhuc vidi, præter unum atque alterum *Horatii* carmen, *Ovidianas* quasdam elegias, & *Virgilii* nobilissimum poema, quod, meo judicio, poetis dici mereatur. Vin' tu credam, in illo, quo tu natus es, terrarum angulo, poetas meliores quàm in urbe *Româ* ortos fuisse? Tum *Britannus*, Ipse, inquit, judicabis; recitabo enim versiculos quosdam ex elegantioribus *Anglorum* poetis libatos, quos, ut pulchrè intelligas, *Latine* reddam. Per mihi gratum feceris, inquit *Arabs*; sed cave quidquam iis ornamenti adjungas: verbum verbo redde. Tum mercator; Incipiàm igitur à poetis heroicis: Sanè, si placet, inquit alter; sed ullumne habes poetam, quem cum *Ferdusio* compares? Unum, inquit, atque alterum; sed palma *Milto*no facilè deferenda est; cujus poema epicum, quod inscribitur *Paradisus Amissus*, ab omnibus meritò celebratur; istius poematis recitabo exordium:

“ De hominis primâ inobedentiâ, & fructu
 Illius vetitæ arboris, cujus mortalis gustus
 Attulit mortem in mundum, omnesque nostras misérias,
 Cum amissione *Edeni*, donec unus major vir
 Redimat nos, & recuperet amœnam sedem,
 Cane, cœlestis musa.”—

Tum *Arabs* irridens, Parce, precor, inquit, nunquam enim versûs audiui magis infipidos. Versûs autem? imò, ne sermo quidem merus mihi videtur. Perge porrò ad Lyricos. Ecquem proferre potes cùm *Hafezo*, meis tuisque deliciis, comparandum? Multos, respondet ille; *Surrium*, *Coulxium*, *Spencerum*, alios; & in primis illum, quem paullo ante citavi, Miltonum: is duo scripsit poemata, omni numero absoluta, quorum unum *Lætum* inscripsit, alterum *Tristem*. Quàm dulcis hæc est, in primo carmine, matutinæ delectationis descriptio!

“ Audire alaudam incipere volatum suum,
Et canentem tremefacere stupidam noctem,
A speculâ suâ in æthere,
Donec maculatum diluculum oriatur;
Et tum venire, invitâ tristitiâ,
Et ad meam fenestram dicere, Salve!
Per cynosbaton, aut vitem,
Aut plexam rosam caninam;
Dum gallus vivaci strepitu
Spargit postremam aciem caliginis tenuis,
Et ad fœnile, aut horrei portam,
Magnanimè vacillat, dominas præcedens.”

Cùm *Arabs* adhuc impensius rideret, & propè se in cachinnum effunderet, Age verò, inquit vir Britannus, iambos quosdam citabo *Popii* nostri, poetarum Anglorum, si artem ac suavitatem spectes, facilè summus, si ingenium & copiam, paucis secundus; placebunt tibi hi versiculi, certò scio:

" Tremat *Sporus*—Quid? res illa ferica,
Sporus, merum illud coagulum lactis afinini!
 Vituperium aut iudicium, cheu! potest *Sporus* sentire?
 Quis difrumpit papilionem in equuleo?
 Attamen, liceat mihi percutere cimicem hunc, auratas ha-
 bentem pennas,
 Hunc pictum filium luti, qui foetet & pungit."

—Ohe, inquit *Arabs*, define, si me amas: hæc-
 cine poesis dici potest? Prætereà ad portum ve-
 nimus, ubi frequens erit hodiè mercatus. Hæc
 cùm dixisset, videretque graviter ferentem &
 stomachantem *Britannum*, pollicitus est, se ad
 linguam *Anglicam* condiscendam aliquot menses
 impensurum, ut poetas, quos ille laudaret, ser-
 mone proprio loquentes posset perlegere.

GULIELMI JONES

LIMON

SEU

MISCELLANEORUM LIBER.

PROCÆMIUM.

DOLENDUM est, intercidisse M. Tullii opus poeticum, quod *Limon* inscriptum est, & quod, cùm esset adolescentulus, in lucem protulit. Quatuor tantùm ex hoc opere versûs, quibus fabularum *Terentianarum* suavitatem atque elegantias collaudat, à Donato ciantur. Hujus libri titulus, ut à *Middletono* nostro, scriptorum Anglicorum principe, observatum est, nihil aliud erat fortasse, quàm vox Græcæ Λειμων, seu *Praetum* (*Sylvam* vocant Latini), quo nomine *Pamphilus* etiam grammaticus *Miscellanea* sua inscripsit. Ciceronem & veteres imitatus, opusculum hoc meum, utpote magnâ rerum varietate refertum, *Limona* nominavi; constat autem

è poematiis quibusdam partim à me scriptis, .
partim è Latino & Anglico sermone conversis,
quorum pleraque omnia ante annum ætatis meæ
vicesimum sunt composita. Hæc in brevia ca-
pita dispertire malui, quàm, ut mos est, confusè
atque indistinctè edere. Lector autem, ut hos
vel adolescentis vel pœnè pueri labores benevo-
lentiâ prosequatur, omnino est rogandus. In
animo erat, plura capita, viginti minimùm, edi-
disse, sed studiis aliis sum impeditus.

CAPUT I.

De Græcis Tragædiarum scriptoribus.

TRES erant præcipui Græcæ tragædiæ scriptores, *Æschylus*, *Sophocles*, *Euripides*, laude quidem ii propè æquales & gloriâ, sed in dispari genere. Cùm poetarum horum proprietates exemplis dilucidiùs, quàm disputatione longissimâ, explicari possint, lubet tres è poetis duobus Anglicis *μονολογίας* Græcè conversas proferre, quarum primam ac tertiam è *Shakspeareo*, secundam ex *Addisono*, deprompsi: prima à rege *Anglorum*, Henrico quarto, dici fingitur, cùm nocte quadam ob curas & mœstitiam esset insomnis; secunda, à *M. Catone*, cùm, post oppressam à Cæsare libertatem, lecto Platonis *Phædone*, suâ se manu interfectorus esset; tertia denique, ab Hamleto, Daniæ principe, cùm, post visum à se patris sui spectrum, de humanâ vitâ ac morte meditaretur. In primâ autem cothurni *Æschylei* sonitum, in alterâ, *Sophocleam* gravitatem, in tertiâ, simplicitatem *Euripideam*, imitari sum conatus.

HENRICUS,

Ποσαι πνευτων μυριαδες υπηκουων
 Ευδυσιν ηδη πημάτων λελησμεναι ;
 Πως, 'Υπνε λυσιμεριμενε, γλυκυτατε βροτοισ,•
 Φυσεως τιθνε, πως ποτ' εξεπληξα σε ;
 'Οτ' εκ εμοις επιζανων ελεφαροις ετι
 'Επιψεκαζεις μειλιχον ληθης δροσον ;
 Τιπ' αυ πνευτων εν μελαντειχει σεγη
 Μαλλον δυσσομοις διφθεραις κεκαλυμμεν^Θ
 Εις οξυφωνων επιδων κεισαι φοφον,
 'Η πλυσσιων μεμυρισμεναις εν πασασι
 'Επ' αργυροφανες πορφυροσρωτε λεχες
 Εις ευθροε φορμιγί^Θ ιμερετην οπα ;
 'Ω νηπιοφρον, τιπ' αρ' εν πινωδεσι
 Ναιεις δανυσων σιδασι, και λειπεις θρονον
 'Ως φρεσιον φοφωδες η κωδωνιον ;
 'Αρ' εν ιφ' ισε λαίλαπι σροβημενε
 Κοιμας ακαματον ανδρος ομμα ναυτικε,
 Κεκαρυμενον σροφαλιγι εαρυερομε σαλε,
 'Οσηνικ' εν τυφωνι πολυκελαδε ζαλης
 Αελλοποδες αγουσιν ανεμοι κυματα,
 Και εοσρυχηδον ασπετον σφιγλυσ' αλα,
 Λακισα ραντιζοντες αφρω λαιφεα,
 'Αιδην δ' αρ' αυτον δεινος ανεγειρει ερομ^Θ ;
 Δυναιο δητ', ω δαιμονων αδικωτατε,
 Τοιαδ' εν ωρα τωδε θελγειν πημονας ;
 Ειτ' ευγαληνε νυκλος εν γελασμαίι,
 Συν ποικιλαις ιυξι, συν θελκτροις αμα,
 'Αμελειν μοναρχε ; Μακαρες εσε, ποιμενες.
 Διαδημαλοφορον υπνος ε τερπει кара.

CATO.

Ουτως εχει. και καρτα τανδυμματα
 Πολλη γ' αναγκη ταπο σε ταρσειν, Πλατων.

Ἐπαξίως γὰρ εἶπας, ἀξίως δὲ καὶ
 Ψυχῇ, σὺ παύλαν ἐλπίσας· ἔχεις κακῶν,
 Φιλὴν τ' ἀδείαν, κἀναλήψιν τῆ βίῃ,
 Μὴ εἰ ψευδομαντὶς, εἰ γὰρ αἶν θεοθεν φυσίῃ·
 Ἄνδρων ἀπάντων ἐμπεφυκυῖα φρεσὶ
 Ἐρψείεν ἀναδῶσα μὴ ἔκλιπαι εἰόν.
 Ἄλλως τε μή τις εἰκασείεν αἶν ποτε
 Ἀφθαρσίαν, τι χρῆμα γλυκυπικρὸν ἑροτοῖς·
 Μακρὰ γὰρ ἡμῖν ἐστ' ὁδὸς πορευτέα,
 Μακρὰ κελευθὸς ἀτλάται ποιεῖς ἐτι
 Χωρὲς ἀφίξομαι γ', ὅποι' οἰκηματα;
 Πρῶτω γε πάντα κεῖτ' ἰδεσθαι ξυμμετρα,
 Ἄλλ' ἐπαναβλήδην στεγὰ καὶ περινεφέλα.
 Εἰ δ' ἴσιν ὅστις τὰν ἑροτοῖς λεύσσει παθῇ,
 Ἄλλ' ὄντα γε ξυμπάσα σημαίνει φυσίς,
 Βλέπει μὲν αὐτὸς ὡς τὸν εὐσεβῆ ἑρότων,
 Ἄπας δ' ὅν αὐτὸς αἶν κεκτ', εὐήμεροι.
 Ποι γὼν τοπῶ; καὶ πῶς; ὁ Καῖσαρ ἐτόσι
 Τα σκηπτρα κραίνει, καὶ μοναρχεῖ τῇ χθονί.
 Ἄλλ' ἀρκετὸν τογ'. ἔλθε δευρο μοι, σφαγεύς,
 Ἐλθ', ἐυλαβήθητ'. ἐρρέτω μὲν ἐκποδῶν
 Βίῃ εἰωτῇ, ἱρρέτω δ' ἀμετρον κακόν.
 Ὡ δίσσα θανάτῃ κἀθανασίας ἡδεα
 Τῷδ' ἀνδρὸς ἱλπίς. διγίανω γ' ὅμῃ δυοῖν.
 Το μὲν αἶν τὸν ἀνδρα τόνδε διὰ ταχὺς κτανεῖ,
 Πάλιν τοδ' αὐτίς αἶν βίῃ δαίτη τροφῆς.
 Ὡ θανάτε, θανάτε, σὲ τι μοι μέλον κυρεῖ;
 Δεινὸν τογ' ἔχει δεινόν. εἰ γὰρ αἶν δεμας
 Θανῇ, μὲν γέ μῃ ποτ' αἶν ψυχῆς θανέι,
 Ψυχῇ δὲ φασγανὸν γελῶτ' ὀφλισκάνει.
 Φθίνει μὲν ἀστρων φῶς, φθίνει δὲ χηλὴ,
 Παθῶσιν ὅλλοι σκληρὰ πρὸς κακοῖς κακὰ,
 Διασκέδα τε πάνθ' ὁ παναλαστὴρ χρονοῦ,
 Καὶ μὴν ἰσαυχῶ τησδε τῆς ληθῆς ἀπο
 Σε ἐλασανθῶσαν, ἀνδρὸς ὡς, λαμπρεῖν ἱτι.

HAMLETUS,

Το ζην, το μη ζην. θυμῷ ἰνδόῃ μαλα
 Εἰτ' ἂν ποιοὶ τᾶμεινον οὐ χων ἡσυχως
 Ἐν νῆϊ κυματοπληξ' ἀελλαια εἶε,
 Εἰθ' οὖν βρεμβση χειμάσαιμενῷ λαιλαπῇ,
 Σχεθῶν τ' ἀδειμῶς οἶδμα πορφυρης ἀλῶ.
 Ὁ θανατῷ ὕπνος, εἰ πλεον. ληξίς θ' ἅμα
 Παντων, ὅς' ἴσι, δυσφατων ἀλγηματων,
 Ὅσῳα γε σκιοειδεσι βροτοῖς παρᾶ.
 Ὡ πολυποθητον τερμα καὶ φρενὶ γλυκυ.
 Ὁ θανατος' ὕπνος' ὕπνος; ἀλλ' ἴσως ὄναρ.
 Δακεδυμον ἴσι τοδε. το πως γ' εὐδῆσομεν
 Τα πρωτ', ἰπειτα το πῶς ὄνειροπολησομεν,
 Ἐπει το πηλε πλάσμα τετ' ἐλειψάμεν,
 Πολλῆς χατίζει φροντιδῷ. τετὲ χαριν
 Τας ἄλλοτ' ἄλλας ἀλγεων κτυπεῖν ῥοας
 Αὐτῶς ἰωμεν. εἰ γὰρ ἐτίς ἂν παῖδοι
 Πονὲς μὲν ὕγρας ἀαατες, πονὲς δὲ γῆς,
 Φθονερῶν ὁδονθ', ὑπερηφανων σεμνὴν ὄφρυν,
 Τὸ τ' ὅζυ κεντρον ἱμερὲ δυσιμερὲ,
 Τα δεινα πεινίας, δειν' Ἄρες, δεινα χρόνου,
 Λιμὲν, νοσῶν, καὶ τᾶλλ', ὅς' ἴσιν, ἀλγεα,
 Ἄ περιεφευγεν ἀριθμον, εἰ τις ἂν φερων
 Τόσας ἀνίας, οἶδα γ', ἡσυχίαν ἔχοι,
 Ληγεῖν περ ὧν οἶος τε παντοίων κακῶν
 Ἡ ξιφιδίον γ' ἀψάμενῷ ἢ τὴν ἀγχοнын,
 Εἰ μὴ φοβῷ δυτ' ὀπισθοφανὲς τινῷ,
 Χῶ χωρῷ ἀσκοπῷ, εἰ γ' ἀπ' ἐχ' ὁδοιποροῖς
 Νος ῷ πᾶρ' ἐποτ', ἂν παρεσι πημασι
 Στεργεῖν διδάσχοι, καὶ προσεξευρεῖν τα μὴ.
 Οὕτω γε φροντὶς δειλιαινεὶ τας φρενας,
 Οὕτω γε καὶ προσωπον ἀνδρείας καλὸν
 Δια φροντιδ' ὥχρον γινεται, δια φροντιδα
 Ῥοὸς μεγίστων παρατετραπτὰν πρᾶγματων.

CAPUT II.

De Epigrammate Græcorum.

BELLISSIMUM erat apud *Græcos* poematis genus, quod Ἐπιγράμμα vocitatur, non illud recentiorum poetarum, è facetiis unicè constans, sed potius ad lyrici carminis aut brevioris elegiæ naturam accedens. Ex hujusmodi poematiis constat magna pars Ἀνθολογίας: multa etiam à *Laertio*, *Athenæo*, atque aliis, citantur, eaque venustatis plenissima. Hujus videtur esse generis *Platonis* distichon de Agathonis osculo, quod apud A. Gellium prolixè admodum Latinis dimetris convertitur; nos ejusdem suavissimam brevitatem quatuor Hendecasyllabis exponere volumus:

Cùm fervens tua, Phylli, suaviarer,
Dulci nectare dulciora labra,
Transcurrens anima usque ad os auebat
Labi in virgineum (ah misella!) pectus.

Breviùs etiam hoc modo reddi potest,

Cùm dulci teneam morfu tua labra, Lycori,
Spiritus è labiis (ah miser!) ire cupit.

Flagitantibus quibusdam amicis, ut plura *Anglorum* poematia, quæ *Græcorum* ἐπιγράμματα si-

milia viderentur, Græcè redderem, non potui non morem gerere. Verficuli, quorum initium Διζαμαι καλαν Ἀμαρυλλίδα, à carmine non edito, quod composuit summi ingenii vir mihi que peramicus, ipsius rogatu sunt converſi.

AD MUSCAM.

Διψαλεη, φιλοκωμε, τανυπτερε τερπew μyια,
 Τερπew νεκταρεb γευσταμενη πομαίῳ.
 Συμπιε, συμπιε, μyια, και εὐςεφανοῖb κυπελλῳ
 Ἐκροφες ὄτρυνων τον μελιφυρλον ὄπον.
 Δει σ' ἀρ' ἰϋφροσυναις λαδικηδεσι θυμον ἰαινειν,
 Μεχρyς ἰα βιοτη τερμ' ὀλιγοχρονιον.
 Ὡςπερ ἱμος βίῳ ὠκα, τεος βίῳ ὠκα πεφευγε,
 Κεισομαι αὐτος ὁμως και συ μαραινομενῳ.
 Καὶ γαρ ἰς ἐξηκοντα παρελκομενον λυκαζαντας
 Ἐν θερῳ ἀνθρωπων, ε' πλεον, ἰσι βίῳ.
 Ἐξηκοντ' ἰτεων ταχεως παραμεινεται αἰγλη,
 Ἐκφευγει δ' ἡῆς ἀνθεμον, ὥςπερ ὄναρ.

IDEM, HENDECASYLLABIS.

Διψηρη, φιλοκωμε, πινε, μyια,
 Συμπιν' εὐραθαμιγῳ ἰκ κυπελλα.
 Οἶνον δη σοι ἀφειδεως ὀπαζω,
 Γι' πασαν βανιν ἐκροφειν δυναιο.
 Δρεψαι χρη βιστοιo καλ' αῶτα,
 Ἐξανθει βιος ὠκα κακμαρανθη.
 Ὡςπερ τέμον, ὁμως το σον μινυνδα
 Ἀκμαζει θερῳ ἡδυ κάποδνησκει.
 Ἐν σοι μεν θερῳ ἔςιν, ἐν δε κάμοι,
 Εἰ κεν δις τριακοντ' εἴη παρeσχοι,
 Ὡν ἡῆσιον ἐπηκ ἀμειψεῖ ἀνθῳ,
 Ὡς ἐν μακροτερον θερῳ δοκησει.

AD LUNAM.

Διζαμαι καλαν Ἀμαρυλλίδα. μιμνε, ὅσελانا,
 Μιμνε δι ἀργυρεων ἀδυφαις νεφελων.
 Οὐ σε, θεα, καλεω, φιλοπαννυχῶ ἤυτε ληστῆς,
 Ἀνδρὸς ἐρευνασας ἰχνία χρυσοφορῶ,
 Οὐδ' ὡς νυκτιλοχῶ δορυδαρσῆς υἱὸς Ἐνυχῆς,
 Δαῖον ἐν λοχμαῖς αἶμα λιλαιομενῶ.
 Κόλπον ἐρωῖομανθι τις κεν διεπλήξεν Ἐριννυς;
 Χεῖρ' ἀμμαντον ἔχει μελιχομητῆς Ἐρως.
 Οὐδ' ἐπὶ κλεμμα θεῶ. γλυκυ μειδιωσ' Ἀμαρυλλίς
 Οὐκ ἀεχθσα φίλας ἀμπεῖλασει * χαρίτας.

AD GLYCEREN.

Ἦνιδ', ὅταν δακρυων τεγχεῖς ῥανιδεσσι παρειας,
 Κεῖται ὁμῶς, Γλυκερῇ, παντ' ὀλοφυρομενα.
 Μηκετ' ἀηδονίους ἐλελίζομενῶ δια φυλλων
 Εἴαρι ὡν ἰεὶ την πολυθρηνον ὄπα.
 Αἰθερὶ κυανεων νεφελων ἐπικιδναται ἀχλὺς,
 Συμπαταγεί δ' ὁμῶρων πραικυλθρῆς κελαδῶ.
 Αἰ κρηναὶ θρηνησι, καὶ εἰδομενον κελαρυζει
 Ῥωγαδὸς ἐκ πέτρης δακρυοεν ρῆεθρον.
 Οἱ κερὶ σχιζεσι καὶ αἰ κεραι ῥοδοπηχεῖς
 Συν δειγῶ μαλακῇ την πλοκαμιδα γοῶ.
 Ἄ Γλυκερῇ γλυκοεσσα, σε πῶς ἡλγυνεν ἀνήθ,
 Ἦν εἰ βεβλήκει χρυσοβελεμνῶ Ἐρως.
 Δακρυα πανδακρυτα, τι παντα δυνασθε λεαινεῖν,
 Πλην κόλπον σφείτερῃ δευομενον ψεκαδι;

* Sappho.

ἑταδι παντα, φίλα, καὶ βλεφαρων ἀμπετασον χερσιν.

AD SPEM*.

Αγανοῦλεφαρε παρθεν', ἥτις ἡμερον γλυκυὺν τρεφεις,
 Ἐν ῥοδοισι μαλθακοισιν, ἐν δ' ἰοῖς ἀνδρῶσμιαις
 Ἐλπις, ἥ φερεις ἱρωτας, ἥ φερεις εὐθυμῖαν,
 Ἦτις ἄθλοισι τερψιν, ἥ κακοῖς θελγηματα.
 Ἐλπις, ἡμερῶ τιθῆνῃ, δαιδαλευτρία καλῶν,
 Ἦδεως φενακισασα τῶν ἱρωμένων φρενας,
 Μετρίως γλυκεῖα παρθεν', ἥδε γλυκυπικρῶ ποτε,
 Ἐλθε δευρο μειδιασας', ἐν δ' ὄνειροις μείλιχοις,
 Δος με χαιρεῖν, δος μ' ἱρωτᾶν, δος με δῆτ' εὐδαιμονεῖν.

* Anno Ætat. 17.

CAPUT III.

De Idyllio.

HOc, quod sequitur, Εἰδυλλιον, cūm essem olim Oxonii, ludens composui; Theocritum quidem imitatus, sed dialecto usus Ionicâ: non enim pastores, sed ingenui adolescentes, in hoc poemate loquentes inducuntur.

Χρυσίς ἢ Κολυμβήτης.

Εἰδυλλιον.

Λευκιππὴ κυανοφρυγὺς ὑπὸ ῥαδινὴν πλατανιστὸν
Κλινθῇ, κείτο δὲ καλὸς ἐν ἀγκοινησίῳ Ἀμυντᾶς,
Συν τ' ἀγανὴ φιλοτῆτι καὶ ἡμερτοῖς ὄαροισι.
Χὴ νυμφὴ μαλακὸν τὸν ἰσχυτὺλον ὠδ' ἀγορεύει.
Πρὸς Ἐκτωρίδῃ, φίλε κῆρε, λιγυρδογῶν πλαγιαυλῶ
'Ἦδ' ὅ τι μοι πνεύσον. τίνα κεν τίνα μῦθον αἰεῖδῃς;
'Ὡς φάτο μείδιουσ'. ὃ δὲ λείριον ἐγέλασσε
Χεῖλεα παρθενικῆς δις καὶ τρίτον ὕψα φίλησε.
Καὶ τότε Κασαλίας Μῆσαι λίπον ἀργυροδίνε
Νάμα, λιλαιομέναι νῆε ἡμεροφώνε ἀκχεῖν,
'Ὅς τοδ' ἰωῖ μελίσεν φίλικον μελιγερῶϊ μολῶντι.

Χρυσίς ἰσχυλοκαμῶν λιπαροχρῶς ἦρατο κῆρε
Εὐρυαλῶ χαριεντῶ, ὃ ἔδεν, ὃ μα σε, Κυπρί,
Λαδῶν καλλιδόναξ χαροπώτερον εἶδεν ἰφθῖον,
Λαδῶν, ὃς μετοπισθε κορταῖς ἰχθιδίῳ ἴγεντο.
'Ἀλλήλῃς δὲ φίλησαν, Ἐρως δ' ὃ χρυσοφαέννος
Πνεύσεν ἰω' ἀμφοτεροῖς ὁμαλὴν φιλοτῆτι αὐτμην.
Εὐρυαλῶ πτόιητο πτόη, κῆρης ῥοδόεσσης.

Ὅσσε διαγλαυσσοντε, κυδωνιωνντε τε μαζω
 Παπῳαινων μηλοῖν ἰοικοτ' ἱεϋβομενοῖν,
 Ἦδε κρη τον παιδα περιγληνωμενη ἄβρον
 Ἴσθη την πλοκαμιδα φερωνθ' ἀπαλοις ὑακινθόις,
 Ὡμοισιν ἔστρυδον ἐπιρῥεῖσταν ἱραννοῖς,
 Καὶ χειλὲς ἀμαρυγμα, καὶ ἀνθεμοεντας ἱελὲς
 Οἶα γναμπῶα σελίνα περι κροταφοῖς χνοαωντας.
 Ἦστ' οὐλοιδίωσα ἔλεει δεδμημενη αἶνω
 Ἰμερ, ὅς κ' αὐτὴς ὑποδαμνᾶται ἑριανιωνας.
 Οὐδε τοσον Παφιη κερν Κινυραο φιλησε
 Τον ῥοδοπηχυν Ἀδωνιν ἐν Ἰδαλιῳ πολυμηλῳ,
 Ὅσσον ἄρ' Εὐρυαλε, Χρυσί, ξανθοτριχὺ ἦρας.
 Οὐδ' Ἰδὴς ἔτῳ Ζεὺς τηκετο ἐν κορυφῇ
 Πτωγδεῖς χάρισιν Γανυμηδεῖ εὐχαιταο.
 Ἦδ' οὐ μὲν ἐκ λιβαδὸς πινεῖν ἡλεκτρινὸν ὕδωρ,
 Ἦδ' οὐ δὲ τὴν πωτύος λεπτὰ ψιθυρισμαθ' ἰεῖσθαι
 Ἐν ῥόδοις ἀντρε το μεσημερινὸν ἀνθεσι κεισθαι,
 Ἦδ' οὐ δὲ καὶ φιλεῖν τὴν οἶδα τὴν τριχομαλλον,
 Ἦδ' οὐ φαγεῖν μελικηρον. ἰαίνεται δ' ἑ φρενα κερης
 Οὐδ' ἰδὴς λιβαδὸς πινεῖν ἡλεκτρινὸν ὕδωρ,
 Οὐδ' ἄρα τὴν πωτύος λεπτὰ ψιθυρισμαθ' ἰεῖσθαι
 Ἐν ῥόδοις ἀντρε το μεσημερινὸν ἀνθεσι κεισθαι,
 Οὐδ' ἄρα καὶ φιλεῖν τὴν οἶδα τὴν τριχομαλλον,
 Οὐδε φαγεῖν μελικηρον, ἀφ' ἑ καλὴ ἦρατ' ἀντρε.
 Οὐδε οἱ ἡλακατὴ φρενας εὐαδεν, ἑ καλαθίσκος,
 Οὐδ' ἱερὸν κερκίς φιλεριθὲ δωρον Ἀθηνῆς,
 Ὅσσα τε παρθενικαῖς οἰκωφέλεσσιν μεμηλεν.
 Τοιγαρ Χρυσόθεμις μάλα μιν νεμεσιζέτο μητῆρ
 Ἴσον ὅτ' ἑ δυνατό κρεκεμεν. καὶ δημοτὶς Ἰνώ,
 Ἦ τ' εὐηλακατὸς Γλυκερῇ, καὶ Λαμπίς ἀδελφῇ,
 Αἶν' ἰπικερτομενσαι ἰπιλλισαν ἀλλυδὶς ἀλλῇ,
 Ὡς μαλακὴ γλῆνῃ; φευ, το τρυφερον γλυκυμηλον,
 Ὡς λαλεῖ ἡ τλημῶν; οἶα ἔλεπει αἰνοβρυτῇ;
 Ναι, ναι, Χρυσίδιον γλυκερον τέκος, οἶδ' ὃ δονεῖ σε.
 Ἦ σ' αἰλυσθαι μεσσην ἀνα νυκτὶα καθευδεμεν οἶν.
 Ὡς ἄρα νεικεισθαι ἀμοιβᾶδιν. ἡ δὲ σεσηρος
 Καὶ γλυκυ μεῖδησασα ταδε κλυεν, ἡ δ' ἄλεγιζεν.
 Πηλλακί δ' ἀπὸ δασα πολυρῥοδον ἐν λειμῶνα

Ὅη εὖν λιγυρῇ μολῶν κερφίζεν ἱρώτα.

Και ποτε δαιδαλεῇ φωνῇ τοιαυτὰ μελ.ζεν.

ὦ φίλε παῖ, Πειθὲς χρυσωπιδῶ ἡδὺ μελημα,
 Εὐρύαλε, γλαυκῶν Χαρίτων θαλῶ, ἡδὲ Κυθρηῆς
 Θεσπεσίον δαιδαλμα μελιφρόνῳ, ἢ σε Θαλία
 Καὶ νυμφαὶ Παφαί, καὶ κῆραι μῆλοπαρῆοι
 Ἐν τε ῥόδοις θρεψάν, καὶ αμαρῶν. ἐν τε κρινοῖσιν.
 Εἶδε κ', ἔμον μελετήμα. ποσὶν σε γε κικλησκοίμι,
 Καὶ σε κε συμπλεξάιμι γαμήλιῃ ἐν φιλοτῇ
 Ἄ δειλῇ. τί κε ταυτὰ λιλαιεαί; ἢ δέδιαις γε
 Μὴ τοῦδ' ἱπῶ Ζεφυροὶ φορεῖεν εἰς βάτα μῆτρος;
 Ἥ μὴ καὶ πτελεαὶ κε τῶν λαλεοῖεν ἱρώτα.
 Ἄλλα τί κεν δέδια; ξυγὸς νόμος ἰσθ' Ὑμεναίε.
 Καὶ τί γ' ἰγῶ κεν ἀνυμῶ, ἱρημίας ὥδε λιποίμην;
 Κρημ' ἀρα παρθένιας ῥόδον ἀχρᾶαντον ἱρυσθαι;
 Ἄλλ' ἱράμαι. φεύγει δ' ὄναρ ὡς μαλακαίποδῳ ἡδῆς
 Αἰγλῇ λειριεσσσα, καὶ ἱρῶι γῆρας ἀμορφον,
 Γῆρας ὑππλεκτῇ βότρυν λευκαίνον ἰθίεας.
 Δεῖ μ' ἀρα θυμὸν ἱρῶσιν ἰαινέσθαι μαλακοῖσι.
 Δευρ' Ὑμνῇ, Ὑμεναίε. συδ', Ἀρτεμι, μὴ νεμέσσα μοι,
 Καὶ σύ, θεᾶ, φιλοπαίς. σε δε βῆκολῳ Ἐνδυμίωνι
 Λατμῇ ἐνὶ χλοερῆς ἐχούσῃσι λεγῶσι καθευδεῖν.
 Ἄλλα δός, ὦ Λητῆς θυγατερ, δός μ' ἢ γαμῆεσθαι
 Ἥ θανέειν. Κῆρες δὲ κ' ἔμον τεμνοῖεν αἵτρακτον,
 Πρὶν σεο, παρθένη, νόμον ἀγνοτάτον παραΐναιεν
 Νόσφι γαμῶ. ναι, τῆτο, θεᾶ, τελεσάιμι νόημα.
 Ἥ, καὶ πορφυρεσσα κίεν χλωρῆς δια λοχμῆς,
 Βῆ δε μελαμψηφιδῶ ἰω' ἡῖονος Λαδῶν.
 Ἥ μὴν κείνον ἡμελλε παρηΐσιν ἐκ ἀδιανταῖς
 Ἀΐρειν τὸν ποταμόν, καὶ μὴ φρενα δῆρον ἰαίνειν.
 Εὐρύαλῳ γὰρ ἔκει διανηχέτο ναματὶ δεινῷ
 Καλὸς, ἰαρ' θ' ὄρων, καὶ ἐν ὕδασι λυμνὸς αἴθυρεν.
 Ἥ δε κορὴ παπταίνει δια πλατάνε βαθυφυλλῇ
 Αἰδομένη γλῆνῃσι ῥοδοχρῶα κολῶν ἱφῆε.
 Ἰμερτῷ δε ποδῷ κατατήκετο, ἥντε λευκῇ
 Ἥλιοιο χιῶν καταλείβεται ἀκτινεσσίν.
 ὦ ὀλιγοχρῶνιον τερψίς. σοὶ δ' αἰὲν ἀνιῇ

Πικρὴ παρμεμῆλωκε καὶ ἀργαλεὰ μελεδῶνῃ.
 Οἰδμασι γὰρ μεγάλα μα πολυγναμῶσιςιν ἱρεῖφθῃ
 Αἰφνιδιον, ποταμῷ δ' ἰοιδεῖ μηχανοτα λαιλαψ.
 Εὐρυαλετριφίλητε, συ δ' ἐν δινήσι κεκμηκῶς
 Λινοπαθῆς μαλερῶσις εἰλίσσεται, ἔδε σ' ἀρῆγον
 Νυμφαὶ ἀκηλῆτοι λιμνητιδες, ἀλλὰ γὰρ, αἱ αἱ,
 Ἐς εὐθὺν ἤριπες ὕγρον ἀναβλύζων μελαν ὕδωρ.

Παχυνθὴ δὲ κορὴ πικρὴ βεβλημένη ἀτῇ
 Ὡς ἰδετέθνεωτα νεον, γοερω δ' ὀλολυγμῷ
 Ὡς ἐμεδελαιγν, σοναχίζ', ἀποδὲ βλεφαροῖιν
 Δακρυὰ μυρόμενοιον βερμα βλῦε πομφολυγες ὥς.
 Τίλλε δὲ τῆς πλοκαμῆς. ὀλοφύρετο δ' ἡῦτ' αἰῶδων
 Χλωρῆις θυγατρὴ Πανδιον, ἡ δὲ διαφυλλων
 Παιδ' Ἴτυν, αἶεν Ἴτυν, γλυκεροῖς μινυρισμασι κλαίει.
 Ἄλλετο δ' ἐς ποταμόν. τοδ' ὕδωρ ὅσσ' ἀμφικαλύψεν.
 Ἄλλ' ἱρὴ βελήφι περιφρον, Ἀμφιτριτῆς
 Ἄντι κορῆς θνητῆς νυμφῇ Νηρηῖς ἐγεντο,
 Ἐν τε εὐθὺ ποταμοῖο συνηντέτο τῷ χαριεντι
 Εὐρυαλῷ, θεῷ ὄντι ἀγῆρεϊ, καὶ μιν ἱερανῇ
 Δωτῷ, καὶ Μελιτῇ ῥοδοχρῶς, καὶ Μηλῆις ἀγαυῇ
 Καὶ Γλαυκῇ χαριτοβλεφαρ, χαρῶν τε Γαλήνῃ
 Καὶ μαλακῇ Γαλατεῖα, καὶ Εὐνικῇ εὐθυκολῶ
 Θρεψαν ἐπ' ἀργυρεῷ κλισμῷ ῥόδοις ἐν αἰῶσις,
 Χεῖλεσι νεκταρεῶς ῥαδαμυγῆς ἐπισαῆσαι.
 Ἐνθα γὰμῷ Χρυσῆις κεχαρῆμενῇ Εὐρυαλοῖο
 Μιτρήν λυσάτο πρῶτα, λέχει χρυσῆς Ἀφροδιτῆς
 Γαμβρόν προσπυξασα, καὶ ἄβροις χεῖλεσι χεῖλῃ
 Θλίψε, περιπλεκτοῖσιν ἀγαλλομένη μελεεσσιν.
 Ὡς φάτο Κασαλιδῶν νυμφῶν γλυκὺς ὄρνις Ἀμυνταξ,
 Ἡδὴ συμπλεξῆς ῥαδινῇ ἐνὶ πηχεῖ κερῇ,
 Ἀμβροσιαν φιλοτῆτα πνεῶν ψιθυρισμασι λεπτῶσι.
 Λυσιμελες δὲ κατὰ βλεφαρῶν ὅτε κῶμα καταρῖρει,
 Ἀμφῷ ἐπ' ἀλλήλων κολῶσις κνωσσοῦντες ἱρασαί
 Ἀμπαυθεῖ μελῇ Κυπριδὶ κεκμηκοτα δωροῖς.

CAPUT IV.

De Comædiæ Græcæ scriptoribus.

QUAM vellem superessent *Menandri* comædiæ! Paucis ejus, qui restant, iambis non erant Athenæ ipsæ magis Atticæ: ut de illo dici possint, quos de Lesbiâ poetriâ citat Addisonus noster, è Phædri fabellâ versiculi:

*O suavis anima! qualem te dicam bonam
Antehac fuisse, tales cùm sint reliquæ?*

Aristophanis, quæ supersunt, comædiæ sunt sanè omnium elegantiarum plenæ, & Græcarum literarum studiosis apprimè utiles, sed eas ad Menandri verecundio rem suavitatem accessisse non puto. Equidem, exercitationis causâ, scenam quandam ex *Adelphis Terentii*, qui maximè Menandrum imitatus est, Græcis trimetris converti, quam huic capiti apponam, cum festivâ vitæ humanæ descriptione, è *Shakespeareo* sumptâ, qui nonnullis in locis Aristophani similior mihi visus est.

IAMBI.

Δημεας. Κτησιφων. Συρϑ.

*Δημ. Φευ τῶμον ἀθλιον καὶ, ὡς ἔχοντο· ἂν
Ἐμε προσαρκεῖν μηδεν. εἴ γὰρ εἶδα πῶς*

- Ἄδελφος ἴσιν, ἔδε πα τέκον πόνει
 Καπείτα των, ὡν ἀντεκυρσ', ὀδοιπόρων
 Οὐκ ἀγροῦ' εἶναι τῶτον εἰρηκίως κυρεῖ.
 Μη ε ταυτ' ἀρεσκεῖ. μη γὰρ ἀλλὰ κακῶς ἴχω.
- Κτη. Παι, ἡμι, πα. Σ. τι φης. Κτ. τι δαίζηται γερων;
 Συρ. Καί καρτα σε γε Κτ. τι δαί; βαβαιοῦ. Σ. αὐ, σιγα.
- Δημ. Πως ἀν τοδ' εἴη; δηλονοτιη και κακον
 Φυσιν σχεδον πεφῆνα και κακωμενον.
 Ἔμε παν ταρατῖει; πάντα διαλυμαινεταί,
 Ἔγωδα παντα, παν μονον φερω βαρον.
- Συρ. Οὐχ οἷος εἰμι τον γεροντα μη γελαν,
 Ὅς γ' ἔδεν εἰδως πανθ' ἰ φησιν εἰδεναι.
- Δημ. Ζητων αδελφον αὐτον ὡδ' ἐληλυθα.
 Κτη. Παι, πα. Σ. σιγα. μελλω ρ' ἰγωγε πανθ' ὄραν.
- Δημ. Κοψω θυραν. ἰατῖταται δηλῶ παρα.
 Συρ. Καί μην μα την Δημητρε. κἀν ἔτως ἔχοι
 Ουδεις ταλαιπωροῖτ' ἀν, ὡς ἰγωγε περ.
 Βαλῶ περ ὡν μεμψιν δικαίαν μεμφομαι.
- Δημ. Πος' ἀτῖα; ληζει καρτα ληρον ἔτοσι,
 Ἄτ' εἶπες, ὡ γὰρ; ἀρ' ἀδελφος ἰνδον; Σ. ᾧ.
 Μη σκωπε μ'. ὡ γὰρ; ἀτῖταται. Δ. κακῶς γ' ἴχεις;
- Συρ. Πονηρῶ ὕγε και παμπονηρῶ ὡν ἐροτων
 Ὡς τῶδε τάνδρῶ, εἰτα παρθενε τινός
 Ἔχει παταξας πυξ δυσωνυμόν καρα.
- Δημ. Πυξ; παρθενε; παταξεν; ἔ μαινοιο γε;
 Συρ. Οὐκ ἀν ἐλεποιης ὡς πανεργος ἔτοσι
 Σος παῖς γε με ἔκεοψε τω γναθῶ δυω;
- Δημ. Τι γαρ; Σ. ὡς ἰμῶγε ταυτα δραν πεισαντος. Δ. ἔ
 Σὺ γ' ἀρτι ναιειν αὐτον εἰπας ἀγροδι;
- Συρ. Ναι, δεσποτ', ἀλλὰ σταῖλον αὐτον ἐλεπον
 Τον ἀγριοποιον κομποφακελορῆμονα.
- Δημ. Εὐ, γενναδας. Σ. πως; Δ. πως γὰρ ἔχει γενναδας,
 Φυσιν κατεικασθεις γε και εἰον πατρι;
- Συρ. Ἄλλ' ἀν σιγαν μαθοι, σαρ' οἶδ'. Δ. εὐ, παιδιόν.
- Συρ. Γελοιον. ὅς δηλα λαρυγ' ἀν ἰκτομοι
 Μολις ἀντιλεγειν οἶβ τε, μων ἔτος καλος;
- Δημ. Καί φερτατος γαρ. ἀρ' ἀδελφος οἰκοδι;
- Συρ. Ἔγωδα, κακ ἀν πα τοπω κυρεῖ φρασῶ.

- Δημ. Τι δαι; κοβαλε; τι φης, κακεργε; Σ φημ' ἔγω.
 Δημ. Και μην παταξαιμ' αν γναξω σε τημερον.
 Συρ. 'Εἰῖῖῖῖ. τοπον φρασω, κὲ τ'ενομα.
 Οὐκ οἶδα γαρ και πως; Δ. τοπον ῥ' εὐδυσ, λεγε.
 Συρ. 'Αρ' οἶσθα δηπε πανδοκευτριαν κατω;
 Δημ. Πως ε' γάρ; Σ. ὡς αν τηνδε παραβαιης ἔδον,
 Καταντες, εισορων αν αντικρυς τυχοις,
 Κάκει σε. Δ. ποι δητ' αν τραποιμι μ'; Σ. ὡς ανω
 Σχεδον προσηλθες ῥιπτε και συ σαυτον. ἐς
 Την δεξιαν ε'λεπτεις αν αλσος τε θρων.
 Κάκει γενωπος ἐς' απ' ὀμματων προσω.
 Δημ. Οὐκ οἶδα. Σ. μυρῖνωνα πανυ παρ' εὐσκιον.
 Δημ. 'Ανοδῶ γαρ. εἰτα πως περαιωθησομαι;
 Συρ. Ναι, ναι. τις αν μωρον μ' αν εκ εἰποι κλυων.
 Αὖθις ἀπαξαπαντα σοι μελλω φρασειν.
 Βαδισεα γ' ἐς πανδοκευτριαν παλιν.
 'Αρ' οἶσθα τάνδρος Εὐκρατε γε; Δ. πως γαρ ε';
 Συρ. Τητον ῥα παραῶας εἰς ἀρισεραν ἴτω
 Κατωθεν. αλλα μην όταν λυκοκτονω
 Θεε παρηλθες, αὖθις εἰς την δεξιαν.
 Πρυη πυλην δ' ἵκειν παρα κρηνην πανυ,
 Βλεψεις μεν ἀρτοπωλιον, τα δ' αντικρυς
 Τη τεκτονος, κάκει κασιγνητος πονει.
 Δημ. Τη γε δρα ποθ'; Σ. ἀτῖα νιν κλιντηρια
 Ποισιν κελευει, συμμετρα γην ὡς πινειν.
 Δημ. Πινειν ταχ' ὕμας; Σ. ἀρα μη ε' καλως ἔχει;
 Δημ. Πausai λεγων χρη. θατίον εν βαδισεα.
 Συρ. Γελοισιν. ἀπολοισιμην αν εἰ μη δως δικην.
 'Εγω τι ποιησω; τε γαρ εἰκοτος περα
 'Απεςιν Αἰσχινῶ το δειπνον τητοῖ
 'Ημελλε καιειν. χή τραπεζ' ἐσηρετο.
 'Ο Κτησιφων δ' ὅλως ἐρωτι μαινεται.
 'Αλλ' ἐνδον εἰμ' ἀπαντα σιλληῶδην καλῶ
 Περικυλισων μοι θαψιλως. κ' οἶνος ῥοφωσ
 'Ημαρ πασελξω τογε γλυκυτατον ἡρεμα.

ANAPÆSTI ARISTOPHANEI.

Καθαπερ βίοτες πασιν δὴπε τοῖς ἀνθρώποις διακείται,
 Πας σκηνοεσται καὶ κωμῶδει πας τις κωμῶδιαν ἀνὴρ.
 Ἄλλα γὰρ ὡς το θεατρὸν παραβάν πρῶτον τὸ βρεφος προλογίζει,
 Καὶ παππαζον, καὶ τραυλίζον, κ' αἰεὶ χαμαδὶς πτερυγίζον.
 Κατὰ χελωνῆς βήματι παιδίων ὡς φροντιστηρίον ἔρπει,
 Στωμυλλομενον καὶ βιβλοφορον, κ' ἡψω σιλῶον ἔξευθεῖ.
 Ἄλλα κινυρομεν^Θ τὸτ' ἐρασῆς, κ' οἴκη φριγκοῖσιν ἐρεΐσθεις,
 Νυκτῶρ ἄδει παρὰ κλαυσίθυρον πρ^Θ ἐπισκυνιον γε κορίσκης,
 Κ' αὐτὴν ἱματίων θωπευεὶ δαπαναῖσιν ποικιλομορφῶν,
 Μηπῶγ' ὁμῶρων, μήτ' ἂν χιον^Θ, μήτ' ἂν νυκτ^Θ μελετῶν.
 Δασυπῶγων μὲν ἔπειτα λοχαγ^Θ μέγα τι στρατιὸν τ' ἐπιόρκει,
 Καὶ δοξολογεῖ πολλὰ μὲν ἐν γῇ πολλὰ δ' ἐφ' ὕψι πωτιλευσας,
 Αἰεὶ δυσκολ^Θ, αἰὲν ἀγροικ^Θ, κ' αἰεὶ τὰ σπαραγχν' ἀγανακτῶν,
 Καίει ζήτων ἐπὶ τῷ ξίφε^Θ φήμης κλεος εἰκελονειρόν
 Ποτνιῶ δ' αἶρα πῶγωνι δικαστῆς γαστρῶδης καὶ παχυκνήμης,
 Καὶ μυτίωτων ἐμπλησάμενος, τῶν τ' ὄψων, τῶν τε λαγῶων,
 Ἐπὶ τοῖς ἄλλοις σεμνοπροσωπεὶ καὶ τῇ γλωττῇ πολεμιζεῖ.
 Ἵποκῶφον δὴ καὶ σφηκῶδες, λημῶν τε γεροντιὸν ἔρπει,
 Καὶ ποππυζεῖ κ'; εἶδε πρὸ πολλῆς κεκραξίδαμαν, πανυ γρυζει.
 Δράμα καλιμπαις πρεσβυς κλείει σεμνον τοδε καὶ τερατώδες
 Χωρὶς ἐλεφαρῶν, χωρὶς ὀδόντων, χωρὶς δὴπε βίστεϊας.

Anno Ætat. 16.

CAPUT V.

De Carmine Latino.

NULLA in re feliciùs Græcos imitati sunt Romani, quàm in carminibus; non illa dico Pindarica, tubæ quàm lyræ aptiora, sed Alcaica, Anacreontea, Sapphica, quorum & numeros & venustates, meliùs quàm dici potest, effinxit Horatius. Hoc poematis genus adeò mihi quondam placuit, ut inciperem justum carminum volumen contexere, quorum alia è veterum Lyricorum reliquiis, alia è poetis Asiaticis, alia è recentioribus, libare statueram, alia denique à meo, quantulumcunque esset, ingenio depromere; sed eadem ferè majora studia, quæ me impedierunt, quo minùs Limona hunc, ut vellem, perficerem, lyræ ac Musis vacare non permiserunt. Quatuor solùm carmina huic libello subjungere volui, sub ficto A. Licinii nomine, qui Ciceronis in re poeticâ magister fuit: in horum secundo *Sapphûs in Venerem* notissimum carmen sum imitatus; in tertio, Oden eandem converti, quam, in capite *de Epigrammate Græcorum*, Græcè redditam exposui: id verò, quod *ad Lælium* inscribitur, missum est, propè decem abhinc annis, ad amicum quendam mihi in primis carum, cujus fororibus latrunculos luforios ex ebore atque ebreno tornatos dederam.

CARMEN I.

AD VENEREM.

Oro te teneri blanda Cupidinis
Mater, cæruleis edita fluctibus,
Quæ grati fruticeta accolis Idali,
Herbosamque Amathunta, & viridem Cnido
Oro, Pyrrha meis cedat amoribus,
Quæ nunc, Tænariâ immitior æsculo,
Mœrentis Licinî sollicitum melos
Ridet. Non liquidæ carmine tibix,
Non illam Æoliis illacrymabilem
Plectris dimoveat, lenis ut arduam
Cervicem tepidum flectat ad osculum.
Quantum est & vacuis nectar in osculis!
Quod' si carminibus mitior applicet
Aures illa meis, si (rigidum gelu
Te solvente) pari me tepeat face,
Te propter liquidum fonticuli vitrum,
Ponam conspicuo marmore lucidam,
Te cantans Paphiam, teque Amethusiam
Pellam gramineum ter pede cespitem,
Tum nigranti hederâ & tempora laureâ
Cingam, tunc hilares eliciam modos:
At nunc me juvenum prætereuntium,
Me ridet comitum cœtus amabilis;
Et ludens puerorum in plateis cohors
Ostendit digitis me, quia langueo
Demissis oculis, me, quia somnia
Abrupta haud facili virgine faucium
Monstrant, & violâ pallidior gena.

CARMEN II.

AD EANDEM.

Perfido ridens Erycina vultu,
Seu Joci mater, tenerique Amoris,
Seu Paphi regina potens, Cyprique
 Lætior audis,
Linque jucundam Cnidon, & coruscum
Dirigens currum, levis huc vocanti,
Huc veni, & tecum properet soluto
 Crine Thalia.

Jam venis! nubes placidi serenas
Passeres findunt, super albicantes
Dum volant sylvas, celeresque versant
 Leniter alas.

Rursus ad cœlum fugiunt. Sed almâ
Dulcè subridens facie, loquelam
Melle conditam liquido, jacentis
 Fundis in aurem.

“Qua tepes, inquis, Licini, puellâ,
“Lucidis venanti oculis amantes?
“Cur doces mœstas resonare lucum,
 “Care, querelas?

“Dona si ridet tua, dona mittet;
“Sive te molli roseos per hortos
“Hinnulo vitat levior, sequetur
 “Ip̄sa fugacem.”

Per tuos oro, Dea mitis, ignes,
Pectus ingratae rigidum Ccerinnæ
Lenias. Et te, Venus alma, amore
 Torfit Adonis.

CARMEN III.

AD LÆLIUM.

Vestimenta tuis grata fororibus,
Et donem lapides, quos vel alit Tagi
 Fluctus, vel celer undâ
 Ganges auriferâ lavit,
Læli, si mea sit dives opum domus.
Quid mittam usque adeò? Scilicet haud mea
 Servo carmina blandis
 Nympharum auribus insolens,
Quarum tu potior pectora candidis
Mulces alloquiis, te potiore amat
 Musa, utcunque puellæ
 Pulfas Æoliæ fides.
Quin illis acies mittere commodus
Tornatas meditor, quæ bicoloribus
 Armis conspiciendæ
 Bella innoxia destinant,
Qualis propter aquas aut Lacedæmonî
Eurotæ gelidas, aut Tiberis vada,
 Cornicum manus albis
 Nigrans certat oloribus.
Cur non sub viridi ludimus ilicis
Umbrâ suppositi? Dic veniat genis
 Ridens Lydia pulchris,
 Et saltare decens Chloë:
Dic reddant mihi me. Ludite, virgines;
Me testudineis aut Venerem modis
 Dicente, aut juvenilis
 Telum dulce Cupidinis.

CARMEN IV.

AD LUNAM.

Coeli dulcè nitens decus,
Lentâ lora manu, Cynthia, corripe:
Pulchræ tectâ peto Chloës,
Et labrum roseo nectare suavius.
Non prædator ut improbus,
Per sylvas propero, te duce, devias,
Nec, dum lux radiat tua,
Ultricem meditor figere cuspidem.
Quem tu, mitis Amor, semel
Placatum tepidâ lenieris face,
Illum deferuit furor,
Et telum facili decidit è manu.
Nec delicta per & nefas
Furtiva immeritus gaudia persequor;
Blandâ victa Chloë prece
Peplum rejiciet purpureum libens.

CAPUT VI.

ELEGANTEM Callimachi ὕμνον, qui inscribitur *ad lavacra Palladis*, versibus elegiacis Latinè reddidit Politianus, numeros & exemplum Catulli imitatus, qui ejusdem poetæ de comâ Berenices πομπῆς verterat. Nos autem, anno ætatis decimosextimo, priusquam Politiani *Miscellanea* legeramus, eundem Callimachi hymnum versibus Glyconicis adumbravimus, Catullianum dicendi genus, quo usus est in Epithalamio, imitati.

Saluum viridantium
Filiæ, genus Inachi,
Virginum chorus adsit huc,
Huc adsit, tenerum albulo
Cespitem pede pellens.

Audion? an amabili
Dulcè ludor imagine?
Audio, nemus ævium
Funditùs fremit, & bonâ
Prodit alite Pallas.

Quare age, huc aditum refer,
Et salire paratum habe,
Turbâ, Palladis in fide.
Eja, flexile tinnulâ
Voce concine carmen!

Non Minerva priùs lavit
Quàm fuâ roscâ manu
Mollicella latufcula
(Perfundens gelidâ jubas)
Despumârit equarum;

Et perterferit aurea
Colla, myrteolum gerens
Gaufape, ac ter & amplius
Moverit teneram manum
Subter ora, sub aïmos.

Iluc adeste, puellulæ:
(Jam videntur) at haud onyx,
Haud amaracinum (meos
Dolce tibia fuccinit)
Haud amaracinum adfit:

Odit Pallas amaracum;
Haud adfit speculi nitor,
Pallâs haud speculi indiget.
Nempe ubi ad Phrygium Idali
Arbitrum Dea venit,

Illa non placidum mare,
Nec pellucidulos lacûs
Fînxit inspiciens comas;
Nec decora politulum
Consultuit orichalcum,

At cincinnuli identidem
Unam bellula fimbriam
Transmovit Cythereïa,
Ad glabrum speculi vitrum;
Uſquequaque renidens,

Pallas haud ita : scilicet
 (Quales per cava Tænari
 Gemellæ juga stellulæ)
 Gramina, & pede pervolat
 Intactas levi aristas.

Quin abhinc aditum refert,
 Dum, velut fylûx comæ,
 Crinis luxurians fluit
 Hic & hic bene-olentibus
 Unguentatus olivis.

Tunc ah! tunc dea, virgines,
 Ora floridula & genas
 Haud minùs rubet, ac rosæ
 Vel flos purpureæ teres,
 Vel ridens melimelum.

Prodeas, dea casta, sis;
 Audin' audin' ut integræ
 Succinant tibi virgines,
 Ne lavatum aliorsúm eas?
 Prodeas, dea casta.

Prodeas, dea casta, sis;
 Pedes, innuba, transfer huc:
 Huc veni: huc refer ægida:
 Et ferrugineam arduæ
 Cassidis quate cristam.

At cave, upilio, bibas
 Has aquas hodiè; cave,
 Vacca, tute fitim leves:
 Urnulam fer, aquarie,
 Fontes ad Phryfadæ.

Nempe defilit è jugis
Muscosis hodiè Inachus;
Flosculos, viden', irrigans
Defluit liquido pede,
Amne lucidus aureo.

Jam lavis, dea, jam lavis;
Pastor, tu quoque nudulam
Decernas cave Pallada.
Ecquisnam, (miser ah miser !).
Te cernet, dea, nudam?

Pandite ostia, januæ:
Interim organicis modis
Suave nescio quid lubet
Inter ludere virgines.
Pandite ostia, valvæ.

Olim nympha, puellulæ,
Castæ perplacuit deæ;
Mater Tiresiæ, integræ
Mentis, & viridissimo
Ufa flore juventæ:

Quacum ludere, quam tenere
In molli gremio fovens,
Quam curru vehere arduo,
Quoi verba edere blandiens
Dulciora solebat.

Non chorus, neque erat deæ
Matutina locutio,
Nec fragrans oleæ nemus,
Nec sol vesperi amœnior
Caræ voce Chariclûs.

Frustra! nam dea mollia
 Suræ tegmina ceræ
 Tollens, lavit in undulis,
 Frigerans ubi temperat
 Sylvulas Aganippe.

Jam tum tempora Sirii
 Pestilentia retulit
 Æstas pulverulentior:
 Et silentium amabile
 Montis densa tenebat

Forte tum Chariclûs puer
 Multo cum cane, non sine
 Centeno hæduleo, genas
 Vix lanugine vestiens
 Nigriore glabellas,

Sub dio vagus huc & huc,
 Ac tostus site guttura,
 Ad sacrum laticis caput
 Proh pudor! tulit haud bonum
 Haud bonâ alite gressum.

At pudoricolor dea
 "Ecqua te mala mens, ait,
 "O miselle puer, rapit?"
 Dixit; ille adeò tremens
 Mœstâ voce recessit.

Caligare oculi statim;
 Genua succidere: artubus
 Sensim obrepere flammula:
 Et tractim auriculæ sono
 Tintinare suopte.

Tum puella, " Quid inquit,
 " Quid facis, dea, quid geris?
 " (Me fugit ratio mea)
 " Ecquid commerui? mihi
 " Filium malè perdis,

" O fontes, nemora, & lacûs
 " Puri, O mons Heliconeus
 " Non amabilis amplius.
 " Occidunt puer, ah puer,
 " Candidi tibi foles.

" Ah femel, femel occidit
 " Lux tibi: & cadis immerens,
 " Immerens cadis, ultimi
 " Flosculus velut hortuli
 " Supernatus aratro."

Talis per falicis comas
 Infolabiliter melos
 Integrans lacrymabile,
 Absumptos Ityli dies
 Daulias gemit ales.

At subrisit amœniter
 Compellans dea virginem,
 Flere define; quid gemis?
 Tandem mollicularum, age,
 Siste lacrymularum.

Define: ecquod enim feras
 Commodi haud bene noscitas;
 Quid fies, nympba? licet tibi
 Dulci amaritie tuos
 Temperare dolores.

Filio sed enim dabo
Longum aruspicium tuo,
Unde quem sibi, quem tibi
Sortem dii dederint sciat
Augurariet audens.

Hoc ut dixerat, annuit ;
Approbantior annuit
Alma progenies Jovis.
Jam redis, dea, jam redis :
Claudite ostia, valvæ.

Claudite ostia, januæ ;
Serta spargite, virgines :
Proin tu casta domos, dea,
Argoas ope sospitans
Bonis omnibus opple.

TOTIUS VOLUMINIS
EPILOGUS.

AD MUSAM.

VALE, *Camena*, blanda cultrix ingenî
Virtutis altrix, mater eloquentiæ,
Linquenda alumno est laurus & chelys tuo.
At, O Dearum dulcium dulcissima,
Seu *Suada* mavis five *Pitbo* dicier,
A te receptus in tuâ vivam fide :
Mihi fit, oro, non inutilis toga,
Nec indiferta lingua, nec turpis manus !

END OF THE FOURTH VOLUME.

Printed by T. DAVISON, Whitefriars.
